

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ
ՇԵՏ

Վարեց՝ ՊԵՊՕ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Նիսի Ռուբէն Սեւակի Յիշատակի Տան մէջ, դէմ յանդիման բանաստեղծին և մեծ հայրենասէրի եղբորորդիին՝ Յովհաննէս Չիլինկիրեանին հետ, ունեցանք հետեւեալ հարցազրոյցը, որուն սիրով ընդառաջեց պատասխանել ան:

Արդարեւ, Յովհաննէս Չիլինկիրեան ծանօթ անուն մըն է Հայրենիքի և Սփիւռքի մէջ: Ան յատկապէս Իսթանպուլէն դուրս գալէ ետք, նուիրուեցաւ, առաջին հերթին, իր 1915-ի Մեծ Ծղեռնի նահատակ գրագէտ հորեղբոր յիշատակի վերածննդեան: Նիւթական և բարոյական մեծ զոհողութիւններու յանձնառու ըլլալով վերականգնեց Մեծ Նահատակին գրական հասարակական և բարոյական կերպարը՝ յիշատակը յաւերժացնող ձեռնարկներով: Անոր յիշատակին վրայ ձգուած ստուերը անհետացնելու նախանձախնդրութեամբ:

Բաց աստի, Յովհաննէս Չիլինկիրեան ասպարէզ եկաւ նաեւ իրր հրապարակագիր, և Ռուբէն Սեւակի ազգային մտածողութեան հետքերով հակաթուրք պայքարի ձեռնարկեց 1915-ի հայոց դէմ գործադրուած ցեղապանութիւնը վերագրելով Սիոնիստական-Բանթուրիստական ցեղապաշտական ծրագիրի մը գործադրութեան: Չիլինկիրեանը նաեւ անոր հետ մօտաւոր և հեռաւոր առնչութիւն և մեղսակցութիւն ունեցող շրջանակներուն և դէմքերուն...: Այդ լուսարձակին տակ համոզուած գիծ մը կարելի է նկատել Յովհաննէս Չիլինկիրեանի մտածողութեան, որ կ'արտայայտուի իր հրապարագրական էջերէն, ժամանակակից ազգային և միջազգային իրադարձութիւնները դատելու յախուռն ոճը և հայ ժողովուրդի և Հայաստանի արեւելումին մէջ Ռուսամէտ քաղաքականութեան պաշտպանութիւնն ու ջատագովումը:

Հեղինակ է «Ռուբէն Սեւակ և Փրցուելիք Ուղեղներ» գիրքին: Բանի մը ստուար հատորներ կրնան կազմել իր ստորագրած յօդուածները:

Ինչպէս իր յօդուածներուն մէջ, իր հետ մեր վարած հարցազրոյցին տուած իր պատասխաններն ալ, կը յատկանշուին խիստ և անխնայ դատումներով: Պ. Ս.

Ա. ՀԱՐՑՈՒՄ.... Նիսի հայկական գաղութի մէջ Ռուբէն Սեւակի անուան յիշատակի թանգարանը, որ Ձեր ձեռակերտն է, ներշնչող ներկայութիւն մըն է Նիսի տեսարժան վայրերուն առընթեր: Ինչպիսի աշխատանքներ կը շարունակուին հոն: Անձնապէս գո՛հ է՛ք արգիւնէն՝ յատկապէս այցելուներու տպաւորութիւններու ընդմէջէն: Կ'ուզէի՞ք կարգ մը նշանաւոր այցելուներու անուններ թուել՝ հայրենի-
էն և Սփիւռէն:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.... Չեր այս հարցումին պիտի պատասխանենք, 1985-ին հրատարակուած «Ռուբէն Սեւակ և Փըրցընելիք Ուղեղներ» անունը կրող գիրքէն նախադասութեամբ մը՝ «Ազգ մը, որ իր հերոսները կը մոռնայ, ինքն ալ մեռնելու դատապարտուած է»:

Երբ այսօր հայ ազգը, ընդհանուր առմամբ «Եղեռն»ը և «Արեւմտեան Հայաստան»ը մոռցած է, մենք չենք զարմանար, որ Նիսի հայութիւնը և Սփիւռքի հայութեան մեծամասնութիւնը՝ Ռուբէն Սեւակին ո՞վ ըլլալը չի գիտեր և Coie D'Azur-ի մէջ «Ռուբէն Սեւակի անուան Յիշատակի Տուն»ին գոյութենէն լուր չ'ունենար, և լուր ունեցողներն ալ անտարբեր կը մնան:

Հակառակ հայ ժողովուրդին մեծամասնութեան՝ իր պատմութեան, իր հերոսներուն և իր նահատակներուն հանդէպ ցուցաբերած անցերելի անտարբերութեան, գիտակից փոքրամասնութիւն մը՝ երկիւղածութեամբ կ'այցելէ Ռուբէն

Սեւակի յիշատակին յատկացուած այս տունը:

Այստեղ, նախ կ'ուզենք նշել, վերջերս Ռուբէն Սեւակի Տունը այցելած անձի մը անունը, որ մեզի համար անմոռանալի պիտի մնայ:

Զօրավար Դրոյին քարտուղարը եղած, Դաշնակցական երեսելիներէն՝ մեծ հայրենասէր Յովիկ Էթեանն է ան:

1990-ին, Ամերիկայէն մեզի գրած մէկ նամակին մէջ, Երուանդ Ազատեանին թելադրանքին ընդառաջելով, ան փափաք կը յայտներ, այցելել Ռուբէն Սեւակի Յիշատակի Տունը:

Բայց, Յովիկ Էթեանին համար իր այս փափաքը կարելի եղաւ իրականացնել՝ միայն ինը տարիներ վերջ, 25 Յուլիս 1999-ին, երբ ան 86 տարեկան էր արդէն:

Եւ Յովիկ Էթեան, իր զարմիկին՝ Էտմոն Ղազարեանին առաջնորդութեամբ Զօթ Տ'Ազիւր եկաւ և նախ իր փափաքովը Նիսի Հայկական եկեղեցիին մէջ Ռուբէն Սեւակի յիշատակին հոգեհանգիստ մը կատարել տալէ յետոյ, այցելեց Ռուբէն Սեւակի Յիշատակի Տունը:

Եւ մեկնելէ առաջ, հետեւեալ տողերը արձանագրեց այցելուներու յատուկ յիշատակի մատեանին մէջ.

«ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՀԱՃՈՅՔՈՎ ԵՒ ԵՐԱՄՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԶԳԱՅՈՒՄՆԵՐՈՎ ԱՅՑԵԼԵԾԻ ՄԵՐ ՄԵԾԱՆՈՒՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԵՒ ԱՆԳԵՐԱԶԱՆՅԵԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱՍԵՐ ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՏՈՒՆԸ: ԵՒ ԻԲՐ ՀԱՅ ԻՆՔՁԻՆՔԱՅ ԾԱՏ ՀՊԱՐՏ ԶԳԱՅԻ:

Յուլիս 25, 1999, ՅՈՎԻԿ ԷԹԵԱՆ»:

Եւ Յովիկ Էթեան, Ամերիկա վերադառնալէ յետոյ, մեզի ուղարկեց շնորհակալութեան նամակ մը և Ռուբէն Սեւակի տունը այցելած օրը, իր լուսանկարչական գործիքով նկարահանուած պատկերները:

Եւ քանի մը օր ետք, մենք ալ, մեր կողմէ, Յովիկ Էթեանին շնորհակալութիւն յայտնելու համար, Ամերիկա՝ Ֆրեզնօ իր բնակարանը հեռաձայնեցինք: Բայց իր դուստրը խօսեցաւ ընկալուչէն: Եւ ան մեզի հետեւեալ ցաւալի լուրը հաղորդեց.

«Մեր հայրը երէկ հողին յանձնեցինք»:

Մենք կը հաւատանք, որ Յովիկ Էթեան՝ տեսակ մը «ուխտագնացութեան» եկած էր իր շատ սիրած բանաստեղծին՝ Ռուբէն Սեւակի Յիշատակի Տունը:

Եւ պարտականութիւնը կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ, վերադարձած էր Ամերիկա, իր բնակավայրը: Եւ հոն մահացած:

***

Պրն. Սիմոնեան, ձեր փափաքին ընդառաջելով Ռուբէն Սեւակի Յիշատակի Տունը այցելած, երեսելի անձնատրուութիւններէն մէկ մասին անունները տալու ջանանք: Վարդէս Պետրոսեան [Ս.Ը. Գրողներու Միութեան Զարտուղար]: Ծահէն Խաչատուրեան [Ը.Ը. Ազգային թանգարանի տնօրէն]: Վլատիմիր Մովսէսեան [Ս. Հայաստանի Կ.Կ. Զարտուղար, յետոյ՝ Ը.Ը.-ի նախարար]: Վահագն Տատրեան [Պատմագէտ], Երուանդ Ազատեան [Ա. Մանուկեան հիմնարկին նախագահ]: Պերճ Սեդրակեան [Ը.Բ.Ը.Մ.-ի փոխ նախագահ]: Զօրավար Արամ Գարամանուկեան [Ամերիկա]: Յովհաննէս Չեքիճեան [Ը.Ը. choral-ի վարիչ]: Carzou [Գառնիկ Զուլեմեան գեղանկարիչ Ֆրանսա]: Տարօն Եպիս. Ճէրէճեան Առաջնորդ Հարաւային Ֆրանսայի հայրց]: Գնէ Արքեպս. Ճէրէճեան [Առաջնորդ Դամասկոսի]: Գարեգին Արքեպս. Պէքճեան [Առաջնորդ Գերմանիոյ]: Տիրայր Արքեպս. Մարտիկեան [Առաջնորդ Պուլկարիոյ և Ռումանիոյ]: Պարգեւ Արքեպս. Մարտիրոսեան [Առաջնորդ Արցախի]: Թորգոմ Արքեպս. Մանուկեան [Պատրիարք Երուսաղէմի]: Գարեգին Բ. [Վաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ]:

Հ.- Իրրև Հայկական Դատին անխոնջ ծառայող ազգային և հրապարակագիր, ինչպէ՞ս կը գնահատէ հայկական ցեղասպանութեան նանայման ուղղութեամբ ցարդ տարուած աշխատանքները: Այս հանգրուանին ի՞նչ դեր կը վերապահէ հայրենի անկախ պետականութեան և Սփիւռքի քաղաքական հասանքներուն: Համագործակցութիւն մը անհրաժեշտ է հայրենիքի և Սփիւռքի միջեւ:

Պ.Ը Այս մասին, «ՆԱՅԻՐԻ»-ի մէջ, հինգ տարիներէ ի վեր, տեսական կ'արտայայտուինք մեր գրութիւններով:

Այստեղ կ'ուզենք հետեւեալ տողերը աւելցնել.

Սովետական Հայաստանը կործանող Լեւոն Տէր Պետրոսեանը՝ ամերիկացիներուն ճնշումով, գրեթէ ութը տարիներու ընթացքին, իր քաղաքականութեան նպատակը ըրած էր՝ թուրքերուն հետ բարեկամական կապեր հաստատել:

Եւ Թուրք-Հայ բարեկամութեան ստեղծման «արգելք» մը վերցնելու մտքով, Լեւոն Տէր Պետրոսեանը Հայաստանի մէջ, ութը տարիներ շարունակ ջանաց

«Եղեռն»ը մոռցնել տալ հայ ժողովուրդին:

Եւ այս նպատակին հասնելու համար, Հայաստանի դպրոցներուն մէջ, Եղեռնի մասին գրութիւնները և ասոնց դասաւանդումը ուզեց վերցնել իր կրթական նախարարին՝ Աշոտ Բլեեանի մեղսակցութեամբ:

Մենք կը հաւատանք, որ Լեւոն Տէր Պետրոսեանը, [անկախաբար իր գործած բազմաթիւ յանցանքներէն] ուրը տարիներու ընթացքին «Եղեռն» մոռցրնել տալու իր յանցագործութեան համար միայն, իբր «Ազգադաւ» դատուելու արժանի է:

Միայն այս պարագային է, որ կրկին հայ ժողովուրդին մէջ «Եղեռն»ի գիտակցութիւնը կրնանք վերստեղծել: Եւ միայն այն ատեն է, որ «Եղեռն»ի ճանաչման ճամբան կրնայ բացուիլ:

Հ.— Ի՞նչպէս կը պատկերացնէ՞ այսօրուան անկախ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը իր անմիջական դրացիներուն և մեծապետական երկիրներուն եետ: Այդ շրջագիծէն ներս՝ տնտեսական բարեւաւում և ազգային հարցերու լուծման [հիմնականին մէջ Արցախի կարգադրութիւն] հնարաւորութիւններ կը գտնէ՞ք:

Պ.— Այսօրուան Հայաստանի պետութեան քաղաքականութիւնը ջանանք բացատրել Ռուբէն Սեւակի դեռ 1911-ին գրած մէկ նախադասութեան մէջըրումով:

«...Ու մենք Ուրուական Նախն պէս ԿՐ ԾԱԾԱՆԻՆԷ ԴԵՌ, անխորասուզելի, բայց և հաստատ ցամաքի մը հասնելու անկարող»:

Եւ Հայաստանի պետութիւնը այսօր, Ամերիկային կը քծնի և կ'ընդունի անոր բոլոր պայմանները, անկէ պարտքով դրամ կարենալ առնելու յոյսով: Եւ ութը տարիներու տեսողութեամբ Լեւոն Պետրոսեանին գործադրած երկդիմի և շողորթօր ջաղաքականութիւնը կը շարունակէ, շատ քիչ տարբերութիւններով:

Հայաստան իր այս տարտամ ջաղաքականութիւնը մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակէ-չենք գիտեր:

Բայց գիտենք, թէ թուրքերը իրենց հայատեաց ջաղաքականութենէն մէկ սանդիմեթր չեն շեղած:

Ընդհակառակը, թուրքերը օրէ օր քիչ մ'աւելի կը սաստկացնեն իրենց «փրփականտ»ը, թէ հայերը ջարդած են թուրքերը:

Եւ այս նպատակով վերջերս Իգտիհի մէջ, 60 մեթր բարձրութեամբ Յուշարձան մը կանգնեցին հայերուն թուրք ջարդած ըլլալը խորհրդանշող:

Եւ այս յուշարձանը Հայաստանի սահմանին մօտ, բարձունքի մը վրայ բարձրացուցին, որ Հայաստանի հայերը տեսնեն և հասկնան «ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»:

Այսօր Պոլսոյ մէջ ապրող հայ երիտասարդ սերունդը, տարուելով թրջական քարոզչութենէն, կը հաւատայ, որ հայերն են ջարդարարները:

Եւ շատ հեռու չէ այն օրը, երբ թուրքերը, ամբողջ աշխարհի պիտի հաւատացնեն, թէ հայերն են «ՅԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐԸ»:

Մեզի պէս, իր մեծամասնութեամբը՝ «անզգայ» ազգ մը, արժանի է նման անուանարկումի:

Գալով Արցախի հարցին՝ Ամերիկայի Արտաքին գործերու նախարար հրեայ Մատլէն Օլպրայթ, վերջերս թուրքերուն և ազերիներուն միջեւ Պոլսոյ մէջ հանդիպում մը պատրաստելու վրայ է:

Տեսնենք, թէ հրեայ վհուկը ի՞նչ խաղեր, ի՞նչ դաւեր կը պատրաստէ հայ ազգի գլխուն:

Հ. - Մանօթ է Չեզի, թէ «ՆԱՅԻՐԻ»-ի մէջ ստորագրած Չեր հերթական կանոնաւորութեամբ յօդուածները, որոնք սրտցաւ հայու և հասարակական գիտակցութեան տէր մտաւորականի մտորումներն ու հայեացքները կ'արտայայտեն, ընթերցողներու դրական և ժխտական հակազդեցութիւններուն կ'արժանանան: Թիրախը՝ Չեր անձնական պրպտումներուն և տպաւորութիւններուն իբր արդիւն՝ Չեր հետեւեցուցած նշմարտութեան հայ ընթերցողը հաղորդակից դարձնելն է: Կը խորհի՞՞ք, յատկապէս ի՞նչ կը վերաբերի ազգային-մշակութային ՆՈՒԻՐԱ ԳՈՐԾՈՒՄ արժէքներու մասին՝ յիշելու համար մի քանիս, [Միտի-թար Արքահայր, Միխայէլ Նալպանտեան, Շնորհի Գատրիարք և այլն] նշմարտութիւնները ըսելը օգտակար է:

Ձի՞ վնասեր մեր նոր սերունդի ազգային դաստիարակութեան:

Ձեր չափանիշով, վերջին հարիւր տարուան մեր պատմութեան մէջ, որո՞նք կը նկատէք այն մեծ հայերը, որոնք հայ ժողովուրդի պատմութեան իրենց նպաստը բերած են:

Պ. - Կը ներքէ՞ք բայց մեզի համար անընդունելի է այս հարցումը՝ երբ կ'ըսէք, թէ Մխիթար Սեբաստացին, Միքայէլ Նալպանդեանը, Շնորհք Պատրիարք Գալուստեանը նուիրագործուած անձնաւորութիւններ են:

15՝ տարիներէ ի վեր մեր գրութիւններով այս կարգի անիրաւաբար «նուիրագործուած» անձնաւորութիւններուն իսկական դիմակները վար առնելու և անոնց հայ ազգին պատճառած վնասները բացատրելու կը ջանանք:

Աշխարհի վրայ, հայերէն զատ ուրիշ ազգ մը գոյութիւն չունի, որ իր կործանման կամ կրած կորուստներուն պատճառ եղող անձնաւորութիւնները կը փառաբանէ:

Այս անիրաւաբար փառաբանող անձնաւորութիւններուն մէջն են նաեւ՝ Ներսէս Վարժապետեան Պատրիարքը, Մաղաքիա Օրմանեան Պատրիարքը և Գրիգոր Զօհրապը:

Ինչո՞ւ կը փառաբանուին մեր կարծիքով այս ազգավնաս անձնաւորութիւնները, որոնց բերած օգուտը, համեմատած իրենց հայ ազգին պատճառած վնասներուն՝ ջնջին է:

Եւ մենք ինչո՞ւ պիտի փառաբանենք այս անձնաւորութիւնները, որոնք հայ ազգը խեղդամահ ընող, մահասփիւռ շղթային օղակները եղած են:

Պիտի խնդրենք, կրկին մտածեցէ՞ք՝

«Ծովէ ծով Հայաստան»էն ո՞ւր հասանք:

«...Ու մենք Ուրուական Նախն պէս ԿՆ ԾԱԾԱՆԻՆԷ ԴԵՌ, անխորասուզելի, բայց և հաստատ ցամաքի մը հասնելու անկարող»:

Եւ Հայաստանի պետութիւնը այսօր, Ամերիկային կը քծնի և կ'ընդունի անոր բոլոր պայմանները, անկէ պարտքով դրամ կարենալ առնելու յոյսով: Եւ ութը տարիներու տեսողութեամբ Լեւոն Պետրոսեանին գործադրած երկդիմի և շողորթօր ջաղաքականութիւնը կը շարունակէ, շատ քիչ տարբերութիւններով:

Հայաստան իր այս տարտամ ջաղաքականութիւնը մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակէ-չենք գիտեր:

Բայց գիտենք, թէ թուրքերը իրենց հայատեաց ջաղաքականութենէն մէկ սանդիմեթը չեն շեղած:

Ընդհակառակը, թուրքերը օրէ օր քիչ մ'աւելի կը սաստկացնեն իրենց «փրփականտ»ը, թէ հայերը ջարդած են թուրքերը:

Եւ այս նպատակով վերջերս Իգտիհի մէջ, 60 մեթր բարձրութեամբ Յուշարձան մը կանգնեցին հայերուն թուրք ջարդած ըլլալը խորհրդանշող:

Եւ այս յուշարձանը Հայաստանի սահմանին մօտ, բարձունքի մը վրայ բարձրացուցին, որ Հայաստանի հայերը տեսնեն և հասկնան «ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»:

Այսօր Պոլսոյ մէջ ապրող հայ երիտասարդ սերունդը, տարուելով թրջական քարոզչութենէն, կը հաւատայ, որ հայերն են ջարդարարները:

Եւ շատ հեռու չէ այն օրը, երբ թուրքերը, ամբողջ աշխարհի պիտի հաւատացնեն, թէ հայերն են «ՅԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐԸ»:

Մեզի պէս, իր մեծամասնութեամբը՝ «անզգայ» ազգ մը, արժանի է նման անուանարկումի:

Գալով Արցախի հարցին՝ Ամերիկայի Արտաքին գործերու նախարար հրեայ Մատլէն Օլպրայթ, վերջերս թուրքերուն և ազերիներուն միջեւ Պոլսոյ մէջ հանդիպում մը պատրաստելու վրայ է:

Տեսնենք, թէ հրեայ վհուկը ի՞նչ խաղեր, ի՞նչ դաւեր կը պատրաստէ հայ ազգի գլխուն:

Հ. - Մանօթ է Չեզի, թէ «ՆԱՅԻՐԻ»-ի մէջ ստորագրած Չեր հերթական կանոնաւորութեամբ յօդուածները, որոնք սրտցաւ հայու և հասարակական գիտակցութեան տէր մտաւորականի մտորումներն ու հայեացքները կ'արտայայտեն, ընթերցողներու դրական և ժխտական հակազդեցութիւններուն կ'արժանանան: Թիրախը՝ Չեր անձնական պրպտումներուն և տպաւորութիւններուն իբր արդիւն՝ Չեր հետեւեցուցած նշմարտութեան հայ ընթերցողը հաղորդակից դարձնելն է: Կը խորհի՞՞ք, յատկապէս ի՞նչ կը վերաբերի ազգային-մշակութային ՆՈՒԻՐԱ ԳՈՐԾՈՒՄ արժէքներու մասին՝ յիշելու համար մի քանի, [Միտի-թար Արքահայր, Միխայէլ Նալպանտեան, Շնորհի Գատրիարք և այլն] նշմարտութիւնները ըսելը օգտակար է:

Ձի՞ վնասեր մեր նոր սերունդի ազգային դաստիարակութեան:

Ձեր չափանիշով, վերջին հարիւր տարուան մեր պատմութեան մէջ, որո՞նք կը նկատէք այն մեծ հայերը, որոնք հայ ժողովուրդի պատմութեան իրենց նպաստը բերած են:

Պ. - Կը ներքէ՞՞ բայց մեզի համար անընդունելի է այս հարցումը՝ երբ կ'ըսէք, թէ Մխիթար Սեբաստացին, Միքայէլ Նալպանդեանը, Շնորհք Պատրիարք Գալուստեանը նուիրագործուած անձնաւորութիւններ են:

15՝ տարիներէ ի վեր մեր գրութիւններով այս կարգի անիրաւաբար «նուիրագործուած» անձնաւորութիւններուն իսկական դիմակները վար առնելու և անոնց հայ ազգին պատճառած վնասները բացատրելու կը ջանանք:

Աշխարհի վրայ, հայերէն զատ ուրիշ ազգ մը գոյութիւն չունի, որ իր կործանման կամ կրած կորուստներուն պատճառ եղող անձնաւորութիւնները կը փառաբանէ:

Այս անիրաւաբար փառաբանող անձնաւորութիւններուն մէջն են նաեւ՝ Ներսէս Վարժապետեան Պատրիարքը, Մաղաքիա Օրմանեան Պատրիարքը և Գրիգոր Զօհրապը:

Ինչո՞ւ կը փառաբանուին մեր կարծիքով այս ազգավնաս անձնաւորութիւնները, որոնց բերած օգուտը, համեմատած իրենց հայ ազգին պատճառած վնասներուն՝ ջնջին է:

Եւ մենք ինչո՞ւ պիտի փառաբանենք այս անձնաւորութիւնները, որոնք հայ ազգը խեղդամահ ընող, մահասփիւռ շղթային օղակները եղած են:

Պիտի խնդրենք, կրկին մտածեցէ՞ք՝

«Ծովէ ծով Հայաստան»էն ո՞ւր հասանք:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ ՀԵՏ... (Շար. էջ 3-էն)

Ամէն ազգ իրեն վնաս հասցնող դաւաճանները կը դատէ և կը պատժէ:
Հայ ազգը ընդհակառակը, իր կործանման պատճառ եղող դաւաճանները կը փառաբանէ:

***

Կը հարցնէք, թէ՛ «մեր չափանիշով վերջին հարիւր տարուան մեր պատմութեան մէջ, որո՞նք կը նկատենք այն մեծ հայերը, որոնք հայ ժողովուրդին պատմութեան իրենց նպաստը բերած են»:

Թոյլատրեցէք, որ այս հարցումին պատասխանենք – Մէկ դարէ քիչ մը աւելի՛ հին շրջաններու մէջ ապրած ազգասէր կարգ մը հայերուն անունները նշելով:

1.– Այստեղ, նախ և առաջ, խոր երախտագիտութեամբ կ'ուզենք յիշել՝ «ՆԵՐՍԷՍ ԱՇՏԱՐԱԿԵՑԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ» որ 1800-թ.ներէն սկսեալ Հայաստան մտնող Ռուսական բանակները իբր հայ ազգին և Հայաստանին ազատարար դիմաւորած էր:

2.– ԻՍՐԱՅԷԼ ՕՐԻՆՆ՝ որ տեսնելով Արեւմտեան պետութիւններուն նենգութիւնները, Ռուսաստան երթալով Հայաստանը ազատագրելու ծրագիրներ մշակած էր:

3.– ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆԸ՝ որ մեզ համար ամենէն իրատես բանաստեղծ-գրող ու գործիչն է: Արովեանն է՝ իր մէջ մեծ իմաստութիւն պարփակող հետեւեալ խօսքերը ըսողը՝

«ԵՐԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՈՂԵՐՈՒՆ ԿՐԱՅ ՈՌԻՍ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ՏԵՍՆԵՍ, ԽԱՉԱՎՆԸԷ»

4.– ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ մեր համոզումով՝ ամենէն աւելի քաղաքական հմտութիւն ունեցող անձնատրութիւնն է: Մկրտիչ Փորթուգալեանն է՝ Արեւմտեան Հայաստանի հողերուն վրայ Կանի մէջ առաջին հայկական քաղաքական կազմակերպութիւնը՝ «Արմենական»ը հիմնողը, երբ ուրիշներ ժընել կ'երթային կուսակցութիւն հիմնելու համար:

5.– ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ՝ որ հայ գրողներուն մէջ ամենէն իմաստունն է: Ան է ընդդիմացողը՝ Հնչակեան Կուսակցութեան մէկ թևին Ռուսիոյ մէջ հակա-ճարական պայքար մղելուն: Ան արգելք ըլլալ ուզած է, որ հայ Ազգը, Ռուսերը թշնամացնելով, իր նստած ճիւղը չկտրէր:

Եզրակացնենք՝

Մեզի համար անձի մը «հայկականութեան» չափանիշը՝ զանազան մարզերու մէջ իր կարողութիւնները չեն: Այլ՝ այս անձին հայ Ազգին և Հայաստանին իսկական օգտին համար կատարած ծառայութիւնները:

Այս տեսակետով՝ մենք ամենէն անցան, բայց իսկական հայրենասէր հայը աւելի օգտակար կը նկատենք բարձր կարողութիւններ ունեցող բայց, իսկութեան մէջ, հայ Ազգին վնասակար եղող և մեծ անուն կրող անձնատրութենէ մը:

**ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ԿՐԷԺ ՈՌԻՔԷՆԵԱՆ}**

Երեքշաբթի 16 Նոյեմբեր 1999

ՀԱՅՈՑ ՍՊԱՐԱՊԵՏ ԿԱԶԳԷՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ (ԿՐԷԺ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ)

ՀԱԶԱՐ ԱՆԳԱՍ ԱՆԷԾԶ ԶԵԶԻ, ԴԱԽԱՃԱՆ ԴԱՀԻՃ ԵՂԲԱՅ-ՐՆԵՐ, ՈՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԵՐԸ ԽԱՄՏԵԾԻԶ:

ՄԵՆԷ՝ ԱԶԼՈՐ ՄԸ ԶԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ՄՈՐԹԵԼ, ԲԱՅՑ ԱՅՍՈՐ, ԱՅՍ ՀՐԷԾ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ՄԵՐ ԶԵՌՋԵՐՈՎԸ ԿՐՆԱՆՔ ԽԵՂԴԵԼ: 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1999-Ի ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՊԱԾՏՕ-ՆԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐ ԵՂՈՂ՝ «ՈՌՊԷՐ ԵՒ ՄԵՐԺ ՈՒ ԸՆԿԵՐՔ»: ՀԵՌԱԾԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ:

27 Հոկտեմբեր 1999-ին՝ Հայաստանի Ազգային ժողովին մէջ կատարուած ողբերգութեան օրէն մինչեւ այսօր, գրեթէ երկու ամիսներ անցան:

Եւ դեռ, պաշտօնական տեղեկութիւն մը չէ տրուած՝ հրէշային ոճրագործութեան բուն պատասխանատուներուն ովքե՞ր ըլլալուն մասին:

Բայց, պաշտօնական յայտարարութիւն ըլլայ կամ ոչ, ողբերգութեան հետեւեալ օրը արդէն, Երեւանի մէջ, բնածին տրամաբանութեամբ ժողովուրդը կ'ըսէր, թէ պաշտօնական բարոյական պատասխանատուները՝ Ռ. Զոչարեան-Ս. Սարգիսեան և Ընկերք.ն են:

Ժողովուրդին, իր այս համոզման մէջ, ո՞րչափ իրաւունք ունեցած ըլլալը՝ 20 Նոյեմբեր 1999-ին յստակացաւ:

Հ.Հ. Պաշտպանութեան նախարարութիւնը, ողբերգութեան անմիջապէս յետոյ, իբր այս աղէտին մեծագոյն և պաշտօնական բարոյական պատասխանատուները՝ Ներքին Գործոց և Անվտանգութեան նախարարին ու Ընդհ. Դատախազին հրաժարումը պահանջեց: Ան մերժեց այս պահանջը:

Եւ 15 օրեր տեւողութեամբ, երկար սակարկութիւններէ յետոյ, ան ստիպուեցաւ վաւերացնել նոր կառավարութեան ցանկը:

Կարէ՛ց Դեմիրճեան

Այս ձեռով Ն. Գ. և Անվտանգութեան նախարարները դուրս ձգուած եղան:

Նոյն օրն ալ՝ նոր ընդհանուր դատախազ մը նշանակուեցաւ:

Քոչարեանի՝ Բանակին այս արդար պահանջներուն ընդդիմանալը, արդէն գոյութիւն ունեցող պառակտումն և բաժանման խրամատը աւելի խորացուցած էր:

Բայց ան, իր բուն դէմքը ցոյց տուաւ 16 Նոյեմբեր 1999-ի արարքով:

Այս ողբերգութեան մեծագոյն պաշտօնական պատասխանատուն եղող Սերժը, որ նոր կառավարութենէն դուրս ձգուած էր, Քոչարեան զինք իր նախագահական աշխատակազմին ղեկավար նշանակեց: Այդ չէր քաւեր՝ 20 Նոյեմբեր 1999-ին, ան Սերժին Հայաստանի պետութեան ամենաբարձր ապահովութեան կազմակերպութիւնը եղող՝ «Ապահովութեան Խորհուրդ»-ին քարտուղարութեան պաշտօնն ալ տրուաւ: Նկատի առէք, որ «Ապահովութեան Խորհուրդին» մաս կը կազմեն նաեւ Հ.Հ. Ազգ. ժողովին նախագահը, Հ.Հ. Վարչապետը, Պաշտպանութեան նախարարը, Ն. Գ. նախարարը և Անվտանգութեան նախարարը:

Հանրապետութեան նախագահին առաջին պարտականութիւնը՝ երկրին մէջ միասնականութիւնը ապահովել և պառակտման և բաժանումին արգելք ըլլալ է:

Մինչդեռ, Պետութեան Գլխաւորին Սերժը իր նախագահական աշխատակազմին ղեկավար նշանակելը և յաւելուած՝ Ապահովութեան խորհուրդին քարտուղար կարգելը՝ հանրապետութեան նախագահի մը կողմէ կատարուած ամենէն ձախաւեր ու ջլատիչ և ամենէն «Տօն քիշօղական» արարքն է:

Այս անհեռատես և անգութ կեցուածքը՝ հայկական բանակին դէմ և ձեռով մըն ալ ազգային ժողովին այսօրուան մեծամասնութեան դէմ՝ պատերազմ հռչակելու համազօր է:

Եւ հակառակ բանակին պահանջքին, Սերժը այս աստիճան պաշտպանելը և զինք իր իրաւասութեան մարզի բարձրագոյն պաշտօններու նշանակելը կ'ապացուցանեն, թէ Երեւանի ժողովուրդին մեծամասնութիւնը իր բնածին տրամաբանութեամբ, իրականութիւնները շատ ճիշդ տեսած էր:

Ժողովուրդը շատ լաւ հասկցած էր, թէ նախագահն և իր պաշտպանեալը՝ Վազգէն Սարգիսեանին դէմ նախանձի և ստորակայութեան զգացումներէ մղուած, գիտակցաբար, կամ անուղղակի կերպով, Հայաստանի թշնամիներուն կողմէ ծրագրուած այս ողբերգութեան մէջ, պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը ունեցած են:

★ ★ ★

3 և 4 Դեկտեմբեր 1999-ին, Երեւանի Օփերայի մեծ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Երկրապահ կամաւորականներու միութեան Դ. համագումարը:

Նահատակ Վազգէն Սարգիսեանին ստեղծած «Երկրապահ Կամաւորականներ»ուն Արցախի պատերազմի շրջանին կատարած փրկարար դերը, Վարդանանցի հերոսներու պատմութեան նման, հայ ապագայ սերունդները հպարտութեամբ պիտի յիշատակեն:

«Երկրապահ»ներուն ստեղծման պատմութիւնը շատ յուզիչ, բայց շատ սրտապնդիչ է:

Ազերիներուն դէպի Ստեփանակերտ յառաջացած դժոխային օրերուն Վազգէն Սարգիսեան, Երեւանի մէջ, երիտասարդներուն կոչ կ'ուղղէ և Արցախը պաշտպանելու համար զոհուելու, նահատակուելու պատրաստ երկու հարիւր կամաւոր կ'ուզէ:

200-ի տեղ, 1500 կամաւորներ կ'ընդառաջեն Վազգէն Սարգիսեանի հրաւերին:

Վազգէն Սարգիսեան

Եւ այս կամաւորները կը կոչուին «մահապարտներ»:

Եւ Վազգէն Սարգիսեանին առաջնորդութեամբ, այս «մահապարտ» հերոսները, Արցախի պատերազմին ճակատագիրը կը փոխեն:

Ստեփանակերտը գրաւելու պատրաստուող թշնամին պարտութեան կը մատնուի, և Արցախը կը փրկուի:

Այս հերոսական պատերազմին, «մահապարտներ»էն շատ շատեր, հերոսանալով կը նահատակուին, և անոնց մէկ մասը միայն իբր հերոս, կը վերադառնան հայրենիք:

Եւ Վազգէն Սարգիսեան այս հերոսներով կը հիմնէ՝ Երկրապահ Կամաւորականներու Միութիւնը:

3 և 4 Դեկտեմբեր 1999-ին, Երեւանի Օրերայի մեծ դահլիճին մէջ տեղի ունեցած համագումարը, Վազգէն Սարգիսեանին հիմնած, Արցախի հերոսներու միութեան համագումարն էր:

Եւ այս համագումարին, նահատակ Վազգէն Սարգիսեան, Երկրապահ Կամաւորականներու միութեան «ՅԱԻԵՐԺ ՆԱԽԱԳԱՀ» ընտրուեցաւ:

Փառք և պատիւ Հայոց Սպարապետ Վազգէն Սարգիսեանի անմահ յիշատակին:

★ ★ ★

Շատ անգամ, յայտնած ենք, հետեւեալ տեսակէտը.

Անկախ պետութեան մը մէջ, իշխանութիւնը՝ երեւութապէս և ըստ օրինի, կառավարութեան ձեռքն է - կը կարծուի:

Բայց, վերջին շրջաններուն, շատ մը պետութիւններու մէջ, իսկական իշխանաւորը՝ միջազգային դրամատիրութեան կողմէ ղեկավարուող մամուլն ու հեռատեսիլն են:

Այսօր, նոյնն է պարագան Հայաստանի մէջ:

Ինչպէս որ, մեր վերջին գրութեան մէջ ալ ըսած էինք, Հայաստանի ազգային հեռատեսիլը այսօր վերածուած է՝ Ամերիկացիներուն թմբկահարող ու Ամերիկամէտ թուող Քոչար-

→ չարեանի փառաբանութեան ծառայող կեդրոնի մը:

Եւ մենք, 18 Նոյեմբեր 1999-ին, Պոլսոյ մէջ կայացած վեհաժողովին մասին Հայաստանի ազգային հեռատեսիլին կատարած լրատուութիւնը տեսնելէ յետոյ, համոզուեցանք, որ Հայաստանի պետական հեռատեսիլը այսօր, Ամերիկացի գործակալներու կողմէ կը հակակշռուի: 18-11-1999-ի Հինգշաբթի օրը, մեծ ուրախութեամբ հեռատեսիլէն դիտեցինք, Պոլսոյ վեհաժողովին մէջ, Ռուսիոյ նախագահ Պորիս Ելցինին կատարած բացառիկ ելոյթը:

Պորիս Ելցին՝ պատասխանելով ամերիկացիներուն կամակատարը եղող Ֆրանսայի Նախագահ Ծիրաքին ըսաւ. «*Դուք իրաւունք չունիք միջամտելու մեր ներքին գործերուն:*

Արեւմուտքը չի կրնար քննադատել Ռուսաստանի ինքնապաշտպանական կեցուածքը: Մեր ըրածը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ՝ պայքարիլ ահաբեկչութեան դէմ:

Եւ մենք շատ լաւ գիտենք, թէ ո՞ր պետութիւնները կ'օգնեն և կը գինեն այս ահաբեկիչները»:

Պորիս Ելցին՝ Չէչէնիոյ ահաբեկիչներուն օգնողներուն արեւմտեան պետութիւնները ըլլալը անոնց երեսին զարնելէ յետոյ, գրեթէ անմիջապէս ձգեց սրահը և մեկնեցաւ Մոսկուա:

Եւ մենք, լսելով Ռուսիոյ Նախագահին այս խիզախ խօսքերը, ուրախութենէ կը խայտայինք:

Վերջապէս՝ Ռուսիան արթնցած էր:

Մեր «Հիւսիսայգ»ը, մեր ազատարար պետութիւնը ինքնագիտակցութեան եկած և իր «Մեծն Ռուսիա»յի կերպարը վերագտած էր:

Եւ իրիկուան ժամերուն սպասեցինք տեսնելու, թէ Հայաստանի հեռատեսիլը ի՞նչ պիտի ըսէր Զրեմլինի Պետին Պոլսոյ մէջ կատարած ելոյթին մասին: Եւ ապշութեամբ և ցաւով դիտեցինք Հայաստանի հեռատեսիլին այս մասին ըսածները՝

«Պորիս Ելցին այսօր, Իսթանպուլի վեհաժողովին մէջ, կոշտ ելոյթ մը ունեցաւ:

Բարեբախտաբար Զլինթըն-ին կատարած խոհեմ և հանդարտեցուցիչ յայտարարութեան շնորհիւ, վեհաժողովը կրցաւ շարունակել իր բնականոն ընթացքը»:

Հայաստանի հեռատեսիլին այս լրատուութեան ականատես ու ականջալուր ըլլալէ ետք, արդեօ՞ք իրաւունք չունինք ըսելու, թէ՛ «Հայաստանի հեռատեսիլը այսօր, ամերիկեան գործակալներու կողմէ կը հակակշռուի»:

★ ★ ★

Բայց, ամենէն վտանգաւորը և ամենէն անհաւատալին, Հայաստանի Ազգային հեռատեսիլի տնօրէն Տիգրան Նաղդալեանին, հեռատեսիլի յայտագիրներուն ընթացքին, հայկական Բանակին դէմ կատարած յարձակումներն են:

Կրնա՞ք երեւակայել. մեր հայրենիքին միակ յենարանը եղող հայկական բանակը, Հայաստանի հեռատեսիլին ճամբով, կը վարկաբեկուի, իբր թէ Զոչարեանի իշխանութիւնը զօրացնելու նպատակաւ:

Անհաւատալի կը թուի մեր ըսածները, բայց դիտողները կրնան վկայել:

28 Նոյեմբեր 1999-ին, Կիրակի օր, իրիկուան ժամերուն, Հայաստանի ազգային հեռատեսիլի տնօրէն Տիգրան Նաղդալեանը, իր «Օրակարգ» յայտագրին թիրախը ըրած էր, նախկին ներքին գործերու նախարար Վանօ Սիրադեղեանը:

Մենք, Վ. Սիրադեղեանը սիրողը չենք:

27 Փետրուար 1999-ին, «ՆԱՅԻՐԻ»ի մէջ, անոր դէմ, շատ խիստ արտայայտութիւններ ունեցած էինք:

Բայց, Տ. Նաղդալեանին նպատակը ուրիշ էր: Վ. Սիրադեղեանը պատրուակելով, տեւական բանակը քննադատել էր:

Նոյն յայտագրին մէջ Տ. Նաղդալեան, Վ. Սիրադեղեանին տարի մը առաջ Վազգէն Սարգիսեանին գրած մէկ նամակին մասին երկար բարակ խօսելէ յետոյ, այս նամակին մէջ տեղ

գտած մէկ նախադասութեան վրայ ծանրացաւ:

Եւ հեռատեսիլին ամենէն արդիական կարելիութիւններէն օգտուելով, զանազան զօրութեամբ ձայներով, և զանազան մեծութեամբ նկարներով, հետեւեալ նախադասութիւնը կըրկնեց ու կեցաւ՝

«Զանի՞ հոգի մնացինք», «Զանի՞ հոգի մնացինք», «Զանի՞ հոգի մնացինք»:

Այս նախադասութիւնը ոչ մէկ արտակարգ կարելորութիւն ունէր իրականութեան մէջ:

Բայց, Տ. Ն., այս նախադասութիւնը տասը անգամ կրկնելով, անոր խորհրդաւոր իմաստ մը տալ ուզեց: Եւ այս յայտագիրը դիտելէ յետոյ, անկարելի էր չհասկնալ անոր բուն նպատակը:

Վ. Սիրադեղեանը և Վազգէն Սարգիսեանը քով-քովի դնելով, իր հետապնդած նպատակն էր՝

1.— Միտքերը պղտորել, 2.— Վազգէն Սարգիսեանին յիշատակը մրոտել, 3.— Եւ ուշադրութիւնը ուրիշ տեղ կեդրոնացնելով՝ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեան տպաւորութիւնը մեղմացնել և հուսկ՝ մոռցնել տալ:

Մեր այս ըսածները անելի հիմնաւորուեցան վերջին օրերուն, Բոջարեանի ըրած սա յայտարարութեամբ՝

«Վանօ Սիրադեղեանի դատաւարութեան յետաձգումները, ժողովուրդին հաւատքը կը խախտեն»:

Բայց ժողովուրդին հաւատքը խախտողը, Վ. Սիրադեղեանին դատաւարութիւնն է, թէ՞ 27 Հոկտեմբեր 1999-ին Հայաստանի հիմքերը ցնցող ողբերգութիւնը, որմէ երկու ամիս յետոյ ալ, մինչեւ այսօր, ոճրին բուն պատասխանատուները դեռ պաշտօնապէս չեն յայտարարուած:

★ ★ ★

Բայց ո՛վ է, իրականութեան մէջ, Հայաստանի ազգային հեռատեսիլին տնօրէն Տիգրան Նաղդալեանը:

Ո՛վ է այս Տիգրանը, որ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի դահիճներուն մասին և, մանաւանդ, այս դահիճներուն պարագլուխը եղող Նայիրի Յունանեանի անձնաւորութեան մասին, Հայաստանի ազգային հեռատեսիլէն մանրամասն լրատուութիւն մը չէ կատարած:

Ինչո՞ւ:

Ուրեմն, մեր հաւաքած տեղեկութիւններով, ջանանք բացատրել իր ո՛վ ըլլալը.

1.— Տիգրան Նաղդալեանը 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեան պարագլուխ՝ դահիճ Նայիրի Յունանեանին ուսանողական տարիներու ընկերն է:

2.— Ա՛ն է Յունուար 1999-ին, Նայիրի Յունանեանը և իր եղբայրը՝ Կարէն Յունանեանը, իբր Հայաստանի ազգային հեռատեսիլի պաշտօնական ներկայացուցիչներ, թրջական կառավարութեան հետ համաձայնելով Թուրքիա ուղարկողը:

Յունանեան եղբայրները Թուրքիոյ մէջ, իբր Հայաստանի պետութեան հեռատեսիլի ներկայացուցիչներ, ամենաբարձր մակարդակով հիւրասիրուեցան:

3.— Բայց ամենէն խորհրդաւորը և ամենէն ցնցիչը հետեւեալ տուեալն է:

Նայիրի և Կարէն Յունանեաններուն հայրը՝ Հրաչեայ Յունանեան սա վկայութիւնը կատարած է.

«27 Հոկտեմբեր 1999-ի չարաշուք օրը, Նայիրի Յունանեանը և եղբայրը՝ Կարէն Յունանեանը, իրենց տան մէջ, Տիգրան Նաղդալեանին գալուն սպասեր են» [4 Նոյեմբ. 1999-«Ազգ»]:

Այս անհերքելի տուեալները շատ յստակօրէն կը բացայայտեն իր ո՛վ ըլլալը: Բայց մեզի ամենէն շատ ցաւ պատճառողը, հակառակ այս տուեալներուն, Տ. Նաղդալեանին դեռ, մինչեւ այսօր, Հայաստանի Ազգային հեռատեսիլի տնօրէնի պաշտօնին վրայ մնալը և իր տխուր գործունեութիւնը շարունակելն է:

[Շարունակելի]

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶՈՒՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ}

---

1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2000

ԲԱՐԳԱԻԱՃ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՍՏԵՂԾՈՂ ԿԱՐԷՆ ՏԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
[ԿՐԷԾ ՈՊԻՔԵՆԵԱՆ]

27-10-1999-ին, դաւանամ դահիճ եղբայրները, Հայկական պետականութեամբ հիմնը խախտեցին:

Բայց մեզի համար ամենէն ցաւալիմ՝ այս դահիճներում դէմ իր ցատունը չյայտնող, այս կատարուած աղէտիմ տարողութիւնը կարծես չհասկցող և անտարբեր մնացող (Հայաստանի և նաև Սփիւռքի) Հայ ժողովուրդիմ մեծամասնութեամբ կեցուածքն է:

Եւ մենք, այս անհատաւորի և գրեթէ կենդանայիմ անտարբերութեամբ դէմ ընդվզելով, պիտի հառաչենք՝ «Հայ» ժողովուրդը, իր մեծամասնութեամբ, «Ազգ» մը չէ. այլ՝ «Ախտ» մը:

Հայաստանի Ազգայիմ ժողովիմ մէջ կատարուած ողբերգութիւնը, իր ապագայ հակազդեցութիւններուն պատճառաւ, 1915-ի եղեռնիմ գրեթէ համազօր աղէտ մըն է:

Հայ ժողովուրդը, իր մեծամասնութեամբ, 1915-ի եղեռնը գրեթէ մոռցաւ: Եւ այսօր, 27-10-1999-իմ կատարուած ողբերգութեամբ դէմ ալ, գրեթէ անտարբեր կը մնայ:

Այս մոռացումը և այս անտարբերութիւնը կ'ապացուցանեն, թէ՛ հայ ժողովուրդը, այսօր, «Ազգ» մը ըլլալու արժանի չէ:

***

Հայ Ազգիմ մասիմ մեր յայտնած այս ծանր որակումներուն չհանդուրժող անձներուն, սա բացատրութիւնը տալ կ'ուզենք:

Պիտի խնդրենք, որ իրատեսութեամբ մտաբերելիք վերջիմ շրջաններու հայոց պատմութիւնը:

Երկու հարիւր տարիներէ ի վեր, մեր մէջի երազատեսները և թուլամորթները, անտարբեր պահուեցան, Հայ Ազգիմ ծախուած առաջնորդներուն կողմէ, ամէն տարի քիչ մ'աւելի ճախճախուտի մէջ մխրճուած մնալով:

Այս երազատեսները և թուլամորթները, կապոյտ ակնոցներով դիտեցին կատարուած դաւադրութիւնները:

Փառաբանեցին թուրքիմ ծառաները եղող, Պոլսոյ՝ Ներսէս Վարժապետեան և Մաղաքիա Օրմանեան Պատրիարքները:

Պանծացուցին՝ մեծ տաղանդ, բայց հրեաներուն ծառան եղող, ֆարմասոն դրիգոր Զօհրապը, որ իր թուրքիմ հետ եղբայրութեամբ քաղաքակցութեամբ պատճառաւ, 1915-ի եղեռնիմ առաջնակարգ պատասխանատուներէն մէկն էր:

70 տարիներու տեսողութեամբ, այս երազատես կոյրերը փառաբանեցին Արեւմտեան Հայաստանիմ կորուստիմ մէջ մեծ պատասխանատուութիւն ունեցող 1918-1920 Հայկական կառավարութեան դաշնակցական ղեկավարները:

Կուռքի պէս պաշտեցին Գարեգիմ Նժդեհը, որ Սովետական Հայաստանիմ դէմ 1921-իմ Փետրուարեան ապստամբութեամբ, եղբայրասպան պատերազմի և քսան հազարէ աւելի հայերուն մահուան պատճառ եղաւ:

Այս բարեմիտ կոյրերը, եօթանասուն տարիներու տեսողութեամբ, քաջալերեցին արեւմտեան պետութիւններուն սայլիմ լծուած Հ.Յ.Դ.ի արեւմտամէտ ղեկավարներուն՝ Սովետական Հայաստանը փլցնելու միտող աշխատանքները:

Այս երազատեսները հաւատացին Սի.Այ.Էյ.ի ղեկավարած Միւնիխի Ազատութեան Ռատիոյիմ Սովետական Հայաստանի դէմ կատարած ծարտուքներուն: Եւ Միւնիխի այս «Ազատութեամբ» Ռատիոյի կեդրոնիմ մէջն է, որ ամերիկայէն, եգիպտոսէն, Լիբանանէն եկող ծանօթ կուսակցութեամբ հայանուն ղեկավարները քով քովի կը նստէին՝ Թուրքիայէն եկած թրքական գաղտնի կազմակերպութեամբ՝ «MIT»ի պաշտօնեաները եղող փանթուրքիստներու և նաև Ազերիներու, Չէչէններու և Թաթարներու հետ, և Ամերիկացիներուն ղեկավարութեամբ, միասնաբար ծրագիրներ կը մշակէին Սովետական Միութիւնը և նաև Սովետական Հայաստանը խորտակելու համար:

***

Մենք, 1984-էն սկսեալ, այս տեսակէտները կը յայտնենք, մեր սրտին մէջ ունենալով այն մեծ ցաւը, որ Հայ Ազգը մահաւանդ, 1860-ներէն ի վեր, կ'ենթարկուի անվերջանալի ողբերգութիւններու:

Այստեղ, այժմէական կը նկատենք նշել՝ Ապրիլ 1985-ին հրատարակուած «Ռուբէն Սեւակ Եւ Փրցուելիք Ուղեղներ» մեր գրքին յառաջաբանին մէջ գրուած սա տողերը.

«Այս գիրքը կը ծօնենք՝ անունով հայ, այն կեղծ ազգասէր առաջնորդներուն, որոնց սխալ քաղաքականութիւնը՝ 24 Ապրիլ 1915-ին յանգեցաւ:

Այս գիրքը կը ծօնենք՝ անունով հայ, Սփիւռքի այն կեղծ ազգասէր առաջնորդներուն, որոնց սխալ քաղաքականութիւնը՝ նոր 24 Ապրիլներու կրնայ յանգիլ:

Մաղթենք, որ պատմութիւնը կրկնութիւն է - ըսուած կարգախօսը հայ Ազգին համար չիրականանայ:

Այ կը բաւէ Հայ Ազգին կրած տառապանքը»:

Դժբախտաբար պատմութիւնը կրկնութիւն է ըսուած կարգախօսը իրականացաւ, և ծանօթ կուսակցութեան ղեկավարներուն 70 տարիներ տեսող Սովետական Հայաստանի ժողովուրդը մոլորեցնելու աշխատանքները, իր արդիւնքները տուին, և 1989-էն սկսեալ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի առաջնորդութեամբ «Ղարաբաղեան Կոմիտէ» ըսուած խմբակը՝ «ազատութեան» սուտ լրզուներով յաջողեցաւ խաբել Հայաստանի ժողովուրդը:

Հայաստանի մէջ, 1989-ներէն սկսեալ, միլիոնի հասնող հայ զանգուածները, երեսնի մայր հրապարակին վրայ հաւաքուեցան: Նախ, Ղարաբաղի ազատութեան համար կատարուած այս հաւաքոյթները, միջոց մը ետք, Սովետական Միութեան դէմ և Հայաստանի անկախութեան համար ցոյցերու վերածուեցան:

Եւ «Ղարաբաղի Կոմիտէ» ըսուած Տօճ Զիշտները, այս ցուցարարներուն ներկայացուցած ուժէն օգտուելով, ի վերջոյ քանդեցին բարգաւաճ Հայաստանը:

Եւ 1991-ին «Ազատ, Անկախ Հայաստան» հռչակուեցաւ:

Եւ այդ օրէն սկսաւ Հայաստանի ժողովուրդին դժոխային ներկայ կեանքը:

1989-ներէն սկսեալ Ռուսերուն դէմ ցոյցեր ընող հայ ժողովուրդին ապերախտ հատուածները, անկախութենէն միջոց մը ետք, հասկնալ սկսած էին արդէն, Ռուսական ներկայութեան և Ռուսական օգնութեան արժէքը:

Եւ ժողովուրդին մէջ համայնավար շրջանին հանդէպ զգացուած կարօտը, շատ ակներև էր:

Բայց չարիքը ա՛լ կատարուած էր. եւ նախկին վարչաձեւը ետ բերել այլևս անկարելի էր:

Եւ Հայաստանի այս դժբախտութեան մեծ պատասխանատուն՝ Լեւոն Տէր

Պետրոսեանը, Ամերիկացիներուն դրդումով, Ղարաբաղը Ազերիներուն ետ տալով Ամերիկեան օգնութիւնը ապահովել ուզեց:

Բայց Ղարաբաղի պատերազմին հերոսը, Հայաստանի բանակը կերտող պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգիսեանը, արգելք եղաւ այս սադրանքին, և Լեւոն Տէր Պետրոսեանին ստիպեց որ հրաժարի:

Եւ Վազգէն Սարգիսեան, իբր իսկական հայրենասէր ղեկավար, տեսաւ իրականութիւնը, տեսաւ կատարուած սխալները, և մանաւանդ՝ տեսաւ Ռուսական կողմնորոշման կենսական կարեւորութիւնը:

Եւ ան, Հայաստանին ներկայ անելէն դուրս գալուն միակ ճարը՝ Հայ Ազգի միասնականութեան մէջ գտնուելուն համոզուեցաւ: Եւ այդ պատճառաւ ալ, բարգաւաճ Սովետական Հայաստանը կերտող Կարէն Դեմիրճեանին հետ միասին, ստեղծեց Հայ Ազգի փրկարար՝ «Միասնութեան Դաշինքը»:

Եւ մենք անձնապէս կը հաւատանք, որ Վազգէն Սարգիսեանը և Կարէն Տեմիրճեանը՝ Հայ Ազգի մէջ այս միասնութեան ոգին ստեղծած ըլլալուն պատճառաւ, Հայ Ազգի թշնամիներուն սաղրանքներով սպաննուեցան:

***

27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութենէն ամիս մը յետոյ, մասնագէտ հոգեբան մը, բանտին մէջ կը տեսակցի Նայիրի Յունանեանին հետ:

Դահիճ դաւաճանը; պատասխանելով հոգեբանին հարցումներուն, կ'ըսէ թէ՛ «Զի գղջար իր ըրածին; և ցաւ կը յայտնէ, թէ չէ կրցած ամբողջովին մաքրագործել «արին ծծողներու» վարչակարգը»:

Այս յոխորտանքը՝ արդիւնքն է՝ իր ետեւը գտնուող տեսանելի և անտեսանելի ուժերուն և մանաւանդ՝ նախագահութեան կողմէ անոնց տուած (ոճրագործներու յանձնուելու պահուն) երաշխիքին, թէ իրենց որևէ ձեռով վնաս պիտի չհասցուի:

Այս ամբարտաւան արտայայտութիւնը արդիւնքն է՝ Հայ ժողովուրդին այս դահիճներուն կատարած ողբերգութեան հանդէպ ցուցաբերած անտարբերութեան:

Նայիրի Յունանեանին այս արտայայտութիւնը՝ յար և նման նոյն տրամաբանութիւնն է, նոյն կեցուածքն է ցեղասպան թուրքերուն, որոնք, մինչև հիմա, անպատիժ մնալուն պատճառաւ, կը շարունակեն Հայ Ազգի դէմ ցեղասպանութիւններ կատարել:

Այս «արին ծծողներու» վարչակարգը ամբողջութեամբ մաքրել ուզող դահիճը, իրականութեան մէջ 1991-ին, Հայաստանի համայնավար իշխանութիւնը տապալող, այսօրուան «ազատութեան» վարչակարգին գործի գլուխ գալուն պատճառ եղող պարագլուխներէն մէկն է:

Նայիրի Յունանեանն է Հայաստանի «սկաուտական» շարժման հիմնադիրներէն մէկը:

Ան է՝ իբր համալսարանական, Հայաստանի ուսանողական միութեան հիմնադիր - նախագահներէն մէկը:

Ան է՝ 1989-էն Երեւանի մէջ, հակահամայնավար ուսանողական ցոյցերը կազմակերպողներէն մէկը:

Ան է՝ համալսարանական դասադուլները կազմակերպողը:

Ան է՝ Երեւանի Օբերայի համալիրին առջև ուսանողական հացադուլները կազմակերպողը:

Նայիրի Յունացեանն էր, իր կազմակերպած ուսանողական ցոյցերով, այսօրուան «ազատութեան» վարչակարգին՝ գործի գլուխ գալը ուզողը:

Այսօր, ժողովուրդին անօթի ըլլալէն գանգատող Ն. Յունացեանը, ուսանողական ցոյցերը կազմակերպած ատեն ինչո՞ւ չմտածեց, թէ համայնավար վարչաձեւը տապալելէ և Ռուսերը վճռելէ ետք, ինչպէ՞ս պիտի կարենար ապրիլ Հայաստանի ժողովուրդը:

Նոր կառավարութիւնը ո՞րպէ պիտի գտներ պետութեան ընթացիկ ծախսերուն դրամը:

Այս Յունացեանը չէ՞ր գիտեր, թէ Հայաստանի հողերը՝ իր բնակչութեան միայն հարիւրիկն քսանըհինգը կրնային կշտացնել:

Բայց, 70 տարիներու համայնավար իշխանութեան շրջանին, Ռուսերուն օգնութեան շնորհիւ, Հայ ժողովուրդը երբեք անօթի չէր մնացած:

Այս «Տօն Զիշօդ»-դահիճը շատ լաւ գիտէր այս իրականութիւնները...: Ան՝ հակահամայնավար ցոյցեր կատարող հարիւր հազարաւոր «Ազատութեան» սիրահար հայերուն նման, Հայաստանի ազատ-անկախ ըլլալէն միջոց մը ետք, խոյս կու տայ Հայաստանէն և իր ընտանիքին հետ Խրիմ կը հաստատուի:

Եւ Խրիմի մէջ, ան՝ տասը տոլար ամսականով ուսուցչութիւն ըրած շրջանին, Յիսուսին՝ հացը և ձուկը բազմացնելուն նման հրաշքով մը, այս տասը տոլար ամսականով, երկյարկանի շքեղ տուն մը կառուցանել կը յաջողի:

Եւ ամենէն կարելորդ՝ Խրիմի մէջ շատ ազդեցիկ անձնաւորութիւններու հետ կապեր կը հաստատէ, որոնց շրջանակին մէջ սովորական բաներ էին՝ պատուէրով սպաննութիւնները, կրակոցները, պայթիւնները և ոճրային արարքները...՝

Խրիմի մէջ ամէն տեսակ «փորձառութիւն»ներու տիրացող Յունացեան, 1997-ին Հայաստան կը վերադառնայ:

Եւ ինչո՞ւ և ինչպէ՞ս, չենք գիտեր- թուրքիոյ հետ և թուրք գործի մարդոց հետ կապեր կը հաստատէ:

Եւ վերջապէս՝ Յունուար 1999-ին, Հայաստանի Պետական Հեռատեսիլին կողմէ, իբր պաշտօնական ներկայացուցիչ թուրքիա կը դրկուի:

Եւ այս անգամ յստակօրէն կրնանք ըսել թէ՛ թուրքերը շատ որոշ պատուէրներով և նպատակներով, թուրք նախարարներ և մանաւանդ թուրքիոյ Արտաքին Գործերու Նախարար հրեայ Իսմայիլ Ճեմ՝ Յունացեանին հետ տեսեկցութիւններ կը կատարեն...:

Յունացեանի Հայաստան վերադառնալէն յետոյ, ողբերգութեան «սենարիօ»ն ամենափոքր մանրամասնութիւններով կը պատրաստուի:

Յետոյ, կը սպասեն աշնան ամիսներուն, որ ջերմութիւնը իջնէ:

Միայն պաղ օրերուն կրնան երկար վերարկուներ հագնիլ, որ գնդացիները վերարկուներուն տակը պահելով, առանց ուշադրութիւն գրաւելու, Ազգային Ժողով կարենան մտնել:

Եւ իրենց ունեցած՝ լրագրողներու յատուկ հրաւիրատոմսերով, կը յաջողին Ազգային ժողով մտնել:

Գիտեն, որ նոյն այդ օրը, Վազգէն Սարգիսեանին պաշտպանին արձակուրդի օրն է:

(Ուրիշ շատ յատկանշական պարագայ մը՝ Անվտանգութեան Նախարար Սերժ Սարգիսեանը, այդ օր Ղարաբաղ գացած է: Ի՞նչ կը կարծէք. անոր բացակայութիւնը դիպո՞ւած էր, թէ՞ կանխատեսածուած եղելութիւն):

Իրենց պատուիրուած առաջին պարտականութիւնը՝ Վազգէն Սարգիսեանը սպաննել է: Գնդացիներու հարուածներով կը նահատակեն հայոց սպարապետը:

Յետոյ կը սպաննեն Կարէն Տեմիրճեանը. եւ նաև՝ վեց նախարար և երեսփոխաններ, բոլորն ալ «միասնութեան դաշինք»ին անդամները են:

Վազգէն Սարգիսեանը սպաննելէ ետք, Նայիրի Յունացեանը «սելիւեր» հեռաձայնով իրենց մեծաւորին կը զանգէ՝ «Վօրուսաւոր»ը սպաննեցիճք. բոլորն ալ մեր ձեռքն են. շուտ հասէք»:

(Օտքը տես՝ էջ 11)

ԲԱՐԳԱԻԱՃ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՍՏԵՂԾՈՂ ... (Շար. էջ 2-էն)

Եւ ո՞վ է Ն. Յունանեանին հեռաձայնած անձնատրութիւնը՝ ծանօթ կուսակցութեան մը գերագոյն մարմնի անդամ Հ. Մարգարեանը:

Բայց, Նայիրի Յունանեանին սպասած անձնատրութիւններէն ոչ մէկը չի գար: Այս ողբերգութիւնը պատուիրողներուն համար՝ բաւ էր Վազգէն Սարգիսեանին և Կարէն Տեմիրճեանին մէջտեղէն վերանայլ:

Անոնց սպանութիւններէն յետոյ, մէջտեղ եկող «քառս»ով, արդէն ամէն բան՝ այս «Պատուիրողներուն» ուզածին պէս պիտի ընթանայ:

***

Այստեղ ձեր ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրենք, բացառիկ նմանութեան մը վրայ:

Պատմութիւնը՝ կրկնութիւն է –կ'ըսուի: Այո, 27-10-1999-ին, պատմութիւնը կրկնուեցաւ:

15 Յուլիս 1983-ին, Ամերիկացի Սոնթ Մելքոնեան՝ Պէյրութի շրջակայքը գործուած դաւադիր յարձակումով մը, Հայկական Գաղտնի Բանակին հիմերը խախտեց: Եւ քանի մը տարիներ վերջ, Աթէնքի մէջ, չարաշուք օր մը, Հայաստանի ազատագրութեան Հայկական Գաղտնի Բանակին հիմնադիրը, անգուգական ղեկավարը՝ Յակոբ Յակոբեանը, կրկին Սոնթ Մելքոնեանին մաս կազմած գործակալութեան կողմէ նահատակուեցաւ:

Եւ 27-10-1999-ին, Երեւանի Ազգային Ժողովին մէջ, դաւաճան դահիճներ Յունանեան եղբայրներուն կողմէ նահատակուեցան՝ Հայոց Սպարապատ Վազգէն Սարգիսեանը, Ազգային Ժողովի նախագահ՝ Կարէն Տեմիրճեանը և վեց նախարար և երեսփոխաններ:

Եւ մենք, խոր համոզումով կը հաւատանք, որ 1983-ին և 1999-ին կատարուած այս երկու դաւադրութիւնները, թէև հայոց ձեռքերով գործադրուեցան, բայց Թուրք-Հրեայ-Ամերիկեան գաղտնի կազմակերպութիւններու կողմէ ծրագրուած էին:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 11 Յունուար 2000

**«Ո՛Չ, Կ՛ՐԱՍԵՆՔ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ»**
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
[ԿՐԷԺ ՈՌՐԷՆԵԱՆ]

Ֆրանսայի ազգայնական Կուսակցութեան «FRONT NATIONAL»-ի նախագահը «JEAN MARIE LE PEN»-ին պաշտօնաթերթը եղող «NATIONAL»-ի 16.12.1999-ի թիվն առաջին էջը, ամբողջութեամբ յատկացուած էր «NON AUX TURCS EN EUROPE» նախադասութեան:

10 Դեկտեմբեր 1999-ին, Հելսինքիի մէջ, թուրքերուն Եւրոպական միութեան իբր թեկնածու ընդունուելուն դէմ, ընդվզումի արտայայտութիւն էր այս գրութիւնը:

Եւրոպական բոլոր հայրենասէր և ազգայնական շրջանակները, թուրքերուն այս թեկնածութեան դէմ բողոքեցին և իրենց մտահոգութիւնը յայտնեցին:

Բայց, թուրքերուն «Եւրոպական միութեան» մէջ ներմուծումի այս առաջին քայլը՝ Սիոնիստներուն հարիւր տարիներ առաջ որոշուած ծրագիրներուն մաս կը կազմէր:

Եւ այս իրականութեան մասին՝ հանրութեան մեծամասնութիւնը բնաւ գաղափար չունէր:

Այս ձեւով «Թուրքիա» ըսուած ցեղասպան աւազակներուն հիմնած այս պետութիւնը, Սիոնիստներու կարգադրութեամբ, «Եւրոպացի» նկատուելու ճամբուն մէջ մտաւ:

Բայց, առանց տատամսելու և խոր համոզումով ըսենք, թէ՛ Թուրքերը այս «յաջողութիւնը» կը պարտին, մեծ մասամբ, հայերուն: Այո՛ հայերուն: Մի՛ զարմանաք:

Թուրքիան՝ 1860-թ.ներուն քայքայուելու դատապարտուած պետութիւն մըն էր: Բայց հայերը նպաստեցին, կամայ-ակամայ՝ անոր ոտքի կանգնելուն:

Եւ Թուրքերը, իբր «Վարձատրութիւն», ցեղասպանութեան ենթարկեցին հայերը:

1914-1918-ի պատերազմի վերջաւորութեան, «Թուրքիա» ըսուած պետութիւն մը գրեթէ չէր մնացած:

Բայց, շնորհիւ 1918-1920 Հայաստանի պետութեան հակա-Սովետական քաղաքականութեան, Զեմալական թուրքերը, Սովետներուն թիկունքով, [խաբելով Մոսկուան որ իբր թէ իրենց կայսերապաշտ Արեւմուտքին դէմ են], կրկին պետութիւն եղան:

Եւ այս Թուրք պետութիւնը մինչեւ 1988-ը, իր գլխուն վրայ ունէր, 1915-ին իրենց կատարած հայկական ցեղասպանութեան պատճառաւ պատժուելու վտանգը:

Բայց, հայերուն ապիկարութեան և անմիաբանութեան պատճառաւ, աշխարհի մէջ նմանը չեղող այս ողբերգութիւնը՝ 1915-ին թուրքերուն, հայերուն դէմ կատարած ցեղասպանութիւնը, անպատիժ մնաց:

Եւ 1988-ին «Հրաշք» մը պատահեցաւ:

National

NON

**AUX TURCS
EN EUROPE !**

Եւ Թուրքերը, այդ տարիէն սկսեալ, մասամբ փրկուեցան հայկական ցեղասպանութեան պատճառաւ պատժուելու վտանգէն: Ի՞նչ էր այս հրաշքը:

Ասիկա, հայերուն, օտարներուն ալ ներշնչումով, ստեղծած մէկ հնարքն էր: Հայերը 1988-էն սկսեալ, ստեղծեցին «Ղարաբաղ»ի խնդիրը:

Եւ «Ղարաբաղ»ին պատճառաւ հայերը մոռցան 1915-ի ցեղասպանութիւնը: Մոռցան Արեւմտեան Հայաստանի կորուստը: Եւ մխրճուեցան «Ղարաբաղ»ի ճախճախուտին մէջ:

Եւ 1988-էն սկսեալ, այս ցեղասպան անազակներու պետութիւնը՝ Թուրքիան, ինքզինքին քաղաքակիրթ պետութեան «հովերը» տալով, Սիոնիստներուն թիկունքով, 10 Դեկտեմբեր 1999-ին, յաջողեցաւ «Եւրոպական Միութեան» թեկնածու ըլլալ:

***

Հայաստանին, 1988-թ.ներէն սկսեալ մինչեւ այսօր ենթարկուած անվերջաճախի ողբերգութիւններուն, առաջնակարգ պատասխանատուներէն մէկն է Տօն-քիշօտ Զօրի Բալայեանը:

Ան՝ «Ղարաբաղի» անջատումի և անկախութեան անիրագործելի հոսանքը ստեղծողներէն մէկը ըլլալով, ամբողջ Հայաստանին կործանման վտանգին ենթարկուելուն պատճառ եղաւ:

Վերի տողերուն մէջ, «Ղարաբաղի» հարցին համար՝ «Անիրագործելի անջատումի և անկախութեան հոսանքը» ըսինք:

1988-թ.ներէն սկսեալ «Ղարաբաղի» հարցին՝ անիրագործելի և վտանգատր ըլլալուն մասին մեր գրածները այստեղ նշելը՝ այժմէական և օգտակար կը նկատենք: ԱՊՐԻԼ 1998-«ՆԱՅԻՐԻ»...

«...Եւ քանի մը շաբաթներ առաջ, Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը՝ Լեւոն Տէր Պետրոսեանը իր պաշտօնէն հրաժարեցաւ:

Ինչո՞ւ... Ղարաբաղի հարցին պատճառաւ:

Որովհետեւ հանրապետութեան նախագահը այսօր հասկցեր է, թէ Հայաստանին դժոխային վիճակի մատուցելուն պատճառը՝ նոյնինքն իր և իր ընկերներուն ստեղծած «Ղարաբաղի խնդիրն է»:

Ուրեմն, Ղարաբաղի հարցին լուծում մը տալ պէտք է: Այսինքն՝ ամերիկացիներուն և թուրքերուն պարտադրած ձեւով՝ Ղարաբաղը Ազերիներուն ետ տալ, և Ազերիներուն լայն ինքնավարութեան խոստումով ալ գոհանալու է հայութիւնը:

Բնական է, որ նախագահին հարիւր ութսուն աստիճանի դիմաշրջումով փոխուած այս առաջարկին ներկայացման հակազդեցութիւնը, համաժողովրդական ընդվզումը եղաւ և նախագահը, ի տես իր քաղաքականութեան սնանկանալուն՝ ստիպուած հրաժարեցաւ:

Չենք գիտեր, թէ հայկական պատմութեան մէջ, այս նախագահին ստեղծած քաղաքական վերիվայրումին նման ուրիշ դիմաշրջում, ողբալի դէպքեր պատահած են թէ ոչ:

Նախ՝ Ղարաբաղի խնդիրը ստեղծելով, ան քանդեց Ս. Հայաստանը: Յետոյ՝ ուրիշ տարիներ ետք, Հայաստանը անելէն դուրս բերելու համար, Ղարաբաղը ետ տալու ելաւ:

Բայց, մեզի համար, ամէնէն կարեւորը՝ 1988-էն մինչեւ 1998, Հայաստանը և Հայութիւնը Ղարաբաղի խնդրով ան զբաղցուց և մոռցնել տուաւ՝ հարիւրյիսուն տարիներէ ի վեր, մինչեւ 1988 համայն հայութեան մղած պայքարը, Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրութեան դատը: Եւ «Գրիգոր Զօհրապ»եան տխմար քաղաքականութեամբ, թուրքերուն հետ բարեկամական կապեր ստեղծել ուզեց:

Ուրը տարի, Ազատ Անկախ Հայաստանի Նախագահը, ոչ մէկ ձեւով Արեւ-

մըտեան Հայաստանի դատը բերանը առաւ:

Եւ մեր հարիւրյիսուն տարուան պայքարը, միլիոններու արիւնով շաղախուած Հայաստանը, հայուն բուն հայրենիքը ազատագրելու դատը, նախագահին տարած թրքասէր քաղաքականութեան պատճառաւ մոռցուեցաւ:

Եւ այս ողբալի քաղաքականութեան պատճառաւ այսօր, թէ՛ Արցախին և թէ՛ Երևանի Հայաստանին գոյութիւնը վտանգի ենթարկուած է:

Հիմա մենք, ձեզի հարց մը տալ կ'ուզենք- դիպուած էր, որ Ղարաբաղի հարցին ստեղծումով, Արեւմտեան Հայաստանի դատը և 1915-ի Եղեռնը մոռցուեցան:

Ոչ, բացարձակապէս դիպուած չէր:

Տարիներէ ի վեր, Սիոնիստ Արեւմտեան պետութիւնները մեզի՝ Եղեռնը և Արեւմտեան Հայաստանի դատը մոռնալ և Թուրքերուն հետ հաշտուիլ կը յանձնարարէին: Եւ դե՛ռ կ'առաջարկեն այսօր:

Ղարաբաղի հարցին հրահրուելուն պատճառը, մեր համոզումով՝ Եղեռնը և Արեւմտեան Հայաստանի դատը մոռցնել տալու համար էր:

***

Մեզմէ շատերուն յիշողութեան մէջ է դեռ...

Երբ Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակին հերոսները, 1973-էն մինչեւ 1983 տարիները, աշխարհի չորս ծագերուն, Թուրք դիւանագէտներ կ'ահաբեկէին, Արեւմտեան պետութիւնները շատ դժուար վիճակի մատնուեցան:

Եւ շարժումին արգելք ըլլալու համար, շատ մեծածախս միջոցներ ձեռք առնել սկսան:

Բայց այս վիճակին երկարաձգուիլը, իրենց համար անհանդուրժելի պիտի ըլլար:

Եւ այս «Փորձանք»էն ազատուելու համար, ամէն միջոցի դիմեցին: Արեւմտեան պետութիւններուն մէկ մասը կ'առաջարկէր թուրքերուն, որ հայկական ցեղասպանութիւնը ընդունին իսկ մէկ ուրիշ մասն ալ կը յանձնարարէր հայերուն, որ Թուրքերուն հետ բանակցութեան մտնեն: Նոյնիսկ Վատիկանի Գահակալը՝ «Բոլոնացի» JEAN PAUL II հայերուն խրատ կու տար ըսելով՝ «Քրիստոնէական ոգիով ներել Թուրքերուն, մոռնալ Եղեռնը»:

Տարիներ վերջ, Սիոնիստ Արեւմտեան պետութիւնները յաջողեցան, իրենց «Տրովադայի ծի»-ն՝ Մոնթէ Մելքոնեանը ներմուծել Հայ Գաղտնի Բանակին մէջ:

Եւ այս ձեւով յաջողեցան Հ.Գ.Բ.ը պառակտել, բաժան-բաժան ընել և հուսկ՝ կազմակերպութիւնը խորտակել:

Սիոնիստները Հ.Գ.Բ.ը խորտակելէ միջոց մը ետք, հայկական եղեռնի պատասխանատուութեան միանգամընդմիջտ ազատելու համար, հրահրեցին «Ղարաբաղի հարցը»:

Այսօր, կը յիշենք այն ցաւալի օրերը, երբ 1988-ին, Հայաստանի ժողովուրդը, Երեւանի մայր հրապարակին վրայ, միլիոնի հասնող զանգուածներով ցոյցեր կ'ընէին «Ղարաբաղի անջատման, ազատութեան և Հայաստանի միացման» համար: Եւ այս ցոյցերուն ազդեցութեամբ Փետրուար 1989-ին, Պէյրութի «Արարատ»-ի մէջ, հետեւեալ տողերը հրատարակե-

ցինք. «Մեր տեսակէտը այն է, որ Ղարաբաղի հարցին մէջ, մեր ժողովուրդը սխալ ճամբայ ընտրեց:

Ղարաբաղը համեմատաբար երկրորդական ցաւ է, բուն ցաւը՝ Արեւմտեան Հայաստանի կորուստին ցաւն է. Յաւը այն ժողովուրդին, որ այսօր, «Սփիւռք» կը կոչենք: Ասոր պատկանող Արեւմտեան Հայաստանի կորուստին ցաւն է:

Այսօր, Հայաստանի հայութիւնը, այլեւս չի խօսիր Վանի, Մուշի, Սասունի մասին, չի խօսիր ցեղասպանութեան մասին: Ի մեծ ուրախութիւն թուրքին:

Մոռցուած է թուրքիոյ կողմէ գողցուած Արեւմտեան Հայաստանը և կը խօսւի միայն Ղարաբաղի մասին:

Ղարաբաղի հարցին մէջ, ցաւով կը տեսնենք, որ հայ ժողովուրդը սխալ քաղաքականութեամբ կ'առաջնորդուի և դէպի արկածախնդրութեան կ'երթայ:

Հայաստանի և Սփիւռքի մէջ, Ղարաբաղի ազատագրութեան համար Սովետներուն դէմ կատարուած ցոյցերը, մեզ լաւ տեղ չեն հասցներ:

Ղարաբաղի հարցին լուծումը, միայն և միայն, թուրքին ցեղասպանութեան յանցանքով դատապարտուելովը կարելի կ'ըլլայ:

Ղարաբաղի հարցին լուծումը Մոսկուայէն չ'անցնիր, այլ՝ կ'անցնի Անգարայէն: Անգարան է Ազերիներուն «Ջարդի ուսուցիչ»ը:

Երբ ցեղասպան թուրքերը չեն պատժուած, 1915-ի Հայկական եղեռնի յանցագործութեամբ, թուրքին եղբայրները եղող Ազերիները, առիթ գտնելու առաջին վայրկեանին իսկ, թուրքին ըրածները պիտի ընեն և պիտի ջարդեն հայերը:

Եթէ Ղարաբաղի ազատութիւնը կ'ուզէք, Սովետներուն դէմ ցոյց ընելու տեղ, գացէք թրքական դեսպանատուններուն առջև ցոյց ըրէք, պահանջելով 1915-ի ցեղասպանութեան համար թուրքերուն պատժուիլը և Արեւմտեան Հայաստանին, Ղարաբաղին և Նախիջեւանին հայոց վերադարձուիլը:

Այս է միակ ճամբան մեր յաջողութեան»:

***

Մեր վերջին գրութեան մէջ, Ամերիկացի Մոնթէ Մելքոնեանին և Նայիրի Յունանեանին կատարած դաւաճանական արարքներուն նմանութեանը մասին արտայայտուած էինք:

Այս դահիճներէն Մոնթէ Մելքոնեան, Հայ Գաղտնի Բանակը քանդեց, և անոր հիմնադիրը, ղեկավարը եղող Յակոբ Յակոբեանին սպանուելուն պատճառ եղաւ:

Միւս դահիճը՝ Նայիրի Յունանեանը, հայկական պետականութեան հիմերը խախտեց, և հայկական բանակին ստեղծիչը եղող Սպարապետ Վազգէն Սարգիսեանը սպանցեց:

Այս երկու դահիճներն ալ, իրենց կատարած արարքները արդարացնելու համար, ամենէն ծայրայեղ զրպարտութիւնները կատարեցին նահատակներուն դէմ:

Ամերիկացի Մոնթէ Մելքոնեանը, ղեկավար Յակոբ Յակոբեանին համար՝ «Մարդասպան թերորիստ» ըսաւ, և ամենածանր անարգանքը կատարեց հերոս նահատակին դէմ:

Այստեղ պիտի հրապարակենք Մոնթէ Մելքոնեանին՝ Հայ Գաղտնի Բանակին մեծ հերոսներէն՝ Վարուժան Կարապետեանին դէմ կատարած անխիղճ զրպարտութիւնները: Այն հերոս Վարուժան Կարապետեանին դէմ, որ գրեթէ տասնընթեք տարիներէ ի վեր, Ֆրանսայի մէջ բանտարկութեան լուծին ենթարկուած է՝ հերոսաբար իր վրայ առած ըլլալուն պատճառաւ, ORLY-ի օդակայանին մէջ կատարուած ահաբեկչութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը: Այն հերոս Վարուժան Կարապետեանին դէմ, որուն ի նպաստ, Հայաստանի ժողովուրդը, մէկ միլիոնէ աւելի ստորագրութիւն հաւաքեց, զինք բանտէն ազատելու համար: (Մար.ը տես՝ էջ 11)

«Ո՛Չ, Կ՛ՐԱՍԵՆՔ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ... (Շար. էջ 2-էն)

Մենք անհերքելի և շօշափելի փաստը ունինք մեր ձեռքը, Մոնթե Մելքոնեանին՝ Կարուժան Կարապետեանին դեմ կատարած հետեւեալ գրպարտութիւններուն... «Կարուժան Կարապետեանը՝ անմեղներ սպանող մարդասպան մըն է» : «Ան՝ անխիղճ ահաբեկիչ մըն է» , «Կարուժան Կարապետեանը՝ կատաղի մէկ թշնամին է, մեր պայքարին դեմ» : «Ան՝ Թուրք EVREN-էն և OZAL-էն շատ անելիւն ըրաւ, մեր պայքարը բնաջնջելու համար» :

Ամերիկացի Մոնթե Մելքոնեանին խօսքերուն մէջ, բացայայտօրէն կը ցուանայ այն ատելութիւնը, որ ունի ան, Հայ Գաղտնի Բանակին դեմ : Ան՝ հայուն թշնամիներէն պաշտօն ստացած էր, այս բանակը խորտակելու :

Մոնթե Մելքոնեանին, իրեն տրուած պարտականութիւնը կատարելէ յետոյ, «Ղարաբաղ» երթալով հոն «Ղարաբաղի» պայքարին որպէս թէ աջակցիլը՝ մեծագոյն ապացոյցներէն մէկն է, որ հայուն թշնամիները՝ Գաղտնի Բանակը խորտակելով, ուզեցին հայերուն Արեւմտեան Հայաստանին համար տարած պայքարին վերջ տալ, և ասոր համար ալ ստեղծեցին «Ղարաբաղի հարցը» և բոլոր հայերուն ուշադրութիւնը Ղարաբաղի վրայ կեդրոնացուցին :

***

Նայիրի Յունացեանն ալ, Մոնթե Մելքոնեանին Գաղտնի Բանակին դեմ ունեցած դահճական ատելութեամբ լեցուած է, Հայաստանի այսօրուան բանակը ստեղծող Սպարապետ Վազգէն Սարգիսեանին դեմ :

Եւ Նայիրի Յունացեանը, Վազգէն Սարգիսեանը չսպաննած, անոր հետեւեալ գրպարտութիւնը կ'ընէ՝

«Բաւական է: Տասը տարի խմել էք ժողովուրդի արիւնը» :

Այս դահիճը, 1988-էն սկսեալ, Երեւանի մայր հրապարակին վրայ, Սովետական վարչաձեւին դեմ ցոյցեր կազմակերպած ատենը, չէ՞ր գիտեր, թէ իր ուզած «ազատութեան» վարչաձեւը՝ հարուստը շատ հարուստ, աղքատը շատ աղքատի վերածող ու երկիրը Արեւմուտքին ենթարկող ազատ շուկայի վարչաձեւ մըն է :

Եւ բոլոր Արեւմտեան երկիրներուն մէջ, շատ մը պետական անձնատրութիւններու դեմ, սկսելով Զլինթընէ, Շիրաքէ, Զոհլէ, Պերլուսքոնիէ՝ և դեռ շատ շատերու դեմ չարաշահման ամբաստանութիւններ կան : Բայց, ոչ մէկ քաղաքակիրթ երկրի մէջ, այս մեղքին համար սպանութիւն չի կատարուիր :

Այս տեսակ սպանութիւնները Ափրիկեան «Եամ-Եամ»ներու երկիրներուն յատուկ սովորութիւն մըն է : Եւ դահիճ Նայիրի Յունացեանը, իր կատարած հրէշային ոճրագործութեամբ՝ Հայաստանը «Եամ-Եամ»ներու երկրի մը վերածեց :

Եւ քաղաքակիրթ և բարձր մշակոյթի տէր երկիր մը նկատուած Հայաստանը՝ այսօր, բոլոր վտանգաւոր հոսանքներուն դեմ յանդիման գտնուող անպաշտպան թիրախ մըն է :

Ա՛յս է դահիճ, դաւաճա՛ն Նայիրի Յունացեանին կատարած ամենէն մեծ չարիքը, մեր վերջին յոյսը եղող Հայաստանին դեմ : (Շարունակելի)

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ԿՐԷԺ ՌՈՒԲԷՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 25 Յունուար 2000

ՄՈՆՔԷ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ = ՆԱՅԻՐԻ ՅՈՒՆԱՆԵԱՆ

ԱՅՍ ԴԱՀԻՃԸ՝ ՀԱՅ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻՆ ՀԻՄԵՐԸ ԽԱՄՏԵՅ ԵՒ ԱՆՈՐ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՂԵԿԱՎԱՐ ՅԱԿՈԲ ՅԱՎՈՐԲԵԱՆԸ ՍԴԱՆՆԵԼ ՏՈՒԱԻ

ԱՅՍ ԴԱՀԻՃԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄԵՐԸ ԽԱՄՏԵՅ ԵՒ ՀԱՅՎԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՂԵԿԱՎԱՐ ԿԱԶԳԷՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԸ ՍԴԱՆՆԵՑ

**ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
(ԿՐԷԺ ՈՈՒԲԷՆԵԱՆ)**

Սեզի համար Մոնթե Մելքոնեանը և Նայիրի Յունանեանը՝ Հայ ազգին թշնամի, Աշխարհակալ Արեւմտեան Կազմակերպութեան գործակալներն են:

Այս Արեւմտեան Կազմակերպութիւնը օգտուեցաւ 1983-ին, Պէյրութի մէջ, Մոնթե Մելքոնեանին Հայ Գաղտնի Բանակը կործանելու փորձառութեանը և նոյն թեւով, 27 Հոկտեմբեր 1999-ին, Նայիրի Յունանեանին կատարել տուաւ, Ազգային ժողովին մէջ, անակնկալ գազանային յարձակումը:

Այս երկու դահիճներուն ալ թիրախը՝ հայկական բանակը և այս բանակին հիմնադիր-ղեկավարներն էին:

Այսինքն՝ Ազգի մը «ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ԵՐԱՇԽԻԶԸ»-ն էր թիրախը:

Հայ ազգին սիրտը եղող՝ «Հայկական Բանակը խորտակել» էր բուն նպատակը:

Եւ այս էր, հայուն թշնամիներուն, անոնց տուած հրամանը:

Ասոնք, իրենց տրուած հրահանգը գործադրելէ յետոյ, ինքզինքնին արդարաքրնելու համար, ըրին վերագրումներ, որոնք, իրենց բուն նպատակը քօղարկելու ծառայող յերկրածոյ ամբաստանութիւններ են:

Մոնթե Մելքոնեանին, Յակոբ Յակոբեանը «մարդասպան թեռորիստ» որակելը, իսկ Նայիրի Յունանեանին ալ Վազգէն Սարգիսեանին համար «տասը տարի խմել էք ժողովուրդի արիւնը» ըսելը, պարզապէս «թատրոն» են:

Այս ամբաստանութիւնները Արեւմտեան աշխարհակալ ոճրային կազմակերպութեան պատրաստած «սենարիօ»-ին մաս կը կազմեն:

Հայուն թշնամի արեւմտեան այս կազմակերպութիւնը, իր ունեցած անհուն ճիւղական կարելիութիւններով և իր հաղորդակցութեան աշխարհակալ ցանցին շնորհիւ, ամէն տեսակ սուտ լուրերը կը պատրաստէ, կը կադապարէ և մեծագոյն կեղծիքին անգամ իրականութեան պատրանքը տալով, կը խաբէ զանգըւածները:

Այս խաբէութեան մէկ ահաւոր օրինակը, Մոնթե Մելքոնեանի պարագան է:

Աշխարհակալ Արեւմտեան Կազմակերպութիւնը, 1990-թ.ներէն սկսեալ, իր քարոզչութեան ուժովը, դահիճ - դաւաճան՝ Ամերիկացի Մոնթե Մելքոնեանը յաջողեցաւ «հերոս»ի մը վերածել:

Այստեղ կը հրապարակենք, պատմական մեծ կարեւորութիւն ունեցող երկու զեկոյցներ:

Առաջին զեկոյցը ստորագրուած է 24-9-1981-ին, Փարիզի թրքական հիւպատոսարանը գրաւած, Հայկական Գաղտնի Բանակի «Վան» գործողութեան հերոսներէն՝ Վազգէն Սիսլեանի, Գեորգ Կիւզէլեանի և Յակոբ Ճուլֆայեանի կողմէ:

Այս զեկոյցին մէջ, Մոնթե Մելքոնեանը կ'ամբաստանուի՝ «ԴԱԻԱՃԱՆՈՒԹԵԱՄԲ, և «ՀԱՅՎԱԿԱՆ ԶԻՆԵԱՆ ՊԱՅԶԱՐԸ ՉԷԶՈՔԱՅՆԵԼՈՒ ՅԱՆՑԱՆՔՈՎ»:

Երկրորդ զեկոյցը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի հրամանագիրըն է: Եւ ստորագրուած է 20 Սեպտ. 1996-ին, Երեւանի մէջ, այն ատենուան Հայաստանի հանրապետութեան նախագահ՝ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի կողմէ:

Այս զեկոյցին մէջ, նախագահը Ամերիկացի Մոնթե Չարլզի Մելքոնեանին «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ» կոչում կը շնորհէ:

**«Վան» գործողութեան հերոսներուն
գեկոյցը**

**ԲԱՅ ՆԱՄԱԿ «ԱԶԳ» ԿՈՉԵՑԵԱԼ
ՉԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ**

Մենք՝ «Վան» գործողութիւնը կատարող բան-տարկեալներս և Ֆրանսահայ ունկնդիրները՝ կշտա-ցած ենք «չէզոք» կոչուած և «Ազգ» անունը կրող ձեր ծայնասփիւռէն:

Ան կը ներկայացնէ Թորանեան - Դաշնակ գոր-ծակցութիւնը. որուն առջեւ լուր կը մնայ նաեւ Ֆրանսահայ մամուլը... Կ'ուզենք, որ հետեւեալ կէ-տերը նկատի առնէք և ըստ այնմ տաք ձեր լուրերը. որոնք կը վերաբերին Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.ի բանտարկեալ մար-տիկներուն:

1. Կը նախընտրենք Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.ի «ծայրայեղ» բեւիւն մաս կազմել, քան միանալ դաւաճաններուն:

...Մէկ խօսնով՝ կ'ուզենք ձեզի հասկցնել թէ՛ Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.ի մէջ պառակտում գոյութիւն չունի, այլ՝ ձախորդ դաւաճանութիւն մը պատճառ դարձաւ մեր երկու թանկագին ընկերներու՝ Խաչիկ Հաւարեանի և Վիգէն Այվազեանի սպանութեանց. դաւաճաններ՝ Մոնթէ Մելոնեանի և Դաւիթ Դաւիթեանի ձեռքերով: Զախորդ դաւաճանութիւն կ'ըսենք, քանի որ դաւաճա-նութիւնը, որպէս գլխաւոր նպատակ ունէր՝ չէզոքա-

**Հայաստանի Հանրապետութեան
Նախագահի հրամանագիրը**

**Մ.Չ. Մելոնեանին «Հայաստանի ազգային
հերոս» Հայաստանի Հանրապետութեան
բարձրագոյն կոչում շնորհելու մասին**

Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտպանու-թեան գործում մատուցած համազգային նշանակու-թեան բացառիկ ծառայութիւնների համար, Լեւոնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Մարտունու շրջանի ինքնապաշտպանական ուժերի հրամանատար. փոխ-գնդապետ ՄՈՆԹԷ ՉԱՐԼՋԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ-ին, յետ մահու շնորհել «Հայաստանի ազգային հերոս» Հայաստանի Հանրապետութեան բարձրագոյն կոչում՝ յանձնելով Հայրենիքի շքանշան:

Երևան, 20 Սեպտեմբերի 1996 թ.

**Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ՝
Լ. ՏԷՐ ԳԵՏՐՈՍԵԱՆ**

ցընել հայկական զինեալ պայտարը:

Կեցցէ՛ Հ.Ա.Հ.Գ. Բանակը. մահ դաւաճաններուն:

Դեկտ. 1986-Մերոժիսի բանտ, Ֆրանսա

**ՎԱԶԳԷՆ ՍԻՍԼԵԱՆ, ԳԷՈՐԳ ԿԻՒԶԷԼԵԱՆ,
ՅԱԿՈՒ ԶՈՒԼՖԱՅԵԱՆ**

Այս երկու գեկոյցները կարդալէ յետոյ, մենք խորապէս համոզուած ենք, թէ հայ ազգին յատուկ ձիրք մըն է՝ դաւաճանները հերոսներու վերածելու կարողու-թիւնը:

Եւ վախը ունինք, որ դահիճ դաւաճան Նայիրի Յունացեանը, աշխարհակալ Արեւմտեան Կազմակերպութեան կողմէ, Մոնթէ Մելքոնեանին նման, միջոց մը տաք, «հերոս»ի վերածուի:

***

Մեր վերջին գրութեան մէջ, Ղարաբաղի Զօրի Բալայեանին համար՝ «Ղա-րաբաղի անիրագործելի անջատումի և անկախութեան հոսանքը» ստեղծող Տօն Զիշօտ մըն է ըսած էինք:

Կը ցաւինք, որ այս Զ. Բալայեանը, հակառակ որ բժիշկ մըն է, այսինքն՝ գի-տութիւն ուսանած, բայց գիտական մարդու մը յատուկ տրամաբանութեան նշոյլ մ'անգամ չունի, իր կեցուածքին մէջ:

Ո՛վ չէր ուզեր, Ղարաբաղին ազատ և անկախ ըլլալը և Հայաստանին միանալը:

Բայց այս՝ իբր թե գիտութեան մարդը, քժ. Զ. Բալայեանը, երբ դեռ, Սովետական շրջանին, Սերո Խանգատեանին հետ Ղարաբաղի անկախութեան հարցը ստեղծեց, չմտածե՞ց, թե Սովետական Միութեան մէջ, մեծ թիւով ինքնավար շրջաններ կային Ղարաբաղի նման, և Ղարաբաղին անկախութիւն տրուելու պարագային, այդ բոլոր ինքնավար շրջանները, մանաւանդ թրքական ծագում ունեցող ինքնավար շրջաններն ալ, անկախութիւն պիտի ուզէին, և այս անկախական հոսանքի յարատեւումը, Ս. Միութեան, նոյնիսկ Ռուսական Ֆետերասիոնին փլուզումը ըսել էր: Եւ այս պատճառաւ Սովետ ղեկավարները չէին կըրնար, այդ պայմաններու մէջ, ընդունիլ Ղարաբաղի անջատման և անկախութեան պահանջները: Մասնակի ու հանգրուանային կարգադրութիւններով ուզեցին գոհացնել արցախահայութեան արդար պահանջը:

Հակառակ այս տրամաբանական իրականութեան, Զ. Բալայեանը շարունակեց իր ծայրայեղական Ղարաբաղեան «անջատումի և անկախութեան» աշխատանքները:

Բոլորիս ծանօթ է, թէ 1988թ.ներուն սկսած Ղարաբաղեան «անկախութեան» ցոյցերը, ո՛ր հասցուցած են այսօր Հայաստանը և Հայաստանի ժողովուրդը:

Եւ դեռ մինչեւ ո՛ր կրնայ երթալ Ղարաբաղով սկսած Հայաստանի այսօրուան քառսային վիճակը՝ չենք գիտեր:

Բայց, շատ յստակ իրականութիւն մը կայ այսօր: 27-10-1999-ին Նայիրի Յունանեանին կատարած հրէշային ոճրագործութիւնը, ոչ միայն Հայաստանին պետականութեան հիմերը-խախտեց, այլ՝ ամենէն կարելորն և ամենէն վտանգաւորը՝ հայ ժողովուրդին իր ապագայի մասին ունեցած հաւատքը և յոյսը խորտակեց:

Հայ ժողովուրդը ինչպէ՞ս վստահի իր պետութեան, երբ այս պետութիւնը նոյնիսկ իր ղեկավարները չկրցաւ պաշտպանել, և հայոց ժամանակակից մեծագոյն ղեկավարները, քանի մը վայրկեանի մէջ, սպաննուեցան:

Եւ այսօր, ո՞վ պիտի պաշտպանէ հայ ժողովուրդը ապագայ վտանգներուն դէմ, աւազակներուն դէմ, խուլիկաններուն դէմ և, մանաւանդ՝ ցեղասպան թուրքերուն դէմ:

Ժողովուրդը ինչպէ՞ս վստահի իր պետութեան, երբ այս պետութեան նախագահը, 27-10-1999-ի ողբերգութեան առաջնակարգ բարոյական պատասխանատուն՝ անվտանգութեան նախարարը իր անձնակազմին ղեկավար կարգեց և յաւելուած՝ ապահովութեան խորհուրդին քարտուղար նշանակեց:

Ժողովուրդը ինչպէ՞ս վստահի իր պետութեան, երբ այս պետութեան հեռատեսիլը, հայկական բանակին դէմ ելոյթներ կ'ունենայ:

Մեր գրութիւններուն հետեւողները նկատած են թերեւ: 27-10-1999-ի ոճրագործութեան օրերէն սկսեալ, «ՆԱՅԻՐԻ»-ի մէջ հրատարակուած մեր գրութիւններով, այս ողբերգութեան առաջնակարգ բարոյական պատասխանատուները մատնանշած էինք:

Եւ նաեւ՝ Հայաստանի ազգային հեռատեսիլի տնօրէն Տիգրան Նաղդալեանին՝ հայ բանակին դէմ կատարած քանդիչ ելոյթներուն մասին արտայայտուած էինք:

Իսկ 15 Դեկտեմբեր 1999-ին ձերբակալուեցաւ հանրապետութեան նախագահի խորհրդականը՝ Ալեքսանտր Յարութիւնեանը, 27 Հոկտեմբեր 1999-ի «ողբերգութիւն»ը դրդած ըլլալու մեղադրանքով:

5 Յունուար 2000-ին ձերբակալուեցաւ Հայաստանի պետական հեռատեսիլ-ին փոխ տնօրէն՝ Յարութիւն Յարութիւնեանը, Ա.Ժ.ի վրայ կատարուած յարձակման մէջ դեր ունեցած ըլլալու մեղադրանքով:

Ինչպէս որ կը տեսնէք՝ Հոկտեմբերի ողբերգութեան հանգոյցը քակուիլ սկսած է արդէն:

Ասկէ յետոյ, կարգը պիտի գայ, բուն պատասխանատուներուն:

Կը կարծենք, թէ բուն պատասխանատուներուն ով ըլլալը գուշակելը, մարգարէութիւն մը չէ այլեւս:

***

Վերջերս, շատերուն ուշադրութիւնը գրաւած է անպայման, որ շարունակ լուրեր կը տարածուին, որ Թուրքերը հայկական սահմանը պիտի բանան եղեր: Նոյնիսկ թուական ճշդողներ կան՝ «սահմանը, Փետրուարի վերջը, պիտի բացւի»: Եւ այս լուրերը, իբր բարեբաստիկ լուր տարածողները՝ հայկական ՀՀ-ի պաշտօնակաւ աղբիւրներն են:

Այս ի՞նչ բարոյական անկում է հայոց պետականութեան:

Հայաստանը, իբր պետութիւն, 1920-էն մինչեւ 1991-թ.ը, Թուրքիոյ հետ առեւտրական ի՞նչ կապեր ունեցեր է, որ այսօր, այդ գոցուած սահմանին բացուելու հաւանականութիւնը, ուրախութիւն կը պատճառէ:

1920-էն մինչեւ 1991-թ.ը, Հայաստանի պետութեան ամէն տեսակի ապրուստի պահանջները ո՞վքեր ապահովեցին՝ «Միայն և միայն Ռուսերը»: Այս ի՞նչ ապերախութիւն է:

Եւ մանաւանդ՝ ազգային զգացումներու բացայայտ սնանկացումն է՝ հայ ազգին ցեղասպանը եղող Թուրքիոյ հետ առեւտրական և բարեկամական կապեր հաստատելու մարմաջը:

Եթէ Հայաստանի ժողովուրդը չի գիտեր և կամ մոռցած է Թուրքին «ով» ըլլալը՝ թող բարձրանայ Ծիծեռնակաբերդ և հոն վերյիշէ՝ թուրքերուն կողմէ նահատակուած միլիոնաւոր իր նախնիքները և թուրքերուն գողցած իր բուն հայրենիքը՝ Արեւմտեան Հայաստանը:

«Փորձուածը կրկին փորձելը՝ խելագարութիւն է»-կ'ըսէ ժողովրդական առածը:

Արեւմտեան Հայաստանի հայերը, Մինչեւ 1915-թ.ը, թուրքերուն բարեկամութեան հաւատացող, իրենց տխմար առաջնորդներուն քաղաքականութեամբ, փորձեցին թուրքերուն հետ համերաշխ ապրիլ:

Եւ ապերախ թուրքերը, 24 Ապրիլ 1915-ին, վերջին հարուածը տուին հայութեան և ամբողջովին բնաջնջեցին Արեւմտեան Հայաստանի հայութիւնը և «Թուրքիա»ի վերածեցին հայուն երեք հազար տարուան հայրենիքը:

Հայաստանի ներկայ ժողովուրդը և մանաւանդ Հայաստանի պետութիւնը ինչպէ՞ս կը մոռնայ այս ցեղասպանութիւնը և կրկին, Թուրքին հետ բարեկամաբար ապրելու փորձեր կ'ընէ:

***

27 Հոկտեմբեր 1999-ի չարաշուք օրը՝ նահատակուեցան Հայաստանի անզուգական ղեկավարները՝ Կարէն Դեմիրճեանը և Վազգէն Սարգիսեանը: Այդ զարհուրելի թուականէն ի վեր, գրեթէ չորս ամիսներ անցան: Եւ այսօր ի՞նչ կը տեսնենք-ոճրագործութեան բուն պատասխանատուները, դեռ մինչեւ հիմա, չեն հրապարակուած:

Բայց ամենէն ցաւալին այն է, որ Կարէն Դեմիրճեանին և Վազգէն Սարգիսեանին յիշատակը մրոտելու համար, ամէն տեսակի զրպարտիչ լուրեր տարածել սկսան:

Իբր թէ, Կարէն Դեմիրճեանը և Վազգէն Սարգիսեանը, Ղարաբաղը Ազերիներուն ետ պիտի տան եղեր: Իբր թէ, անոնք, արեւմտամէտ

ՄՈՆԹԷ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ = ՆԱՅԻՐԻ ՅՈՒՆԱՆԵԱՆ... (Շար. էջ 2-էն)

քաղաքականութեան կողմնակիցներ են եղեր: Եւ այս պատճառաւ է, որ Ռուսերը, սպաննել տուեր են Կարէն Դեմիրճեանը և Վազգէն Սարգիսեանը: Եւ այս լուրերը կը հրատարակուին միջազգային մամուլին մէջ ալ:

Այս տեսակի անհաւատալի լուրերը յօրինելու և զանոնք ամբողջ աշխարհին տարածելու կարողութիւնը, միայն աշխարհակալ Սիոնիստ կազմակերպութեան յատուկ է:

Ամբողջ աշխարհը գիտէ, թէ Կ. Դեմիրճեանը և Վ. Սարգիսեանը իսկական հայրենասէրներ էին, և այդ պատճառաւ ալ, Հայաստանի փրկութիւնը և գոյատեւումը, միայն Ռուսական կողմնորոշման մէջ կը տեսնէին:

Վազգէն Սարգիսեանը, Ղարաբաղի պատերազմին, Ազերիներէն ազատագրուած հողերուն ետ տրուելուն մասին իրեն ուղղուած մէկ հարցումին՝ սա անմոռանալի պատասխանը տուած էր՝ «ՊԱՔՈՒՆ ԻՐԵՆՅ ԿՐ ՉԳԵՆԶ»:

Վերջին շրջաններուն Կարէն Դեմիրճեանը և Վազգէն Սարգիսեանը, Հայաստանին Ռուսիա-Պիէլոուսիա միութեան մէջ մտնելու «ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ»ը ստորագրելու կը պատրաստուէին:

Եւ մենք կը հաւատանք, որ զանոնք սպաննել ուզելուն քուն պատճառը, Հայաստանին՝ Ռուսիոյ հետ միանալուն արգելք ըլլալ էր:

***

Հայաստանցի հայեր և հայ դեկավարներ՝

Մենք կը հաւատանք, որ հակառակ այսօրուան Հայաստանի մէջ ապրելու շատ դժուար և անտանելի պայմաններուն, դուք ձեր հոգւոյն մէջ դեռ ունիք անանդական «Հայ»ուն յատուկ հայրենասիրական կորովը: Ուստի, մի՛ տարուիք, սուտ և շլացուցիչ լուրերէ:

Մի՛ հաւատաք և մի մոռնաք, որ Թուրքը, միշտ նոյն Թուրքն է, և ձեր նախնիներուն և պապերուն իրենց կեանքի՝ գնով փորձած թուրքը՝ դուք ալ կրկին մի՛ փորձէք:

Եթէ Թուրքին ո՞վ ըլլալը լաւ հասկնալ կ'ուզէք, գացէք Լեւինականի շրջակայքը և այնտեղէն դիտեցէք թրջական սահմաններէն ներս, Իգտիթի բարձունքներուն վրայ թուրքերուն կանգնած 60 մեթր բարձրութեամբ յուշարձանը, որ, իբր թէ, խորհրդանիշն է հայերուն կողմէ ջարդուած թուրքերուն:

Ա՛յս է Թուրքը և միշտ ա՛յս պիտի մնայ՝ «ստախօս և ջարդարար»:

Մենք կը հաւատանք, որ Հայաստանի այսօրուան շատ ծանր պայմաններուն մէջ, «Հայ»ուն միակ փրկութիւնը՝ Հայաստանի պետութեան ամենակարճ ժամանակի մէջ Ռուսաստանի և Պիէլոուսիոյ միութեան միանալն է:

Միայն այս ձեւով է, որ յուսալքուած հայ ժողովուրդը, Հայաստանի պետութեան հանդէպ իր հաւատքը, վստահութիւնն և իր յոյսը կը վերագտնէ, և կրկին, իր հայրենի հողին կը փարի:

Եւ մենք վստահ ենք, որ եթէ Ռուսիոյ հետ միացումը իրականանայ, օտար երկիրներու մէջ ապրող և արտասահմանին այլեւս ինչ ըլլալը հասկցած հայերն ալ, միջոց մը ետք, պիտի վերադառնան Մայր Հայրենիք՝ Հայաստան:

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉՈՒՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒՔԵՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 8 Փետրուար 2000

« ԴՐԱՄ = ԱՍՏՈՒԱԾ »

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
(ԿՐԵԺ ՈՌՈՒԲԵՆԵԱՆ)

1995-էն սկսեալ «ՆԱՅԻՐԻ»-ի մեր գրութիւններուն հետետողները նկատած են թերեւս, որ մենք, տեւական, այս գրութիւններուն մէջ, կը պնդենք թէ՛ Սիոնիստներուն «Աստուած»ը դրամն է:

Եւ անոնք՝ դրամին «Աստուած»ային ուժին շնորհիւ, յաջողած են այսօր, ամբողջ աշխարհին տիրապետել:

Բայց, արդեօք, մեր մէջէն քանի՞ հոգի նկատած են, որ այս «Դրամ=Աստուած»ին խորհրդանիշը եղող Ամերիկեան տոլարին վրայ, սիոնիստական աշխարհակալ կայսրութեան գաղափարականը արձանագրուած է:

Շատ յստակ և որոշ են, Ամերիկեան տոլարին վրայի արձանագրութիւնները, որոնք սիոնիստական գաղափարականը կը բացայայտեն:

Կրնա՞ք երեւակայել, որ ամէն օր ու ամէն վայրկեան ժողովուրդին ձեռքը եղող ամերիկեան տոլարին վրայ, ամէն բան, արեւուն լոյսին պէս, տեսանելի ըլլայ: Ուրեմն, պիտի խնդրենք, որ նայիք վերը հրատարակուած տոլարի նկարին: Ճի՛շդ մէջտեղը արձանագրուած է՝ "IN GOD WE TRUST".

Այս նախադասութիւնը կրնանք թարգմանել հետեւեալ ձեւով, քանի որ, Աստուծոյ խօսքը, դրամին վրայ արձանագրուած է՝ «Մենք կ'ապաւիճինք» [այս դրամին ներկայացուցած] «Աստուծոյն»:

Տոլարին աջ և ձախ կողմերը, շրջանակի մէջ, երկու նկարներ կը տեսնենք, որոնց վրայ գրուած է, թէ այս նկարները՝ "THE GREAT SEAL OF THE UNITED STATES" [Միացեալ Նահանգներու մեծ կնիքը] կը ներկայացնեն: Չախ կողմի նկարին մէջ կը տեսնուի ֆարմասոնական խորհրդանիշ եղող եգիպտական բուրգ մը, որուն վրայի կողմը կը փայլի «Աստուծոյ արեւը». եւ «Արեւ»ին ճիշդ մէջտեղը, եռանկիւնի մը մէջ կը տեսնենք՝ «Աստուծոյ աչքը»:

Եւ բուրգին վարի մասին վրայ, հետեւեալ արձանագրութիւնը կը նշմարենք լատիներէնով՝ "MDCCLXXVI" [կը նշանակէ 1776- որ Ամերիկայի անկախութեան հռչակման թուականն է] և նաեւ՝ "NOVUS ORDO SECLORUM" որ կը նշանակէ՝ «Բոլոր դարերու նոր կարգը»:

Աջ կողմի շրջանակին մէջ ալ կը տեսնենք Ամերիկեան արծիւը, իր մէկ թաթին մէջ ձիթեցիի ճիւղ մը բռնած, իսկ աջ թաթին մէջ ալ՝ 13 նետեր:

Եւ ամենէն յատկանշականը՝ արծիւին գլխուն վրայ 13 աստղեր կան, որոնք կը ներկայացնեն միութեան, սկզբնական շրջանի [1776-թ.] 13 Նահանգները, որոնք կազմեցին Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները:

Եւ այս 13 աստղերը քով քովի այնպէս մը դասաւորուած են, որ եթէ քիչ մը ուշադրութեամբ նայինք, կը տեսնենք հրեականութեան խորհրդանիշը եղող՝ «Դաւիթեան Աստղը»:

Արդեօք գիտէ՞ք, թէ հրեական ազգային դրօշակին վրայ ալ գտնուող այս «Դաւիթեան Աստղը», ի՞նչ կը խորհրդանշէ:

Երկու եռանկիւններուն իրարու մէջ մտնելով կազմած այս Դաւիթեան աստղին առաջին եռանկիւնը կը ներկայացնէ՝ Երկրային Աշխարհի տիրապետութիւնը: Իսկ երկրորդ եռանկիւնը կը ներկայացնէ՝ Յաւիտենական աշխարհի Տիրապետութիւնը:

Մասոնական բոլոր յատկանիշները իր մէջ պարփակող “DOLLAR” ին վրայի Ա.Մ.Ն.ի պաշտօնական մեծ կնիքը, 1776-թ. ներէն, ըսել է՝ հանրապետութեան Նախագահ GEORGE WASHINGTON-ի պաշտօնավարած շրջանէն ի վեր գոյութիւն ունի:

Այսինքն Ճորճ Ուաշինկթընն [1732-1799] էր, այս մասոնական կնիքը, իբր՝ «Ամերիկային Խորհրդանիշ» ընտրողը:

Որովհետեւ, Ճ. Ուաշինկթըն, առաջնակարգ մասոն մըն էր՝ ամենաբարձր “GRAND MAITRE”ի տիտղոսով:

Բայց՝ ուշադրութիւն. այդ ժամանակներուն, մասոնութեան իսկութեան մէջ ի՞նչ և հրեական թակարդ մը ըլլալը ծանօթ չէր:

Այդ ժամանակաշրջանին կը հաւատացուէր, որ մասոնականութիւնը կը ներկայացնէր մարդկութեան ամենաբարձր «իտէալները»:

Մանաւանդ յառաջդիմասէր, ազատամիտ գաղափարներով համակուած մտաւորականներ, գիտնականներ և նաեւ զինուորականներ, յարած էին մասոնականութեան:

Ֆրանսայի այն ատենուան հանրածանօթ, ազատամիտ մտաւորականներէն՝ Ռուսսօ, Մոնթէսքուէ, Վոլթեր, Տիտէրօ և Գմանները, իրենց յառաջդիմական գաղափարներով, մեծ ազդեցութիւն կը գործէին բոլոր շրջանակներու մէջ, ըլլա՛յ Եւրոպայի և ըլլա՛յ Ամերիկայի մէջ:

Եւ այս ազատամիտ մտաւորականներուն ստեղծած նոր աշխարհահայեացքէն ամենէն շատ կ’օգտուէր մասոնականութիւնը, մանաւանդ՝ Ամերիկեան մասոնականութիւնը:

Եւ Ամերիկայի մէջ, ազատամիտ մտաւորականներուն՝ Վոլթերին և Գմաններուն քարեկամը եղող մեծ գիտուն և առաջնակարգ մասոն՝ BENJAMIN FRANKLIN միացաւ, իրեն պէս մեծ մասոն մը եղող Ճորճ Ուաշինկթընին, անգլիացիներուն դէմ մղած անկախութեան պայքարին:

Եւ Պ. Ֆրանքլին, 4-7-1776-ին, իր պայքարի ընկերներուն հետ հրատարակեց հռչակաւոր «ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՆԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»:

Եւ այս «Անկախութեան յայտարարութիւն»ը կնքուած էր՝ վերի Տոլար-ին վրայ տեսնուող մասոնականութեան խորհրդանիշը եղող «Կնիք»ով: Այն կնիքով՝ որ մեզի կ’աւետէր “NOVUS ORDO SECLORUM” [բոլոր դարերու նոր կարգը]:

Եւ ամերիկացիները, ամէն տարուան 4 Յուլիսը կը տօնեն իբր իրենց «Ազգային տօնը», ի յիշատակ 4-7-1776-ին հրատարակուած «Անկախութեան Յայ-

տարարութեան»:

Բայց մենք կը հաւատանք, որ մասոնական կնիքով կնքուած այս անկախութեան յայտարարութիւնը, նոյն ատեն աշխարհի ժողովուրդները դէպի «Բացարձակ ստրկութեան» առաջնորդող սիոնիստ աշխարհակալ կայսրութեան «մուցետիկ»ը եղած է:

★ ★ ★

1999-ի գարնան ամիսներուն, Եուկոսլաւիոյ դէմ տարած իր «մեծ» յաղթանակէն շլացած, ամերիկայի Նախագահ՝ Սեքսի-Մանըքեն Պիլ Զլինթըն կը յայտարարէր, թէ «Աշխարհի մէջ նոր շրջան մը կ'սկսի. «Նոր Կարգ» մը, եւ մենք վճռած ենք, այս կարգը կիրարկելու»:

Աշխարհի միահեծան տէրը եղող նոր օրերու բռնակալը, ասկէ աւելի բաց չէր կրնար խօսիլ: Ան, ըսել կ'ուզէր, թէ՛ «Եթէ մեր ուզածը չընէք և մեր գծած ճամբայէն չերթաք, Եուկոսլաւիոյ նման կը պատժենք ձեզ»:

Այս է «Սեքսի Մանըքեն»ին կողմէ արտայայտուած Սիոնիստներուն ազատութեան, արդարութեան և մարդկային իրաւունքներու ըմբռնումը:

Բայց, ինչո՞ւ կը զարմանանք: Հակառակ մեր «ՄՏԱԾՈՂ ՄԱՐԴ» մը ըլլալու մեծամիտ յաւակնութեան, իրականութիւնը այն է, որ մենք ալ, բնութեան մաս կազմող իսկական կենդանիներ ենք: Մեր բոլոր կարողութիւններով և տկարութիւններով: Եւ այսօր, «ՀԱՐՈՒՍՏ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐՈՒՆ» ձեռքը մնացած այս աշխարհի մէջ՝ տկարը միշտ զօրաւորին զոհն է, ստրուկն է:

Սիոնիստները, երկար տարիներ տելող աշխատանքներէ ետք, այսօր յաջողեցան ստեղծել աշխարհ մը, ուր ամէն բան դրամի ուժէն կախեալ է: Եւ այսօր, այս աշխարհին ամբողջ դրամական ուժը՝ ամբողջովին սիոնիստ-հրեաներուն ձեռքը անցած է:

Անոնց ստեղծած «Ծուկայի Տնտեսութեան» հետեւանքով, այսօր այլեւս «Դրամ»ը սահման չունի:

Եւ տնտեսութեան համաշխարհայնացման [MONDIALISATION] պատճառաւ այսօր, Սիոնիստներուն «Աջքը», Բուրգին վրայի աչքին նման, կը հսկէ աշխարհի ամենէն հեռաւոր անկիւններուն վրայ:

Եւ աշխարհի կարելոր բոլոր տնտեսական կառոյցները, անոնց հակակշռին ենթարկուած են՝ Ամերիկայէն մինչեւ Ռուսիա, Աւստրալիայէն մինչեւ Չինաստան: Եւ աշխարհի բոլոր տնտեսական շարժումները մէկ կեդրոնէն կը կառավարուին:

Այս կեդրոնը, Ամերիկայի մէջ է և կը կոչուի՝ F.E.D. [RESERVE FEDERAL AMERICAIN], որուն պատասխանատու-տնօրէնը, 1987-էն ի վեր, "ALAN GREENSPAN" անունով հրեայ մըն է:

Եւ այս Կրիստիան-ին տուած որոշումներէն կախեալ են աշխարհի բոլոր դրամատուները, գործարանները և գործատեղիները:

Այստեղ աւելորդ կը նկատենք շեշտելը, թէ՛ հրեայ Ալեն Կրիստիան սիոնիստական կեդրոնական կազմակերպութեան հրահանգները գործադրող առաջնակարգ ղեկավարներէն մէկն է:

★ ★ ★

1991-ին, Սիոնիստ Արեւմտեան Պետութիւնները, իրենց հրամանին չենթարկըող Իրաքը պատժեցին, և ռմբակոծեցին և քանդեցին Իրաքը, և մինչեւ այսօր ալ կը շարունակեն պատժել, պատճառ ըլլալով միլիոնաւոր իրաքցիներու վատառողջութեան ու մահուան:

1999-ին, Սիոնիստ Արեւմտեան պետութիւնները, իրենց հայրենիքը "KOSOVO"ն թշնամիին յանձնել չուզող Եուկոսլաւները, նոյն ձեւով պատժեցին: Ամիսներով ռմբակոծեցին ու քանդեցին Եուկոսլաւիան, և ի վերջոյ զայն "U.C.K" ըսած անազակ ալպանացիներուն յանձնեցին, հազարամեակներէ ի վեր Սերպերու հայրենիքը եղող Զոսովօ-ն:

Եւ վերջերս, նոյն վայրագութիւնը կատարեցին, Լիբանանի մէջ:

Սիոնիստներուն կողմէ գրաւուած հարաւային Լիբանանի մէջ, իրենց հայրենիքը պաշտպանողներուն դէմ իբր վրէժխնդրութիւն՝ հրեաները կրկին ռմբակոծեցին Լիբանանի ելեքտրական կայանները: Եւ խաւարի մէջ մխրճեցին միլիոնաւոր լիբանանցի ժողովուրդ: «Մէկի դէմ հազարով վրէժ լուծել»:

Այս ի՞նչ վայրագութիւն է հրեաներուն կատարածը: Հիթլերն անգամ այս աստիճան վայրագութիւն չէր գործած:

Այս ողբերգութեան մէջ, մեզի համար ամենէն ցաւալից, քաղաքակիրթ կոչուած Արեւմտեան պետութիւններուն ցուցաբերած անտարբերութիւնն է:

Բայց ի՞նչ ըսենք այն հարիւր միլիոնէ աւելի Արաբներուն որոնք, արեւմտեան երկիրներուն նման, անտարբեր կը մնան, իրենց եղբայրներուն դէմ կատարուած ոճրագործութեան հանդէպ:

★ ★ ★

Անպայման, ձեր ալ ուշադրութիւնը գրաւած է, որ Փետրուարի առաջին օրերէն սկսեալ, արեւմտեան երկիրներու մամուլը, հեռատեսիլի կայանները, բոլոր ձախակողմեան կազմակերպութիւնները և նաեւ արեւմտեան երկիրներու կառավարութիւնները, բոլորն ալ միայն մէկ հարցով զբաղեցան՝ Աւստրիոյ մէջ, ծայրայեղ աջակողմեան կուսակցութեան, [որուն նախագահը "JÖRG HAIDER"ն է] նոր կառավարութեան մէջ մտնելուն հարցով:

Այս ի՞նչ փոթորիկ, ի՞նչ ընդվզում, այս ի՞նչ պոռչտուք էր:

Մեր աչքերն ու ականջներն ա՛լ յոգնեցան ավստրիացիներուն դէմ եղած վայնասուններով:

Իրաքի, Եուկուպիոյ, Լիբանանի դէմ կատարուած ոճրագործութիւններու օրերուն, լուր և անտարբեր մնացած արեւմտեան պետութիւնները, անոնց մամուլն և հեռատեսիլները ինչո՞ւ այսօր, Աւստրիոյ դէմ, ա՛յս աստիճան կատաղի յարձակումներ կը գործէին: Ի՞նչ էր Աւստրիոյ մէջ կատարուած անկարգութիւնը:

Իրականութեան մէջ, եթէ տրամաբանութեամբ դատենք, կը տեսնենք, թէ Աւստրիոյ մէջ, որեւէ անկարգութիւն և անօրէնութիւն չէր կատարուած:

Աւստրիոյ վերջին ընտրութիւններուն ծայրայեղ աջակողմեան այս կուսակցութիւնը, ժողովուրդին քուէներուն հարիւրին քսանըեօթը առնելով, Աւստրիոյ երկրորդ կուսակցութիւնը դարձած էր և իբր այդ, ըստ ժողովրդավարական օրէնքներուն, շատ բնական է, որ ավստրիական նոր կառավարութեան մաս կազմէր:

Եւ ճիշդ հո՛ս էր հարցը:

Այս Արեւմտեան պետութիւնները, երկար տարիներէ ի վեր, ինքզինքնին ժողովրդավարութեան ջահակիրներ կը համարէին, և իբր այդ, համայնավար երկիրները կը դատապարտէին և անոնց դէմ պայքար կը տանէին, այդ երկիրներուն մէջ իբր թէ ժողովրդավարութիւն հաստատելու համար: Մինչդեռ այսօր, Աւստրիոյ ժողովուրդին քուէներով ընտրուած ծայրայեղ-աջակողմեան կուսակցութեան կառավարութեան մէջ մտնելուն, ամէն գնով արգելք ըլլալ կ'ուզէին:

Ուրեմն, արեւմտեան պետութիւններուն ժողովրդավարութիւնը, ձեւակերպութիւն մըն է միայն:

(Օտար.ը տես՝ էջ 12)

« ԴՐԱՄ = ԱՍՏՈՒԱԾ » ... (Շար. էջ 2-էն)

Զսանդհինգ տարիներէ ի վեր, Եւրոպա ապրող հայ մը ըլլալով: այս մասին մեր տպաւորութիւնները բացատրելու ջանանք:

Արեւմտեան պետութիւններուն այսօրուան ժողովրդավարութիւնը, իսկական « ձեւակերպութեան » վերածուած է: Սիոնիստներուն երկար տարիներէ ի վեր կիրարկած ծրագիրներուն գործադրութեան պատճառաւ:

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, Բ. Աշխարհամարտին աւարտէն սկսեալ, սիոնիստներուն ընդունիլ տուած հակա-ազգայնական օրէնքներուն պատճառաւ, այլեւս այս երկիրներուն մէջ ժողովրդավարութիւնը, իսկական « թատրոն » ի մը վերածուած է:

Թատրոն մը՝ որուն անունը « Ընտրութիւն » կը կոչուի, և այս ընտրութիւններուն ստիպուած էք, սիոնիստներուն ներկայացուցած և անոնց տեսակէտները հլու հնազանդ պաշտպանող թեկնածուները ընտրել:

Այստեղ նշել կ'ուզենք, այս մասին, հետեւեալ ապացոյցը:

Վերջին տասնամեակներուն Ֆրանսայի մէջ ընտրուած հանրապետութեան նախագահներուն և վարչապետներուն մեծ մասը, հրեայ միլիառատէր "ROTH-SCHILD"ներուն հաստատութիւններուն մէջ պաշտօնավարող անձնաւորութիւններ եղած են՝ GEORGES POMPIDOU - Հանրապետութեան Նախագահ, V. GISCARD D'ESTAING - Հանրապետութեան Նախագահ, JACQUES CHIRAC - Հանրապետութեան Նախագահ, EDOUARD BALLADUR - Վարչապետ:

★ ★ ★

Իրականութեան մէջ ի՞նչ է, սիոնիստներուն դրդումով, Արեւմտեան պետութիւններուն Աւստրիոյ ծայրայեղ աջակողմեան կուսակցութեան նախագահ JÖRG HAIDER-ին դէմ շղթայազերծած համազարկին պատճառը:

1.- JÖRG HAIDER-ին իսկական ազգասէր մը ըլլալը:

2.- Եւ իր կուսակցութեան հարիւրին քսանեօթը համեմատութեամբ քուէ առած ըլլալն է:

Սիոնիստները Եւրոպայի մէջ, ծայրայեղ աջակողմեան կուսակցութիւններուն դէմ են:

Բայց, այս կուսակցութիւնները, եթէ միայն հարիւրին տասի շուրջ քուէ առնեն, սիոնիստները անոնց շատ վնաս չեն պատճառեր:

Որովհետեւ, այս հարիւրին տասը քուէներով, անոնք միւս աջակողմեան կուսակցութիւններուն առած քուէները բաժնած կ'ըլլան:

Եւ նկատելով, որ Եւրոպայի մէջ, աջակողմեան կուսակցութիւններուն ծայրայեղ աջ կուսակցութիւններուն հետ որեւէ գործակցութիւն ունենալը սիոնիստներուն կողմէ արգիլուած է, այս պատճառով աջակողմեանները, շատ անգամ, ընտրութիւնները կը կորսնցնեն:

Եւ այս վիճակէն կ'օգտուին ձախակողմեան կուսակցութիւնները և իշխանութիւնը, հակառակ որ վերջինները փոքրամասնութիւն են, իրենց ձեռքը կ'անցնի:

Այս է վիճակը այսօր Ֆրանսայի մէջ: Սոցիալիստները, քուէներու տեսակէտով ընտրութիւնը չեն շահած, բայց ծայրայեղ աջ կուսակցութիւնը աջակողմեաններուն քուէները բաժնած ըլլալուն պատճառաւ, Սոցիալիստները իրականութեան մէջ անօրէն ձեւով իշխանութեան եկած են:

Եւ այսօր, բոլոր եւրոպական երկիրներուն մէջ [ի բացառեալ Սպանիայէն], Սոցիալիստները իշխանութեան գլուխը անցած են՝ ծայրայեղ աջակողմեան կուսակցութիւններուն հետ գործակցելու սիոնական արգելքին պատճառաւ:

Եւ Աւստրիոյ դէմ, մանաւանդ Սոցիալիստ ֆրանսական կառավարութեան կատարած շատ բուռն յայտարարութիւններուն իսկական պատճառը, ֆրանսական աջակողմեան կուսակցութիւններուն անստրիական օրինակին հետեւելու վախն է:

Սիոնիստները, բոլոր երկիրներուն մէջ, մանաւանդ եւրոպայի մէջ «ՍՈՑԻԱԼ-ԻՍՏ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ» կը նախընտրեն:

Որովհետեւ, սոցիալիստներուն իշխանութեան շրջանին է, որ սիոնիստները իրենց ծրագիրները, շատ անելի ազատօրէն կրնան գործադրել:

Չէ՞ որ սոցիալիստները, իբր գաղափարաբանութիւն՝ կրօնքին և ազգայնականութեան դէմ են:

Այս պատճառաւ սիոնիստները, ամենէն ազատամիտ և ամենէն մարդասէր անձնատրութիւններու կը վերածուին, և սոցիալիստներուն հետ կը գործակցին, որ ժողովուրդներուն կրօնական և ազգայնական շեշտուած համոզումները շատ անելի դիւրութեամբ խորտակեն:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶԻՆԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ԿՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ}

| Երեքշաբթի 22 Փետրուար 2000

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՀԵՐՈՍ-ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ
ԱՆՄԱՀ ՑԻԾԱՏԱԿԻՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱԻԵՐՈՒՆ
ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԶՕՆ՝ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ «ՈԳԻ»Ն ՄՈՌՑՈՂ ՀԱՅԵՐՈՒՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
[ԿՐԷԺ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ]

Նախկին Հ.Հ. Նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեան, 20-9-1996-ին հրատարակած հրամանագրով, Հայկական Գաղտնի Բանակը խորտակող ամերիկացի Մենթէ Զարլզի Մելքոնեանը՝ «Հայաստանի ազգային հերոս» հռչակած էր:

Այս անարգ հրամանագրին պատճառած խոր ընդվզումով, Յ Փետրուար 2000-ին, «ՆԱՅԻՐԻ»-ի մէջ, սապէս արտայայտուած էինք.

«Հայ Ազգին յատուկ ծիրք մըն է՝ դաւանանքը հերոսներու վերածելու կառողութիւնը»:

Անմիջապէս աւելցնենք, որ Հայ Ազգին այս անհաւատալի և աններելի ընթացքը, վերջին դարերուն յատուկ երեւոյթ մըն է: Եւ անմիջականօրէն կապ ունի 13-րդ դարէն սկսեալ, արեւմտեան պետութիւններուն Հայաստանը ձեռք անցընելու համար տարած պառակտիչ և բաժանարար քաղաքականութեան հետ:

Մինչեւ 18-րդ դարու կէսերը, հակառակ Օսմանեան բարբարոսութիւններուն, Հայ Ազգը ընդհանրապէս կրցած էր պահել իր ազգային և կրօնական միութիւնը:

Հայ Ազգին ցեղային առաւելութիւնը եղող առաքինի և զոհաբերող նկարագրին ջնորհիւ, հայերը կրցան դիմադրել Բիւզանդացիներուն, և մանաւանդ՝ Պարսիկներուն երկար դարեր տեսող դաւանափոխիչ ճնշումներուն: Ասոր ամենէն կարկառուն ապացոյցը՝ 451-թ.ին տեղի ունեցած «Վարդանանց» պատերազմն է:

449-թ.ին Արտաշատի մէջ կայացած ժողովին, հայ ղեկավարները կը մերժեն Պարսիկներուն դաւանափոխ ըլլալու առաջարկները: Եւ Զօր. Վարդան Մամիկոնեանի առաջնորդութեամբ, պարսիկներուն դէմ ապստամբելու որոշում կ'առնեն:

Այս պայքարի որոշումին կը հակառակի Հայաստանի մարզպան Վասակ Սիւնիին, այն պատճառաբանութեամբ, թէ առանց Բիւզանդական օգնութեան, հայկական տկար ուժերը չեն կրնար յաղթել պարսկական մեծ բանակին:

Բայց, ազատատենչ հայ ղեկավարները, չեն ընդունիր Վասակ Սիւնիին պարսիկներուն հպատակելու առաջարկը:

Եւ 451-թ.ին, Աւարայրի դաշտին վրայ, կը պատերազմին Պարսիկներուն դէմ:

Այս պատերազմին, Վարդան Մամիկոնեանի առաջնորդութեամբ կռուող 1036 ճարտիկներ կը նահատակուին՝ «Վասն հաւատոյ և վասն Հայրենեաց»:

Աւարայրի պատերազմին ընթացքին, Վասակ Սիւնիի դաւանադարար կը միաճայ Պարսիկներուն և կը կոտի հայկական ուժերուն դէմ:

Պարտուող հայկական ուժերը կը նահանջեն, բայց պայքարը կը շարունակեն լճներուն մէջ, մեծ թիւով կորուստներ պատճառելով Պարսիկներուն:

Ի վերջոյ, Պարսիկներու արքան՝ Յազկերտ Բ. տեսնելով հայոց պայքարելու վճռականութիւնը, ստիպուած կ'ըլլայ ետ կանչելու իր զօրքերը: Եւ կը հրաժարի հայերը կրօնափոխ ընելու իր որոշումէն, և զիրենք ազատ կը ձգէ իրենց դաւանութեան մէջ: Եւ կը ճանչնայ Հայաստանի ինքնավարութիւնը:

Վասակ Սիւնիին ալ, որ Վարդանանց պատերազմին Պարսիկներուն միացած էր, Յազկերտ Բ. վերջ կու տայ անոր մարզպանի պաշտօնին:

Միջոց մը ետք, Վասակ Սիւնի կը ձերբակալուի և կը սպաննուի պարսկական բանտին մէջ: Այս ձեռով, դաւաճանը իր արժանի պատիժը գտած կ'ըլլայ:

Վարդանանցի ճակատամարտին 1036 հերոս-նահատակներուն զոհողութեան ջնորհիւ, Հայ Ազգը կրցաւ պահել իր հաւատքը և իր հայրենիքը:

Եւ «Վարդանանց»ը Հայ Ազգին բարոյական ուղեցոյցը եղաւ:

Վարդանանցի նահատակները, հայ ազգին համար, Ազատութեան և զոհողութեան խորհրդանիշը եղան: Վասակ Սիւնի ակ' դաւաճանութեան խորհրդանիշը: Եւ մինչեւ այսօր, «Վասակ» անունը հայկական բառարաններուն մէջ կը նշանակէ՝ «ՉԱՐ», «ՀԱՅՐԵՆԱԴԱԻ», եւ «ԴԱԻԱՃԱՆ»:

***

Հայաստանեայց եկեղեցին, միասնաբար սրբացուց Վարդանանցի 1036 նահատակները:

Եւ Վարդանանցի պատերազմին թուականը, հայկական կրօնական ամենէն կարեւոր «Տօն»երէն մէկը ըլլալով, նուիրագործուեցաւ ու հռչակուեցաւ:

Եւ հայ ժողովուրդը 1550 տարիներէ ի վեր, ամէն տարի հայկական վերածընունդի օրը եղող Վարդանանցի տօնը կը յիշատակէ, Զրիստոնէական տօներէն շատ տարբեր խորք ունեցող Ազգային ջերմեռանդութեամբ:

Եւ մենք կը հաւատանք, որ 11-րդ դարուն, Թուրանական ցեղերուն կողմէ հայկական պետականութեան քանդումէն յետոյ, Օսմանեան ստրկութեան ենթարկուող հայ ժողովուրդին մինչեւ 19-րդ դար միաձոյլ մնալուն պատճառը, մեծ մասամբ Վարդանանցի զոհողութեան գաղափարականին ստեղծած «Միասնութեան» ոգին է:

Բայց, այս միասնութեան «Ոգի»ին մէջ, առաջին ճաթրտուքը ստեղծեց՝ Մխիթար Սեբաստացիին հիմնած Վաթողիկէ այլադաւան շարժումը:

Անհերքելի իրականութիւն մըն է, թէ Մխիթար Սեբաստացի մեծ ծառայութիւն մատուցած է հայ մշակոյթի զարգացման:

Բայց նոյնքան անհերքելի իրողութիւն մըն է՝ անոր կատարած պառակտիչ դերը՝ «Վարդանանցի հայկական միասնութեան ոգի»ի ջլատման մէջ:

Արեւմտեան պետութիւնները անով ու իր նմաններով յաջողեցան բաժանել հայ ժողովուրդը: Յետոյ ծաւալեցաւ աւելի լայն չափով՝ այլադաւանութեան «համաճարակ»ը հայութեան մէջ:

Անոր յաջորդեց, «Բողոքական» հոսանքը, որ իր սկիզբին մանաւանդ, հայութիւնը իր արմատներէն բոլորովին հեռացնող օտար վարդապետութիւն մըն էր:

Հայ ժողովուրդը պառակտելու աշխատանքներուն մէջ, արեւմտեան պետութիւններուն մեծագոյն յաջողութիւնը՝ հայ երիտասարդ մտաւորականներուն մէջ, այսպէս կոչուած՝ «Նոր ազատամիտ» գաղափարներուն տարածումը եղած է:

Եւ դժբախտաբար, այս մտաւորական երիտասարդներուն «կը պարտինք», հայութեան մէջ քանդիչ մեծագոյն դերը կատարող՝ «Պոլսոյ Ազգային Սահմանադրութիւնը»:

Այս սահմանադրութիւնն էր, որ «Հայութիւնը» հեռացուց Արեւմտեան Հայաստանի իր արմատներէն և կեդրոնացուց Պոլսոյ մէջ, Օսմանեան Սուլթաններուն հովանիին ներքեւ:

Բայց արեւմտեան պետութիւնները, մեր համոզումով, հայութեան մահացու հարուածը տուին՝ զանազան կուսակցութիւններու և միութիւններու ստեղծումով, որոնցմէ մէկ քանին, հայկականութեան ծառայելու դիմակին տակ, ընդ-

հանրապետ գործակալության էին Արեւմտեան պետութիւններուն:

Այստեղ կը հրատարակենք փաստաթուղթ մը, որ շատ բացայայտօրէն կը հաստատէ մեր վարկածը՝

«Հայերը՝ արեւմտեան պետութիւններուն և սպասակներուն ծառայող և ածանց գնուած գործակալներ են»:

Այս փաստաթուղթը առնուած է՝ Արթիւր Պէլլէրեանի 1983-ին Փարիզ հրատարակուած և հետեւեալ վերտառութիւնը կրող գիրքէն:

“LES GRANDS PUISSANCES- L'EMPIRE OTTOMAN ET LES ARMÉNIENS DANS LES ARCHIVES FRANÇAISES [1914 - 1918]”

Note du Sous-Directeur d'Asie-Océanie³

N. 4

Paris, le 4 décembre 1917.

Je ne crois pas à la possibilité de créer un Kurdistan autonome. Le Kurdistan est une vaste région habitée par les Kurdes, les Arméniens, les Nestoriens, des Turcs, des Circassiens, des Géorgiens, etc. Mais je crois très possible, si on veut y mettre le prix, de gagner les tribus kurdes. C'est une question d'argent et de doigté. Peut-être le colonel Chardigny, qui est sur place, pourra-t-il trouver les intermédiaires capables de faire ces marchés.

Il faut prendre garde de ne pas apparaître comme favorisant trop les Kurdes, nous nous aliénerions Arméniens et Géorgiens qui passeraient aux bolcheviks. Or, nous pouvons avoir et garder avec nous les chrétiens à peu de frais tandis que les Kurdes coûteront très cher et nous quitteront dès qu'on leur offrira davantage.

(A.M.A.E., Guerre 1914-1918, Turquie, tome 894, ff. 37-37 v).

432 թիւ փաստաթուղթին մէջ ցաւով կը տեսնենք, թէ հայերը վճարուած են, որ “BOLCHEVIK”ներուն կողմը չանցնին:

Այս փաստաթուղթը, իր մէջ կը պարփակէ, հետեւեալ ահռելի իրականութիւնը. «1918-1920-ի հայկական պետութեան ղեկավարները՝ Արեւմտեան պետութիւններուն ծախուած ըլլալուն պատճառաւ, կիրարկեցին, մինչեւ վերջ, այն ետպապաշտիկեան, սենսկեայի և տիմոր ֆազմակտեւիւնը, որուն եետեանով հայ ազգը կորսնցուց իր եայրենիին մեծ մասը՝ Արեւմտեան Հայաստանը տիրապետեալ»:

Երբ 1920-ին թրքական զօրքերը, Ջազըմ Ջարապեգիրի հրամանատարութեամբ, կը յարձակին կրկին Հայաստանի վրայ, բնաջնջելու համար Եղեռնէն փրկուած հայերու բեկորները, 1918-1920-ի կառավարութեան վերջին վարչապետը՝ Դրօն, մետասաներորդ թուական ու ստիպողաբար, կը հրաւիրէ Կարմիր Բանակը, որ ազատէ հայերը:

Մինչ այդ, թրքական ուժերը յառաջացած էին մինչեւ Երեւանի մօտերը, և Հայաստանին մնացած էր միայն լեռնային շրջան մը, հազիւ 10,000 քառ. քմ. տարածութեամբ:

Եւ Կարմիր Բանակը ետ կը մղէ թրքական զօրքերը և կը վերագրաւ մաս մը հայկական հողերէն:

Այսօրուան շուրջ 30,000 քմ.-ոց Հայաստանը, 1920-ին հայերուն օգնութեան հասած Կարմիր Բանակին կը պարտինք:

1918-1920 հայկական կառավարութեան հակապաշտիկ ղեկավարները, Հայաստանի Խորհրդայնացումէն յետոյ, Ջանգեզուր կը քաշուին:

Փետրուար 1921-ին անոնք, Նժդեհի առաջնորդութեամբ, վերջին աղէտի մըն

ալ կ'ենթարկեն Հայաստանը Փետրուար 1921-ի ապստամբութեամբ, և հազարաւոր հայերու սպանութեան պատճառ կ'ըլլան:

1921-ի Փետրուարեան ապստամբութեան ծախողութենէն յետոյ, այս «վճարած» հակապոլշեիկները, Հայաստանէն կը փախչին և նախ Պարսկաստան (Թաւրիզ) կ'ապաստանին և հոն կը շարունակեն իրենց հայրենավնաս աշխատանքները:

Եւ ամենէն ցաւալին՝ այս նախկին հայ պետական ղեկավարները, Թաւրիզի մէջ կը գործակցին Վրաստանի Մենշեիկ կուսակցութեան և Ազերպայճանի Մուսավաթ կուսակցութեան ղեկավարներուն հետ: Եւ կը կազմեն միութիւն մը՝ «Պրոմթէի Ուխտ» անունով, որուն առաջնակարգ նպատակն էր՝ Կովկասի մէջ Խորհրդային կառավարութիւնները խորտակել:

Այստեղ անելորդ կը նկատենք անելցնել, թէ այս հակասովետական «Պրոմթէի Ուխտը» հովանաւորողները [այսինքն այս ղեկավարները ծախու առնողները] անգլիացիներուն առաջնորդութեամբ գործող արեւմտեան պետութիւններն էին:

Եւ այս Հայերուն՝ Ազերիներուն և Վրացիներուն հետ կազմած հակա-սովետ «Պրոմթէի Ուխտ»ը, վաւերացուեցաւ 1926-ին՝ Հ.Յ.Դաշնակցութեան կողմէ:

***

Բոլոր հայրենասէր հայերը գիտեն, թէ 1920-էն յետոյ, այս «Պրոմթէի Ուխտ»ին ղեկավարները, ծանօթ կուսակցութեան աթոռի հիւանդ շարքայիները և այդ կուսակցութեան կոյր հետեւորդները և միամիտ համակիրները որքա՛ն աշխատեցան, ինչե՛ր ըրին, որ «Պրոմթէի Ուխտ»ը յաջողի և Սովետական Հայաստանը կործանի:

Եւ վերջապէս 1991-ին, ներսի և դուրսի դաւաճաններուն շնորհիւ, «Պրոմթէի Ուխտ»ը յաջողեցաւ Հայաստանի մէջ Սովետական կարգերը տապալել, և Հայաստանը այսպէս ըսուած՝ «Ազատ և Անկախ» Պետութիւն հռչակուեցաւ:

Եւ այսօր, Հայաստանի անկախութենէն յետոյ, գրեթէ տասը տարիներ անցան:

Եւ 70 տարիներ շարունակ «Անկախութիւն, Անկախութիւն» գոռացող այդ մեծ «Ազգասէրներ»ը, տեսնելով այս օրուան Հայաստանի քառսային վիճակը՝ շշմած և շուարած են:

Այս ինչի՞ կը նմանի, գիտե՞ք: Կը նմանի այն տխմարին, որ իր նստած ճիւղը կտրելէ ետք, վար կ'իյնայ և ոտքերը կը կոտրէ: Եւ կը զարմանայ, թէ Ինչո՞ւ վար ինկած է:

Վերջերս հայրենի շատ մեծապատիւ մտաւորական մը, սապէս կ'արտայայտուէր. «Երկիր ենք կորցնում, հերի՞ք է: Պէտք է վերջապէս բռունցքը խփել սեղանին, յետոյ ուշ կը լինի»:

Ա՛յ տխմար մտաւորակա՛ն, դուն, այդ բռունցքդ, պիտի խփէիր դեռ 1988-ին, այդ թուականներէն սկսեալ Երեւանի մէջ, «Ղարաբաղի և Ազատութեան համար» հարիւր հազարներով խելագար հայերուն կատարած ցոյցերուն դէմ:

Այս կարգի մտաւորականներուն ըսենք. Դուք, շփացած և շատախօս հայաստանցի մտաւորականներ՝ դուք Սովետ. Հայաստանի շրջանին ձեր ապրած բարօր կեանքին արժէքը չգիտցաք: Ապերախտ մտաւորականներ, Հայաստանի դժոխային վիճակի մատնուելուն պատասխանատուներէն մէկն ալ դուք էք:

Դուք, [բացառութիւնները յարգելի են] ձեր ճղճիմ և "VODKA"էն խաթարուած ուղեղներով, քաջալերեցիք հայուն թշնամիներուն կազմակերպած «Ղարաբաղի» և «Ազատութեան» ցոյցերը և Ղարաբաղի դատը սխալ ուղղութեամբ տարիք:

Ռուբէն Սեւակի ըսածին պէս՝ «Փրցնել նետել պէտք է ձեզ պէս անպէտ մտաւորականներուն ուղեղները»:

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱԻԵՐՈՒՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ... (Շար. էջ 2-էն)

Բայց դուք, Ռուբէն Սեւակին ով ըլլալն ալ չէք գիտեր:

Այո դուք, առանց գաղափար մ'ունենալու թէ ո՞վ էր նահատակ հերոս քան-աստեղծ Ռուբէն Սեւակը, թուրքերէն յետոյ, անգամ մըն ալ զինք խաչեցիք և գողցաք անոր անունը և անով ստեղծեցիք նոր Սեւակ մը, որ Ռուբէն Սեւակին բոլորովին հակապատկերն է՝ «տխեղծ» և «անգիտակից»:

***

Վերջերս, մեզի շատ ցաւ պատճառած գրութիւն մը- Փարիզեան հայկական թերթի մը մէջ լոյս տեսած խմբագրական մըն է, որուն մէջ այսպէս գրուած էր՝ «Սփիւռքի արմատախիլ բազմութիւնները, աւելի քան եօթանասուն տարի, անկախութիւն երազեցին իրենց հեռաւոր և խորթ- քանի որ ԽՈՐՀՐԴԱԾԻՆ- հայրենիքին համար...»

Մենք ալ պատասխանենք.— Սփիւռքի մէջ Սովետական Հայաստանը «ԽՈՐՀ» նկատողները՝ փոքրամասնութիւն մըն էին: «Պրոմթէի Ուխտ»ին բաթրոններուն կողմէ վճարուած գործակալները այս փոքրամասնութեան ուղեղները կը լուային, ազգասիրական ու ազատութեան կեղծ լոզունքներով, որ զիրենք հանեն Խորհ. Հայաստանին դէմ: Մինչդեռ հայրենասէր մեծամասնութեան համար, Սովետական Հայաստանը՝ հարազատ և բարգաւաճ հայրենիքն էր հայերուն:

«Պրոմթէի Ուխտ»ին ջահակիրները, 70 տարուան աշխատանքներէ յետոյ, վերջապէս յաջողեցան, մեզի համար անփոխարինելի հայրենիքը՝ Սովետ. Հայաստանը խորտակել: Ո՞վ միամիտ ազգասէրներ, այսօր ինչո՞ւ կը զարմանաք, որ ազատ անկախ Հայաստանը՝ աղքատ, անտէր և անյոյս(դուք էք խոստովանողը) երկրի մը վերածուած է:

Եւ ինչո՞ւ կը զարմանաք, որ Հայաստանի ժողովուրդին կէսէն աւելին այսօր լքած է իր հայրենիքը:

Եւ միջոց մը ետք, արեւմտեան Հայաստանին նման բոլորովին պարպուելով, հասուն պտուղի մը պէս, թուրքերուն ձեռքը կրնայ իյնալ:

Ա՛յս էր ուզածը «Պրոմթէի Ուխտ»ին ղեկավարներուն:

Հայուն թշնամիները յաջողեցան, երկար տարիներէ ի վեր իրենց պատրաստած ծրագիրը, ի վերջոյ գործադրել:

Միթէ իսկական հայրենասէր դաշնակցականները, այս ողբերգութեան ի տես, ինքնագիտակցութեան եկա՞ն, պիտի գա՞ն, և իրականութիւնները տեսնելու կարողութիւնը պիտի ունենա՞ն արդեօք:

Յուսանք և սպասենք:

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
[ՎՐԷԾ ՌՈՒՔԵՆԵԱՆ]

Երեքշաբթի 7 Մարտ 2000

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ ԱԶՍԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐ ՓՐՕՖ.
ՏՕՐԹ. ՆԻԶԱՍԻ ՍԻՒԼԷՅՄԱՆՈՎ ԿԸ ՊԵՂԷ ԹԷ՝

Հ.Հ. ՆԱԽԱԳԱՀԸ
«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԱԳՈՒՄ ՉՈՒՆԻ»

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
[ԿՐԷԺ ՈՌՈՒԲԵՆԵԱՆ]

Մենք բացարձակապես պիտի չուզեինք դոյզն կարեւորութիւն ընծայել թրջա-
կան սա պնդումին, Հ.Հ.ի նախագահին թրջական ծագում վերագրող, եթէ Պե-
տութեան Գլխաւորը, 11-6-1998-ին, Երեւանի մէջ, թրջական «Միլիոնէր» թերթի
խմբագրապետին յայտարարած չըլլար, թէ՛ «Թուրքերուն հետ դաշնակից ան-
գամ կրնանք ըլլալ»:

Մենք թրջական ճարտուր պիտի համարէինք Ռ. Զոչարեանին թրջական
ծագում վերագրող խօսքը [թրջական թերթէ կատարուած մէջբերումին ամփո-
փումը կարդալ յօդուածի վերջին], եթէ Նախագահը 19-11-1999-ին, Պոլսոյ մէջ
գումարուած վեհաժողովին, «Մենք չենք կրնար առաջնորդուիլ ցեղասպանու-
թեան յիշողութիւններով, քանի որ պէտք է մտածենք մեր երկիրներու շահերուն
մասին» ըսած չըլլար, և կամ 27 Հոկտեմբերի բարոյական պատասխանատուն՝
Սերժ Սարգիսեանը իր անձնակազմին ղեկավար և նաև Ապահովութեան Խոր-
հուրդին քարտուղար նշանակած չըլլար, 27-10-1999-ի ողբերգութենէն ետք,
Ազգային հեռատեսիլը անձնական «փրփականտի խողովակ»ի չվերածուէր ու
վերջապէս՝ անձնական քարոզչութեան բանքերի վերածուած Ազգային հեռա-
տեսիլը տեւական հայկական Բանակին ու Պետութեան Ընդհանուր և Զին. դա-
տախազութեան դէմ անընդունելի յարձակումներ չկատարէր:

22-8-1998-ի «Նայիրի»ին մէջ, ընդվզելով Ռոպերթ Զոչարեանին «թուրքե-
րուն հետ դաշնակից անգամ կրնանք ըլլալ» ըսելուն դէմ, սապէս արտայայտը-
ւած էինք:

«Թուրքերուն ով ըլլալը չգիտցող նախագահ մը»:

Այդ օրերուն, մեր միտքէն չէր անցած, թէ Հայաստանի ներկայ Նախագահին
դէմ կրնային նման վերագրումներ կատարուիլ:

Բայց քանի մը օր առաջ (14 Մարտ 2000-ին) լսելով Հայկական Բանակին
վնասելու բնոյթ ունեցող «նշանակումներու հրամանագիրները», որոնք զին.
շնչկավարութեան ներքին միասնութեան կրնան վնասել, այլևս ստիպուած կ'ըլ-
լայնք մտածելու, թէ արդեօ՞ք Ազերի թշնամին գոր ըլլալու պատճառ չունի եղած-
Ընդէն, կամ ճիշդ է ինչ որ կը վերագրուի:

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ
ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ծատ անգամ ըսած ենք, թէ երկար տարիներ ապրեցանք թրջական լուծին
ուակ: Եւ այդ տեսակէտով կրնանք իրաւունք ունենալ ըսելու, որ թուրքերը լաւ կը
ճանչնանք:

Մեր պատանութեան տարիներուն ապրեցանք, Պոլսոյ շրջակայքը գտնուող
Շախկին փիւզանդական գիւղ մը եղող Մաքրի գիւղի մէջ (ներկայիս, թրջացուած
ունունով՝ BAKIRKÖY- 3 միլիոն բնակչութիւնով):

Այդ տարիներուն (1930-1940) Մաքրի գիւղի մէջ, յոյները և հայերը մեծա-
ճասնութիւն էին, և թուրքերը մատի վրայ կը համրուէին: Անոնց բնակած տե-
ղէրը, ընդհանրապէս քաղաքին շրջակայքը գտնուող թաղերն էին: Եւ այդ տա-
րիներուն, իբր պատանի մեզ շատ տպաւորած էր, թուրքերուն հետեւեալ յատ-
կանիշը:

Թուրք երիտասարդները, ատեն-ատեն, 30-40 հոգից խումբերով, կը խուժէին քրիստոնեայ թաղերը, և իրենց վայրագութեամբ սարսափ կ'ազդէին մեր վրայ:

Անոնք, գայլերու վոհմակներու նման, միշտ միասին կու գային և հաւաքաբար կը յարձակէին մեր վրայ, և մէկ հոգիի դէմ տասը հոգիով կը կռուէին:

Այս՝ «ՄԻԱՍՆՈՒԹԵԱՆ» տուած ուժն էր, որ իրենց համարձակութիւն կու տար:

Թուրքերուն այդ միասնական կեցուածքն է՝ իրենց յաջողութեան գաղտնիքը: Կենդանային բնագոյով կը հպատակին իրենց ղեկավարին հրամանին, տուած ատարկելու:

Թուրքը երէկ այսպէս էր: Այսօր ալ նոյնն է: Ամէն ազգ իր ցեղային նկարագիրը ունի:

Այստեղ՝ թուրքերուն ցեղային յատկանիշը բացատրելու ջանացինք:

Գալով հայերուն, ի՞նչ է անոնց ցեղային յատկանիշը:

Հայերը թուրքերուն բոլորովին հակապատկերն են [քիչ բացառութեամբ] - «ԻՆՋՆԱԳԼՈՒԽ» և «ԱՆՀՊԱՏԱԿ»: Եւ ամենէն կարեւորը՝ ամէն հարցի մէջ կը հակաճառեն և ընդհանրապէս հրամանի ենթարկուիլ չեն ուզեր:

Թերեւս մեր այս «թերութիւնները», երկար դարեր Բիւզանդական, Պարսկական և մանաւանդ թրքական լուծին տակ ապրած ըլլալնու հետեւանքներն են: Թանի որ այդ հանգրուաններուն, ամէն «Հայ - անձ», իր գլխուն «ճարը» նայեալ ստիպուած էր:

Այս տեսակէտով, ինչպէս որ նախապէս ալ ըսած էինք՝ «Մէկ հայ աշխարհ կ'արժէ» «Երկու հայ՝ ոչինչ կ'արժէ»:

***

Հայոց վերջին Սպարապետ-ճահատակ Վազգէն Սարգիսեանին մէջ, իբր իսկական առաջնորդ - ղեկավար, մեր գնահատած ամենէն կարեւոր յատկանիշը, անոր միացնելու և ոգեւորելու կարողութիւնն էր:

Ան ուզեց հայուն նկարագրին ամենէն տկար գիծը եղող, ինքնագլուխ և անհպատակ կեցուածքը փոխել և հայուն մէջ ստեղծել «ՄԻԱՍՆՈՒԹԵԱՆ» ոգին:

Վազգէն Սարգիսեան 1991-թ.ներուն, Արցախի պատերազմին ամենէն դժնդակ տրերուն, միայն բացառիկ ղեկավարներու յատուկ իր ոգեւորող ձիրքին շնորհիւ, կրցաւ «Մահապարտներ»ու բանակ մը ստեղծել:

Վազգէն Սարգիսեան սկզբնական շրջանին, Սովետական Հայաստանի բոլոր երիտասարդներուն նման իրազեկ չէր Հայոց պատմութեան, հայ կուսակցութիւններու և Սփիւռքի մասին: Չէր գիտեր, թէ իսկութեան մէջ ո՞վ էր Դրօն և ո՞վ էր Նժդեհը: Եւ մանաւանդ չէր գիտեր, թէ ո՞վ էր և ի՞նչ ըրած էր Սոնթէ Մելքոնեանը: Բայց Վազգէն Սարգիսեան իսկական հայրենասէր մըն էր:

Եւ ան, քիչ ժամանակ ետք հասկցաւ, թէ ո՞վ ծառայած է ամենէն շատ իր հայրենիքին:

Ան գիտակցեցաւ, թէ Կարէն Տեմիրճեանը ինչե՛ր ըրած է Հայաստանին և հայութեան համար:

Եւ Վազգէն Սարգիսեան, իբր իսկական հայրենասէր հայ, չմտածեց, որ Կ. Տեմիրճեանը համայնավար մըն էր:

Իրեն համար ամենէն կարեւորը՝ Կ. Տեմիրճեան ծառայած էր հայրենիքին:

Այս մտածումներով է, որ ստեղծուեցաւ «ՄԻԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՈՆՔԸ»:

Վազգէն Սարգիսեան, Կարէն Տեմիրճեանին հետ միասին, կրցաւ սրտապնդել հայ ժողովուրդը:

Անոնք յոյս ներշնչեցին Հայաստանի ժողովուրդին՝ միասնաբար աշխատելու և միասնաբար յաղթահարելու համար դժուարութիւնները:

«ՄԻԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ» էր կենսականը հայուն համար, ո՛վ որ ալ եղած ըլլար այդ հայը՝ Համայնավար, Դաշնակցական, Հնչակեան կամ Ռամկավար, և ինչ պիտակ ալ կրած ըլլար այդ հայը՝ Հայաստանի, Արցախի կամ Սփիւռքի հայը:

Այս «Ոգի»ով է, որ ստեղծուեցաւ «Հայաստան-Սփիւռք» համաժողովը:

Եւ այս համաժողովին, Վազգէն Սարգիսեան յայտարարեց, թէ՛ «21-ՐԴ ԴԱՐԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐԸ. ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻ ԴԱՐԸ»:

***

Դահիճ Նայիրի Յունացեան, 27-10 1999-ին, Հայաստանի Ազգային ժողովին մէջ սպաննեց Վազգէն Սարգիսեանը, Կարէն Տեմիրճեանը և վեց հայ ղեկավարներ:

Բայց ամենէն սարսափելին, այդ օր այս դաւաճանը, հայ ազգին մէջ սպաննեց նաեւ՝ հայութեան միասնութեան ոգին, և հայ ազգին վերածնունդի յոյսը:

Այս տեսակէտով, Նայիրի Յունացեանը պատմութեան պիտի անցնի՝ իբր հայութեան բոլոր ժամանակներուն ամենէն վայրագ դաւաճանը: Եւ իր սատանայական դիմագիծով, իբր ամենէն գարշելի հրէշը՝ պիտի անիծուի յաւիտեան:

***

27-10-1999-ի ողբերգութենէն յետոյ, նախագահութիւնը փոխանակ հայութեան մէջ ծանր հարուած կրող միասնութեան ոգին դարմանել աշխատելու, նոյն այդ ոգիին վնասող կարգադրութիւններ կ'ընէ:

Առաջին օրէն, բնածին տրամաբանութեամբ հայ ժողովուրդը համոզուած էր, որ այս ողբերգութեան առաջնակարգ բարոյական պատասխանատուները նախագահութեան մօտիկ խմբակներու մէջ կը գտնուին: Եւ 27-10-1999-էն մինչեւ ներկայի զարգացումները կ'ապացուցանեն, որ ժողովուրդին բնազդը զինք չի խաբեր:

Այդ խմբակները, 27-10-99-ի օրերէն սկսեալ, ազգային հեռատեսիլի ճամբով բանակին դէմ անհրաւ յարձակումներ սկսան կատարել:

Բացայայտ էր, որ այս յարձակումները, ողբերգութեան քննութիւնը խափանելու կը միտէին: Վախը ունէին կարծես, որ որոշ մեղսակցութիւններ մէջտեղ կ'ելլեն: Մասամբ ալ եղաւ: Թէեւ վերջին խօսքը դեռ չէ ըսուած: Ծատ բան կը մնայ մութին մէջ:

15-12-1999-ին ձերբակալուեցաւ նախագահութեան խորհրդականը՝ Ալեքսանտր Յարութիւնեանը, 27 Հոկտեմբերի ողբերգութիւնը դրդած ըլլալու մեղադրանքով:

Եթե ուրիշ երկրի մը մէջ պատահէր այս ձերբակալութիւնը, նախագահը կը ստիպուէր հրաժարիլ: Բայց չեղաւ, ընդհակառակը՝ Բանակին և մանաւանդ Վազգէն Սարգիսեանին ընկերներուն դէմ, հեռատեսիլի ճամբով սկսած յարձակումները աւելի սաստկացան և 5 Յունուար 2000-ին ձերբակալուեցաւ Ազգային հեռատեսիլի փոխ-տնօրէն՝ Յարութիւն Յարութիւնեանը, ողբերգութեան մէջ դեր ունեցած ըլլալու մեղադրանքով:

Անոնք, Հայաստանի ազգային հեռատեսիլի խողովակով, այս ձերբակալութեան դէմ շատ աղմուկ բարձրացուցին, «Գող՝ սիրտը դող»ի հոգեվիճակով:

Եւ դժբախտաբար, հակառակ մեղսակցութեան ծանրակշիռ բոլոր կասկածներուն, նախագահութեան ալ անուղղակի թիկունքով, «Ազգային հեռատեսիլը» շարունակեց անիրաւ կողմը գովաբանել և անոր ամբարտաւան բանբերն ըլլալ:

Մենք, այս ցիւֆին վերաբերեալ, դեռ 16 Նոյեմբեր 1999-ին «ՆԱՅԻՐԻ»ի մէջ, Ազգային հեռատեսիլի տնօրէն Տիգրան Նաղդալեանին կատարած վնասակար ելոյթներուն մասին արտայայտուած էինք:

1999-ի ամրան ամիսներուն շատ ուրախ էինք, որ Հայաստանի հեռատեսիլը դիտելու կարելիութիւնը կ'ունենանք:

Բայց, 27-10-99-ի ողբերգութենէն յետոյ, երբ նոյն հեռատեսիլը, կողմնակցութիւն ցուցաբերելով, իշխանութեան մէկ բեւեռը գովաբանող խողովակի մը վերածուեցաւ, չկրցանք հանդուրժել այս ընթացքը և հրաժարեցանք դիտելէ այլեւ «Ազգային» որեւէ գիծէ գրեթէ զուրկ այս հեռատեսիլը:

Եւ Հայաստանի կառավարութիւնը, ամիսներ շարունակ հանդուրժելէ ետք այս հեռատեսիլին հակա-ազգային ելոյթները, 3 Մարտ 2000-ին կատարուած յայտարարութեամբ մը պահանջեց Նախագահին աշխատակազմի ղեկավար Սերժ Սարգիսեանին և Ազգային հեռատեսիլի տնօրէն Տիգրան Նաղդալեանին պաշտօնազրկումը: Անոնք ամբաստանուեցան Հոկտ. 27-ի ողբերգութեան դատական քննութեան վրայ ազդել ուզելու մեղադրանքով:

Հայաստանի կառավարութեան Վարչապետ Արամ Սարգիսեանին, «Միասնութիւն» դաշինքին նախագահներուն և ընդհանուր Դատախազին և զինուորական Դատախազին ներկայացուցած այս արդար պահանջքին դէմ, նախագահութիւնը տուաւ խիստ պատասխան և զայն մերժեց:

Մենք կը հաւատանք, թէ Հայաստանի Վարչապետին, Ազգային ժողովի մեծամասնութեան նախագահներուն, ընդհանուր Դատախազին և զինուորական Դատախազին դէմ ցուցաբերուած մերժողական այս կեցուածքն ալ կ'ապացուցանէ, որ 27-Հոկտ.ի ողբերգութեան մասին եղած որոշ կասկածները անհիմն չէին:

Գաղտնիք չէ, որ ժամանակէ մը ասդին, նախագահական և խորհրդարանական նոր ընտրութիւններու մասին ծայներ կը բարձրանան Հայաստանի մէջ: Բայց մենք կը կարծենք որ Ռ. Զոչարեան, իր որդեգրած ներկայ դիրքորոշումով, պիտի աշխատի աթոռի վրայ մնալ մինչեւ Յունիս 2000: Եւ անհաւանական չէ, որ այդ թուականին, Սահմանադրութեան իրեն տուած իրաւասութեամբ, Նախագահը իրաւունք ունենայ երեսփոխաններուն ընտրուելէն տարի մը վերջ, Ազգային ժողովը լուծելու և նոր ընտրութիւններու թուական որոշելու: Նկատելով, որ «Միասնութեան Դաշինքին» մեծամասնութիւն կազմած Հայաստանի Ա.Ժ.ի Ա. Գիստը 10 Յունիս 1999-ին գումարուած էր, 10 Յունիս 2000-էն սկսեալ, ան իրաւունք պիտի ունենայ Ազգային ժողովը լուծելու:

Հայաստանի ներքաղաքական վիճակը մենք շատ մտահոգիչ կը գտնենք: Ներկայ որոշ գործընթացները կը միտին կազմալուծելու Վազգէն Սարգիսեանին

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ... (Շար. էջ 2-էն)

և Կարէն Տեմիրճեանցից ստեղծած «ՄԻԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ»: Հայրենի իշխանութեան մէկ բեւեռից որոշ դիրքորոշումները, մեք կը հաւատանք, որ ազգավնաս են, շատ վտանգաւոր, ուստի և՛ ո՛չ հայաբարոյ:

«ԹԻԻՐՔԻՅԷ» ԹԵՐԹԻՆ ՄԷՋ ԱՆՀԵԹԵԹ ՊՆԴՈՒՄ ՄԸ

... ԲՈԶԱՐԵԱՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԾԱԳՈՒՄ ՈՒՆԻ

Այսօրուան «Թիւրքիյէ» թերթին մէջ (նոյնը գրած էր նաեւ «Ազամ» թերթը) Միւշֆիք Նատիր, արձագանգելով Ատրպէյճանի Ազատական Կուսակցութեան ղեկավարի պնդումին, կ'ընէ անհեթեթ յայտարարութիւն մը, թէ Հայաստանի Նախագահը՝ Ռ. Քոչարեան թրքական ծագում ունի:

Կուսակցապետ Փրօֆ. Տօքթ. Նիզամի Սիւլէյմանով պնդեց, թէ Հայաստանի Նախագահը ունի Ռամիզ անունով եղբայր մը և վստահեցուց, որ ինք երկու եղբայրները «քով քովի բերելու համար ամէն ջանք պիտի վատնեմ»:

«Մարմարա» - Պոլիս, 24-11-1999

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ԿՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 21 Մարտ 2000

Ա՛Լ ԿԸ ԲԱ՛ՒԷ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ
 ԱՅՍՔԱՆ ՉԱՐԻՔԸ ՀԱՅ ԱԶԳԻՆ
 ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
 [ԿՐԵԺ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ]

27-10-1999-էս թ վեր, ռայուս ռայրօսրքրս աստրօասարար դէպր անդունդ դիմելուն առաջնակարգ պատասխանատուն կը կարծենք, որ պետական քաղաքականութիւնն է, զոր կը սեպենք անպատասխանատու և պառակտիչ:

Այլապէս, ինչպէ՞ս մեկնաբանենք, 27-Հոկտեմբերի աղէտէն ասդին, հայ ազգը, մանաւանդ հայրենի սահմաններէն ներս, հայութիւնը վատէն վատագոյնի տանող և բաժանողական կեցուածքները, որոնք համազօր են կրակի վրայ իտ թափելուն, գրգռիչ ու բաժանարար:

Մեր կարծիքով՝ հայ ազգին միասնութեան խորհրդանիշը եղող նախագահ մը, Բանակին ղեկավարները և միասնութեան Դաշինքին առաջնորդները քով քովի բերելով զանոնք պիտի հանդարտեցնէր, պիտի համոզէր և խրախուսէր:

Եւ այս ձեւով բոլոր կասկածներուն և բաժանումներուն առաջը պիտի առնուէր: Պիտի փարատէին նախագահութեան և իր շրջապատին շուրջ ստեղծուած կասկածները:

Բայց, ի՞նչ տեղի ունեցաւ:

Առաջին օրէն, բանակին հրամանատարութեան կողմէ ներկայացուած պահանջները, ողբերգութեան մէջ պատասխանատուութեան ակնյայտ բաժին ունեցածներուն հրաժարումը ուզող, մերժուեցան բիրտ պատասխանով մը:

Ինչո՞ւ, ի՞նչ էր պատճառը:

Եթէ անոնք ընդունուէին, մենք կը հաւատանք, որ բանակին և պետութեան միասնութիւնը անով վերստեղծուած պիտի ըլլար:

Եւ այս էր, Պետութեան մը վերին իշխանութեան առաջին պարտականութիւնը՝ «միացնել և ոչ թէ բաժանել»:

Բայց, մենք, հակառակը տեսանք.

Տասըհինգ օր տեւողութեամբ, ընդդիմութիւն ցոյց տրուեցաւ նոր կառավարութեան կազմուելուն: Երկար ու յամառ սակարկութիւններով ջանքեր եղան, որ ուզուած անձեր կառավարութեան մէջ մտնեն, որ ապագային կարելի ըլլար, անոնց միջոցաւ, հայկական պետութիւնը ուզուած ուղղութեամբ առաջնորդել:

Եւ ո՞ր կ'առաջնորդուի հայ ազգը ներկայ ընթացքով:

11-6-1998-ին Հ.Հ.ի Նախագահին կողմէ թրջական «Միլիլէթ» թերթին խըմբագրապետին տրուած յայտարարութեան ուղղութեամբ. «Թուրքերուն հետ ռաշնակից անգամ կրնանք ըլլալ»:

***

Մենք կը կասկածիմք, որ Թուրքն անգամ կրնայ մաղթել նման սերտակցութիւն:

Մեր գնահատութեամբ՝ ներ-պետական միասնութիւնը տկարացնելու համազօր որոշում էր, Սերժ Սարգիսեանը նախագահական անձնակազմին ղեկավար և նաեւ ապահովութեան խորհուրդին քարտուղար կարգելը:

Նոյնքան ցաւալի էր, որ 27-10-1999-էն սկսեալ, Հայկական Ազգային Հեռատեսիլէն, տխրահռչակ Վազգէն Մանուկեան, Պարոյր Հայրիկեան ու իրենց նմանները, «վերին իշխանութեան» կարգադրութեամբ, սկսան իրենց մաղձը թափել հայկական բանակին դէմ, ազատարարի և մարդկային իրաւունքներու ռահվիրայի հովեր տալով ինքզինքնուն:

Մենք, առաջին օրէն նկատեցինք, վերնախաւին հաշտոյն մանկլաւիկի դեր կատարող հեռատեսիլի տնօրէն Տիգրան Նաղդալեանին կատարած վնասաբեր դերը հեռատեսիլէն:

Ան՝ Ազգային հեռատեսիլը վերածեց, հայ ազգին դէմ սադրիչ գործարքներու կեդրոնի մը:

Երեւանի հեռատեսիլէն կատարուած պառակտիչ ելոյթները դիտելով մենք, հեռաւոր Ֆրանսայի մէջ, կ'ընդվզէինք հայկական պետութիւնը տկարացնող ազգավնաս, անգամ թրջավայել սա քարոզչութեան դէմ:

Չէինք ուզեր հաւատալ, որ հայկական պետական հեռատեսիլը կրնար այս աստիճան զրպարտիչ ու բաժանող դեր մը կատարել:

Եւ մանաւանդ, տեսապէս շարունակուող այս հիմքէ զուրկ վերագրումներուն դէմ, ոչ մէկ անձի, ոչ մէկ կազմակերպութեան պատասխանատուի առիթ չէր տրուեր, մանաւանդ սկիզբները, որ հակազդեմ ու պաշտպանեմ իրականութիւնը:

Հեռատեսիլէն կատարուած այս հայավնաս չարախօսութիւններուն նպատակը հասկնալը, շատ դժուար չէր:

Նախագահութեան խօսափողի վերածուած այս կայանի նպատակակէտը, Ազգային ժողովին մէջ մեծամասնութիւն կազմող «Միասնութեան Դաշինքը» նման զրպարտութիւններով տկարացնել և հաշուեյարդարի ենթարկել էր:

Չէ՞, որ դաւանան դահիճ Ն. Յունանեան ըսած էր, թէ՛ «Կը ցաւիմ, որ Ազգային ժողովին պատգամաւորներուն «մեծամասնութիւնը» չկարողացայ սպաննել»:

Նայիրի Յունանեանին կէս ձգած աշխատանքը, իր երբեմնի ընկերը եղող Տ. Ն.ը կը կատարէր, այսինքն՝ պառակտել «Միասնութեան Դաշինքը»:

***

Միջոց մը ետք մենք, իբր սրտցաւ ու նախանձախնդիր հայ, չկրցանք հանդուրժել «ազգային» կոչուած այս հեռատեսիլին...ապազգային կեցուածքը և այլևս չդարձուցինք կոճակը Հայաստանի Դ. Վ.ին վրայ:

Եւ կը զարմանայինք, թէ Հայաստանի կառավարութիւնը ինչպէ՞ս կը հանդուրժէր և արգելք չէր ըլլար «Հայկական» ըսուած այս հեռատեսիլին չարախօսութիւններուն:

Եւ վերջապէս, հինգ ամիսներ տեսող հանդուրժողութեմէ յետոյ, 3 Մարտ 2000-ին, միասնութեան դաշինքը Վարչապետին, ընդհանուր Դատախազին և գինուորական Դատախազին ալ համամտութեամբ զեկոյց մը հրատարակելով, Նախ. Զոչարեանէն պահանջեցին Տիգրան Նաղդալեանի և Սերժ Սարգիսեանին պաշտօնազրկուիլը:

Բայց, մեր համոզումով, անոնք շատ ուշ էին մնացած: Կառավարութիւնը պէտք էր, առանց վարանելու, առաջին օրէն դէմ ելլեր հեռատեսիլին չարախօսութիւններուն: Եւ սակայն, տարօրինակ չէ՞, որ Նախագահը, այս պահանջը «անհեթեթ» որակելով, զայն մերժեց:

Բայց, անկեղծ ըլլանք ըսելու, որ մեզ շատ ալ չզարմացուց ազգային նախանձախնդրութեան պակաս մատնող այս վերաբերումը:

Եւ նախագահութիւնը, Միասնութեան Դաշինքին և Վարչապետին պահանջը մերժելէ ետք, միասնութեան դաշինքին իբր հակահարուած՝ հրամանագիր մը

ստորագրեց, որով Բանակին և Պաշտպանութեան նախարարութեանն ենք, մեծաթիւ պաշտօնի փոփոխութիւններ կատարեց: Մեր գնահատութեամբ՝ այս քայլը կը վնասէր Բանակի միասնութեան պահպանումին և կը քողարկէր հրամանատարութեան անդամները իրար հակադրելու ծածուկ նպատակ մը:

***

Կատարուած նշանակումներուն մէջ ամենէն զարմանալին՝ Ջօր. Մանուէլ Գրիգորեանին բանակի հրամանատարի պաշտօնէն հեռացուելով Պաշտպանութեան նախարարութեան տեղակալի պաշտօնին կարգուիլն է:

Ո՞վ է Մանուէլ Գրիգորեան: Ան, Վազգէն Սարգիսեանին «մահապարտներու բանակ»ին մաս կազմած է, Արցախի մէջ հերոսաբար կռուած և մեծ ծառայութիւններ մատուցած: Եւ այս ծառայութիւններուն համար ալ, «Զօրավար»ի տիտղոսին արժանացած:

Շատերուն ծանօթ է, որ Մանուէլ Գրիգորեան, 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեան օրերուն, իր սիրելի ընկերոջ՝ Վազգէն Սարգիսեանին նահատակման պատասխանատու նկատած «ղարաբաղցիներ»ը և անոնց խմբակը «քշելու համար», իր բանակով Երեւան մտնել ուզած էր:

Բայց, քանի մը ղեկավարներ, օրինապահութեան մէջ մնալու մտահոգութեամբ, յաջողած էին տարհամոզել զինք:

Մենք կը հաւատանք, որ այս շատ օրինապահ անձնաւորութիւնները եթէ արգելք չըլլային Մանուէլ Գրիգորեանին, Հայաստան իր ներկայի քաղաքական անհանդուրժելի և վտանգաւոր վիճակին պիտի չմատնուէր:

Արդէն 1995-ին, նոյն ձեւով, Վազգէն Սարգիսեան, բանակը Երեւան իջեցնելով, Հայաստանը ազատած էր Ազգային ժողովին վրայ յարձակող Վազգէն Մանուկեանին և անոր գրգռած խուժանին ձեռքէն:

27-Հոկտեմբեր 1999-ին, այս շատ օրինապահ անձնաւորութիւններուն արգելք ըլլալը Մանուէլ Գրիգորեանին, որ իր բանակով Երեւան մտնէ, կը կարծենք, թէ շատ սուղ սկսած է արժել Հայաստանին:

Նախագահութեան կողմէ Մանուէլ Գրիգորեանի Պաշտպանութեան նախարարութեան տեղակալ նշանակուիլը, մեր գնահատութեամբ, բարի դիտաւորութեան արդիւնք չէ:

Նախ և առաջ, Մանուէլ Գրիգորեանը իր հողին վրայ կռուած մարտիկ զինուոր մըն էր: Ինքը, արհեստով վարորդ եղած էր: Ո՛չ շատ մեծ ուսում ունէր և ոչ ալ զինուորական վարժարան ակադեմիա: Այս տեսակէտով՝ անոր Պաշտպանութեան նախարարութեան տեղակալի պէս զինուորական բարձրագոյն ուսում պահանջող պաշտօնի մը նշանակուիլը, կը տարուի մտածելու, որ Բանակէն ենք հակասութիւններ զարգացնելու միտող ծրագրի մը մէկ մասն է:

Կը տարուիս հարցնելու .

1.- Զինք հրամանատարի կոչումէն հեռացնելով Պաշտպանութեան նախարարութեան մէջ ներմուծելը, արդեօ՞ք «շատ համարձակ ու տաքարիւն» զինուորականը ապագային «պետական յեղաշրջում» մը փորձելու «վտանգէն» ետ կեցնելու համար էր:

2.- Եւ մանաւանդ՝ արդեօ՞ք, այս անպէտ նշանակումով, բանակի ղեկավարութեան միջև նախանձի ու թշնամութեան սերմեր ներմուծուած չեն ըլլար:

Բայց մենք կը հաւատանք, որ Մանուէլ Գրիգորեանի պէս հայրենասէր և հերոս զինուոր մը՝ չի կրնար «խամաճիկի վերածուիլ»:

Այս տեսակէտով, Մանուէլ Գրիգորեանը, նոյնիսկ բանակէն հեռու՝ Պաշտպանութեան նախարարութեան մէջ ալ գտնուի, գլխու վրայ «Դամկլեան Սուր» մը ըլլալէ պիտի չդադրի:

***

Հայաստանի ներկայ դժնդակ օրերէն բնական է, որ պիտի օգտուէին տխրահրոջակ Պարոյր Հայրիկեանը և Վազգէն Մանուկեանը: Առաջինը՝ մանաւանդ: Ազգային հեռատեսիլէն անոնք, դեռ մինչեւ այսօր, ուժգնօրէն կը շարունակեն իրենց մահագոյժ քարոզները:

Պարոյր Հայրիկեան՝ միասնութեան Դաշինքին և Վարչապետին զեկոյցով մը Տիգրան Նաղդալեանի և Սերժ Սարգսեանի պաշտօնագրկումը պահանջելը, «Խօսքի ազատութեան դէմ» հարուած նկատեց:

Պ. Հայրիկեանը Սովետական Հայաստանի շրջանին, իր հակասովետ և անջատողական արարքներուն համար բանտարկուած անձ է: Ինքն էր ատենին ըսողը. «ՀՈԳ ՉԷ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵՋ, ԹՈՂ ՄԵՎ ՀԱՏ ՀԱՅ ՄԼԱՅ, ԲԱՅՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՋԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱՄ ԸԼԼԱՅ»:

Արեւմուտքի գործակալ մը եղող Պարոյր Հայրիկեանին կնոջը հրեայ ըլլալը եթէ յիշեցնենք, կը կարծենք, թէ շատ բան բացատրած կ'ըլլանք:

30 Մարտ 2000-ին Երեւանի մէջ, Վ. Մանուկեանին իր կուսակցութեան ժողովին ընթացքին կատարած յայտարարութիւնը շատ ցնցիչ է՝ «Այսօրուան իշխանութիւնը, քաղաքական կացութեան անել հանգամանքը գիտակցելով, ժամ առաջ որոշումներ առնելու է: Եթէ ոչ՝ ժողովուրդը նախաձեռնութիւնը առնելով պէտք եղածը կ'ընէ»:

Ժողովուրդը ուղի հանելու սպառնալիք ընող Վազգէն Մանուկեանը, նախկին Ղարաբաղի Կոմիտէ-ին անդամ, Լեւոն Պետրոսեանի շրջանին վարչապետ և յետոյ՝ 1995-ին նախագահական ընտրութիւններուն թեկնածու եղած նոյն անձնակազմինն է:

Այս Վազգէնն էր, որ 1995-ի նախագահական ընտրութիւններուն արդիւնքները չընդունելով, ժողովուրդը բողոքի ցոյցի մղեց: Ժուցարարները, խուժանի մը վերածուելով, Վ.Մ.ի առաջնորդութեամբ յարձակեցան Հայաստանի Ազգային ժողովին շէնքին վրայ, զայն գրաւեցին և վիրաւորեցին Ա. Ժ.ի նախագահը և ուրիշ պատասխանատուներ:

Բարեբախտաբար, այն ատենուան Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեան, Բանակը Երեւան իջեցուց, և եղբայրասպան կոիւին և ապստամբութեան արգելք եղաւ:

27 Հոկտեմբեր 1999-ին, Ն. Թունանեանին Ա.Ժ.ի մէջ գործած՝ (Ծար.ը տես՝ էջ 12)

ԹՈՒՐԻ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐԹԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ԵՐԵՒԱՆԻՆ

Թրթական «Աշխատ» օրաթերթին մէջ բուրբ լրագրող ձօշուէն Գրքեա գրած է.

«...Երեւանի ղեկավարները պէտք է գիտնան, որ հայկական Սփիւնֆին եակաթուրք ամէն մէկ քայլին փոխարէն Հայաստան Թուրքիոյ կողմէ պիտի պատժուի: Սակայն, եթէ Երեւան ռզմտութեամբ շարժի, Թուրքիա պատրաստ պիտի ըլլայ ամենալայն գործակցութեան մը»:

«...Հայաստան, որ Խորհրդային գաղթաւորութեան շրջանէն Ռուսերու միակ վստահելի ոչ ուս ազգակի հանգամանքով փոքր բանակ մը կազմելու հարկաւոր տարրերը ունեցաւ, այդ առաւելութիւնը գործածեց ադրբեջանական հողերու վրայ յարձակելով: Հայաստանը եղբայր Ադրբեջանի առաջին դուրս բերելու համար, Թուրքիա կրնայ հարկը զգալ համազէններու ջոկաւոր գործածելու, որոնց թիւը մէկ ձեռքի մտանքներու թիւէն նուազ է: Այս նպատակով, նոյնիսկ մեզի անհրաժեշտ չըլլար հայկական տարածք մտնել»:

ԱՆ ԿՐ ԲԱԴԷ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ԱՅՍՔԱՆ ՉԱՐԻՔԸ ՀԱՅ... (Շար. էջ 2-էն)

ողբերգութիւնը, 1995-ին Վ. Մանուկեանի Ազգային ժողովը գրաւելու նախափորձէն օրինակ առնելով կատարուած է: Եւ այսօր, նոյն Վազգէն Մանուկեանը, աթոռի մարմաջէն տարուած, 1995-ին ըրածին նման, ժողովուրդը ոտքի հանելու պատգամ կու տայ:

***

1988-թէն սկսեալ Ղարաբաղի և Հայաստանի «ազատութեան» համար սկսուած շարժումը, կրկին ու կրկին պիտի ըսենք, որ թէ՛ ռազմավարական, թէ՛ մարտավարական տեսակէտէ սխալ առնուած քայլ էր: Հայաստանին այսօր, Ղարաբաղի հարցին մէջ մխրճուած ըլլալուն պատճառաւ է, որ Թուրքիան ինքզինք ձերբազատուած կը զգայ հայկական Եղեռնի մէջ ունեցած պատասխանատուութիւնէն: Սխալ չհասկցուի՞նք: Մենք Ղարաբաղի ազատագրութեան դէմ չենք:

Եւ նոյն Ղարաբաղի հարցին պատճառաւ ալ, թուրքերուն կողմէ գրաւուած Արեւմտեան Հայաստանի հարցը, գրեթէ բոլորովին մոռցուած է:

Եւ այսօր Թուրքիան, Սիոնիստ արեւմտեան պետութիւններուն թիկունքով, Երոպական պետութիւն ըլլալ կ'որոճայ:

Եւ իբր Միջերկրականի մէջ մեծագոյն և զօրաւորագոյն պետութիւն, Հայաստանի դէմ, այս օրերուս, նոր սպառնալիքներ սկսած է կատարել:

28 Մարտ 2000-ին, թրքական «Ազաւմ» թերթին մէջ, Ճօշքուն Գըրճա հետեւեալ տողերով կը սպառնայ Հայաստանին. «Երեւանի դեկավարները պետք է գիտնան, որ Հայկական Սփիւռքին հակաթուրք ամէն մէկ քայլին փոխարէն, Հայաստան Թուրքիոյ կողմէ պիտի պատժուի»:

Ասիկա թուրքերուն կողմէ կատարուած բոլորովին նորածե սպառնալիք մըն է: Եւ այս սպառնալիքը, հրեաներուն Լիբանանի վրայ կատարած յարձակումներուն շունչով կատարուած է:

1992-թ.ներուն, Թուրքիոյ Նախագահ Թուրկուք Էօզալ, Արցախի պատերազմին պատճառաւ, Հայաստանի դէմ հետեւեալ սպառնալիքը կատարած էր՝

«ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԱՍ ՄԸ ՏԱԼ ՊԷՏՔ Է: ԱՆՈՆՔ, 1915-Ի ԴԱՍԸ ՄՈՌԾԵՐ ԵՆ»:

Բարեբախտաբար, այդ օրերուն, Ռուսիոյ պաշտպանութեան նախարարը, Թուրկուք Էօզալին սա պատասխանը տուած էր.

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԱՅ ԿԱՏԱՐՈՒԵԼԻՔ ՈՐԵՒԷ ԹԱՐՉԱԿՈՒՄ, ՀԱՄԱՇԽԱՐ-ՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏՃԱՌ Կ'ԸԼԼԱՅ»:

Այսօր թուրքերը՝ Հայաստանի դէմ բոլորովին նոր սպառնական լեզու մը գործածել սկսած են:

Եւ Ամերիկեան զօրավարները Ադրբեյճանի մէջ, խարխիսներ կառուցանելու համար, աշխատանքներ կը կատարեն:

Հիմա, այս բոլոր սարսափագրու պարագաները, մանաւանդ այսօրուան Հայաստանի տնտեսական սնանկացած վիճակը ու նաեւ Հայաստանի քաղաքական վտանգաւոր կացութիւնը նկատի առնելով, իբր սրտցաւ հայ մը, Հայաստանի դեկավարներուն աղերսանք կը ներկայացնենք ըսելով.

«Արեւմտեան պետութիւններուն սադրանքներուն և անոնց գործակալներուն պատճառաւ քառսի մատնուած Հայաստանը, իր այսօրուան վիճակէն ազատելու համար, առանց ժամանակ կորսնցնելու, միացեք Ռուսաստան-Պիէլլոուսիա միութեան:

Ռուսաստանի հետ միանալն է՝ հայ ազգին փրկութիւնը: Պատմութեան մէջ և տեւական, միայն Ռուս Ազգը օգնած է հայերուն:

Արեւմտեան պետութիւնները՝ պատմութեան մէջ, երէկ և այսօր, միշտ, հայ ազգին գերեզմանափորները եղած են: Ա՛լ կը բաւէ: Ասկէ յետոյ, կրկին արեւմըտեան պետութիւններուն զոհը մի ըլլաք»:

**ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉՈՒԼՆԿԻՐԵԱՆ
[ԿՐԷԺ ՌՈՒԲԷՆԵԱՆ]**

**ՀԱՅԵՐԸ, 18-ՐԴ ԴԱՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԻՆՉՈ՞Ւ
ՄՈՌՑԱՆ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՈԳԻ»Ը**

...ԵՒ 100 ՏԱՐԻՆԵՐԷ Ի ԿԵՐ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԵՆ, ԵՒ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ
ԱԼ ԿԸ ԾԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՓԱՌԱԲԱՆԵԼ ՆՈՐ ԵՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
«ՎԱՍԱԿ»ՆԵՐԸ՝ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿԻ «ԳՈՅՆ»Ի ՄՏՆՈՂ ՀԱՅՐԵՆԱԴԱԽԵՐԸ

20Ն՝ 24 Ապրիլի ճանառակներուն և ի մասնաւորի Ռուբէն Սեւակի որ գիտակցարար
ճանառակուեցաւ մերժելով հրաժարիլ իր ազգային ինքնութենէն և
Վարդանանց ճանառակներուն պէս նախընտրեց մեռելի վասն եւաւոտի և հայրենեաց
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
(ԿՐԷԺ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ)

Սրաչաւ Վարդասասց պատերազմը՝ 451 թուականը, «Վասակ» անունը շատ ընդհանրացած հայկական անձնանուն մըն էր: Բայց Վարդանանց պատերազմին, Վասակը, Պարսիկներուն միանալով Հայ Ազգին դաւաճանած ըլլալուն պատճառաւ հայերը, այդ թուականէն յետոյ, Ազգիւցին «Վասակ» անունը և չգործածեցին իբր անուն: Եւ այն ատենուան հայերը, բացառիկ յստակատեսութեամբ, «Վասակ» անունը վերածեցին՝ «Չար» «Հայրենադաւ» «Դաւաճան»ի փոխարժէք իմաստ ունեցող հոմանիշի մը:

Այս ձեւով, բացայայտօրէն վճիռը տրուած էր Վասակին կեցուածքին, որ թըշնամիին միանալով անոնց ծառայած էր: Այսինքն՝ դաւաճանած էր Հայ Ազգին:

Հայաստանեայց Եկեղեցին, մինչև այսօր, Վարդանանցի պատերազմը, իբր Ազգային և Կրօնական Տօն կը յիշատակէ: Բայց մենք կը հաւատանք, որ Հայ Եկեղեցիներուն մէջ կատարուած Վարդանանցի պատերազմին յիշատակութիւնները, Վարդանանց պատերազմին իսկական զոհողութեան և հայրենասիրութեան «ոգի»ն ներկայացնելէ շատ հեռու են, և վերածուած են հասարակ ձեւական արարողութիւններու:

Բայց, ի՞նչ կ'ուզէիք որ ըլլային:

Նայե՛ցէք մեր այսօրուան հայ կրօնական առաջնորդներուն վարմունքին: Նայե՛ցէք հայ անուն կրող ղեկավարներուն իբր «հայ» անոնց կեցուածքին: Այսօրուան հայ կրօնական առաջնորդներուն և հայու անուն կրող ղեկավարներուն [բացառութիւնները յարգելի են] 451 թուականին Վարդանանց զոհաբերութեան պատերազմը մղած Հայ Ազգին շառափղները եղած ըլլալուն հաւատալը, իսկապէս անկարելի է: Եւ մենք համոզուած ենք, որ այսօրուան հայ ղեկավարներուն մեծ մասը, Վարդանանց պատերազմէն յետոյ «Վասակ» անունը դաւաճանի հոմանիշ հռչակած Հայ Ազգին հետ, բարոյական և հայրենասիրական նկարագրի տեսակէտով, որևէ կապ չունին:

***

Մենք կը հաւատանք, որ Հայ Ազգին այսօրուան քառսային վիճակին մատնելուն առաջնակարգ պատճառներէն մէկը, «դաւաճան» և՛ «հայրենասէր» բառերուն իմաստին՝ վերջին տարիներուն ընթացքին, Հայ Ազգին թշնամիներուն ազդեցութեան ենթարկուած հայ կազմակերպութիւններու կողմէ բոլորովին տարրեր ձեւով մեկնաբանուած ըլլալն է:

Բոլորին ծանօթ է, որ Սփիւռքի մէջ ինքզինք «ազգասէր» դաւանող Դաշնակցական կազմակերպութիւնը, Սովետական հայաստանը իր հիմնուած օրէն սկսեալ «Պոլշեփկ» և «Թշնամի» նկատեց և 70 տարիներ տեսողութեամբ պայքարեցաւ անոր դէմ:

Եւ այս կազմակերպութեան շարքայիներուն համար, Ս. Հայաստանին համայնավար ղեկավարները՝ «դաւաճան»ներ էին, որոնք վնասած էին հայ դատին:

Բայց նոյն Սփիւռքին մէջ, ինքզինք «հայրենասէր» դաւանող հայ ժողովուրդին մեծամասնութեան համար ալ, Ս. Հայաստանը՝ Հայ Ազգին վերածնած հայրենիքն էր, և անոր ղեկավարները՝ իսկական հայրենասէրներ:

Ս. Հայաստանի դեմ ցուցաբերուած մտայնութեան ամէնէն կարկառուն արտայայտութիւններէն մէկուն, մենք ականատես եղանք Լոզանի մէջ, մեզի հանելի եղող եղելութեան մը առթիւ: 1983-ին էր:

Տեղւոյն պանդոկներէն մէկուն մէջ կատարուած ընդունելութեան կերկայ եղաւ նաև, այն ատենուան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը՝ Գարեգին Բ.: Այդ օր, առաջին անգամ ըլլալով, ծանօթացանք Վեհ.ին, որ շատ հմուտ, պերճախօս և շնորհալի անձնատրութիւն էր:

Ընդունելութեան վերջաւորութեան, Կաթողիկոսը խրատական արտայայտութիւն մը ունեցաւ: Իր բացառիկ պերճախօսութեամբ կատարած յորդորներէն ետք, մեզ համար անմոռանալի եղող հետեւեալ խօսքերը ըսաւ՝

«Մի մոռնա՛ք ձեր հոգեւոր հայրենիքը. եւ ձեր սրտերուն մէջ միշտ վառ պահեցէք հայրենիքին գաղափարը»:

★ ★ ★

Բայց, ի՞նչ էր իրականութեան մէջ, այս «հոգեւոր հայրենիքը», եթէ ոչ Հ.Յ.Դ.ին ուզած «Ազատ և անկախ Հայաստանը»:

Եւ այս պերճախօս մտաւորական, Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ին համար, Սովետ. Հայաստանը հայրենիքը չէր, հայերուն հայրենիքը չէր: Այդ Հայաստանը «Պոլշէվիկներուն» հայրենիքն էր, թշնամիներուն հայրենիքը, դաւաճաններուն հայրենիքը:

Եւ Կաթողիկոս Գարեգին Բ., ծանօթ կողմին նման, պայքարեցաւ այդ Հայաստանին դէմ, մինչև վերջ, մինչև անոր կործանումը, հայուն վերջին յոյսը եղող բարգաւաճ Սովետ. Հայաստանին, որ ստեղծուի իրենց սրտին մէջ եղող «հոգեւոր» Հայաստանը՝ իբր թէ «Ազատ և անկախ հայաստանը»:

Եւ 21 Սեպտեմբեր 1991-ին ստեղծուեցաւ՝ Ազատ Անկախ Հայաստանը, որ քանի մը տարի վերջ վերածուեցաւ կերկայի «հոգեվարք Հայաստանի»:

Եւ ճամբան բացուեցաւ, այս անգամ իսկական «հոգեկան հայրենիք» մը ըլլալու՝ այսինքն ոչ-նիւթական, երեսակայական հայրենիքի մը ստեղծման առջեւ: Պարզ խօսքով՝ թշուառացած, կործանումի դիմող հայրենիք մը դառնալու ճամբուն մէջ մտաւ:

Բայց ինչպէ՞ս կարելի է բացատրել Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի նման հմուտ և իմաստուն անձնատրութեան մը, այս աստիճան հայկական իրականութիւններուն դէմ դիրքորոշումը և իր հայրենավնաս կեցուածքը: Մեզի համար միակ բացատրութիւնը հետեւեալն է՝

Սփիւռքի մէջ, այս կարգի բարձր կարողութեան տէր հայ առաջնորդներ, ղեկավարներ, ժամանակի ընթացքին, արեւմտեան պետութիւններուն զանազան կազմակերպութիւններուն կողմէ կը հրապուրուին և անոնց ծիրին մէջ կը մտնեն:

Հայ Ազգին թշնամի այս արեւմտեան կազմակերպութիւններուն տուած նիւթական և հոգեկան առաւելութիւնները՝ անոնց աչքերը կը շլացնեն և ուղեղները կը խաթարեն:

Եւ այս ձեռով անոնք՝ արեւմտեան կազմակերպութիւններուն սպասարկող տեսակ մը աղանդաւորներու կը վերածուին:

Ստաբերեցէք Կլիկիոյ Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ին վերջին տարիներու վարձագիծը:

Կաթողիկէ Լեւոն Տէր Պետրոսեանին թիկունքով 1995-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրուելէն յետոյ Ան, այս անգամ ալ Հայաստանի մէջ, շարունակեց համայնավարութեան դէմ պայքարը:

Եւ ամէնէն ցաւալին՝ Գարեգին Ա., իբր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Վատիկանի Բոլոնացի Պապին սաղարաններով, 1500 տարիներէ ի վեր անկախ կարգավիճակով գոյատեւող Հայաստանեայց Եկեղեցին, Հռոմի մէջ իր ստորագրած համաձայնագիրով, կամայ-ակամայ, Վատիկանի հովանաւորութեան կ'ենթարկէր:

Եւ այսօր, «Վասականման»ին գրեթէ համազօր արարքներու մէջ գտնուած Ա.Ն. Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը հայոց կողմէ կը փառաբանուի:

Ո՛ր է հայ ժողովուրդին նախահայրերը եղած «Վարդանանց» հայերուն «Վասակ»ը հայրենուրաց հռչակող յստակատեսութիւնը:

***

1999-ի ամարուան ամիսներուն Երեւանի մէջ կայացող Հայաստան-Սփիւռք համաժողովին, Վարչապետ Վազգէն Սարգիսեան հայ ժողովուրդին նոր շունչ մը, նոր յոյս մը տալ ուզեց՝ «մոռնալ անցեալը, և ապագային նայիլ, ստեղծելու համար բարգաւաճ Հայաստան մը»: «Զով-քովի» բերել բոլոր հայերը՝ Հայաստանն և Սփիւռքը. բոլոր հայկական ուժերը, ինչ գաղափարի ալ ծառայած ըլլան անոնք»: Ասոր համար ալ մոռնալ պէտք էր Հայ որոշ կազմակերպութիւններուն կողմէ, հայրենիքին դէմ, հայութեան դէմ կատարուած վնասները, ի շահ ապագայ բարգաւաճ Հայաստանին:

Իրապէս ալ սքանչելի գաղափար մըն էր Վազգէն Սարգիսեանին պատրաստած ծրագիրը, և միակ ճամբան՝ Հայ Ազգին փրկութեան:

Եւ հայ ժողովուրդը, կարծես պատրաստ էր մոռնալու ամէն բան, ի շահ հայրենիքին:

1999-ին ամրան ամիսներուն, Երեւանի մարզա-համերգային պալատին մէջ կատարուած Հայաստան -Սփիւռք համաժողովին, եղբայրութեան այս նոր հոգեվիճակը ստեղծուեցաւ:

Եւ Վազգէն Սարգիսեանին ըսածին պէս՝ «21-րդ դարը՝ հայութեան դարը պիտի ըլլայ, հայութեան վերածնունդի դարը» կարգախօսը ողջունուեցաւ:

Եւ այդ նոյն օրերուն, Հայաստանի կառավարութիւնը՝ ամենէն իմաստուն և ամենէն օգտակար որոշումը առնելու կը պատրաստուէր: Վարչապետ Վազգէն Սարգիսեանը, Կարէն Տեմիրճեանին հետ միախորհուրդ, պիտի ստորագրէր Ռուսիա-Պիեյրոուսիա միութեան անդամակցելու համաձայնութիւնը:

Բայց Հայ Ազգին դարաւոր թշնամիները՝ սիոնիստ արեւմտեան պետութիւնները քնացած չէին: Անոնք կը պատրաստուէին խափանելու և խորտակելու Հայ Ազգին ապագան երաշխատրող այս բարեբաստիկ աշխատանքները:

Հայուն թշնամիները նախ սկսան, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ընտրութենէն ամիսներ առաջ, իրենց խամահիկներուն միջոցաւ խանգարել ընտրական մթնոլորտը:

Նախ՝ իրենց անցեալով շատերուն ծանօթ երկու կրօնականներ առաջին քայլը նետեցին և շատ անպատշաճ ձեռով Հայաստանի կառավարութիւնը ամբաստանեցին «ընտրութեան կը միջամտէ» ըսելով: Յետոյ, Յ կրօնականներ, նոյն ամբաստանութեամբ, Հայաստանի և Սփիւռքի մէջ զեկոյց մը հրատարակեցին:

Անոնց միացան, Արեւմտեան պետութիւններուն մանկաւիկները եղող Պարոյր Հայրիկեան և Վազգէն Մանուկեան, և կաթողիկոսական ընտրութեան յետաձգուիլը պահանջեցին: Եւ այս պղտոր ձայներուն մասնակցեցաւ Լ.Յ.Դ.Գ. և առաջիններուն պէս կաթողիկոսական ընտրութիւններուն յետաձգուիլը պահանջեց: Եւ ամենէն ողբերգականը՝ 27 Հոկտեմբեր 1999-ին, Արեւմտեան պետութիւնները, իրենց հայ գործակալ - դահիճներուն միջոցաւ, յաջողեցան հայկական պետականութեան մահու համազօր հարուած մը տալ:

Եւ այսօր, 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութենէն 6 ամիսներ վերջ, դուք ձեզի հարց տուէք,

1999-ի Հայաստան-Սփիւռք համաժողովին արթնցուցած յոյսերէն, եղբայրութեան ոգիէն, հայկական վերածնունդի ծրագիրներէն այսօր ի՞նչ մնացած է:

Այս բոլոր բարի յոյսերը, ապագայի լուսաւոր ծրագիրները և եղբայրութեան «ոգին»՝ 27 Հոկտեմբեր 1999-ին, Վազգէն Սարգիսեանի և Կարէն Տեմիրճեանի հետ միասին «նահատակուեցան»:

★ ★ ★

Այսօր, այլևս կրնան ուրախանալ, «մութ» հոգիները, որոնք Վազգէն Սարգիսեանի կառավարութեան միջամտութենէն կը գանգատէին:

Այսօր Հայաստանի մէջ, դժբախտաբար ո՛չ Վազգէն Սարգիսեան կայ, ո՛չ ալ իսկական միաձոյլ ու հեղինակաւոր կառավարութիւն:

Յիշեցնենք, որ ծանօթ վեց կրօնականներուն մաս կը կազմէին նաեւ Թորգոմ Մանուկեան - Երուսաղէմի Պատրիարք, Խաժակ Պարսամեան - Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ, Պարգեւ Մարտիրոսեան - Արցախի Առաջնորդ:

Այս կրօնականները, որոնք իրենց հրատարակած գեկոյցով փոթորիկ էին ստեղծած, անոնք ալ կրնան ուրախանալ՝ իրենց գեկոյցին թիրախը եղած հայկական կառավարութեան 27 Հոկտեմբեր 1999-ին հայ դահիճներու կողմէ սպաննուիլը տեսնելով:

Նոյնպէս կրնան հրճուիլ՝ գաճաճ հոգիներ՝ Պարոյր Հայրիկեան և Վազգէն Մանուկեան, որովհետեւ ապագայ դաւադրութիւններուն համար Հայաստանը բոլորովին բաց է այսօր, դատարկուած՝ «մարմնով» և «հոգի»ով:

Բայց մենք կը կարծենք, որ ամենէն աւելի գործ կրնայ Լ.Յ.Դ.Գ. եղած ըլլալ:

Այս կազմակերպութեան ղեկավարներուն անցեալ տասնամեակներուն տրուած պարտականութիւնը, իրենց Արեւմուտքի «տէր»երուն կողմէ, Ս. Հայաստանը քանդել էր:

1.- Մինչև 1915, դաշնակցականներուն իթթիհատականներուն հետ ունեցած գործակցութիւնը [իրենք են խոստովանողը], կամայ-ակամայ մեծագոյն օգուտը մատուցեց սիոնիստներուն, Հայ Ազգը բնաջնջելու ծրագիրներուն յաջողութեան մէջ:

2.- Անոնք, 1918-1920-ի կառավարութեան օրերուն, իրենց սխալ քաղաքականութեամբ ամէն բան ըրին, որ Հայաստանի «անկախ» պետութիւնը կազմալուծուի:

3.- 1920-էն մինչև 1991, անոնց Խ. Հայաստանի դէմ կատարած վնասը միայն թուրքն ու իր տէրերը կ'ուրախացներ:

4.- 27 Հոկտեմբեր 1999-ին կատարուած ողբերգութենէն ետք մանաւանդ, բոլոր դաւաճիւրներն ու իրենց մեղսակիցները, այլևս իրենց պարտականութիւնը կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ, գերեզմանոցի վերածուող Հայաստանին վրայ «Աստ Հանգչի Հայաստան» վերտառութեամբ խաչ մը կրնան գետեղել:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 18 Ապրիլ 2000

ՀԵՌՈՒ ՄԵՆԷ ԱԽՏԱԳԻՆ ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆՆԵՐ ...

...ԴՈՒՔ ՑԵՂԻՆ ՈՒՂԵՂՆ ԷՔ: ԲԱՅՑ ԵՐՔ ԱՅԴ ՈՒՂԵՂԸ
ՈՒՐԻՇ ԿԵՐՊ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԽՈՐՀԻԼ ԶԱՆ ՅՈՒՍԱՀԱՏԵՑԸ-
ՆԵԼՈՎ ՄԵՐ ԿԵՆՍՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ, ՄԵՆՔ ՊԻՏԻ ՓՐՑԸ-
ՆԵՆՔ ՈՒ ՆԵՑԵՆՔ ԱՅԴ ՈՒՂԵՂԸ:

ԼՈՋԱՆ 1911 - ՌՈՒԲԵՆ ՍԵՒԱԿ
ՉՕՆ՝ 24 ԱՊՐԻԼ 1915-Ի ԱՆՄԱՀ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
[ԿՐԷՇ ՌՈՒԲԵՆԵԱՆ]

Բայց Ռուբէն Սեւակ չկրցաւ փրցնել այդ ախտագիւց մտաւորականներուն ուղեղները:

Որովհետեւ թուրքերը տեսան հայկական վերածնունդին իրենց համար ներկայացուցած վտանգը:

Եւ թուրքերը աւելի շուտ շարժեցան: Եւ Սիոնիստ Իթթիհատականները 24 Ապրիլ 1915-ին փրցուցին Ռուբէն Սեւակի գլուխը և «Ճահատակեցին» Հայ Ազգին Վերածնունդի յոյսերը: Եւ Հայ Ազգին ճակատագիրը մնաց, մեծ մասամբ, այդ ախտագիւց մտաւորականներուն ձեռքը:

Մինչեւ 24 Ապրիլ 1915 և անկէ մինչեւ մեր օրերը, Ռուբէն Սեւակին մատնանըջած այս նեխած ուղեղներով մտաւորականներուն՝ հայ ազգին որքա՞ն չարիք պատճառած ըլլալը հասկնալու համար, մեծ հմտութիւն ունենալու պէտք չկայ:

Իր սրտին մէջ քիչ մը հայկական «ջիղ» ունեցող մէկը գիտէ, թէ ուրկէ ո՛րք հասած է այսօր հայութիւնը:

***

Եղեռնէն յետոյ, Արեւմտեան Հայաստանի խլեակներով կազմուած հայկական Սփիւռքը, դժբախտաբար բաւական մեծ չափով ենթարկուեցաւ Դաշնակ կուսակցութեան գաղափարականին մաս կազմող այս ախտագիւց մտաւորականներուն ազդեցութեան:

Մեզի համար, այս ախտագիւց մտաւորականներուն մէջ, իբր ազդեցիկ «գրիչ», առաջնակարգ տեղը կը գրաւէ Թակոբ Օշական:

Վերլուծելու և քննադատելու տաղանդ ունեցող, բայց մեծամոլութեան և ինքնահաւանութեան ախտով վարակուած այս քննադատը՝ Սփիւռքի և ճաշկանջի մտաւորականներուն վրայ շատ քանդիչ և վարակիչ ազդեցութիւն գործած է:

Եւ մինչեւ այսօր, մանաւանդ Հայաստանի մտաւորականները, որոնք Սովետական շրջանին, արտասահմանի մտածողութեան մասին իսկական գաղափար մը չունէին, «Հետուի մտաւոր է» կարգախօսին մտայնութեամբ, Թակոբ Օշականի վերլուծելու և քննադատելու կարողութեան ազդեցութեան ենթարկուելով, անոր գրածներուն իբր «Աւետարան» հաւատացին և մինչեւ հիմա ալ կը շարունակեն հաւատալ: Բայց, իրականութեան մէջ, ո՞վ էր Թակոբ Օշական:

“NARCISSISME”ի հիւանդութենէ վարակուած այս մտաւորականը՝ ինքզինքը այնքան մեծ կը տեսներ, որ կ’ուզէր Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի քովը, Օշականի մէջ, իր դամբարանը ունենալ:

Նայեցէք իր գրութիւններուն: Հայ ժողովուրդին ենթարկուած մեծ աղէտին մասին քանի՞ տող պիտի գտնէք:

24 Ապրիլ 1915-ը, հայ մտաւորականութեան ճահատակման խորհրդանշանն է: Բայց ինչո՞ւ Թակոբ Օշականը իր վերլուծելու կարողութիւնը չէ գործածած՝ որ մտաւորական ճահատակներուն իսկական և ամբողջական ողբերգութեան պատմութիւնը գրէ:

Ռուբէն Սեւակ, այս ախտագին մտաւորականներուն մասին, սպալէս ըսած է. «Ռրբուկի պէս անտէր ցեղ մը հուժկու, ու լուսեղ ու սիրտքովս բարբառի մըն է ծարաւ, իսկ մեր գրագէտները հանելուկային, առեղծուածային խաւարակուր բաներ կ'ըսեն իրեն, ու մեր քերթողները գրիչնին հայ արեան մէջ թաթխելէ վերջ՝ չիճարէն տաղեր կը գրեն որպէսզի «Մտոս հասննաւ...»:

Եւ Յակոբ Օշական, իր «վաւերական գրող»ի լոզունքով, շատ մը գրողներ հեռացուց հայութեան Ազգային ցաւերով և նպատակներով զբաղելէ: Եւ զիրենք դարձուց դէպի իրենց ներքին աշխարհը, և հեռացուց իրականութիւններէ. և մանաւանդ՝ հեռացուց հայկականութենէ:

Նայեցէք Յ. Օշականին ձեռով մը «հոգեզաւակ»ը եղող բանաստեղծ Նիկողոս Սարաֆեանի գրութիւններուն [1902-1972]: Այս բանաստեղծը իսկական ներկայացուցիչն է «ԱՐՈՒԵՍՏ ԱՐՈՒԵՍԻՆ ՀԱՄԱՐ» Յ. Օշականեան մտայնութեան:

Միջոց մը մեծ համբաւ շահած [չենք գիտեր ինչո՞ւ] Նիկողոս Սարաֆեանին գրութիւնները, այսօր ո՞վ կարդալու համբերութիւնը ունի, որ վելուծումն է իրականութենէ հեռու՝ երեւակայական աշխարհի մը:

Թերեւս զանոնք «մեծատաղանդ» Գրիգոր Պըլտեանը կը կարդայ, որ Նիկողոս Սարաֆեանին մտերիմը և հետեւողը եղած էր:

Յակոբ Օշականին և իր հետեւորդներուն գրականութեան ըմբռնումին քանդիչ ազդեցութիւններուն պատճառաւ, հայկականութեան և հայկական պահանջատիրութեան կրած վնասները, մեր համոզումով, անհամար և անդարմանելի են:

Հայ ազգը այս «եսասէր» մտաւորականներուն պատճառաւ 1920-էն մինչեւ այսօր, 80 տարիներու տեւողութեամբ, շատ բան կորսնցուց և ասկէ ետք ալ պիտի շարունակէ կորսնցնել:

Հայրենի մտաւորականութիւնը, Համայնավար վարչաձեւի շրջանին, ըսփիւռքի մասին, Սփիւռքի մտայնութեան

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ն Ե Ր

Ռ . Ս Ե Ի Ա Կ Ի Վ Ե Ր Զ Ի Ն Օ Ր Ե Ր Է Ն

«Փոսթալի օր» - այսպես սիրած էին կոչել շաբթուան այն օրերը, ուր մենք՝ Չանդրըրը-ի աստուականներս, տարբեր տրամադրութիւններով արթնցած, արշալոյսին իսկ նամակատուն կը վազէինք, Գուլէն հեծ նամակները վայրկեան մը առաջ լափելու համար: Կ'արժէր տեսնել այդ վայրկեանը, ամենքս ալ նայն բոլորտարով երկտող մը. յուսադրիչ բառ մը պարունակող գրութիւն մը ունենալ կը յուսայինք, բառեր որոնք կրնային անգուրբ գրախօսելին այժէն վրիպած ըլլալ: Խիստ մեծ կ'ըլլար մեր յուսախաբութիւնը, երբ ցրուիչին ձեռքին մէջ հազիւ 10 նամակ կը տեսնէինք: Նամակները ստանալէ վերջ, գունդագունդ կ'երթայինք Հանի Գալայի գետեզրեայ և ծառախիտ սրճարանը՝ աստուակներու փոսթի օրուան մեծ ժամադրավայրը, եկած նամակներու վերլուծումներէն յուսադրուելու համար:

Փոսթալի օր մըն էր. ըստ սովորութեան գետեզրը հաւաքուած էինք: Ոմանք թերթ կը կարդային, ուրիշներ նարտով զբաղած էին, իսկ մենք, Վարուժանին շուրջը հաւաքուած, բարձր բանաստեղծութեան մասին իր էննադատութիւններուն կ'ունկնդրէինք. յանկարծ աստուականներու մէջ ուրախութեան նիւ մը փոքաւ «Սեւա'կը, Սեւա'կը» կը պոռային: Ընդ առաջ վազեցինք, դէմքերը կը ճառագայթէին, ինքն ալ զուարթ էր: Շատ տարօրինակ բան էր մեր ուրախութիւնը, որովհետեւ յուրջ պատճառ մը չունէինք երեսելու: Բայց ներքին քննող մը մեզ զուարթ ըլլալու կը մղէր, թերեւս Սեւա'կէն բարի լուրեր առնելու մեծ յայտն էր իրապէս այդ պատճառը:

Հարցումներու տեղատարափը ատոր ապացոյցն էր: Ու Սեւա'կը սկսի մանրամասնօրէն պատմել իր ձերբակալման ուշանալուն պատճառը, մտնութեամբ միայն ձեռք առնուիլը, Միտիթիյէ-ի մէջ բաշտները, զինուորական հագուստներուն քզտուելու պարագան և այլն: Ամենէն տխուր դէպքերն իսկ անվարձօրէն և զուարթութեամբ կը նկարագրէր. ասիկա Չիլիկիտեանին բնատուր յատկութիւնն էր: Իր համոզումը այն էր, որ մինչև պատերազմի վերջաւորութիւնը մեզ համար Գուլիս դառնալ անկարելի էր, բայց կեանքներնս վտանգի տակ չէր կրնար ըլլալ, քանի որ գործին մէջ Գերմանները կային:

Սեւա'կի շէնչող և ընկերակցան զգնիլ բնաւարութիւնը պատճառ եղած էր, որ մենք ալ չբարոյալուէինք, որով իր իսկ թելադրութեամբ գետեզրեայ պարտէզներու մէջ փոքր պոռայտներ կը կազմակերպէինք. հոն հեփաբներու մրցումը կը սկսէր և բնականաբար առաջնութիւնը ինքը կը խլէր միշտ: Գալով Չանդրըրցի բուրձներուն, ինչ առ ինչ սկսած էին Սեւա'կը աստուածացնել, այնտեղ շատցած էին երաշխները, իր թշկական բարձր կարողութիւնները ի սպաս դրած, անդուլ անդադար կ'աշխատէր. դրամը կարծւորութիւն չունէր. «Պէտք է այս մարդիկը երախտապարտ բողոքեն, քապէսի չկարեւոր մեզի չարիք հասցնել» կ'ըսէր, թերեւս իրաւունք ունէր:

Գուլիս վերադարձողներու կծիկը տակուիլ սկսած էր, և տոկոս բարեբար նշան մըն էր թէ՛ մեր կեանքներուն պիտի խնայուէին. առաջին խումբին բաժանումը մեր յայտնը ցնդեցուցած էր, այդ բաժանումը ամենէն յուզիչը և յուսահատեցուցիչը եղաւ. յիսուն երկու ընկերները դէպի Տիարպէֆի և Տէր Զօր դրկուելու համար մեզմէ կը բաժնէին և այս բնականաբար լաւ նշան մը չէր, մնացեալներս սկսած էինք ահաբեկիլ: Զանազան մեկնութիւններ կու տայինք Տէր Զօր դրկուողներու մասին, որոնք պարզ ենթադրութիւններ էին, քանի որ երամանը ուղղակի կեդրոնէն կու գար: Այդ միջոցներուն Սեւա'կ սկսած էր տխուր և մտածկոտ ըլլալ, իր զգայուն հոգին ննչող գաղտնիք մը կորցած էր. իր շէնչող բնաւարութիւնը մեկամաղձառ ըրած էր զինքը, գաղտնապահ էր, որով չէինք կրնար հոգիին բափանցել:

(Օտարը տես՝ էջ 5)

« Եւստիս »

և կեանքին մասին իսկական գաղափար մը չունէին: Եւ մանաւանդ՝ ճշգրիտ տեղեկութիւն չունէին հայկական պատմութեան մասին, 1915-ի Եղեռնին շուրջ: Եւ 1991-ին՝ այդ վարչաձեւի քանդուելէ ետք, շատ մը տկար հոգիներ, թերեւս ալ նիւթական դժուարութիւններու պատճառաւ, վարակուեցան Դաշնակցական գաղափարականէն, առանց գիտնալու, թէ իրականութեան մէջ ի՞նչ է այս կուսակցութիւնը և ինչ ըրած է հայութեան համար:

Հ.Յ.Դ.ի գաղափարականին յարած այս մտաւորականներէն մեզի համար ամե-

նէն կարելոր անձնաւորութիւններէն մէկը՝ Երեւանի համալսարանի Հայ Գրականութեան ամպիոնի Վարիչ Հրանդ Թամրազեանն է: Մենք իր գրութիւններուն կը հետեւինք Սփիւռքի դաշնակցական մամուլին մէջ: Ան, հարիւրին հարիւր համեմատութեամբ Յ. Օշականի դպրոցին հաւատարիմ իրր աշակերտ, «Օշականեան Ոգի»ով կը բնութագրէ հին և նոր հայ գրողները:

Բայց վերջերս [9-12-1999-ին], Հրանդ Թամրազեանի Փարիզի Հ.Յ.Դ.ի բանբեր «Կամջ» օրաթերթին մէջ հրատարակուած յօդուածաշարքը, իսկական «գլուխ գործոց» մըն է:

Անդրանիկ Ծառուկեանին վերաբերող այս գրութեան մէջ, Երեւանի համալսարանի գրականութեան ամպիոնի վարիչը նայեցէք, թէ ինչ գրած է.

«ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐԻ՝ ՍԻԱՄԱՆԹՈՅԻ, Ռ. ՄԵՒԱԿԻ, ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ, ՄԵԾՄԱՐԵՆՅԻ ՎԱՍՏԱԿԸ...»:

1908-ին Պոլսոյ մէջ, թորախտէն մահացած Միսաք Մեծարեանը ինչպէ՞ս կարելի է Եղեռնի նահատակներուն մէջ դասել:

Եթէ այս սխալը ընողը սկսնակ գրականագէտ մը ըլլար, թերեւս կրնայինք ըսել, թէ՛ նորեկ է: Բայց Երեւանի համալսարանին Գրականութեան ամպիոնի վաստակաւոր վարիչ Հ. Թամրազեանին համար՝ իր գործած սխալը անցերելի ամօթ է:

Ա՛յ, կրնա՞ք երեւակայել, թէ այս գրականագէտին հասցուցած հազարաւոր համալսարանականները, հայկական պատմութեան այս ամենէն կարելոր շրջանին՝ 1915-ի Եղեռնին մասին, ո՛ր աստիճան ճշգրիտ գաղափար մը կազմած են:

***

Ծատ անգամ ըսած ենք, թէ Սփիւռքը և մանաւանդ հայրենի մտաւորականութիւնը, 24 Ապրիլ 1915-ի Եղեռնին մասին, հարազատ ու ամբողջական գաղափար մը չունին:

24 Ապրիլ 1915-ը Պոլսոյ մէջ, հայ մտաւորականութեան թուրքերուն կողմէ ձերբակալման թուականն է: Բայց 24 Ապրիլ 1915-էն յետոյ, այս ձերբակալուած մտաւորականները ի՞նչ եղած են, ինչպէ՞ս նահատակուած են:

Սփիւռքի մէջ շատ շատեր և մանաւանդ Հայաստանի հայերը, շատ քան չեն գիտեր այս մասին: Այն աստիճան՝ որ «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրի խմբագրապետ Ռուբէն Զարեանի պէս մտաւորական մ'անգամ, այդ տարիներուն, 24 Ապրիլ 1915-ի մասին տուած ճշգրիտ տեղեկատու մտ չէ ունեցած:

Եւ այդ օրերուն, Աւետիգ Իսահակեանը, իր գրոյցներէն մէկուն մէջ, իրենց կը պատմէ Ռուբէն Սեւակի ողբերգական պատմութիւնը: Եւ Ռուբէն Զարեան, այդ ամբողջ գիշերը, այս պատմութեան ազդեցութեան տակ կը մնայ:

Եւ հետեւեալ օրը, Ռուբէն Զարեան, Գրականութեան Պատմութեան մեծագոյն սխալներէն մէկը կը գործէ. իրեն ներկայացող երիտասարդ բանաստեղծ Պարոյր Ղազարեանին «Սեւակ» անունը տալով:

Ռուբէն Զարեան իր այս մասին մեզի գրած նամակին մէջ, հետեւեալ բացատրութիւնը կու տայ. «...եւ մտածեցի, թէ լաւ կը լինի, եթէ Պարոյրին կոչեմ Սեւակ, որպէսզի ողբերգականօրէն կեանքից հեռացած մի Սեւակին շարունակի մի ուրիշ Սեւակ»:

Բոլորս ալ գիտեցք, թէ Ռուբէն Զարեանին բարի նպատակով կատարած այս ահաւոր սխալը, ո՛ր աստիճան շփոթութիւններու տեղի տուած է, և ո՛ր աստիճան ...անմոռանալի Ռուբէն Սեւակը մոռացութեան ենթարկած է:

Եւ մենք, մեր կեանքին նպատակը ըրինք, այս ահաւոր սխալին հետեւանքով, անիրաւօրէն ստուերի մէջ մնացած Ռուբէն Սեւակին իսկական ու ամբողջական կերպարը մէջտեղ հանել, որ հայ ժողովուրդը ճանչնայ իր հերոս նահատակ բանաստեղծը:

★ ★ ★

21 Ապրիլ 2000-ին, Ուրբաթ օր, ժամը 15-ին, Երեւանի Գրողների Միութեան դահլիճին մէջ յիշատակուեցաւ Ռուբէն Սեւակի ծննդեան 115 ամեակը:

Այս Յուշահանդէսը կազմակերպուած էր Երեւանի Ռուբէն Սեւակի անուան դպրոցի տնօրէնուհի՝ Սեւակեան շունջով համակուած Տիկին Ճուլիեթա Ղազարեանի և իր գործակիցներուն ու Հ.Հ. Գրողներու Միութեան Վարչութեան կողմէ:

Հանդիսութիւնը կը հովանաւորէր Երեւանի Զաղաքապետութիւնը, ի ներկայութեամբ փոխ-Զաղաքապետ Կամօ Արէեանի և քաղաքապետութեան Կըրթութեան Վարչութեան (Ժար.ը տես՝ էջ 5)

ՆԵՌՈՒ ՄԵՆԷ ԱՄՏԱԳԻՆ ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆՆԵՐ... (Ծար. էջ 2-էն)

Պետ՝ Տիկին Սիլվա Խրիմեանի, որոնց կատարած ելոյթները կ'ապացուցանէին, թէ Ռուբէն Սեւակի յիշատակը վառ է հայ ժողովուրդին մէջ:

Գրողներու Միութեան Վարչութիւնը ջանք չէր խնայած, որ յուշահանդէսը բացողութեամբ պսակուի:

Հանդիսութեան բացառիկ կարեւոր երեւոյթը, հոն ներկայութիւնն էր Ռուբէն Սեւակի դստեր՝ Յճ-ամեայ Ծամիրամ Սեւակի, որ ժամանած էր Ֆրանսայէն, իր եօր յուշահանդէսին ներկայ գտնուելու համար:

Եւ վերջապէս՝ մեզի համար այս հանդիսութեան ամենէն տպաւորիչ մասը, եռետոր-մտատրական ժիրայր Նայիրիին կատարած ելոյթն էր, որ Ռուբէն Սեւակին իսկական կերպարը, իսկական առաջնորդի, հերոս նահատակի կերպարը ճանօթացուց հանդիսականներուն բացառիկ պերճախօսութեամբ:

Տարիներ առաջ՝ 1970-թ.ներուն Աթէնքի մէջ, մեր հօրաքոյր՝ Ռուբէն Սեւակի քրոջը՝ Հայկանոյշ Չեփկեան-Չիլիկկիրեանին յուշերը արձանագրեցին ձայն-ճերիզի վրայ: Մեր հօրաքոյրը պատմեց մեզի ինչ որ կը յիշէր իր եղբօր՝ Ռուբէն Սեւակէն:

Երկու ժամ տեւող այս ձայներիզները, թէ՛ Ռուբէն Սեւակի կեանքին և թէ՛ հայ պատմութեան համար շատ կարեւոր կը նկատենք:

Մեր հօրաքոյրը, շատ մը եղելութիւններու շարքին, պատմեց նաև Ռուբէն Սեւակին թրջանալու գծով ազատիլ առաջարկող ընկերներուն տուած մերժողական պատասխանին մասին: Անձնազոհ մտատրականին կտրուկ հակադարձութիւնը եղած է՝

«Անունիս պէս պիտի չսեւցնեմ իմ հոգիս թրջանալով»:

Մեր հօրաքոյրը այս նախադասութեան աղբիւրը՝ քսան տարիներ շարունակ փնտռեցինք, բայց չկրցանք գտնել:

Վերջապէս 1990-թ.ներուն, հրաշքի պէս բան մը պատահեցաւ:

Պատմագէտ Վահագն Տատրեան, Նիւ Եորքէն մեզի ուղարկեց, 1920-ից Պոլսոյ մէջ հրատարակուած «Հայ Բուժակ» պարբերաթերթէն պատճենահանուած երկու էջ, որոնց մէջ Ռուբէն Սեւակի Չանդըրը-ի աքսորավայրի բախտակից ընկերներէն բժիշկ Վահան Ալթունեանին (Չանդըրը-էն հրաշքով փրկուելէ յետոյ) գրի առած յուշերը հրատարակուած էին:

Եւ մենք, մեծ ուրախութեամբ, բժիշկ Վահան Ալթունեանի յուշագրութեան մէջ կարդացինք, մեր հօրաքոյրը վկայութիւնը Ռուբէն Սեւակի Չանդըրը-ի մէջ քսած հերոսական խօսքերուն. «ԱՆՈՒՆԻՍ ՊԷՍ ՊԻՏԻ ՉՍԵՒՅՆԵՄ ԻՄ ՀՈԳԻՍ ԹՐԵԱՆԱԼՈՎ»:

Բժիշկին Չանդըրը-ի աքսորավայրին վերաբերեալ այս յուշերը, պատմական քացառիկ կարեւորութիւն ունին, թէ՛ 24 Ապրիլ 1915-ի Եղեռնի պատմութեան և թէ՛, մանաւանդ, Ռուբէն Սեւակի գերմարդկային կեցուածքը կրկին ապացուցանելու տեսակէտով: Այս վկայութիւնը կրկին կը հաստատէ Ռուբէն Սեւակին միւս բախտակից ընկերներուն վկայութիւնները թէ՛ Ռուբէն Սեւակ, իր անունը, իր ազգութիւնը և իր կրօնը չփոխելու համար, մերժած էր թուրքերուն ներկայացուցած մահէն փրկուելու առաջարկը:

Եւ ճիշդ Վարդանանցի հերոս նահատակներուն նման, նախընտրած էր նահատակուիլ՝ վասն կրօնի և վասն հայրենիքի:

Բժիշկ Վ. Ալթունեանի այս վկայութիւնը կու գայ կրկին հաստատելու, թէ Հայ Եկեղեցին շատ անարդար գտնուած է Ռուբէն Սեւակին հանդէպ, անոր մինչև այսօր «Սրբութեան» աստիճան տուած չըլլալուն համար:

Մենք, անհուն հոգեկան գոհունակութիւնը ունինք, «Նայիրի»ի մէջ հրատարակելով, ուսումն տարիներ անյայտ մնացած բժիշկ Վահան Ալթունեանին Չանդըրը-ի իր աքսորական կեանքին դաժան և ցնցիչ յուշերը:

Այստեղ կ'ուզենք, մեր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել նաև, այս վաւերագրերը մեզի ուղարկած պատմագէտ Վահագն Տատրեանին:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ}

Մեակորոյթ

1920 թվականին Պոլսում լույս տեսնող «Հայ բուժակ» Պարբերաբերթում հրատարակվել են բժիշկ Վահան Ալթունյանի հուշերը բանաստեղծ եւ բժիշկ Ռուբեն Սեւակի (Չիլինկիրյան) չանդրոյան օրերի մասին: Այս փաստաթուղթը շատ դարձ ղայկերացում է սալիս այն մասին, թե 1915 թվականի օգոստոսին ինչեր էին կատարվում հայ ասորյալներով լցված թուրքական Չանդրոյ գյուղում:

«Փոսթայի օր»- այսպես սիրած էին կոչել շաբթուան այն երկու օրերը, ուր մենք Չանդրոյ-ի ասորականներու, արբեր սրամադրութիւն-

սամբ ղայրասուիլ: Եոյն գիշերը Չիլինկիրեան ղիս տեսնելու եկած էր. կ'ուզէր ղադսնի տեսակցութիւն մը ունենալ. հետարբութեամբ կ'ընդունիմ առաջարկը. ուսի դուրս կ'ելլեմք բացօթեայ տեղ մը երթալու համար: «Լաւ մտիկ ըրէ, Վահան,- կ'ըսէ ինձ թրթուն ծայնով մը,- ես մահուան դասաղարսուած եմ, ասով հանդերձ կեանս րու ծարմիկութենէդ կախում ունի. աշխատէ՛ ժամ առաջ ազատուիմ...»: Կը սարսռամ, եւ կակազելով, հազիւ «Ի՞նչ կ'ըսես, Տօթորս» միայն կրնամ ըսել: «Այո,- կը շարունակէ Սեւակ,- կամ ղիտ է որ գրական անուանս ղիտ հոգիս ալ սեւցնեմ եւ կամ մեռ-

որ գործին մէջ գերմանները կային:

Սեւակի շենոդ եւ ընկերական ազնիւ բնաւորութիւնը ղայրսնառ եղած էր, որ մենք ալ չբարոյալուէինք, որով իր իսկ թելադրութեամբ ղետեգերեայ ղարտեգներու մէջ փոքր ղոտոյտներ կը կազմակերմէինք. հոն հեքիաթներու մրցումը կը սկսէր եւ բնականաբար առաջնութիւնը ինքը կը իւլէր միտ: Գալով Չանդրոյցի թուրքերուն, Կիչ առ Կիչ սկսած է ին Սեւակը ասուածացնել, այնքան շայրած էին հրաշները, իր բժեկական բարձր կարողութիւնները ի սղաս դրած անդուլ անդադար կ'աշխատէր. դրամը կարեւորութիւն չունէր. «Պէտ է այս մարդիկը երախ-

ցած եւ սրտեղած ըլլալը հրոշ էր. ինձմէ այդ տեսակ խորհուրդ մը չէր սղասէր: Քանի մը օր առաջ, Տիրան Քէլէկեանին ալ խորհուրդ հարցուցեր էր. ան ալ կեանքը ազատելու նղայրակալ իսլամանալու միջոցը միայն ցոյց տուած էր: Սակայն ես, ըմբռնելով ծախող դերիս ծանրութիւնը՝ «Իրաւունք ունիս տօթորս,- ըսի,- րու ղգացումիդ գործը չէ այդ. փակեմք այդ խնդիրը եւ ղանք մեր ընելիքին ըսէ տեսնեմ, ես ի՞նչ ղիտի կարենամ րեգի օգտակար ըլլալ»: Սեւակ հանղարսած: «Տղայութիւն ղիտ է, - ըսաւ, - Պոլիս երթալուդ առաջին գործը ղիտի ըլլայ Բերա ելլեր Կոմիտաս վարղաղեքը առնելով

Ռուբեն Սեւակ *srուբադուրը*

1915 թ. օգոստոսի 26-ին մահատակվեցին Վարուժանը եւ Ռուբեն Սեւակը: Այդ մասին է Հայաստանի մամուլում առաջին անգամ հրատարակվող ակամասեւի հուշը:

Մերով արթնցած, արեալոյսին իսկ նամակատուն կը վազէին, Պոլսէն եկած նամակները վայրկեան մը առաջ լափելու համար: Կ'արժէր սեսել այդ վայրկեանը. ամենքս ալ նոյն թղթատարով երկտող մը, յուսադիչ բաժնի տարունակող գրութիւն մը ունենալ կը յուսայինք, բառեր, որոնք կրնային անգութ գրաննիչին աչքէն վրիպած ըլլալ: Խիստ մեծ կ'ըլլար մեր յուսաբախութիւնը, երբ ցրուիչին ձեռքին մէջ հազիւ 10 նամակ կը սեսնէին: Նամակները ստանալէ վերջ, գունդագունդ կ'երթային Հաճի Պաղային գետեգերեայ եւ ծառախիտ սրճարանը՝ աստուծալներու փոսթի օրուան մեծ ժամադրավայրը, եկած նամակներու վերլուծումներէն յուսադրուելու համար:

Փոսթայի օր մըն էր, ըստ սովորութեան գետեգրը հաւաքուած էինք: Ռմանք թերթ կը կարդային, ուրիշներ նարսով զբաղած էին, իսկ մենք, Վարուժանին շուրջ հաւաքուած, թո՛ւրք բանաստեղծութեան մասին իր բն-

նադասութիւններուն կ'ունկնդրէինք.
յանկարծ աստուականներու մէջ ու-
րախութեան ճիշ մը փրթաւ. «Սեւա-
կը, Սեւա՛կը» կը ղոռային: Ընդա-
ռաջ վազեցինք, դէմերը կը ճառա-
գայթին, ինքն ալ զուարթ էր: Շա-
սարօրինակ բան էր մեր ուրախու-
թիւնը, որովհետեւ լուրջ դասճառ մը
չունէինք հրճուելու: Բայց ներքին
բնագոյ մը մեզ զուարթ ըլլալու կը
մղէր, թերեւս Սեւակէն բարի լուրեր
առնելու մեծ յոյսն էր իրադէս այդ
դասճառը:

Հարցումներու տեղասարափը ա-
սոր ատայցոյցն էր: Ու Սեւակ կը սկ-
սի մանրամասնօրէն դասմել իր ծեր-
բակալման ուժանալուն դասճառը,
մասնութեամբ միայն ծեղ անցուի-
լը. Սիւսիրիյի մէջ քաւածները, զի-
նուորական հագուստներուն բզ-
տուելու դարագան եւ այլն: Ամենէն
սխուր դէմքերն իսկ անփութօրէն եւ
զուարթութեամբ կը նկարագրէր. ա-
սիկա Չիլիսկիւրեանին բնասուր յա-
կութիւնն էր: Իր համոզումը այն էր,
որ մինչեւ դասերագմի վերջաւորու-
թիւնը մեզ համար Պոլիս դառնալ
անկարելի էր. բայց կեանքներնիս
վճանգի տակ չէր կրնար ըլլալ, քանի

սաղարս թողունք, որդեսզի չկարե-
նան մեզի չարիք հասցնել» կ'ըսէր.
թերեւս իրաւունք ունէր:

Պոլիս վերադարձողներու կօիկը
ֆակուլիլ սկսած էր, եւ ասիկա բարե-
րար նշան մըն էր, թէ մեր կեանքերուն
դիտի խնայուէին. առաջին խում-

քին բաժանումը մեր յոյսերը ցնդեցուցած էր, այդ բաժանումը ամենէն յուզիչը եւ յուսահասեցուցիչը եղաւ. յիսուն երկու ընկերները դեղի Տիարդէփր եւ Տէր Չօր դրկուելու համար մեզմէ կը բաժնէին եւ այս բնականաբար չաւ նշան մը չէր, մնացեալներս սկսած էինք ահաբեկիլ: Չանազան մեկնութիւններ կու տայինք Տէր Չօր դրկուողներու մասին, որոնք յարգ ենթադրութիւններ էին, քանի որ հրամանը ուղղակի կեդրոնէն կու գար: Այդ միջոցներուն Սեւակ սկսած էր ժխտուր ու մտածկոտ ըլլալ, իր զգայուն հոգին ճնշող գաղտնիք մը կորզած էր. իր ժնշող բնաւորութիւնը մելամաղձոտ ըրած էր զինքը, գաղտնադատ էր, որով չէինք կրնար հոգիին թափանցել:

1915 օգոստոսի կիսուն էր, 25 հոգինոց ցանկ մը եկած էր, չորսերնիս Պոլիս տիտի վերադառնայինք, իսկ մնացեալները Տիարդէփր տիտի երթային: Յաջորդ առաւօտ խմբովին մեկնիլ ստիպուած էինք, ուստի սկ-

նիմ: Ուխտած եմ,- կը կրկնե,- մեռ-
նիլ, բայց երբեք հոգիս չսուցնել»: «Բան մը չեմ հասկնար», - կը մը-
ջեմ ատշահար: «Այո՛, Վահանս,- կը
ժարունակէ նա,- բառ առ բառ
միտքդ տալիք որդեսոյի լա: հասկը-
նես: Հոս իթիհասական Չէթէ ռի-
սի Արատաճը Պաշը ըսուած առա-
ւածին աղջիկը անյոյս վիճակի մէջ
հիւանդ էր, խնամելու համար զիս
կանչեցին, լաւ առիթ մըն էր, այդ
կարգի գազան մը ձեռք ձգելու, ուս-
տի անէն ճիգ ու ջանք ի գործ դրի
աղջիկը ստոյգ մահուընէ մը փրկե-
լու. յաջողութիւնս կատարեալ եղաւ.
աղջիկը բուժուած էր: Ժամանակ մը
վերջ այդ մարդակերտ անասունը
զիս տուն հրաւիրեց. սենեակին մէջ
առանձին էինք, սկսաւ շնորհակալ
ըլլալ, եւ խօսքը ժարունակեց՝ «Աղջ-
կանս կեանքը ինձ շնորհած ըլլա-
լուդ յաւիտեան երախտատարս եմ,
ուստի կը փափաքիմ որ ես ալ փո-
խարիներմ, ահա առիթը ներկայա-
ցած է: Պոլսոյ կեդրոնը մահուանդ

վճիռը արձակած է եւ գործադրութիւնը հոս հրամայուած է: Բայց դուն անհոգ եղիր, քանի որ դուն աղջիկս ազատեցիր, ես ալ քեզ յիշի ազատեմ. միայն մէկ յայնմանաւ, այսինքն յետք է անմիջապէս իսլամանաս, եւ աղջիկս կնութեան առնես: Արդէն մեղք չէ՞, որ քեզի յետք գեղեցիկ եւ ֆիսան մէկը ԿԵԱՎՈՒՐ մնայ»: «Բայց յետք, ըսի, ես արդէն ամուսնացած եմ, կինս գերմանուհի է ֆրոն Տեր Կոլց փառայի թիկնադահներէն գերման սոլայի մը փոյրն է, երկու զաւկի ալ հայր եմ, այդ ինչո՞ւ կարելի է»: «Էհ, լաւ, դասասխանեց անայլայլօրէն, շատ մեղք յիշի ըլլայ երիտասարդութեանդ, որովհետեւ վստահ եղիր եթէ նոյնիսկ յաջողիս Պոլիս երթալու հրաման առնել, քաղաքէդ դուրս ելլելուդ անդայնման յիշի սոլաննուիս, ուրեմն 15 օր միջոց կու տամ, լաւ խորհէ»: Ալ դասասխանել անօգուտ էր. «Շատ լաւ» ըսի ու մեկնեցայ»: Խորհուրդ տուի որ առժամապէս համակերպի. Սեւակ ընկճուած էր, քարկա-

մեզի երթալ, հոն տկնոցս տասմել
ամէն բան, նա գիտ, թէ ուր տիտի
դիմէ. ինծի առաջով կերտով ուրիշ
տեղ մը փոխադրելու ճարը գտնելու.
հոգ չէ թէ բանտարկուած եւ տղթա-
յուած ըլլամ, բաւ է որ սա ճնշիչ մթ-
նոլորտէն ազատիմ»: Իր խնդիրը ա-
ռանց յատարելու կէտ առ կէտ գոր-
ծադրելու խոստումով կը համբու-
րուինք եւ կը բաժնուինք:

Երկու օրուան ճամփորդութենէն
վերջ կը հասնինք Էնկիւրի, ուր փո-
խանակ կայարան առաջնորդուե-
լու, կը բանտարկուինք: Օրեր կ'անց-
նին, տակաւին Էնկիւրի ենք. յոռի
նախազգացումներ զիս կը տաւա-
րեն, Սեւակի դէմքը աչիս առջեւէն
չի հեռանար, կտրէն «խոստմնա-
զանց» ըսել կուզէ. բանտի կեանքը
կը սկսի տակաւ անտանելի դառնալ.
որոգործ բանտարկեալները, որոնք
թուրքեր են, անտասկանօրէն կը
տասմեն թէ ինչդէս սղաննած են
այն հարիւրաւոր հայերը, որոնք այս
բանտէն ճամբայ հանուած էին, եւ
կ'առաջարկէին մեր դրամները իրենց
տալ, որդէսզի առանց չարչարուելու

մեզի երթալ, հոն տկնոջս տասնել
ամէն բան, նա գիտէ, թէ ուր տիտի
դիմէ. ինծի առաջով կերտով ուրիշ
տեղ մը փոխադրելու ճարը գտնելու.
հոգ չէ թէ բանտարկուած եւ տղա-
յուած ըլլամ, բաւ է որ սա ճնշիչ մթ-
նոլորտէն ազատիմ»: Իր խնդիրքը ա-
ռանց յառադելու կէտ առ կէտ գոր-
ծադրելու խոստումով կը համբու-
րուինք եւ կը բաժնուինք:

Երկու օրուան ճամփորդութենէն
վերջ կը հասնինք Էնկիւրի, ուր փո-
խանակ կայարան առաջնորդուե-
լու, կը բանտարկուինք: Օրեր կ'անց-
նին, տակաւին Էնկիւրի ենք. յոռի
նախազգացումներ զիս կը տաւա-
րեն, Սեւակի դէմքը աչիս առջեւն
չի հեռանար, կարծես «խոստմնա-
զանց» ըսել կուզէ. բանտի կեանքը
կը սկսի տակաւ անտանելի դառնալ.
որոշորոշ բանտարկեալները, որոնք
թուրքեր են, անտասկանօրէն կը
տասնեն թէ ինչդէս սղաննած են
այն հարիւրաւոր հայերը, որոնք այս
բանտէն ճամբայ հանուած էին, եւ
կ'առաջարկէին մեր դրամները իրենց
տալ, որդէսզի առանց չարչարուելու

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒՐԷՆԵԱՆ}

**ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՍՈՐՎԱԾ ԱՀԱՒՈՐ ԴԱՍԸ՝
« ԳԼՈՒԽՆԵՐ ԿՏՐԵԼ »**

**ԲԱՅՑ, ՈՉ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԳԼՈՒԽՆԵՐԸ, ԱՅԼ՝
ՀԱՅ ՂԵՎԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԳԼՈՒԽՆԵՐԸ**

**ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
(ԿՐԵԺ ՈՒՐՔԷՆԵԱՆ)**

Սփիւռքահայեր՝

Արդեօ՞ք ձեր ուշադրութիւնը գրաւեց հետեւեալ շատ կարեւոր երեսոյթը՝ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութենէն յետոյ, ամիսներէ ի վեր, նոյնիսկ մինչեւ այսօր, արեւմտեան մամուլին և հեռատեսիլին մէջ, « Հայաստան-երկրին » մասին թեւէ լուր կամ եղելութիւն չհրատարակուիլը:

Կարծեք, թէ « Արեւմուտք »-ին համար, այլեւս « Հայաստան » ըսուած երկիր մը թղութիւն չունի:

Բայց, ինչո՞ւ կը զարմանանք: Աշխարհն ինչո՞ւ հետաքրքրուի երկրով մը, որ քիչ թէ ժողովրդավարական « Պետութիւն », այլ « Մաֆիա-պետութիւն » կը նկատուի:

Աշխարհն ինչո՞ւ հետաքրքրուի երկրով մը՝ ուր տէրութեան մը « սիրտը », մեծագոյն « գանձը » եղող Ազգային Ժողովին մէջ, Ազգային ժողովին նախագահը, Կրկին Վարչապետը և երկրին առաջնակարգ ղեկավարները, քանի մը վայրկեանի մէջ, սպաննուեցան:

Աշխարհն ինչո՞ւ հետաքրքրուի երկրով մը ուր՝ 27 Հոկտ. 1999-ի Եղեռնագործութենէն վեց ամիսներու ետք, ըսել է՝ ողբերգութեան վրայէն վեց ամիսներ անցնելէն յետոյ, դեռ մինչեւ այսօր, պատասխանատուները գիտակցաբար մէջ-մեջ չեն հանուած:

Աշխարհն ինչո՞ւ հետաքրքրուի երկրով մը՝ երբ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութենէն յետոյ, երկրին նախագահը պետական պատասխանատուութենէն զտրուելով « Պոս »-ի մը պէս կը շարժի, այն կազմակերպութեան նման, որ իր հակառակորդները հաշուեյարդարի կ'ենթարկէ:

Սեր գրութիւններուն հետեւողները, թերեւս նկատած են, որ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի աղէտէն քանի մը օր յետոյ, 2 Նոյեմբերէն սկսեալ « ՆԱՅԻՐԻ »-ի մէջ, Հայաստանի գրեթէ ամբողջ ժողովուրդին ըսածը կրկնելով, « Այս ողբերգութեան բարոյական բուն պատասխանատուները Հ.Հ-ի նախագահութիւնն ու « Ետանվտանգութեան ղեկավարներն » սեպած էինք:

Այդ օրերէն մինչեւ այսօր, վեց երկար ամիսներ անցան, և այդ օրէն կը տեսնենք, որ սադայելական կարգադրութիւններով, վերին իշխանութիւնը իր հակառակորդները բաժնելու աշխատանքին լծուած է:

Իբր թէ նոր կառավարութիւն նշանակուեցաւ: Իսկութեան մէջ, ասոր բուն նպատակը ժամանակ շահիլ էր: Եւ չուշացաւ մաքրագործումը:

Վարչապետ Արամ Սարգիսեանին և Պաշտպանութեան նախարար Վաղարշակ Յարութիւնեանին պաշտօնազրկուիլը՝ ասոր ապացոյցն է:

27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութենէն յետոյ Հայաստանի ժողովուրդը հասկըցած էր, այս աղէտին ետեւը գտնուող ուժերուն ինքնութիւնը:

Հայրենաբնակ ժողովուրդին մօտ տիրող այս համոզումին հանդէպ առաջին մէկ օրէն կասկած ունեցողները, Նախ. Զոչարեանի և Ապհ. պետ Սերժ Սարգսեանի խմբակին կատարած վերջին հաշուեյարդար-պաշտօնազրկումներէն ետք, այլեւս տարակոյս չունին, որ ախտաճանաչումը ճիշդ էր:

***

1978-ին էր: Այդ տարուան Սեպտեմբերին մեր հայրենիք՝ Սովետական Հասարակական օրհանգստության գաղիքը:

Եւ անհուն գոհունակութեամբ տեսանք մեր փայլուն, վերածնող հայրենիքը: Եւ այս ճամբորդութեան օրերուն, այցելեցինք նաեւ Կրաստանի Թիֆլիս քաղաքը:

Բայց Թիֆլիսի մէջ, Կրացի պատասխանատուի մը կողմէ հայոց նկարագրին նասին կատարուած մեկնաբանութիւնը, երբեք պիտի չկրնանք մոռնալ:

Կրացի պատասխանատուն, հայոց նկարագրին մասին, սապէս արտայայտուեցաւ.

«Հայերը նախ կը գործեն, յետոյ կը մտածեն:

Մինչդեռ մենք՝ վրացիներս, նախ կը մտածենք, յետոյ կը գործենք»:

Կրացի պատասխանատուին հայոց նկարագրային թերութեան մասին ըսածներուն ի՞նչ աստիճան տեղին և ճիշդ ըլլալը ապացուցանող ամենակարեւոր եղելութիւնը, 1988-էն սկսեալ հայ ժողովուրդին ոչխարային համակերպութեամբ, կուրօրէն Լեւոն Տէր Պետրոսեան կոչուած արկածախնդիր անձին ետեւէն երթալն է:

Ո՞վ էր, ի՞նչ ըրած էր ան հայութեան համար, որ հայ ժողովուրդը, Կարէն Տեմիրճեանի պէս Հայաստանը վերականգնող, [մեզի համար նուիրական անուն մըն է ան] Հայաստանը բարգաւաճ երկրի վերածող «Ռահվիրա»-ն վոնտեց և տեղը Լ. Տ. Պ. ը բերաւ:

Թէեւ, կրնանք մտածել, թէ այս վերջինին և իր Ղարաբաղի Կոմիտէ կոչուած խմբակի շատերուն կողակիցները [ի՞նչ դիպուած...] մեծամասնութեամբ հրեաներ էին, և այս պատճառաւ ալ, շատ յայտնի բան էր, որ այս խմբակը Սիոնիստ կազմակերպութեան ներշնչումով կը գործէր: 1988-էն սկսեալ Հայաստանի մէջ կատարուած բոլոր դէպքերը, մեր համոզումով, այս կազմակերպութեան ծրագրին մաս կը կազմէին:

Բայց, հայ ժողովուրդը ինչո՞ւ իր խելքը չգործածեց և իրականութիւնները չտեսաւ:

Ինչո՞ւ հայ ժողովուրդը, սուկի պէս մէջտեղ ելլող Լեւոն Տէր Պետրոսեանին, Վազգէն Մանուկեանին, Պարոյր Հայրիկեանի և անոնց խմբակին ետեւէն գնաց:

Ինչո՞ւ հայ ժողովուրդը մեծ մասամբ սիոնիզմի այս դրածոներուն «Հայաստան»ի և «Ղարաբաղ»ի մասին կատարած «անհաւատալի լոզունգներուն» հաւատաց և, խելագարներու պէս, միլիոնի հասնող զանգուածներով, այս կեղծ առաքելներուն հետեւեցաւ:

Որովհետեւ, վրացի պատասխանատուին ըսածին պէս՝ «Հայերը՝ նախ կը գործեն եւ յետոյ կը մտածեն»:

Եւ հայ ժողովուրդը յետոյ մտածեց, և տեսաւ իրականութիւնը բայց, ի՞նչ օգուտ: Հրեայի ամուսին ու այլադաւան և ամենէն աղէտալին՝ թրքամէտ Լեւոնը, գրեթէ 7 տարիներ իշխեց Հայաստանի մէջ: Եւ այս 7 տարիներու ընթացքին այս մեծխօսիկը բարգաւաճ Հայաստանը մուրացկաններու երկրի մը վերածեց: Թրքահաճ կեցուածքով, հայուն դահիճներուն հաճելի թուելու համար, ամէն բան

ըրաւ:

Իր իշխանութեան տարիներուն, 1915 Եղեռնի մասին խօսիլը, գրեթէ արգիլ-
լած էր:

Իր ասացուածքով՝ «ՀԱՅԵՐՈՒՆ 1915-Ի ԵՂԵՌՆԸ ԱՐԾԱՐԾԵԼԸ, ԹՈՒՐԶԵ-
ՐՈՒՆ ՀԵՏ ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՍՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽԱՆԳԱՐԷ»: Չէր հաւատար Ազգ.
միասնութեան ու Գաղափարախօսութեան:

Եւ այս մարզին մէջ աւելի առաջ երթալով, իր խամաճիկը եղող այն ատեն-
լան կրթական նախարար Աշոտ Բլէեանին միջոցաւ, Հայաստանի դպրոցներուն
Պատմութեան դասագիրքէն 1915 Եղեռնի ուսուցումը վերցնել ուզեց:

Բնական է որ, ազգավնաս այս բոլոր կարգադրութիւնները իրեն թելադրող-
ները, իր սիոնիստ հարազատներն էին: Եւ հայ ժողովուրդը, Հայաստանը քան-
դողը, գրեթէ 7 տարիներ, իբր նախագահ, զինք իր գլխուն վրայ պահեց:

Ինչո՞ւ, հայ ժողովուրդը, այս աստիճան միամիտ գտնուեցաւ:

Եւ մտածել թէ՛ վրացիները անկախութեան տիրանալէ անմիջապէս ետք,
Շվարնադէն նախագահ ընտրեցին: Որովհետեւ վրացիները շատ լաւ գիտէին,
որ երկար տարիներ Խ. Միութեան Արտաքին Գործոց Նախարարը եղած
Շվարնադէն՝ իր փորձառութեամբ, իր կարողութեամբ Կրաստանին օգտակար
պիտի ըլլար:

Նոյնպէս Ազերիները Խորհ. Միութեան մէջ, Պրեժնեւէն յետոյ երկրորդ անձ-
նաւորութիւնը եղող Հայտար Ալիեւը իրենց նախագահ ընտրեցին:

Եւ մինչեւ այսօր ալ, վրացիներուն նախագահը Շվարնադէն է: Եւ Ազերի-
ներուն ալ, նոյնպէս, մինչեւ այսօր նախագահը, Ալիեւն է:

Բայց հայերը ի՞նչ ըրին: Խ. Միութեան մէջ Հայաստանը «ամենաբարգաւաճ
հանրապետութեան» մակարդակին բարձրացնող Կարէն Տեմիրճեանը, բարին
իսկական իմաստով՝ վռնտեցին:

Բարեբախտաբար, տարիներ ետք, Վազգէն Սարգիսեանը տեսաւ իրականու-
թիւնը:

Եւ հայերը գոնէ մասամբ, ինքնագիտակցութեան գալով, կրկին իշխանու-
թեան բերին Կարէն Տեմիրճեանը: Բայց հայուն թշնամիները չէին քնանար...

Եւ դժբախտաբար, անժխտելի իրականութիւն մըն է, թէ՛ վերջին դարերուն,
օտարներուն կողմէ ամենէն դիպին ձեռով և ամենէն աժան գնով ծախու
առնուող դաւանան գործակալները որոշ հայերը եղած են: Եւ հայ դաւանան
դահիճները թրջերէն սորված «գլուխ կտրել»ու դասերով, 27 Հոկտեմբեր 1999-
ին, Հայաստանը վերականգնող, հայոց ռահվիրայ Կարէն Տեմիրճեանի ու Վազ-
գէն Սարգիսեանի գլուխները կտրեցին:

Որ հայ ազգը անգլուխ մնայ:... Եւ իյնայ թրջամէտ նախագահի մը ձեռքը:

***

27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութենէն եօթը ամիսներ յետոյ, այսօր մենք,
անվարան կրնանք ըսել, թէ նոյն խմբակը, ամէն բան ըրաւ, որ դաւադրութեան
բուն պատասխանատուները մէջտեղ չելլեն:

Կրնա՞ք երեւակայել: Այս ողբերգութեան իբր առաջնակարգ մէկ պատաս-
խանատու՝ Քոչարեանին խորհրդականը ձերբակալուեցաւ:

Միջոց մը ետք, Հ.Հանրապետութեան արաջին Դատախազը և Հ.Հ. Կառա-
վարութիւնը միասնաբար Սերժ Սարգսեանը ամբաստանեցին՝ 27-10-99-ի ող-
բերգութեան հետաքննական աշխատանքներուն արգելք ըլլալու յանցանքով...:

Այսօր մեզի կը թուի, որ ամէն ինչ յստակ ու որոշ է և որեւէ կասկածի տեղ
չկայ:

Բայց կը կարծենք, որ Հ.Հ. Դատախազը իրականութիւնը հրապարակելու ոչ կարելիութիւնը և ոչ ալ համարձակութիւնը ունի:

Այսինքն՝ Դատախազը, իրականութիւնը հրապարակելէ յետոյ, ի՞նչ պիտի ընէ:

Պիտի առնէ՞ տրամաբանական յաջորդ քայլը մեղադրեալներուն դէմ:

Չմոռնանք, որ Հ.Հ. առաջին Դատախազն ալ՝ վերջապէս «Մարդ» մըն է: Եւ բնական է, որ վախնայ:

Եւ վախնալու իրաւունք ունի «Անոնցմէ» որոնք, այս անել վիճակէն քաջաւերուելով, պիտի շարունակեն, կաշառքի հանգամանք ունեցող «Աթոռ»ներ և «Պաշտօն»ներ բաժնել այն անձերուն, որոնցմէ իրենց վտանգ կրնայ գալ: Կամ ալ այսպիսիները պաշտօններէ հեռացնել:

Եւ պիտի սպասեն, կը կարծենք, 10 Յունիս 2000 թուականը, որ լուծեն Ազգային ժողովը և այս ձեւով պիտի երկփեղկեն «Միասնութեան Դաշինքը»:

Բայց, ինչ որ ալ ընեն մեղադրեալները, դժուար թէ ազատին ժողովուրդին վճիռէն, որ հայրենի ժողովուրդը 27-10-99-ի ողբերգութեան կատարուած օրերուն տուած էր, աս աղէտի պարագլուխներուն բարոյական պատասխանատուներուն մասին:

***

27-10-1999-ի ողբերգութեան օրերուն, երոպական թերթերը անվերապահօրէն գրեցին, թէ Սերժ Սարգսեանին և վարչապետ Վազգէն Սարգիսեանին միջեւ բռն մրցակցութեան պայքար մը կար:

Ֆրանսական թերթին մէջ գրուածին համաձայն, Սերժ Սարգսեան չէր ներած Վազգէն Սարգիսեանը, որ իր ձեռքէն առած էր "PETROLE"ի մենաշնորհը:

Եւ Հայաստանի կառավարութեան մօտիկ շրջանակներուն մէջ, Սերժ Սարգիսեանին Վազգէն Սարգիսեանին դէմ ունեցած նախանձի արտայայտութիւնները շատերուն ծանօթ էր...:

Եւ նաեւ շատ ծանօթ իրականութիւն էր, որ Քոչարեանի ընտրուելուն թիկունք կանգնողը Վազգէն Սարգիսեանն էր:

Բայց ընտրութենէն քանի մը ամիսներ յետոյ կ'ըսուի, որ Վազգէն Սարգիսեան, տեսնելով Քոչարեանին «իրական դէմքը», մեծ զզջում զգացած էր, որ անոր ընտրուելուն ինքը պատճառ եղած է:

Եւ Վազգէն Սարգիսեանը, իրականութիւնները աւելի լաւ տեսնելով, Կարէն Տեմիրճեանին հետ «Միասնութեան Դաշինքը» հիմնեց:

Մենք պիտի չմոռնանք 1999 Սեպտեմբերին Երեւանի մայր հրապարակին վրայ կատարուած զինուորական տողանցքի ընթացքին, իբր հայկական բանակին հիմնադիր-ստեղծիչ՝ Վազգէն Սարգիսեանի ուրախութեան, գոհունակութեան արտայայտութիւնը:

Եւ նաեւ պիտի չմոռնանք այդ օրը, Վազգէն Սարգիսեանին մօտ կեցող Քոչարեանին մոայլ նայուածքը:

Երկուքն ալ երկու տարբեր աշխարհներու մէջ էին կարծես:

Վազգէն Սարգիսեանը հպարտ և ուրախ էր հայկական բանակով:

Եւ Քոչարեանը նեղսրտածի ու մտահոգի տպաւորութիւն կը ձգէր:

Եւ այդ օրուան նայուածքին մէջ թուեցաւ մեզի, որ 27-10-1999-ի ողբերգութեան նախանշանները կան:

Եւ 27 Հոկտեմբեր 1999-ին «աղէտ»ը կատարուեցաւ...:

Եւ մենք հեռատեսիլէն խոր ցաւով հետեւեցանք Վազգէն

(Օտարը տես՝ էջ 11)

ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՍՈՐՎԱԾ ԱՀԱՒՈՐ ԴԱՍԸ... (Շար. էջ 2-էն)

Սարգիսեանի թաղման արարողութեան:

Եւ ներկաներուն մէջ կար նաեւ Սերժը:

Եւ հեռատեսիլի նկարահանողը, ոսպնեակը կարծես դիտաւորեալ մօտեցուց
և կեղրոնացուց երկրի ընդհ. Ապահովութեան պետին վրայ և երկար ատեն
այդպէս նկարեց:

Եւ մենք տեսանք Սերժը, այդ երկար նկարահանման տեսողութեան, գլուխը
վատ ձուած. զատ վատ...:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
(ՎՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ)

Երեքշաբթի 18 Մայիս 2000

**Ժ Ի Ր Ա Յ Ր Ն Ա Յ Ի Ր Ի Ի Խ Օ Ս Ք Ը
 Հ Ե Ր Ո Ս Ն Ա Հ Ա Տ Ա Կ - Գ Ր Ո Ղ
 Ռ Ո Ւ Բ Է Ն Ս Ե Ի Ա Կ Ի
 Մ Ն Ն Դ Ե Ա Ն 115 Ա Մ Ե Ա Կ Ի Շ Ք Ե Ղ Հ Ա Ն Դ Ի Ս Ո Ւ Թ Ե Ա Ն
 (21 ԱՊՐԻԼ 2000, ԵՐԵՒԱՆ, ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀ)**

Սիրելի Հայրենակիցներ,
 Ինձի համար և՛ պատիւ և՛ հանոյք է,
 մեր ժողովուրդի պանծալի գաւակ, հերոսատի՛պ Ռուբէն Սեւակի ծննդեան 115-ամեակի հանդիսութեան ներկայ գտնուիլն ու սրտի խօսք ըսելը:

Ռուբէն Սեւակի ամբողջական կերպարը, իրր մտաւորական, գրող, բանաստեղծ, բաւարար ծանօթ չէր դեռ մինչեւ վերջերս:

Թէ՛ Սփիւռքի և թէ՛ Հայաստանի գրասէր լայն շրջանակներուն: Ներեցէ՛ք ինձի, եթէ կը գարմացնեմ ձեզ: Ռուբէն Սեւակի դէմքին միայն մէկ երեսին տեղեակ էր ժողովուրդը: Ջինք կը ճանչնային աւելի շատ որպէս քնարերգակ բանաստեղծ, սիրոյ, ներանձնական ապրումներու, ծաղկի ու թիթեռի երգիչ: Մինչդեռ ան ունէր ուրիշ երես մըն ալ: Նոյնքան և աւելի գրաւիչ, լուսափայլ, ես պիտի ըսէի՝ կարեւոր ու օգտաշատ: Հայ-ազգային յանձնառու և առաջնորդ, ուղեցոյց մտաւորականի իր արժանիքն էր այդ:

Ռուբէնի այս մասնայատկութեան բացայայտումը եկաւ ամբողջացնելու իր դիմագրծութիւնը: Ամբողջացնելու իր փայլը: Լուսարձակելու իր տաղանդը իր բովանդակ գրաւչութեամբ:

Եւ այս պակասի լրացման, բերիի սրբագրման մէջ շնորհակալ մեծ աշխատանք ունի Ռուբէնի եղբոր-որդին, մերօրեայ ներհուն հրապարակագիր Յովհաննէս Զիլինկիրեանը:

Եւ եթէ բոյլատրէ՛ք, սիրելի հայրենակիցներ, ես իմ խօսքը պիտի կեդրոնացնեմ շատերուն անծանօթ, ոմանց կողմէ մոռացութեան տրուած իսկ ուրիշներէ ալ անգիտացուող Ռուբէն Սեւակի ա՛յս արժանիքներուն վրայ:

Ռուբէն Սեւակ իր ժամանակի մեր ազգային գաղափարախօսն էր:
 Աճ՝

Ժիրայր Նալիրի ելոյթի պահուն: Նկարի ոչին՝ հանրակ հերոս գրողի դուստրը՝ Եամիրում Սեւակ:

★ Եզակի ԱՁԳԱՍԷՐՆ էր - որ կը հաւատար իր ցեղի քաղաքակրթական բնածին տառապանքները: Չէր հանդուրժեր որ հինգ հազարամեայ պատմութեան տէր ժողովուրդ մը ապրէր ստրուկ, ցանուցիւր ու պանդուխտ: Ջրկուէր պետականութենէ: Ենթարկուէր քաղաք վանտալներու հուրին, սուրին ու աւերումներուն: Ջինք պահէին ծնկաչոք: Փնացնէին իր հանճարին, մտքին ու ձեռքին ստեղծագործութիւնները: Ինչ որ ինք կերտած էր գեղեցիկ ու բարգաւան:

Ահա թէ ինչու, ան միասնութեան ու պայտարի կը կոչէր հայութիւնը: Կը հաւատար հայ ժողովուրդի զարթօնքին ու յաղթանակին՝ բռնակալութեան վրայ: Անգակ-տելի սիրով կապուած էր իր ազգային ինքնութեան, լեզուին, հաւատքին: Իրեն համար սրբապղծութիւն էր հրժարիլը տանցմէ: Մինչեւ իսկ զանոց առ երեսուրանալը: Կը նշանակէ որ Ռուրէն, քայլ մըն ալ առաջ, էր քան Վարդանանք ու իրենց նմանները:

Ախորի նամբուն վրայ երբ առաջարկեցին իրեն դաւանափոխ ըլլալ ու փրկել-փլ, ան մերժեց: Եւ որպէսզի իր բանտակիցներէն թուլացող ու համակերպող չգտնուի, Ս. Գրքի վրայ երդում ընել տուաւ անոնց, որ ո՛չ մէկ ստիպումի տակ պիտի չդրժեն իրենց հայկականութիւնը և հաւատքը. «ԹՐԳԱՆԱԼԸ ՆՈՒԱՍՏԱՆԱԼ Է» ըսաւ անոնց ու խրատուեց:

Ռուրէն Սեւակ եղաւ նաեւ ՏԻՊԱՐԸ ՀԱՅ ՏՂԱՄԱՐԴՈՒ-ԱՄՈՒՍՆԻ բարոյական նկարագրին:

Տարագրութեան նամբուն վրայ ան բուռն էր, որպէս նաեւ բժիշկ, զիրենք փոխադրող թուրք կառապակին աղջկան, որ փրահարած էր իրեն: Թրքուհիին հայրը լատաշարկէ Սեւակին, որ ամուսնութիւն չէր իր դստեր հետ և ազատի, դառնալով քրօնափոխ: Այլապէս՝ կ'ըսէ ան, դուն և թկերներդ դատապարտուած էք մահուան: Կայ Ռուրէն կը մերժէ ըսելով, որ ինք տուսնացած է. ունի կին ու երեխայ: Կուզէ հաւատարիմ մնալ իր ամուսնական սխտին: Եւ հակառակ իրեն բախտակից լորդ մը հայ գրողներու տուած խորհուրդին, որ ինք բան չի կորսնցներ կրկնա-հուսնութեամբ ու հաւատքը փոխելով առ-համապէս, Ռուրէն կը պատասխանէ անոնց. «Եթէ մի՛նք, մտաւորականներս, յաւանանք մեր սրբութիւններուն, Ուխտին, գէշ օրինակ կը դառնանք մեր ժողովուրդին: Մենք բարի օրինակ ըլլալու ենք անոնց, այո, նահատակուելուն՝ զնով, որ կզգը ապրի»:

ՌՈՒՐԷՆ ՍԵՒԱԿ

Եզակի ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆ էր- որ կ'երա-

մէկ քանի շարժումներն ալ, անշուշտ, չէին կատարողի ի՛նչ հեզմանք, պատահեցաւ արարկամութեան հաւատացող Արեւմտահայկանները:

★ ՌՈՒՐԷՆ ՍԵՒԱԿ ԵՂԱՒ ՆԱԵՒ Ի

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍԲԸ

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂՉ ՌՈՒՐԷՆ ՍԵՒԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՅԱՐԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՆԵՐԿԱՅ ԵՂՈՂ ՄԵՐ ՄԻՐԵԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ, ՄԵՐ ԵՂԲԱՅՐԵՐՈՒՆ, ՄԵՐ ԲՈՅՐԵՐՈՒՆ՝

Հեռաւոր Ֆրանսայէն, մեր երախտագիտութիւնը կը յայտնենք ձեր ներկայութեան:

Կը յայտնենք նաեւ մեր հիացումը՝ մեր հայրենի ժողովուրդին, որ Հայաստանի այս դժուար օրերուն նայնիսկ, չէ մոռցած երբոս նահատակ բանաստեղծ Ռուրէն Սեւակը:

Մենք կը հաւատանք, որ Ազգ մը իր երեսներով կ'ապրի: Ազգ մը, որ երեսներ չունի, ապրելու իրաւունք չունի: Բայց ազգ մը, եթէ իր երեսները մոռնայ, այդ ազգը մեռնելու դատապարտուած է:

Ռուրէն Սեւակ 24 Ապրիլ 1915-ին, Չանգըրը ըսուած բրնական սպանդանոցին մէջ, մերժեց բրնակալու զնով ազատելու առաջարկը, և գիտակցարար նահատակուեցաւ:

Ռուրէն Սեւակ՝ այն երբոս նահատակ է, որ Վարդանանցի երբոս նահատակներուն նման, գիտակցարար դէպի մահ յառաջացաւ, վասն կրօնի և վասն եայրենիքի:

Ռուրէն Սեւակ, իր ախորեայ ընկերներուն, սա վերջին խօսքերը ըսաւ.

«Թրքանալը նուաստանալ է. մենք, որ ժողովուրդին առաջնորդներն ենք, եթէ մենք դաւանանք մեր դատին, ժողովուրդը պիտի կարսնցնէ իր հաւատքը պայտարի: Մենք օրինակ պիտի ըլլանք անոնց: Մենք պիտի մեռնինք որ հայ ազգը ապրի»:

1985-ին Ֆրանսայի Նիս քաղաքին մէջ կատարուած Ռուրէն Սեւակի հարիւր ամեակին յիշատակման հանդիսութեան, մեծ հայրենատէր բանաստեղծ Անդրանիկ Մառուկեան սապէս արտայայտուած էր՝

«Եթէ ինձի վիճակուէր՝ մեր նահատակ գրագէտներէն մէկուն յիշատակին արձան մը կանգնել, ինչպէս անձանօր զինուորի արձանները կան, և մենք ալ արձան մը ընտրենք, 1915-ի հայ նահատակ գրագէտները խորհրդանշող, ևս պիտի ուզէի Ռուրէն Սեւակին արձանը բարձրացնել»:

Վատիկանի Կաթոլիկ Պապը, ամէն տարի երովարտակով մը «Սրբութեան» սատիեան կը շնորհէ այն անձներուն, որոնք, հակառակ չարչարաններու, չեն փոխած իրենց կրօնքը, և հաւատարիմ մնացած են կաթոլիկութեան:

Թէեւ հայկական եկեղեցին, մինչեւ այսօր, Ռուրէն Սեւակին պաշտօնապէս սրբութեան աստիճան չէ տուած:

Բայց մենք կը հաւատանք, որ Ռուրէն Սեւակ՝ գիտակից հայ ժողովուրդի սրտին մէջ կ'ապրի, իբր մեծ սուրբ նահատակ, քան թէ այն օտար սուրբերը, որոնք կը փառաբանուին հայկական եկեղեցիներուն մէջ:

Յուսանք, որ Հայաստանեայց եկեղեցին, մօտիկ ապագային, իր արժանի տեղը կու տայ երբոս նահատակ Ռուրէն Սեւակին, և այս ձեռով կրկին կ'ապացուցանէ, թէ հայկական եկեղեցին՝ պատմութեան մէջ եղածին նման, իսկապէս հայկական ազգային եկեղեցի մըն է:

Ֆրանսայի Նիս քաղաքին մէջ Ռուրէն Սեւակի տնուան Յիշատակի Տան հիմնադիր

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ»

զէր հայ հողի ազատագրութիւնը և ժողովուրդի վերամիաւորումը անոր վրայ, ազատ, ապահով ու խաղաղ պայմաններու մէջ:

Ան խորհուրդ կու տար հայուն, որ կուրծք տայ բոնակալին և ոչ թէ կոնակ դարձնէ անոր: Արիւնի տեսէն չսարսափի: Զփախչի երկրէն զայն լքելով, յանձնելով բոնագրբաւողին, այլ փարի հողին ու զայն սիրէ:

«ՀՈՂԻԴ ՎՐԱՅ ԳԵՐԻ ՄԻ ԸԼԼԱՐ... ԱՅԼ ՏԻՐԷ» կը պատգամէր: Եւ հայ որբուայրի մօր բերնով սուրը կը յանձնէր օրօրոցի մանկան, որ երբ մեծնայ՝ վրէժն առնէ թուրֆէն սպաննուած իր հօր:

Ռուբէն կը յորդորէր հայուն, որ նախ ապաւինի իր միութեան, ապա խելին, բազուկին ու զէնքին: Գուք ու շնորհ չհայցէ ոչ մէկէն, ո՛չ երկինքէն և ոչ ալ տմարգի աշխարհէն: Ել՛ն ու փրկութիւնը տեսնէ անվեհեր պայքարի մէջ:

ՌՌԻԲԷՆ ՍԵՒԱԿ ԱՆՁՆԱԶՈՂՈՒԹԵԱՆ օրինակն էր: Ան չեղաւ միայն խորհուրդ ու խրատ բաժնող, այլ եղաւ անձնազոհ ազգասիրութեան ու հայրենասիրութեան օրինակ: Իսկական սպարապետի, ղեկավարի պէս կանգնեցաւ իր ժողովուրդին առջեւ որ զինք առաջնորդէ: Եւ որպէսզի, եթէ թուրքին եաթաղանը անխուսափելիօրէն պիտի իջնէ՛ր հայութեան վրայ, թող սուրը նախ ի՛ր մէջէն անցնէր ու ապա հասնէր իր ժողովուրդին: Իր այս նուիրումի ոգին վկայող ապացոյց չէ՞ր Մեծ Եղեռնի նախօրէին Պոլիս վերադառնալը գիտակցարար, իր ետեւ ձգած չքնաղ Զուհիցերիոյ խաղաղ, ապահով ու հեշտ կեանքը: Ան ուզեց կիսել իր ժողովուրդին նակատագիրը, ցաւն և ուրախութիւնը, և իր սկզբունքին հաւատարիմ՝ եղաւ առաջին զոհերէն, մեռաւ ոճիրներուն ամենէն քստմնելիովը:

ՌՌԻԲԷՆ ՍԵՒԱԿ ԶԳՕՆ, ՀԵՌԱՏԵՍ ԵՒ ՌԻՂԵՑՈՅՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐԻ ՏԻՊԱՐՆ ԷՐ, որ քաղաքական հետառութեամբ զգաց, որ Երիտթուրքերը կը պատրաստուէին քնազնջելու արեւմտահայութիւնը: Զգաստութեան երաւիրեց Պոլսոյ հայ ջոջերը որ հաւատք չընծայեան թուրքերու կեղծ խօստումներուն, անոնց այսպէս կոչուած «եղբայրութեան, հաւասարութեան ու բարեկամութեան» լոզունգին: «Գայլն ու Գառնուկը միատեղ չեն կրնար գոյակցիլ»- պատգամեց, և տեազանգ ենչեցնելով զգուշացուց. թէ՛ «ՍՏՈՅԳ ԿՂՍԵՄ ԶԵԶԻ, ՎՏԱՆԳԸ ՄԵՄ Է, ՇԱՏ ՄԵՄ, ԱԻՆԼԻ ՄԵՄ ԲԱՆ ԿՐՆԱՆՔ ԵՆԹԱԴԻՆԵԼ»:

Եւ գրեթէ խնդրական առաջարկեց, որ Հայութիւն-Երիտթուրքեր խաղաղ գոյակեցութեան հաւատացողները հրաժարին իրենց պատրանքներէն ու մտածեն, ընդհակառակը, ինքնապաշտպանուելու մասին: Ռուբէնի խօսքով. «ԺԱՄԱՆԱԿՆ Է ՀԱԿԱԶԴԻՆՈՒ, ՀԱԿԱԶԴԻՆՔ»:

Դժբախտաբար, Իմաստուն այս թելադրանքները սակայն, չլսուեցան 1910-ական թուականներու մեր արեւմտահայ մտաւորականութեան մեծ մասին կողմէ: Համազգային դիմադրութիւն կարելի չեղաւ իրականացնել՝ Սարդապատի տիպի: Անջատ մէկ քանի շարժումներն ալ, անշուշտ, չէին կրնար պէտք եղած արդիւնք տալ: Եւ նակատագրի ի՛նչ հեզմանք, պատահեցաւ աղէտը: Եւ առաջին զոհերը եղան Թուրքին բարեկամութեան հաւատացող Արեւմտահայ քաղաքական գործիչներն ու մտաւորականները:

ԹԵԼԱԴՐՈՂ ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆԸ- որ երկար չսպասեց համոզուելու համար, որ այսպես կոչուած ֆրիստոնեայ ու ֆաղափակիրք Եւրոպան նենգ էր, ստոր ու խաբերայ երբ հայութեան բարեկամ կը ձեւանար: Այդ պետութիւնները խոստացան մեզի օգնել: Բայց խօսքով միայն: Մինչդեռ, բանակցութեան սեղաններու շուրջ, շնականօրէն «ՄԵՐ ԱՐԵԱՆ ԵՒ ԼՌՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԸ ՍԱԿԱՐԿԵՑԻՆ»- կ'ըսէ Ռուբէն, խորհուրդ տալով հայութեան, որ չվստահի այդ շահամոլ տէրութիւններուն բարոյականութեան: Անոնք, ամէն անգամին ալ, ցեղասպաններուն բարեկամն ու հովանաւորը եղան: Եւ դե՛ռ կը մնան մինչեւ այսօր: Յրանսայի Սենատին ներկայի կեցուածքը օրինակ:

Ուստի, խորհուրդ կու տար որ հայութիւնը, իր Պատմութեան դասերէն իմաստնացած, լաւ նանչնայ իր բարեկամն ու թշնամին:

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ ՀԱՅ ԻՍԿԱԿԱՆ ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆԻ ՏԻՊԱՐՆ ԷՐ.- Ան կը հաւատար, որ Ազգի ու Հայրենիքի ազատ ու ապահով գոյութեան պաշտպանութեան, ժողովուրդի նիշդ առաջնորդութեան մէջ, մտաւորականութիւնը առաջնակարգ դեր ունի:

Իր խօսքը իրեն ժամանակակից մտաւորականութեան ուղղելով կ'ըսէր. «ԴՌՈՒՔ ՑԵՂԻՆ ՈՒՂԵՂՆ ԷՔ»: Եւ կ'այսպէս Ազգին սպառնացող վտանգին անտեղեակ, կամ անոր հանդէպ անհոգ գտնուող գրողները, որոնք «ԻՐԵՆՑ ԳՐԻՉՆԵՐԸ ՀԱՅ ԱՐԵԱՆ ՄԷՋ ԹԱԹԽԵԼԷ ՎԵՐՋ ԶԻՆԱՐԷՆ ՏԱՂԵՐ ԿԸ ԳՐԵՆ ՈՐ ՄԱՐԴԲԱՆ ԶՀԱՍԿՆԱՅ»: Այն պահուն, երբ իրենց պարտականութիւնը ժողովուրդը արթուն ու գիտակից պահել է:

«ՄԵՆՔ ԴԵՌ ԱՊՐԻԼ Կ՝ՈՒՋԵՆՔ. ՄԵՋ ՄՏՔԻ, ՀՈԳԻԻ ՈՒ ՄԱՐՄՆԻ ԲԺԻՇԿՆԵՐ ՄԻԱՅՆ ՊԷՏՔ ԵՆ»- կ'ըսէր Ռուբէն իր գրչեղբայրներուն որ անոնք սքափին: Իրենց ուղեցոյց մտաւորականի պատմական դերին մեղանշող գրողներուն ալ կը կշտամբէր գոչելով. «ՀԵՌՈՒ ՄԵՋՄԷ ԱԽՏԱԳԻՆ ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆՆԵՐ: ԵԹԷ ՉԵՐ ՈՒՂԵՂԸ ՈՒՐԻՇ ԿԵՐՊ (Ըստ.ն էջ 5)

Ժ Ի Ր Ա Յ Ր Ն Ա Յ Ի Ր Ի Ի Խ Օ Ս Ք Ը ... (Շար. էջ 4-էն)

Ջ Ի Կ Ր Ն Ա Ր Խ Ո Ր Հ Ի Լ Ք Ա Ն Յ Ո Ւ Ս Ա Հ Ա Տ Ե Ց Ն Ե Լ Ո Վ Մ Ե Ր Կ Ե Ն Ս Ո Ւ Ն Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը, Մ Ե Ն Ք Պ Ի Տ Ի Փ Ր Ց Ն Ե Ն Ք ՈՒ Ն Ե Տ Տ Ե Ն Ք Ա Յ Ի ՈՒ Ղ Ե Ղ Ը»:

Դժբախտաբար, Մեծ Եղեռնի նախօրէին, Արեւմտահայ մտաւորականութեան մեծ մասը եղան անտարբեր ու համակերպող: Մինչեւ իսկ «յոռետես» ու «ծայրայեղական» կոչեցին Ռուբէն Սեւակին: Բայց կեանքը եկաւ վկայելու, որ մարգարէատիպ այս մտաւորական-գրողը ճիշդ կանխատեսած ու դատած էր: Յեղասպանը Գրիգոր Զօհրապաներէն ու Ակնուհիներէն աւելի ուշիմ և խորամանկ եղած էր: Որպէսզի հայութեան կարեւնայ բնաջնջել, նախ, մտաւորականութիւնը բաժնած էր ժողովուրդէն: Ռուբէնի բնորոշումով՝ «ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Ը ՎԵՐԱԾԱԾ ԷՐ ԱՆՄԱՐՄԻՆ ԳԼՈՒԽԻ, ԻՍԿ ՄԵՐ ՑԵՂԸ, ԱԶԳԸ ԴԱՐՉՈՒՑԱԾ ԱՆԳԼՈՒԽ ՄԱՐՄԻՆ»:

Այսպէ՛ս գործեց Թուրքը. հայութեան անմարմին գլուխը ճզմեց զինք նախ մեկուսացնելով, իսկ, անգլուխ մարմինն ալ, այսինքն ժողովուրդը, բնաջնջեց ձորերու մէջ ու անապատներու կիզիչ աւազներուն վրայ:

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ ԳԻՏԱԿՑԱԲԱՐ ԳՆԱՑ ԴԷՊԻ ՄԱՀ ՈՒ ՈՂՋԱԿԻԶՈՒՄ: Կարելի է ըսել՝ որ հինգերորդ դարու Վարդանանց լուսնին կրկնեց ու գործադրեց քաներորդ դարու մէջ: Ան կը հաւատար, որ «Իմացեալ մահը անմահութիւն է»:

«ՄԵՆՔ ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ՍԵՐՄՆ ՈՒՆԻՆՔ ՄԵՐ ՄԷՋ, — գրած է նահատակ բանաստեղծը, — աւելցնելով. «ԲՈՆԱԳՐԱԻԶՆԵՐԸ ՀԱՅՈՒՆ ՏԱՊԱՆԻՆ ՎՐԱՅ ԳՐԵՐ ԵՆ «ՄԱ՛Հ ՀԱՅՈՒՆ: ԻՍԿ ՀԱՅԵՐԸ, ՆՈՅՆ ԱՅԻ ՏԱՊԱՆԻՆ ՄԻԻՍ ԵՐԵՍԻՆ ՎՐԱՅ ԳՐԵՐ ԵՆ. «ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆ»:

Իրականացաւ նաեւ ա՛յս մարգարէութիւնը, հոգ չէ թէ կիսով: Իրականացաւ Վերածնութիւնը որուն կը հաւատար ինք: Հայ պետականութեան գոյութիւնը խօսուն ապացոյց է իր այս լաւատեսութեան - ահա, աւելի քան ութսուն տարիներէ ի վեր:

Կ'ըսենք՝ կիսով իրականացաւ. որովհետեւ Արեւմտահայաստանը, Արարատը կը մնայ գերի. գրաւեալ: Ոճիրը կը մնայ անպատիժ: Արդար հատուցում դեռ չէ եղած հայութեան:

Սա պահուս, Քանաքեռի բարձունքին դէպի երկինք խոյացող յուշարձանը Ռուբէն Սեւակի, իր մշտայուշ անունը կրող դպրոցի բակին կանգնեցուած, իր խոով աչքերէն մէկը յառած է Արարատին, սգալով գերութիւնը անոր: Իսկ միւսով ալ կը դիտէ Հայաստանի Հանրապետութեան ներկայ վիճակը որ իր սիրտը կը կսկծացնէ:

Այո, խոով է երրոսի սիրտը. ի տես մայր հողէն կատարուող արտագաղթին: Ժողովուրդի կենսամակարդակի անկումին: Հայ մշակոյթի ու արուեստի նահանջին: Հայ մտաւորականութեանը դիմադրական ոգիի ու յռուստի-պահի դերի տկարանալուն, և վերջապէ՛ս՝ խոով է, քանի որ, հոգե-բարոյական այլասերումի երեւոյթներ յայտնուած են ժողովուրդի մէջ: Օտար ու ազականիչ քարէն խուժած են մեր երկիրը և կ'այլանդակեն Հայաստանի կուսակա՛ն դէմքը:

Ռուբէն Սեւակ միշտ և միշտ մերժած է հայ ժողովուրդի ազգային նկարագրի, բարքերու և հոգե-մտաւոր ու բարոյական արժէքներու ամէն այլասերում:

Ահա, թէ ինչու, անոր կիսանդրիին մարմարեայ շրթները կը վերակենդանանան սա պահուս, լեզու կ'առնեն և կը պատգամեն մերօրեայ հայութեան, հայրենաբնակ ժողովուրդիդ առանձնապէս, գոչելով. —

ԱՅԼԱՍԵՐՈՒՄ՝ ՈՋ. ԱՅԼ՝ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ: ՄԵՋԻ ՊԷՏՔ Է ՆՈՐ ԵՒ ԱՄԲՈՂ-ՋԱԿԱՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ, ՈՐ, ՆԵՐԿԱՅԻ ԱՆԲԱՂՉԱԼԻ ՎԻՃԱԿԷՆ, ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԵՒՍ ՈՒ Ա՛Լ ԸՆԴՄԻՇՏ, ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԴՈՒՐՍ ԳԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՈՒ ԴԻՄԷ ԴԷՊԻ «ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՈՒ ԲԱՐԳԱԻԱՃ ՀԱՅՈՒԹԵԱՄԲ» ԻՏԻԱԼԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻՆ, ՈՐՈՒՆ ԿԸ ՀԱԻԱՏԱՆՔ: ՔԱՆԻ ՈՐ, ՄԵՐ ԴԱՏԸ ԱՐԳԱՐ Է: ԻՍԿ ԱՐԴԱՐ ԴԱՏ ՄԸ, ՈՒՇ ԿԱՄ ԿԱՆՈՒԽ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԿԸ ՅԱՂԹԱ-ՆԱԿԷ:

**ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
[ԿՐԷԺ ՈՐՈՒՔԷՆԵԱՆ]**

Երեքշաբթի 16 Մայիս 2000

**Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՆՔ՝
ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ**

**ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
(ԿՐԷԺ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ)**

Շատ հասկնալի է, որ գրեթե ամբողջությամբ Հայաստանի թերթերուն, իրականությունները գրելու պիտի վախճային: «Մաֆիա»ներով հակակշռուող երկրի մը մէջ, այս «վախ»ը շատ բնական է:

Բայց ինչո՞ւ Սփիւռքի հայ մամուլի պատասխանատուները, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, իրականությունները չգրեցին, լուռ կը մնան:

Անոնք շատ լաւ գիտէին, թէ Ռ. Զոչարեան դաշնակցականամիտ և Ամերիկասէր մըն էր:

Բայց 27 Հոկտեմբեր 1999 ողբերգութեանցէն ետք, անոր իսկական «դէմք»ը մէջտեղ չհանեցին:

Անոնք խուսափեցան ըսելու իրականությունները որ Հայաստանի ժողովուրդը, առաջին օրէն հասկցած էր, թէ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի Հայաստանի Ազգային ժողովին մէջ կատարուած ողբերգութեան բարոյական րուն պատասխանատուները Ռոպէր և Սերժ խմբակն է:

Եւ այսօր, այլեւս բոլորին ծանօթ է, ոճիրին իսկական պատմութիւնը:

Ա.Մ.Ն.ի Ա. Գ. փոխ նախարար Սթրոպ Թալպոթ, ոճիրէն քանի մը ժամ առաջ, Երեւան կը գտնուէր: Չանացած էր համոզել Հ.Հ. Վարչապետ Վազգէն Սարգիսեանը, որ ընդունի Ղարաբաղի մասին Ամերիկեան բանաձեւը:

Ի՞նչ էր Ամերիկեան բանաձեւը. «Ղարաբաղը Հայաստանին կապող Լաչինի միջանցքին փոխարէն, Ջանգեզուրը Ազերիներուն տալ»:

Վարչապետ Վազգէն Սարգիսեան, Հայաստանի համար անձնասպանութեան համազօր եղող Ջանգեզուրը Ազերիներուն տալու այս առաջարկութիւնը, վճռականապէս մերժած էր:

Ս. Թալպոթ, այս մերժումէն ետք, մեկնեցաւ Երեւանէն: Եւ քանի մը ժամ յետոյ՝ «ոճիր»ը գործուեցաւ:

Սպաննուեցան Հ.Հ. Վարչապետ, ռուսամէտ Վազգէն Սարգիսեանը և, մասնատրապէս՝ Հայաստանը վերստեղծող ռուսամէտ ու Համայնավար Կարէն Տէմիրճեանը:

Այս ձեւով Հայաստանը մնաց իր նախասիրութիւններով ծանօթ և թրջամէտ նախագահի մը ձեռքը, որուն ինքնութիւնն ալ կասկածի տակ է այսօր:

* * *

27 Հոկտեմբեր 1999-ի ռճիրէն մինչև այսօր, 7 ամիսներ անցան:

Եւ Ամերիկացիները տեսնելով հայ ժողովուրդին այս կատարուած ողբերգութեան դէմ ցուցաբերած «անմարդկային» անտարբերութիւնը, և առանց մտադոգուելու որ իրենց կատարած սադայէլական սադրանքները կրնան մէջտեղ ելլել, սկսան կրկին սեղանի վրայ դնել իրենց «Ղարաբաղեան բանաձեւը»:

Ամերիկացիներուն Հ.Հ.ի Նախագահին ձեռքով, Հայաստանի պետականութիւնը ջլատելու և «Միասնութեան դաշինքը» կտոր կտոր ընելու համար կատարած կարգադրութիւնները, բոլորին ծանօթ է:

Մինչ այդ՝ Ամերիկացիները, Հայաստանի երեսփոխաններու խումբ մը վերջերջս Ամերիկա կը հրաւիրեն (Այս հրաւերին նպատակը չհասկնալու համար, ապուշ պէտք է ըլլալ): Եւ հոն, Ամերիկացի գործակալները, հայ երեսփոխաններուն «ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԵՆ» որ թիկունք կանգնին «ԶՈՉԱՐԵԱՆԻ ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ԶԱՂԱԶԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ»:

Եւ ի՞նչ է այս քաղաքականութիւնը:

Ճիշդ ու ճիշդ, Ա.Մ.Ն.ի Ա. Գ. Նախարար հրեայ վհուկ Մատլէնի օգնականը Երդո Ս. Թալպոթին՝ «ԼԱՉԻՆԻ ՓՈՒՄԱՐԵՆ՝ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԸ ԱԶԵՐԻՆԵՐՈՒՆ ՏԱԼ»-ու 27 -Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեան օրը առաջարկած բանաձեւն է:

Հայոց տեղ, եթէ ուրիշ ազգ մը ըլլար, Նախագահութեան իսկական «դէմք»ը մէջտեղ հանող այս առաջարկէն ետք, «ԿԸ ԿԱՏՂԵՐ»:

★ ★ ★

Բայց Ամերիկացիները, շատ լաւ գիտեն որ հայ ժողովուրդը, 1988-էն սկսեալ, Ղարաբաղի և Հայաստանի անկախութեան համար կատարուած «Թատրոն» ցոյցերուն հետեւանքով, ենթարկուած է ապրուստի անտանելի պայմաններուն և որեւէ ձեւով հակազդելու կարողութիւնը չունի:

Շատ ծանօթ ասացուածք է. «Թշուառութեան ենթարկուած ժողովուրդի մը մէջ՝ վեհանձնութիւն մի փնտռէք»:

Եւ կ'ըսուի, թէ հայ ժողովուրդին այս «անտարբեր» և «անզգայ» կեցուածքը նկատած էին նաեւ, Երեւանի մէջ, 27 Հոկտեմբերի ողբերգութեան գիշերը ուշատեն, մեզի համար տխրահռչակ անձնաւորութիւններ՝ ամերիկացի Յովնանեան [Այն՝ որ Հայաստանի 1991-ի անկախութեան առաջին տարիներուն, Պոլսեցի մեծահարուստ գործարանատէր հրեայ Իզաք Ալաթոնիին հետ, Հայաստանէն դէպի Տրապիզոն տանող ազատ ճամբայի մը շինութեան «անիրականալի» երազները կը տեսնէր: Եւ կը թուի, որ այս ալ ուրիշ Գրիգոր Զօհրապ մըն է, որ թուրքերուն հետ եղբայրութեան կը հաւատայ: Թերեւս ալ, Գ. Զօհրապին նման, Ֆարմասոն է], Ղարաբաղի [Աւելի ճիշդ «Զամչաթքացի»] գրող Զօրի Բալայեան [Այն՝ որ Ղարաբաղի հարցի «ստեղծիչ»ներէն ըլլալով, այսօրուան Հայաստանին ողբերգութեան մեծագոյն պատասխանատուներէն մէկն է], եւ Ղարաբաղի առաջնորդը՝ Պարգեւ Արքեպիսկոպոս Մարտիրոսեան [Այն կրօնականն է, որ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի նախընթաց օրերուն, Վազգէն Սարգիսեանի կառավարութիւնը կաթողիկոսական ընտրութիւններուն կը միջամտէ ըսելով զինք ամբաստանող զեկոյց մը ստորագրած էր, վեց կրօնականներու հետ]: Այո, այս երեքին կը վերագրուի, ըստ շրջան ընող գրոյցներու, որ Ոճիրին գիշերը Երեւանի ծանօթ ճաշարաններէն մէկուն մէջ, կերած ու ճնկած են, որ «Կոմունիստ» Կարէն Տէմիրճեանը և անոր գործակիցը՝ Վազգէն Սարգիսեանը մէջտեղէն «վերցրած» են: Եւ գոհունակութեամբ նկատած են, որ ժողովուրդը, այս կատարուած ողբերգութեան դէմ, որեւէ հակազդեցութիւն չէր ցուցաբերած:

★ ★ ★

Հայ ժողովուրդին անտարբեր և անկարող հոգեվիճակին շատ ծանօթ ամերիկեան գործակալները, այս օրերուն շատ սատանայական և հրէշային առաջարկ մը ներկայացուցին մեծ մասամբ անօթի և թշուառ հայ ժողովուրդին... Ղարաբաղի հարցի լուծման համար «Լաչինի միջանցքին դէմ Հայաստան, Ջանգեզուրը Ազերիներուն տայ»:

Ասոր փոխարէն Ամերիկացիները կը խոստանան՝ ԵՐԵՔ ՄԻԼԻԱՐ ՏՈԼԱՐԻ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵՋ:

Այս զազրելի առաջարկը՝ միայն Ամերիկեան «քաղաքակիրթ» կանկաթերներու պետութիւնը կրնայ ընել:

Հայ ազգը՝ դրամի համար իր հայրենիքը չի ծախեր:

Ոչ թէ երեք միլիար տոլարի, այլ աշխարհի բոլոր հարստութիւններուն փոխան, հայ ազգը՝ իր հայրենիքէն թիզ մը հող չի կրնար ծախել:

Բայց, մեզի համար, ամենէն ցաւալին, ամերիկացիներուն հայ ազգին «բարոյական»ին համար որոշած «սակ»ն է՝ «ԵՐԵՔ ՄԻԼԻԱՐ ՏՈԼԱՐ»:

Ամերիկացիները կը հաւատան, որ հայերը, երեք միլիար տոլարի փոխարէն, իրենց հայրենիքը կրնան ծախել:

Չէ՞ որ արեւմտեան պետութիւնները, 150 տարիներէ ի վեր, շատ աժան գնով ծախու առին հայանուն դաւաճանները:

Եւ մանաւանդ Ամերիկացի գործակալները՝ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութիւնը կազմակերպողները և զայն գործադրողները այնքա՛ն աժանի գնեցին, որ, ամերիկացիներուն համոզումով, հայուն հայրենիքը գնելու համար, իրենց առաջարկած «ԵՐԵՔ ՄԻԼԻԱՐ ՏՈԼԱՐԸ, ՃԻՇԴ ԳԻՆՆ ԷՐ»:

★ ★ ★

Այսօր, այլեւս շատ յստակօրէն պարզուած է, թէ Սիոնիստներու դրդումով, ինչո՞ւ ստեղծուեցաւ Ղարաբաղի հարցը:

Սիոնիստները, հայերու միջոցաւ «Ղարաբաղի» կնճիռը մէջտեղ հանելով, «մէկ քարով քանի մը թռչուն միասին որսացին»:

Նախ և առաջ, «Ղարաբաղի» հարցին պատճառաւ, հայերը մոռցան Արեւմտեան Հայաստանի Դատը, ի մեծ ուրախութիւն թուրքին և հրեային:

Որովհետեւ թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը՝ Իսրայելի պետութեան ապահովութեան համար, կենսական կարեւորութիւն ունի:

Եւ յետոյ՝ Ղարաբաղի «անլուծելի» հարցը լուծելու համար, հայերը ստիպողութեան մը առջեւ դրուեցան՝ «Ղարաբաղի փոխարէն՝ Ջանգեզուրը տալ Ազերիներուն»:

Այս ձեւով Հայաստանը պիտի անջատուի Պարսկաստանէն և բոլորովին պիտի շրջապատուի Ազերիներով և թուրքերով: Եւ Ազերիները պիտի միանան Նախիջեւանին և թուրքիոյ: Այս՝ Սիոնիստական-թուրանական ծրագրին իրականացումն է: Այս՝ Ռուսիոյ Կովկասէն բոլորովին հեռացման որոշումն է: Եւ Ռուսիոյ թիկունքը կորսնցնող Հայաստանին ՄԱՀՈՒԱՆ ՎՃԻՌՆ Է:

★ ★ ★

Սիոնիստ Արեւմտեան պետութիւններուն նպատակը՝ Հայաստանը կործանելով՝ մեծ թուրանական պետութիւն մը ստեղծել է:

Եւ Սիոնիստները՝ այս թուրանական պետութեան շնորհիւ, պիտի հակազդեն Ռուսիոյ, և մանաւանդ՝ իրենց համար ակելի մեծ վտանգ նկատած Չինաստանին: Օգտուելով այն հանգամանքէն, որ Ռուսիոյ և Չինաստանի մէջ թուրանական ծագում ունեցող մեծ թիւով բնակչութիւն գոյութիւն ունի:

Սիոնիստ արեւմտեան երկիրներուն հեռանկարը՝ թուրանական մեծ կայսրութիւն մը ստեղծելէ յետոյ, Ռուսիոյ և Չինաստանի մէջ գտնուող թուրանական ժողովուրդները գրգռելով, գիրենք ապստամբութեան մղել է:

Այս ձեւով Սիոնիստ արեւմտեան պետութիւնները, իրենց ակադեմիական «բաժնէ և իշխէ» ռազմավարութիւնը գործադրելով, Ռուսիան և Չինաստանը հակակրճոյ տակ պիտի առնեն, և պիտի շահագործեն անոնց անհատում հարստութիւնները:

Բայց այստեղ՝ ուշադրութիւն. Սիոնիստ արեւմտեան պետութիւնները մոռնալու չեն, որ մինչեւ 1917, այսօրուան Իսրայէլի պետութեան հողերը՝ Օսմանեան կայսրութեան մաս կը կազմէին:

Եւ ամբողջ Միջին Արեւելքը, Սուրիայէն մինչեւ Սէուտ. Արաբիա և մինչեւ Եմէն, Օսմանցի թուրքերուն ձեռքն էր: Եւ «Սեւ ոսկի» կոչուող Միջին Արեւելքի քարիտի հանքերը, բոլորն ալ թրքական հողեր էին:

Սիոնիստները թող չմոռնան նաեւ, որ Օսմանցի թուրքերը գրաւած էին Եւրոպական հողերը և հասած մինչեւ Վիեննայի դռները, և Միջերկրական Ծովը, մինչեւ Ալեքիա. գրեթէ իրենց հակակրճոյն ենթարկուած էր:

Եթէ թուրքերը, Ազերիներուն սահմանակից ըլլալով, միանան և ազերիներուն «փեթրոլ»ին տիրանան, անոնք իրենց թրքական վայրագութեամբ և ճարպիկութեամբ՝ Ռուսերէն և Չինացիներէն շատ ակելի վտանգաւոր մրցակից մը կրնան ըլլալ Սիոնիստ արեւմտեան պետութիւններուն համար:

Այս տեսակէտով՝ մենք կը հաւատանք, որ թուրքերը Սիոնիստ արեւմտեան պետութիւններուն գլխուն վրայ «Դամոկլեան Սուր» մըն են, տեւական և անհակաշոյնի ու մեծ վտանգ մը:

Մենք խորապէս համոզուած ենք, որ Կովկասի և Հայաստանի մէջ Ռուսերուն ներկայութիւնը՝ Հայաստանի գոյութեան համար ամենամեծ երաշխիքն է:

Եւ նոյնպէս համոզուած ենք, որ հայկական պետութեան գոյութիւնը, Ռուսերուն համար Կովկասի մէջ, մեծագոյն պատնէշն է. թուրքերուն յառաջացման դէմ:

Եւ Ռուսերը եթէ Հայաստանը կորսնցնեն և ստիպուին հեռանալ Կովկասէն, Թաթար-թուրքերը, պատմութեան մէջ եղածին նման, մինչեւ Մոսկուայի դռները կրնան յառաջանալ:

Այս տեսակէտով Ռուսերը, միշտ ըրածնուն նման, ամենամեծ թիկունքը և տնտեսական օգնութիւնը կատարելու են Հայաստանին, ասոր գոյութիւնը և գոյութիւնը ապահովելու համար:

Նոյնպէս՝ Սիոնիստ արեւմտեան պետութիւնները, ըմբռնելով թրքական ծաւալման իրենց համար ալ ներկայացուցած ապագայ վտանգը, Հայաստանը մինչեւ հիմա, պատմութեան մէջ տեւական ըրածնուն նման, ո՛չ թէ պետք է աշխատին կործանել, այլ՝ ընդհակառակն, ԻՐԵՆՅ ՇԱՀՈՒՆ ՀԱՄԱՐ իսկ, Հայաստանը պարտին պաշտպանել և զօրացնել:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻՆԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒՊԷՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 30 Մայիս 2000

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ
 ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԵՐԷՆ ԳՐԵԹԷ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ,
 ՀԱՅՈՒՆ ԴԷՄ ԵՂՈՂՆԵՐՈՒՆ
 «ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ»Ը ՄԷՋ ԵՂԱԻ:
 ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
 [ԿՐԵԺ ՈՌՈՒԲԵՆԵԱՆ]

Կը կարծենք, թէ այս հարցումին պատասխանը, նախ և առաջ, կուսակցու-
 թեան կառույցին և սկզբունքներուն մէջ փնտռել պէտք է:

Դաշնակցութիւնը՝ ԲՐԳԱՉԵՒԻ կազմակերպութիւն մըն է:

Հրամանները վերէն կը տրուին: Եւ «Կարի մասը» այս հրամանները, առանց
 առարկելու, գործադրելու ստիպուած է:

Մենք, այս մեծատիրական կառույցին մասին, շատ մը մանրամասնութիւննե-
 րու տեղեկացանք շարքային դաշնակցական, բայց իսկական հայրենասէր մը
 եղող Յովիկ Էթեանէն:

Զօր. Դրոյին քարտուղարն ալ եղած Յովիկ Էթեանին մեզի պատմածները.

այստեղ նշելու պիտի ջանանք:

«Եղեռնէն յետոյ, բաւական թափա-
 ռելէ ետք, ճակատագրի բերմամբ,
 Ա.Մ.Ն.Ի մէջ՝ Ծիբակօ-ի շրջակայքը
 հաստատուեցայ:

Եւ հոն, իբր կուսակցական, մաս-
 նակցեցայ Լ.Յ.Դ.Ի հաւաքոյթներուն:

Օր մը, չհանդուրժելով Կուսակցու-
 թեան տեղւոյն պատասխանատունե-
 րուն մեծատիրական կարգադրութիւն-
 ներուն, իրենց հարցուցի, թէ ինչո՞ւ,
 ձեր առած որոշումներուն մասին, մեր
 կարծիքը և մեր համամտութիւնը չէք
 հարցներ:

Պատասխանատուն ինծի սապէս
 պատասխանեց. Կեդրոնական Կոմի-
 տէն ինչ որ որոշէ, ընդունելու ստիպ-
 ւած էք, ըստ կուսակցութեան կանո-
 նագրութեան:

Ես ալ առարկեցի. «Մենք ալ այստեղ
 թութակներ չենք, որ կրկնենք ձեր ըսա-
 ծը և ուզածը»:

Այս եղաւ իմ վերջին խօսքս: Եւ ան-
 կէ յետոյ, վերջնականապէ՛մ հեռացայ
 այս մեծատիրական կուսակցութենէն»:

18 դարու վերջերէն սկսեալ, մանա-
ւանդ Ֆրանսական Յեղափոխութենէն
յետոյ, հրեաները, իրենց դրամին ուժին
շնորհիւ, աշխարհին տէրը դարձան:

Հրեաները դրամ ունէին, բայց
«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» չունէին:

Եւ դարերէ ի վեր ամէն օր, իրենց
Սինակոկներուն մէջ՝ «ԳԱԼ ՏԱՐԻ
ԵՐՈՒՍԱՂԵՍԻ ՄԷՋ» կը հառաչէին:

Բայց իրենց երազային հայրենիքին
հողերուն վրայ՝ Արաբներն էին որ
կ'ապրէին:

Եւ այդ հողերը, երեք դարերէ ի վեր,
ենթարկուած էին Օսմանեան Կայսրու-
թեան իշխանութեան:

Եւ դրամ և խելք ունեցող հրեաները,
Ֆրանսական Յեղափոխութենէն սկըս-
եալ, իրենց «երեւակայական հայրենի-
քը» ձեռք անցընելու համար, շատ լայ-
նածաւալ և աղուեսային ռազմավարու-
թեան վրայ հիմնուած ծրագիրներ
պատրաստեցին:

Պաշտտինի հողերուն տէրը եղող
Օսմանեան Կայսրութիւնը, 18րդ դարէն
սկսեալ, Ռուսական յառաջացումներուն
սքտոնաւառ, խորտակուելու ճամբուն
մէջ էր:

Բայց հրեաները, ամէն բան ըրին, որ Օսմանեան կայսրութիւնը պաշտպանեն:
Նաքոլէոն Պոնապարդին, որուն հրեաները իրենց դրամով «գնած» էին, 1812-
ին Ռուսիոյ վրայ յարձակել տուին:

Երեւակայեցէք՝ այդ շրջանին Ֆրանսան ո՞ր, Ռուսիան ո՞ր:

Բարեբախտաբար, Նաքոլէոնը, Ռուսիոյ մէջ ջախջախիչ պարտութեան մատ-
ուելով, խուճապահար ետ վերադարձաւ:

1855-ին Ֆրանսա, Անգլիա և Իտալիա, Օսմանեան Կայսրութեան հետ միաս-
ին, Խրիմի վրայ խուժեցին:

Ռուսիոյ դէմ կատարուած այս յարձակումներուն մէջ, Արեւմտեան պետու-
թիւններուն շահերը և հրեաներուն ծրագիրները իրարու հետ զուգահեռ կ'ըն-
թանային:

1876-ը շատ ճակատագրական թուական մըն է, թէ՛ հրեաներուն և թէ՛ մա-
նաւանդ, հայերուն համար:

Այդ թուականին Ռուսերը, Արեւմտեան Հայաստանին կարեւոր մէկ մասը ազա-
տագրած և Պուլկարիայէն անցնելով մինչեւ Պոլսոյ դռներուն առջեւ հասած էին:

Բայց այն ատենուան Անգլիոյ Վարչապետը՝ հրեայ Տ'իզրայէլի, միանալով
արեւմտեան պետութիւններուն հետ, Ռուսերուն՝ Պոլիսը գրաւելուն արգելք եղաւ
և ստիպեց Ռուսիոյ, որ Արեւմտեան Հայաստանէն քաշուի:

Այս ձեւով Օսմանեան Կայսրութիւնը փրկուեցաւ կործանումէ:

Մենք կը հաւատանք, որ 1876 թուականը, հայկական պատմութեան մէջ շատ
աւելի կարեւոր թուական մըն է, քան 24 Ապրիլ 1915-ը:

ՄՐՏՑԱԻ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԿՏԱԿԸ

Սփիւոհի կեանքին հայոց ենթարկուած դժուարութիւններուն պատճառաւ իր հարազատներէն հետու ապրելու դատապարտուած մեր սիրելի ընկերը, քանի մը աքիսներ տուալ, իր հիւանդութեան օրերուն, մեզմէ խնդրած էր, որ իր հարազատներուն փոխանցենք իր վերջին փափաքը՝ «Իր բարոյական կտակը»:

Իր մտէն յետոյ, մենք կատարեցինք մեր ընկերոջ այս փափաքը, զայն իր հարազատներուն փոխանցելով:

Բայց նկատելով, որ մեր հայրենասէր ընկերոջ հայաշունչ այս կտակը՝ հայու մը «ԱՆԱՐԴԱՐՈՒԹՅԱՆ» դէմ զգացած հիատարափութեան և ընդվզումի վրդովիչ արտայայտութիւնն էր, որոշեցինք, առանց իր տնունը տալու, զայն հրապարակել:

«Հարազատներս՝

Ես կը Հեռանամ այս աշխարհէն, բիւրաւոր Հայերուն նման, սրտիս մէջ ունենալով Մեծ Յաւը - «առանց տեսնելու Թուրք ցեղասպաններուն իրենց արժանի պատիժին ենթարկուելը»:

Եւ ձեզի, իմ Հարազատներուս կը կտակեմ.

Երբեք, մի մոռնաք, Թուրքին ո՛վ ըլլալը: Եւ ի՛նչ ըրած ըլլալը Հայութեան:

Հայկական պատմութիւնը լաւ կարդացէք: Մանաւանդ՝ սուտը և իրաւը իրարմէ զանազանել գիտցէք:

Մի՛ Հաւատաք կեղծ ազգասէրներուն խօսքերուն և իրենց գրածներուն:

Մանաւանդ մի Հաւատաք՝ Դաշնակներու վարած քաղաքականութեան: Անոնք կը դասուին Հայ ազգին ենթարկըւած դժբախտութիւններուն առաջնակարգ պատասխանատուներու շարքին. Հաւատացէ՛ք այս ըսած խօսքերուս:

Եթէ Հաստատել կ'ուզէք այս ըսածներս՝ ձեր իմաստութեամբ և տրամաբանութեամբ փնտռեցէք իրականութիւնը: Այն իրականութիւնները որոնք միշտ քօղարկուեցան անոնց կողմէ: Փոխանցիկ ախտէ մը խորշելու պէս՝ Հեռու կեցէք անոնց վարքագիծէն և ուղղութենէն: Եւ մի վարակուիք անոնց անբուժելի Հիւանդութենէն: Եթէ վարակուիք՝ այն ատեն մի մոռնաք, որ իմ «անէծքս» միշտ պիտի Հետապնդէ ձեզի»:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

[ՎՐԷԺ ՌՈՒԲԷՆԵԱՆ]

1876-ԻՆ, ԱՐԵՒՍՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ ՈՌՈՒՄՈՅ ԿՈՂՄԷ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԵ-
ԼՈՒ ՅՈՑՍԵՐԸ, «ՇՆՈՐՀԻԻ» ՀՐԵԱՅ Տ'ԻԶՐԱԹԷԼԻԻ, ՈՉՆՉԱՑԱԻ:

Եւ անկէ յետոյ Արեւմտեան Հայաստանի հայերը, մեծ մասամբ, Օսմանցի
թուրքերուն և Սիոնիստ հրեաներուն ձեռքը «ԽԱՂԱԼԻՁ»ի վերածուեցան:

1876-էն յետոյ, Սիոնիստ հրեաները և Օսմանցի թուրքերը միասնաբար, Ռու-
սական թիկունքէն զրկուող հայերը իրենց ուզած ձեռով կաղապարեցին, խմորե-
ցին և 24 Ապրիլ 1915-ին ալ, հայերուն վերջնական մահացու հարուածը տուին:

***

Բնաւ մտածե՞ր էք, թէ առաջնակարգ հայկական կուսակցութիւնները, ինչո՞ւ
հայերուն միակ ազատութեան յեմարանը եղող Ռուսիոյ մէջ չեն կազմակերպը-
ւած և գացած են ժընել և հոն հիմնած իրենց կեդրոնները: Մանաւանդ՝ Դաշ-
նակցական Կուսակցութիւնը: 1890-ին Թիֆլիսի մէջ հիմնուելէ կարճ միջոց մը
ետք, ժընել անցած է և հոն կեդրոնացուցած իր աշխատանքները:

1890-թ.ներուն, ժընելի մէջ, ովքե՞ր կային հայերուն թիկունք կանգնելիք: Ոչ
մէկը:

Ժընելը, այդ տարիներուն Սիոնիստ արեւմտեան պետութիւններուն դրամա-
կան կեդրոնն էր: Այն Սիոնիստ արեւմտեան պետութիւններուն՝ որոնք ամէն
ջանք կը թափէին որ Օսմանեան Կայսրութիւնը չկործանի և այս կործանումէն
ջօգտուի Ռուսիան:

Այսօր, հայոց մէջ, շատ շատեր տեղեակ են, թէ ինչո՞ւ Հայաստանի ազա-
տագրութեան յոյսը փայփայող անձեր ու միութիւններ, 1890-թ.ներուն իրենց
կեդրոնը ժընելի մէջ հաստատեցին:

Սիոնիստ կազմակերպութիւնները ջանացին շահագործել հայոց ազատա-
տենց ձգտումները, մինչեւ իսկ թիկունք կեցան:

Հարց կը ծագի թէ ինչո՞ւ Սիոնիզմի կազմակերպութեան հիմնադիր Թէոտոր
Հերցել, հրեաներուն Պաղեստինի մէջ հայրենիք մը հիմնելու աշխատանքներուն
լծուած շրջանին՝ 1890-թ.ներէն սկսեալ յատկապէս, քաջալերեց հայկական
կազմակերպութիւններու հիմնադրումը: Նպատակը հայ կուսակցական որոշ
ղեկավարներու իբր խաղաքարթ օգտագործումն էր որպէս «շանթած»ի միջոց.
Սուլթան Ապտիւլ Համիտի դէմ: Եւ յաջողեցաւ որոշապէս: Արեւմտեան Հայաս-
տանի հայ ժողովուրդը մղեցին ապստամբելու Օսմանեան կայսրութեան դէմ.
իբր թէ անոնց ազատագրական շարժումին նպաստելու համար: Բայց առանց
Ռուսիոյ թիկունքին, հայերուն ապստամբութիւնը ինչի՞ կը ծառայէր. գիտե՞ք:
Այս՝ գիտակցաբար, հայերը մահուան դատապարտել ըսել էր:

Եւ այդպէս ալ եղաւ: Ապտիւլ Համիտին կազմակերպած քրդական «Համի-
տիյէ» ուժերը՝ ջարդեցին հայերը: Մնացեալ հայութեան կարետոր մէկ մասն ալ
լքեց իր հայրենի հողերը և արտագաղթեց արտասահման: Եւ ճիշդ ու ճիշդ այս
էր Թէոտոր Հերցելի ուզածը - Արեւմտեան Հայաստանը պարպել հայ բնակչու-
թենէն, որ այդ հողերուն վրայ ստեղծուի զօրաւոր Թուրքիա մը:

***

Ժընելի մէջ կեդրոն հաստատած հայ Կուսակցութիւններէն Հնչակեան Կու-
սակցութիւնը, ի պատիւ իրեն պետք է շեշտել, որ 1905-ին և մանաւանդ 1909-
էն սկսեալ, տեսաւ իրականութիւնը և հասկցաւ Սիոնիստ իթթիհատականներուն
ով ըլլալը և պայքարեցաւ Սիոնիստ իթթիհատականներուն դէմ:

Ս. Պայագիտի «ԶՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ»ը այս հերոսական պայքարին տխուր
ապացոյցն է:

Բայց ժընեւի հայկական կուսակցութիւններէն Դաշնակցութիւնը՝ իր ղեկավարներուն կուօրէն Սիոնիստներուն «կապուած» ըլլալուն պատճառաւ, շարունակեց Սիոնիստ իթթիհատականներուն հետ իր գործակցութիւնը, դառնալով Թ. Լեքցելի «Ծրագիր»ի գործադրութեան լծկան: Ազգակործան ծրագիրը իր վերջաւորութեան հասցուցին Սելանիկցի Սիոնիստ իթթիհատականները՝ ամբողջութեամբ ցեղասպանութեան ենթարկելով Արեւմտեան Հայաստանի հայ բնակչութիւնը:

Այսօր, Արեւմտեան Հայաստանի հողերուն վրայ, զօրաւոր «Թուրքիա» մը ստեղծուած է:

Եւ այս զօրաւոր Թուրքիան՝ 1948-ին հիմնուած «Իսրայէլ»ի պետութեան ապահովութեան համար անփոխարինելի յենարան է՝ արաբ պետութիւններուն կռնակին գտնուող:

Սիոնիստներուն այս սադայէլական ծրագրին շնորհիւ, իրականացաւ Պաղեստինի մէջ «Իսրայէլ»ի պետութիւն մը հիմնելու երազը, ի գին Արեւմտեան Հայաստանի մէջ հայ ազգին բնաջնջման:

***

24 Ապրիլ 1915-էն մինչեւ այսօր, 85 տարիներ անցան:

Բայց Հ.Թ.Դ.ի ղեկավարութեան ուղեգիծին մէջ, 1915-ին յաջորդող տասնամեակներուն, որեւէ փոփոխութիւն չեղաւ: Անոնք մնացին իրենց լծկանի դերին մէջ, ծառայելով հայավնաս ուժերուն: Գիտնալով հանդերձ, որ 24 Ապրիլ 1915-ի բուն պատասխանատուները սիոնիստներն են: Ուղեկորոյս ղեկավարները իրենց հերթին մոլորեցուցին իրենց կուսակցութեան անդամ իսկական ազգասէրները, որոնց մէջ սթափ միտք ունենալով հակադրողներ չպակսեցան բարեբախտաբար:

Այս ղեկավարները, իրենց անձնական շահերը շատ աւելի նախընտրեցին, քան թէ Ազգին շահերը:

Եթէ ոչ՝ ինչպէ՞ս կրնաք բացատրել, այդ ղեկավարներուն 70 տարիներ տեւողութեամբ, Սովետական Հայաստանի դէմ կատարած անիրաւ յարձակումները:

Այդ ղեկավարները շատ լաւ գիտէին, թէ Ս. Հայաստանը՝ վերջին յոյսն էր Հայ Ազգին:

Այսօր Սովետ. Հայաստանը այլևս գոյութիւն չունի:

Անոր տեղ այսօր գործի գլուխ եկած են՝ Ամերիկեան տոլարներուն կանանց գոյնովը աչքերնին շլացած «անոպաներու» խմբակ մը:

***

Սովետական վարչաձեւին փլուզումէն յետոյ, Հայաստանի ժողովուրդին մեծամասնութիւնը, երկար ատեն ու մեծ հայրենասիրութեամբ, դիմադրել ջանաց կեանքի ահաւոր դժուարութիւններուն:

Բայց 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեան ստեղծած անապահովութեան և անիշխանութեան մթնոլորտը, շատ բան փոխեց հայ ժողովուրդին հոգեբանութեան մէջ:

Եւ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութիւնէն յետոյ արտագաղթը, Հայաստանի համար, 1915-ի Եղեռնի չափանիշով, մեծ աղէտի հանգամանք առաւ:

Սովետ. Հայաստանի վերջին շրջանին գրեթէ չորս միլիոնի հասնող հայ ժողովուրդին թիւը, կ'ըստի, թէ այսօր, հազիւ երկու միլիոնի շուրջ է:

Հայաստանի Ի.Վ.էն 9 Թունիս 2000-ի Ուրբաթ գիշեր, «անոպաներու իշխանութիւն»ը զեկոյցով մը յայտարարեր է, թէ՛ «Արտասահման մեկնիլ ուզող Հայաստանի բնակիչները, ասկէ յետոյ, իբր ճամբորդութեան տուրք՝, 15 տոլարի տեղ 120 տոլար պիտի վճարեն»:

Ճամբորդութեան տուրքին այսքան մեծ համեմատութեամբ (Օտար.ը տես՝ էջ 12)

ԻՆՉՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋԻՆ... (Շար. էջ 2-էն)

բարձրացման նպատակը՝ դրամ հաւաքելու կողքին, մանաւանդ՝ արտագաղթին արգելք ըլլալ է եղեր:

Բայց՝ ուշադրութիւն, Հայաստանի Ամերիկասէր նոր իշխանաւորներ.

Եթէ տուրքը 1200 տոլարի ալ բարձրացնէք, գիտցած եղէք, որ ձեր աւատապետական իշխանութեան ենթարկուած հայ ժողովուրդը, առիթը պիտի գտնէ և, ամէն գնով, պիտի արտագաղթէ:

Այդ պարագային, Ամերիկասէր իշխանաւորներ, ձեզի բան մը կը մնայ ընելիք՝ Թուրքերուն նամակ մը կը գրէք և կ'ըսէք, թէ՝

«Թուրքեր՝ հայերը ջարդելու պէտք չունիք այլևս:

Հայաստանը պարպուած է հայերէն: Եկէք ու գրաւեցէք Հայաստանը»:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

{ՎՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 13 Յունիս 2000

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱԿՈՒՆՔԸ

«ՍՈՒՏ Է ՍՈՒՏ Է, ԱՍԷՆ ԲԱՆ ՍՈՒՏ Է,
ԱՅՍ ԱՇՇԱՐԴԻ ՄԷՋ, ԱՍԷՆ ԲԱՆ ՍՈՒՏ Է»

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԻԼՆԿԻՐԵԱՆ
(ԿՐԵԺ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ)

Մեր երիտասարդության տարիներուն՝ 1960-թ.ներուն, Պոլսոյ Պոսֆորի օտ-վեզերեայ յունական ճաշարաններուն մէջ, «Հայկօ» անունով երգիչ մը, «Սուտ է սուտ...» և քանի մը ուրիշ [օդէն ջուրէն ցիւթերով] հայերէն երգեր կ'երգէր:

Եւ մենք, հանրային վայրի մը մէջ, Հայ, Յոյն, Թուրք յաճախորդներուն ներկայութեան, առաջին անգամ ըլլալով հայերէն երգ մը կը լսէինք «իբր այրած սրտի մխիթարանք», և տեսակ մը հոգեկան գոհունակութիւն կը զգայինք այս հայերէն երգերով:

Թուրքիոյ մէջ ի՛նչ հայկականութիւն և ի՛նչ խաբկանք:

Բայց մեր այսօրուան գրութեան նպատակը՝ «Սուտ է սուտ է, այս աշխարհի մէջ ամէն բան սուտ է»-ին ներկայացուցած կեանքի ըմբռնումին, ապրելու փիլի-սոփայութեան և ծնունդէն դէպի մահ տանող շատ երկար, բայց, իրականու-թեան մէջ, ակնթարթ մը տեսող ճամբուն մասին խօսիլ չէ:

Այլ, ընդհակառակն, կեանքի մէջ իրականութեան հետ կապ չունեցող սուտե-րուն, սիոնական հրեաներուն դարերէ ի վեր աշ-խարհին ընթացքը փոխող սուտերուն մասին խօսիլ է:

Բոլորս ալ գիտենք, թէ իրենց Սուրբ գիրքը՝ սաղրանքներու, դաւադրութիւններու, խաբէու-թիւններու անվերջանալի պատմութիւն մըն է:

Բայց, մանաւանդ Զրիստոսի կեանքին պատ-մութիւնը, մասնաւորապէս Յիսուսին վերջին օրե-րուն և խաչելութեան պատմութիւնը, հրեաներուն նենգամտութեան և անգթութեան մարմնացումն է:

Այս տեսակետով հրեաները, ամէն ձեւի սաղա-յելական միջոցներով կը պայքարին և պիտի պայ-քարին ԶՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ դէմ մինչեւ որ վեր-ջին քրիստոնեան ալ, իր ԽԱՉԻՆ հետ միասին, գետնին տակը անցնի:

Կը կարծենք, որ դուք ալ նկատած էք, քրիստո-նէութեան դէմ կատարուած այն անվերջանալի քարոզչութիւնը, որ հեռատեսիլներէն և բոլոր միջոցներով միշտ կը կատարուի:

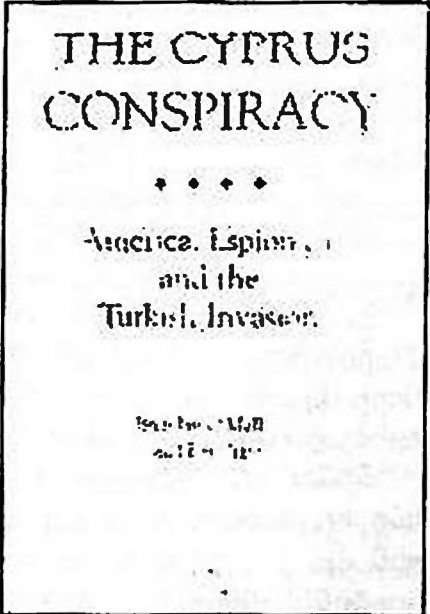
Եւ այս մարզին մէջ, մեզի համար ամենէն անմարդկային երեւոյթներէն մէ-կը, հեռատեսիլէն քրիստոնեայ կրօնականներուն շատ անգամ վարկաբեկիչ դե-րերու մէջ ներկայացուիլն է:

Բայց ամենէն անհանդուրժելի՝ հեռատեսիլէն ներկայացուած ֆիլմերուն մէջ, ցոփուհիի դերը կատարողներուն, ընդհանրապէս, վիզերնէն խաչ կախուած ըլլալն է: Եւ այդ սրբանշանը ամենէն անպատկառ վիճակներու մէջ կը ցուցա-դրուի:

Դուք տեսա՞ծ էք երբեք, հրեայ կրօնական մը հեռատեսիլէն, վատ մարդու դերով:

Եւ կամ տեսա՞ծ էք ցոփուհի մը, հրեական վեցանկիւն աստղը վիզէն կախած:

***

***

Եղելութիւնը շատերուն ծանօթ է: Մեծ երգահան RICHARD WAGNER, 3 Յու-
նիսի 1870-ի օրը, իր կնոջ՝ COSIMA WAGNER-ին, շատ ընկճուած հոգեվիճակի
մէջ, հետեւեալ լուրը կու տայ. «Այսօր, գերմանացիներուն պատկանող վերջին
թերթն ալ, հրեաներուն կողմէ գնուեցաւ»:

Մենք կը հաւատանք, թէ Ռիհարտ Վակներ, իր կնոջը այս լուրը տուած օրը,
արդէն հասկցած էր, որ «ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԲՈԼՈՐ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ ԳՆԵԼՈՎ,
ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԴԵԿԸ ՉԵՌՔ ԱՆՅՈՒՅԱԾ ԷԻՆ»:

Այդ պատճառաւ ալ Ռ. Վակներ, իր ամբողջ կեանքի ընթացքին, պայքարեցաւ
հրեաներուն անտեսանելի իշխանութեան դէմ:

Հրեաներն ալ, գիտակցելով Ռ. Վակների պէս մեծ տաղանդի մը իրենց հա-
մար ներկայացուցած վտանգին, տեւական հալածած են զինք:

Վակների տուած երգահանդէսներուն (ուր որ գացած է, նոյնիսկ մինչեւ Վար-
շաա), հրեաները երգահանին ետեւէն գացած և լոյիկ և հոտած հաւկիթ նետած
են անոր գլխուն: Նոյնիսկ՝ մինչեւ այսօր:

Օրինակ, հեռատեսիլի մէջ, Վակներին երաժշտութիւնը կատարելու միջոցին,
խռովարարները սրահին մէջ ցոյցեր կ'ընեն այս մեծատաղանդ երաժիշտին
դէմ: Եւ այս լուրը, հրեաներուն լրատուութեան աշխարհակալ ցանցին միջոցաւ,
կը տարածուի աշխարհի բոլոր կողմերը, ապացուցանելու համար, թէ հրեաները
չեն մոռցած և չեն ներած Վակները, որ իրենց տիրապետութեան դէմ եղած է:

***

Վերջին շրջաններուն ֆրանսական թերթերուն և հրատարակուած կարգ մը
գիրքերու մէջ, առանց հրեաներուն անունը տալու, քողարկուած ձեւով գանգատ
կը յայտնուի, "MONDIALISATION" ին պատճառաւ աշխարհի մտատրականու-
թեան ենթարկուած գաղափարային ճնշումներուն և կաշկանդումներուն մասին,
որ շատ կը յիշեցնէ Նացիզմի միահեծան շրջանները:

Օրինակ՝ այստեղ նշել կ'ուզենք, առանց մանրամասնութեան մէջ մտնելու,
կարգ մը գիրքերու և գրութիւններու վերտառութիւնները, որոնց մէջ կենսական
գաղափարը՝ տնտեսական նոր աշխարհակալ կայսրութեան ստեղծած միահե-
ծան և միօրինակ մտածողութիւնն է՝

"L'HORREUR ECONOMIQUE", "UNE ÉTRANGE DICTATURE", "LES NOU-
VEAUX TERRORISMES INTELLECTUELES", "LA TYRANNIE DE L'ECONOMIE":

Բայց չենք կարծեր, որ այս քողարկուած գանգատները, որեւէ ձեւով հրեա-
կան աշխարհակալ կայսրութեան վտանգ ներկայացնեն:

Ընդհակառակը՝ հրեաները այս հրատարակութիւնները կը ներկայացնեն իր
իրենց կեղծ ազատամտութեան ապացոյցը:

Եւ նոյն ատեն կը շարունակեն, իրենց աշխարհակալ գործունէութիւնը,
առանց մտահոգուելու՝ «Շունը կը հաջէ. Կարաւանը կը գալէ» ի սկզբունքով:

Եւ այնքան ատեն, որ այս գանգատները մեծ չափանիշներու չեն հասած,
հրեաները չեն միջամտեր:

Բայց եթէ, վտանգաւոր փուլի մը հասնին, հրեաները այս երեւոյթները խա-
փանելու ձեւերը շատ լաւ կը գիտնան:

Բայց, սա վերջին շրջաններուն, Լոնտոնի մէջ հրատարակուած գիրք մը, մեր
համոզումով, հրեաներուն թոյլատրած չափանիշէն քիչ մը անելի առաջ գացած է:

Այս գիրքը կը բացայայտէ 1950-թ.ներուն սկսած և մինչեւ 1974-թ. տեւած
ողբերգութիւն մը, դաւադրութիւն մը, որ մինչեւ հիմա գաղտնի պահուած և քո-
ղարկուած է, ու մանաւանդ՝ ձեւափոխուած ձեւով ներկայացուած իր ներքին

ծայրերով:

Մենք, այդ շրջաններուն, Պոլիս ապրող հայ մը ըլլալով, շատ մը հայերու և յոյներու նման, տեղեակ էինք այս իրականութիւններուն:

Որովհետեւ, 1950-էն մինչեւ 1974-թ. ապրեցանք այս ողբերգութիւնը:

Եւ այսօր, ուրախութիւնը ունինք տեսնելու, այս ողբերգութեան իրական պատմութեան՝ երկու Անգլիացի լրագրողներու կողմէ գիրքի մը մէջ յայտնաբերուիլը:

Այս գիրքին անունը, ինքնին, արդէն շատ քան կը քացատրէ՝

“THE CYPRUS CONSPIRACY.

AMERICA, ESPIONAGE AND THE TURKISH INVASION”

«Կիպրական դաւադրութիւնը Ամերիկա, լրտեսութիւն և թրջական արշաւանքը»:

Երկու Անգլիացի լրագրողներ՝ BRENDAN O'MALLEY և IAN CRAIG, օգտուելով անգլիական Արտաքին գործոց նախարարութեան և նաեւ Ամերիկեան արխիւներուն 25 տարիներ յետոյ մասամբ հանրութեան առջեւ քացուելու կարելիութենէն, կը յաջողին Կիպրոսի ողբերգութեան «աւելի ճիշդ դաւադրութեան» իրական պատմութիւնը լոյս աշխարհ բերել:

Այս գիրքին մէջ, կրկին կ'ապրինք և ցաւով կը տեսնենք, թէ ինչպէ՞ս 1950-թ.ներէն սկսեալ, Կիպրոսի Յոյն ժողովուրդը և 1955-ին Պոլսոյ մէջ քրիստոնեայ ժողովուրդը, մանաւանդ յոյները ու նաեւ հայերը, Արեւմտեան պետութիւններուն ծաւալապաշտական ծրագիրներուն զոհը եղան:

Պատմութիւնը միշտ կը կրկնուի և յոյները և հայերը, միշտ եղածին պէս Արեւմտեան պետութիւններուն կողմէ, Սադայլէական սադրանքներով և աներեւակայելի դաւադրութիւններով, առանց դոյզն իսկ խղճմտանքի, վայրագ Թուրքին ճիրաններուն կը յանձնուին:

★ ★ ★

Ռուսերը Պոլիսէն և Արեւմտեան Հայաստանէն արտաքսելու փոխարէն, Սուլթան Ապտիլ Համիտ, իբր կաշառք, Կիպրոս կղզին 1878-ին անգլիացիներուն տուած էր:

3000 տարիներէ ի վեր մեծամասնութեամբ յոյներու կողմէ բնակուած այս կղզին, մինչեւ 1945, անգլիացիներուն իշխանութեան ենթարկուած մնաց:

1945-էն սկսեալ անգլիացիները, իրենց գաղթավայրերուն, ստիպողաբար, ազատութիւն տալ սկսան:

Բայց Կիպրոսին ազատութիւն չտուին՝ կղզիին ռազմագիտական դիրքին պատճառաւ:

Եւ այդ օրէն սկսաւ Կիպրոսի ժողովուրդին տառապանքի շրջանը:

Ազատութիւն ուզող Կիպրոսի Յոյն ժողովուրդը, Արքեպիսկոպոս Մակարիոսի առաջնորդութեամբ, անգլիացիներուն դէմ պայքարիլ սկսաւ:

Եւ Կիպրոսը կորսնցնել չուզող անգլիացիները, Կիպրոսի մէջ գտնուող Թուրք փոքրամասնութիւնը գրգռել սկսան իբր հակակշռիչ ուժ:

Բայց Կիպրոսի Թուրքերը, կղզիին բնակչութեան հազիւ հարիւրին տասնը-հինգը կը ներկայացնէին: Եւ անոնք ալ ժամանակի ընթացքին, Օսմանցի Թուրքերուն ճնշումով բռնի իսլամացած յոյներ էին, և մեծամասնութիւն եղող յոյներուն դէմ իսկական ուժ մը չէին ներկայացներ:

Անգլիացիները այն ատեն, ամենէն անմարդկային ճամբուն դիմեցին - Թուրքիոյ Ա. Գ. Նախարար FATIN RÜSTÜ ZORLU-ին թելադրեցին, որ Պոլսոյ մէջ յոյներուն դէմ ցոյցեր կազմակերպեն:

6 Սեպտեմբեր 1955-ին, Սելանիկի մէջ, «Մուսթաֆա Ջեմալ Աթաթիւրքին տունը յոյները [իբր թէ] ռումբ նետեցին» ըսելով [իրականութեան մէջ ռումբը դնողը թուրքերն էին], Պոլսոյ մէջ թուրքերը բողոքի ցոյցեր կազմակերպեցին:

Բայց այս ցոյցերը՝ բոլոր մանրամասնութիւնները առաջուց պատրաստուած թատրոն մըն էին:

6 Սեպտեմբեր 1955-թ. ըսուած չարաշուք գիշերը՝ յոյներուն եկեղեցիները, խանութները, գերեզմանները [և մասամբ ալ հայերուն] քանդուեցան:

Այդ օր թուրքերը, այս վայրագ ցոյցերուն շնորհիւ, շատ «բաներ» շահեցան՝ մինչեւ 6 Սեպտեմբեր 1955-ի օրերը, դեռ Պոլիսը, մասամբ, իր յունական դիմագիծը պահած էր: Այդ օր «Յոյն Պոլիսը», բոլորովին քանդուեցաւ:

Եւ այդ թուականէն յետոյ, Պոլսոյ մէջ հարիւր հազարէն աւելի հաշուող Յոյն քնակչութիւնը, թուրքերուն բռնութեան պատճառաւ, գաղթելու ստիպուեցան:

Կիպրոսի մէջ ալ թուրքերը, անգլիացիներուն աղուեսային կարգադրութեամբ, գրեթէ յոյներուն չափ իրաւունքներու տիրացան:

1973 թուականը Կիպրոսի պատմութեան մէջ, շատ ճակատագրական տարի մըն է: Այդ թուին եգիպտացիները, հրէական “KIPPOUR” ըսուած տօնական օրերուն՝ հրեաներու կողմէ գրաւուած հողերը ետ առնելու համար, Իսրայէլի վրայ յարձակեցան: Բայց չյաջողեցան և պատերազմը կորսնցուցին:

Այս պատերազմին հրեաները նկատեցին, որ Կիպրոս կղզին, Իսրայէլի ապահովութեան համար, կենսական կարեւորութիւն ունեցող խարիսխ մըն է:

Եւ մեզի համար, 1974-ին Կիպրոսի Յոյն ժողովուրդին ենթարկուած դժբախտութեան բուն դրդապատճառը, կղզիին հրեաներուն ապահովութեան համար ներկայացուցած կարեւորութիւնն է:

Եւ 1974-ին Կիպրոսի, իսկ 1955-ին ալ Պոլսոյ մէջ կատարուած ողբերգական բեմադրութիւններուն նման, «թատրոն» մը կազմակերպուեցաւ: MAKARIOS-ը GRIVAS-ը և SAMSON-ը՝ Կիպրոսի այս երեք Յոյն ղեկավարները դասական յունական ողբերգութեան շատ «վայել բեմադրութեամբ» մը, իրարու դէմ հանուեցան:

Անհուատալի այս եղբայրասպան պայքարը, «աւելի ճիշդ՝ ողբերգութիւնը» ակարտեցաւ՝ առիթէն օգտուող թուրքերուն Կիպրոսի վրայ կատարած արշաւանքով:

Թուրքերը, այս անիրաւ արշաւանքի շրջանին, հաւատարիմ իրենց «աւանդութեան», ջարդեցին մեծ թիւով յոյներ և գրաւեցին Կիպրոսին հարիւրին քառասունը:

Այստեղ, ձեր ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրենք, հետեւեալ իրականութիւններուն վրայ.

1.- 1974-ին Ամերիկայի Ա. Գ. Նախարարը՝ հրեայ HENRY KISSINGER-Ը էր:

2.- 1974-ին Թուրքիոյ Վարչապետը և Կիպրոսի վրայ յարձակումի հրամանը տուողը՝ BULENT ECEVIT-Ը էր:

3.- Պիլենթ Էճելթ Ամերիկա ուսանած տարիներուն, հրեայ Զիսինճըրի աշակերտը եղած է:

4.- Զիսինճըրի և Էճելթի միջեւ եղած այս կապը, Կիպրոսի ողբերգութեան բոլոր գաղտնիքներուն բանալին է:

5.- Մակարիոսը, Կրիվասը և Սամսոնը իրարու դէմ թշնամական արարքներու մղողը, Զիսինճըրի թելադրութեամբ՝ Շ. Ի. Ա. կազմակերպութիւնն է:

6.- “THE CYPRUS CONSPIRACY” [Կիպրական դաւադրութիւնը] անունը կրող գիրքին կողքին վրայ, այս դաւադրութիւնը խորհրդանշող երկու նկարներ

Հոն հասնելու համար պայման է սակայն, որ իրարհասկացողությունն ու ժողովուրդի քուէներու կեդրոնացումը սկսի այժմէն: Հարկ է մերժել ամէն նեղմտութիւն, կողմնակի աշխատանք և ուղղուածութիւն: Ծուտիկութիւնը և մեկուսի ու կանխաւ դաշինք կնքելը ասոր ու անոր հետ, նոր խոչընդոտ կը ստեղծեն ցանկալի միասնութեան գոյացումին առջեւ: Այդպէս գործողը կը մնայ յանցաւոր և պատասխանատու:

Կարճ՝ մասնակիին ու անձնականին սիրոյն հիմնականը, ընդհանուրինը չկորսնցնենք: Ժամանակն է, որ պզտիկ փառասիրութիւններէն ու նիւթական ճղճիմ շահադիտութիւններէն վեր, շա՛տ վեր դասենք համայնքին պատին ու վաղուան բարօր կեցութիւնը:

Մեր ներհամայնքային գործօնները կոչուած են, նորագոյն սա ստուգատեսին մէջ, իրենց հասունութիւնն և ազգային ողջախոհութիւնը մէկ անգամ եւս վկայել տալու:

Կը յուսախաբե՞ն մեզ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶՈՒՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒՐԷՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 27 Յունիս 2000

ԹՈՒՐԶԵՐՈՒՆ ԿԱՄԱԿԱՏԱՐՆԵՐԸ ԵՂՈՂ
ՊՈԼՍՈՅ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏՐԻԱՐԶՆԵՐՈՒՆ
ԽԱՅՏԱԼԻՑ ԽՆԴՈՒԱԾԸ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
[ԿՐԷԺ ՈՌՈՒԲԵՆԵԱՆ]

Պիտի խնդրեցք, որ ուշադրութեամբ դիտեք, վարի Եկարից մէջ, այս երկու թրջամէտ Պատրիարքներուն ուրախութեան և երջանկութեան արտայայտութիւնը՝ Պոլսոյ “HILTON” պանդոկի պարտէզին մէջ:

Ամերիկեան տիրապետութեան խորհրդանիշը եղող «Հիլթըն» պանդոկին մէջ՝ որ 1950-թ.ներուն հիմնուեցաւ Պոլսոյ պատմական «Սուրբ Թակոբ» գերեզմանատան հողերուն, մեր պապերուն դամբաններուն, ոսկորներուն, դիակներուն վրայ:

«Սուրբ Թակոբ» գերեզմանատունը 1940-թ.ներուն, Բ. Աշխարհամարտէն օգտուող Իսմէթ Ինէօնի ըստած ճիւղին կողմէ, բռնի պետականացուեցաւ և դամբաններուն մարմարներով, Պոլսոյ կեդրոնական հրապարակներէն Թաքսիմ-ի դիմացը հիմնուեցաւ՝ “INÖNÜ GEZISI” անունը կրող շատ ընդարձակ, մարմարապատ գրօսավայր մը: «Սուրբ Թակոբ» պատմական գերեզմանատան քանդումով ձեռք-քերուած դամբաններուն մարմարները այնքա՛ն շատ էին, որ 1940-թ.ներուն Պոլսոյ նահանգապետը եղող “LUTFI KIRDAR” ըստած հրէշը՝ «Ս. Թակոբ»ի մարմարները “EMINÖNÜ”ի մզկիթին լայնածաւալ սանդուխներուն շինութեան համար գործածեց:

Մենք, այս մզկիթին սանդուխներուն վրայ, ցաւով տեսած ենք, «Սուրբ Թակոբ»ի դամբաններէն մնացած հայերէն արձանագրութիւններ: Լիւթֆի Ջիրտար կոչուած Պոլսոյ նահանգապետը, 1942-ի “VARLIK VERGISI” «Ունեւորութեան տուրք»ին որ թուրք կառավարութեան կողմէ Պոլսոյ «Ոչ-Իսլամ» ժողովուրդը հարստահարելու համար կիրարկուած էր, առաջնակարգ պատասխանատուներէն մէկն էլ:

Պետականացուած «Սուրբ Թակոբ Գերեզմանատունը» քանդուելէ յետոյ, իբր թէ «կանանչապատ դաշտ» ըլլալով՝ պիտի պահպանուէր:

Բայց քանի մը տարի յետոյ, Պոլսոյ քաղաքապետութեան կողմէ գերեզմանատան հողերուն վրայ, մաս առ մաս մեծ շէնքեր շինուիլ սկսան, և 1950-թ.ներուն ալ, «Սուրբ Թակոբ Գերեզմանատուն»էն մեծ տարածութիւն մը, Ամերիկեան «Հիլթըն» ընկերութեան փոխանցուեցաւ, և քանի մը տարուան մէջ, այս գերեզմանատան հողերուն վրայ համանուն պանդոկը կառուցուեցաւ:

Այս երկու Պոլսոյ Պատրիարքներուն «Հիլթըն»ի պարտէզին մէջ նստած հողը՝ ՄԵՐ ՊԱՊԵՐՈՒՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆ ԷՐ: Թուրքը կրնայ նստիլ: Անոնք վարժուած են: Անոնք ամբողջ Անաթոլիոյ մէջ և Արեւմտեան Հայաստանի տարածքին վրայ, մեր պապերուն աճիւններուն, մեր նահատակներուն արիւնով շաղաղխուած հողերուն վրայ նստած են:

Բայց այս երկու Պատրիարքներուն կատարածը՝ իսկական սրբապղծութիւն է:

Մանաւանդ Պոլսոյ Պատրիարք Մեսրոպ Մուֆաֆեանցին համար, Պոլսոյ Պատրիարքարանին պատկանող «Սուրբ Յակոբ» Գերեզմանատան մէջ, մեր պապերուն աճիւններուն վրայ նստած «Զէֆ» ընելը անցերելի է:

★ ★ ★

Բայց, ինչո՞ւ և ի՞նչ առիթով ներկայ էին այս երկու պատրիարքները Պոլսոյ «Հիլթըն» պանդոկին մէջ:

Այստեղ կ'ուզենք հատուածներ նշել, Պոլսոյ հայկական թերթերուն մէջ այս մասին գրուածներէն:

«...ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 539-ԱՄԵԱԿԸ ՀԻԼՔԸՆԻ ՊԱՐՏԷՋՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՍԱՐԲՈՒԱԾ ՇՔԵՂ ԸՆԴՈՆԵԼՈՒԹԵԱՆՔ:»

...Երէկ (9 Յունիս 2000) «Հիլթըն» պանդոկի զարեզներուն մէջ սարձուած փաթեմ ընդունելութեամբ մը առեւտելու Պատրիարքարանի եիմնարկութեան 539-րդ տարեդարձը:

...Այս առիթ ալ, Պատրիարքարանի եիմնարկութեան այս ընդունելութեան մասնակցեցան, ոչ միայն եամայն-եւրոպայեան երկրացուցիչներ կամ հայ առեւտրականներ, այլ նաեւ պետական գործիչներ, դիւանագիտական մարմիններ և մանաւ:

Երկայ էին յունաց Պատրիարք Բարթոլոմէոս Սրբազան, Վատիկանի Աւագ դեսպան Լուիճի Գոնթի, կղզիներու մերթափոյթ Ափսոսալու, Լատին և Ասորի եպիսկոպոսներ, ամերիկեան և գերման եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, նախկին նախարար՝ Սուտի Թուրէլ, Իսթանպուլի մայր եղաբազնո՝ Ալի Միլֆիտ Կիրբուլա, էմիլեօնի-ի եղաբազնո Լիւքսի Քիպիթոլու, Պաշտօնաւորի եղաբազնո՝ Ահմէտ Պահատըլը, կղզիներու եղաբազնո՝ ձոշուն Էօզտէն... Զուիցերիոյ աւագ դեսպանը, Ամերիկայի, Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Գերմանիոյ, Եգիպտոսի, Սպանիոյ, Իտալիոյ, Պելժիոյ, Զուիցերիոյ, Շուէտի, Ռումանիոյ, Խրուաթիոյ Աւագ հիւպատոսները, քաղաքի լրագրողներ, քրոնիկագիրներ և ակադեմիկաններ:

Ընդունելութեան ներկայ գտնուեցաւ նաեւ նշանաւոր պատմաբան ու մտաւորական, նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի Աւագ խորհրդական՝ Ժիրայր Լիպարիտեան: Ո՛վ գիտէ որքա՞ն Ամերիկեան գործակալներ քով-քովի եկած են Հիլթընի մէջ Պոլսոյ Պատրիարքին սարքած ընդունելութեան:

Այս նոյն Պոլսոյ Պատրիարքը՝ Մեսրոպ Մուֆաֆեան, անցեալ տարի՝ 22-5-1999-ին, Պոլսոյ մէջ, Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտին դամբարանը [TÜRBE] այցելած էր մեծ շքախումբով, և հոն աղօթած էր, և Ֆաթիհին երախտագիտութիւն յայտնած էր, Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը հիմնած ըլլալուն համար:

Եւ յետոյ, Պատրիարքը, այս տարուան պէս, «Հիլթըն» պանդոկին պարտէզներուն մէջ, հինգհարիւրի հասնող իր հիւրերուն, պետական և դիւանապետական ներկայացուցիչներուն համար շքեղ ընդունելութիւն մը սարքած էր:

Շատ տարօրինակ և արտասովոր անձնատրութիւն մըն է այս հոգեւորականը:

Այս մեծածախս ընդունելութիւնը սարքողը, երկու ամիս վերջ՝ Օգոստոս 1999-ին, Պոլսոյ Պատրիարքարանին մէջ, հայկական թերթերուն խմբագրապետներուն, ի մէջ այլոց, հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ.

«Պատրիարքարանի եկամուտը նուազած է, և ծախսերը դիմագրաւելու համար պատրիարքարանը դրամի պէտք ունի»:

Բաղրիք Էֆէնտի.

Եթէ դրամ չունէիր՝ ինչո՞ւ հինգ հարիւր հոգինոց շքեղ ընդունելութիւններ սարքեցիր «Հիլթըն» պանդոկին մէջ: Սուլթանին երախտագիտութիւն յայտնելու և պատրիարքարանին հիմնարկութեան տարեդարձը միջազգային չափանիշով և շքեղ ընդունելութեամբ տօնելու սովորութիւնը, այս պատրիարքը ստեղծեց:

Եւ մենք ընդվզելով Սրբազանին այս անպատշաճ կեցուածքէն, 7-9-1999-ին, «ՆԱՅԻՐԻ»-ի մէջ, իր դէմ սապէս արտայայտուած էինք.

«Նայեցէ՛ք Սրբազան՝ զու՛յ և ձեր մանկաւիկները, ինչ որ կ'ուզէ՛ք, ըրէ՛ք Պոլսոյ մէջ: Որքան որ կրնա՛ք՝ խմակ ծռեցէ՛ք, շօղոքորթութիւն ըրէ՛ք Պոլսոյ մէջ բուրե՛րուն: Բայց Պոլսոյ մէջ մնացէ՛ք: Պոլսէն դուրս մի ելլէ՛ք: Ոտ մի կտօնէ՛ք երբեք Սուրբ Էջմիածին և ձեր բրնձիւրութեամբ՝ մի աղոթե՛ք այս Սուրբ վայրը»:

★ ★ ★

Դժբախտաբար, այս թրջամէտ պատրիարքը, Սեպտեմբեր 1999-ին, գնաց Էջմիածին: Կաթողիկոսական ընտրութեան օրերն էին: Եւ Մեսրոպ Մուրաֆեան, այն ատենուան կաթողիկոսական տեղապահին հետ, Երեւանի մէջ, կրօնի Գործերու պաշտօնակատարին կը ներկայանան և անոր գանգատ կը յայտնեն, թէ կառավարութեան կողմէ մէկ թեկնածուի ի նպաստ միջամտութիւններ կը կատարուին:

Եւ այս չէր բաւեր՝ նոյն օրերուն Պատրիարքը և իրեն պէս արեւմտեան պետութիւններուն սայլին լծուած հինգ կրօնականներ, միասնաբար զեկոյց մը կը հրատարակեն և Հայաստանի կառավարութիւնը կ'ամբաստանեն՝ կաթողիկոսական ընտրութեան միջամտութեամբ:

Եւ ամենէն ցաւալին՝ այս դիւրագրիւ Կրօնապետը, բարձրաստիճան կրօնականի մը ներկայութեան, պետութեան պատասխանատուին կը սպառնայ և կ'ըսէ թէ՝ «Եթէ Գարեգին Ներսիսեանը կաթողիկոս ընտրուի, ես զինքը չեմ նախնար և Պոլսոյ մէջ անկախութիւնս կը հռչակեմ»:

Այս սպառնալիքէն քանի մը օր յետոյ, կաթողիկոս ընտրուեցաւ Գարեգին Ներսիսեանը, որ կոչուեցաւ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս:

Բայց նոյն ժամերուն, հայկական պետութեան հիմերը խախտող զարհուրելի ողբերգութիւն մը կատարուեցաւ: Սպաննուեցան Հայաստանի կառավարութեան առաջնակարգ ղեկավարները:

Նահատակուողներուն մէջն էր նաեւ, Հայաստանի կառավարութեան Կարչապետը՝ Վազգէն Սարգիսեանը, որուն դէմ թրջամէտ Պատրիարքը և հինգ տխրահռչակ կրօնականներ միասնաբար բողոքի զեկոյց հրատարակած էին:

Ողբերգութեան նախընթաց օրերուն, հայկական կառավարութեան դէմ կատարուած այս բողոքները դիպուած էին, թէ՛ Սիոնիստական սաղայելալկան ծրագիրներուն մաս կազմող գործադրութիւններ: Չենք գիտեր:

Ամէն պարագայի՝ ողբերգութեան սուգի օրերուն, Մեսրոպ Մուրաֆեան չկրցաւ իր սպառնալիքը գործադրել և ստիպողաբար մասնակցեցաւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին օծման արարողութիւններուն:

Եւ Պոլիս վերադառնալէն միջոց մը յետոյ, Երեւանի մօտ ամերիկեան դեսպանը, Պոլսոյ հայոց Պատրիարքարանը կ'այցելէ: Կը տեսակցի Պատրիարքին հետ:

Ուրկէ՛ ուր Երեւանի մօտ Ա.Մ.Ն.ի դեսպանը, Պոլսոյ մէջ, Մուրաֆեանին այցի կ'երթայ: Բնական է՝ թշնամին չի քնանար:

Ամերիկեան դեսպանը հարկաւ տեղեակ էր Պատրիարքին սպառնալիքներէն և անկախութիւն հռչակելու մտադրութենէն:

Սիոնիստ ամերիկեան իշխանութեան, Կովկասի մէջ, ամենամեծ արգելքը

եղող Հայաստանը բաժանելու, պառակտելու աշխատանքներուն մէջ, ըմբոստ Պոլսոյ հայոց Պատրիարքի մը դիրքորոշումը, շատ մեծ կարեւորութիւն ունէր:

Եւ այս այցելութենէն քիչ յետոյ, Պատրիարքը, իր ինքնագլուխ գործընթաց-քին վերսկսաւ: Առանց որեւէ պատճառի, Հռոմի Պապին այցելութեան գնաց, և առանց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին տեղեկութեան և հաւանութեան՝ Քահանայապետը Պոլիս հրաւիրեց:

Բնական է, որ այս ինքնագլուխ կեցուածքը, Գարեգին Բ. Ամենայն հայոց Կաթողիկոսին հակադէտութեան պատճառ եղաւ:

Եւ Պատրիարքը իր ըմբոստութեան ծրագիրը գործադրել սկսաւ, և 21 Յունիս 2000-թ.ին Էջմիածնի մէջ կայացող Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդին նիստերուն մասնակցելու համար Էջմիածին չգնաց, պատրուակելով, նոյն թուականներուն զուգահոյսով, Կեսարիոյ ուխտագնացութիւնը:

Եւ այս ընդդիմութեան ուրիշ մէկ երեսոյթը ըլլալով՝ Պոլսոյ «Մարմարա» թերթին 21 Յունիս 2000-ի թիւին մէջ, հրատարակել տուաւ հետեւեալ թրջավայել յայտարարութիւնը.

«Միւս կողմէ արտասահմանի եկեղեցիները, որոշ անհանգստութիւն մը զգացած են «Մտադրութիւններու Յուշագիր» տնուն այն փաստաբուրձէն, որ Հայաստանի հանրապետութեան և Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու միջեւ 17 Մարտ 2000 -ին ստորագրեց Վեհափառ Հայրագետը, առանց պաշտօնապէս խորհրդակցելու Գ. Հ. Խ.-ի կամ նուիրագետական միւս երեք թրոններու հետ»:

Եւ ի՞նչ էր Կաթողիկոսին Հայաստանի կառավարութեան հետ ստորագրած Յուշագիրը՝ «Հայաստանեայց Եկեղեցիին և Հայաստանի կառավարութեան միջեւ աւելի սեղմ գործակցութեան և միասնական աշխատանքի» յուշագիր մըն էր:

Եւ ո՞ր հայկական եկեղեցին անհանգիստ եղած էր այս Յուշագիրէն:

Միայն ինքը: Թուրքերուն տիրահաճոյ Մեսրոպ Մուրաֆեանը, որ Երեւանի մէջ եղեռնի Յուշարձանը այցելելու ո՛չ արտօնութիւնը և ո՛չ ալ համարձակութիւնը ունի, թուրքերէն վախճալուն պատճառաւ:

Բայց ո՞վ է այս Պատրիարքը:

Իր կենսագրութեան մէջ, կ'ուզենք նշել՝ մեզի համար ամենէն կարեւոր հանգրուանը որ, ինքնին, շատ մը հանելուկներուն լուծումն է:

Երուսաղէմի Սուրբ Յակոբեանց վանքին մէջ կուսակրօն Քահանայ ձեռնադրուած այս հոգեւորականը, իր կրօնական բարձրագոյն ուսումը ստացած է՝

ԹԵԼ ԱԻԻԻ ՀՐԷԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ:

★ ★ ★

Շատ անգամ ըսած ենք, որ Պոլսեցի հայերը, թուրքերուն ձեռքը գերիներ են:

Բայց, Պոլսեցի հայերը, հայկականութեան «ջիղ» մը ունին, որը, նոյնիսկ Սփիւռքի հայկական համայնքներուն մէջ, նոյն զօրութիւնը չունի:

Պոլսեցի հայը, իբր հայկականութեան ապաստանարան, միայն իր հայկական եկեղեցին ունի:

Եւ ան միայն գիտէ, իր Հայաստանեայց եկեղեցին, և անքակտելիօրէն կապ-լած է «Սուրբ Էջմիածնին»:

Երբ Մեսրոպ Մուրաֆեան, Սիոնիստներուն և Թուրքերուն

Խաճ. Թիկը, 1995 թ. սեպտեմբեր 30-ին Տիբլիզի Կաթողիկոսական կենտրոնում

(Ծար. էջ 10)

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԿԱՄԱԿԱՏԱՐՆԵՐԸ ԵՂՈՂ ՊՈԼՍՈՅ... (Շար. էջ 2-էն)

հռչակելու փորձեր կ'ընէ. Պոլսոյ մէջ գիտակից անձնաւորութիւններ, ընդվզելով Պատրիարքին այս անջատողական միտումէն, իրեն կը դիմեն և կ'ըսեն՝

«Դուն ո՞վ ես, որ մեզի էջմիածնէն անջատելու կ'աշխատիս:

Դուն, եթէ կ'ուզես, կը գատուիս կ'երթաս, բայց մենք երբեք չենք ձգեր մեր Սուրբ էջմիածինը»:

Եւ այսօր, Պոլսոյ հայկական համայնքին մէջ, համոզում մը կայ.

«Մեսրոպ Մուրաֆեանը՝ ուր որ ուզէ, ինքը թող երթայ. ուզենէ միւս աշխարհ՝ դժոխք կամ դրախտ երթայ. բայց միայն երթա՛յ»:

Յ.Գ. ԲԱՅԱՏՐԱԿԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ... Ինչո՞ւ միշտ «մենք» կ'ըսենք:

ՊԱՏԱՍԻԱՆ... Հայուն «եսասիրութեան» դէմ հակազդեցութիւն մըն է՝ չըսելու համար տեւական «ես»

Հ... Ինչո՞ւ Անաթոլիա և ոչ Անատոլու:

Պ... Անաթոլիա՝ յունարէն Արեւելք ըսել է: Աթէնացիները, 3000 տարիներէ ի վեր, այդ երկիրը «Անաթոլիա» կը կոչէին՝ Արեւելք գտնուելուն պատճառաւ: Անատոլու-ն Անաթոլիա-ին թրեացած ձեւն է: Թրեներէն բառ գործածելը չենք սիրեր:

Հ... Ինչո՞ւ վրէժ Ռուբէնեան:

Պ... Որովհետեւ Ռուբէն Սեւակին վրէժը չէ առնուած: Չեւով մը գայն առնելու կը ջանանք:

**ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉՒԼՒՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷՃ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ}**

Երեքշաբթի 11 Յուլիս 2000

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏՆԵԼ ՊԵՏՔ Է...

*ԹՈՒՐԶԻՈՅ ԱՐՏԱԶԻՆ ԳՈՐԾՈՅ ՆԱԽԱՐԱՐ ՀՐԵԱՅ ԻՍՍԱԾՈԼ
ՃԵՄԻՆ, ՈՐ ԿԱՐՄԵՆ ԿՈՆՏԵԼ ՏՈՒՄԻ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ (ԿԻՒՄՐԻ)
ԶԱՂԱԶԻ ՀԱՅ ԴԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ԱՅՍ ԶԵՒՈԿ ԱՅԴ ՊՆԱԿԱԼԵՉ
ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՍԿՑՈՒՑ ԹՈՒՐԶԻՆ Ո՞Վ ԸԼԼԱԼԸ*

**ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
(ԿՐԷԺ ՈՒՌԲԵՆԵԱՆ)**

Եղելութիւնը ծանօթ է բոլորին: [Դուք այս եղելութեան ուզէ՞ք ողբերգութիւն ըսէք և կամ խեղկատակութիւն]:

19 Յունիս 2000-թ.ին, Կարսի թուրք քաղաքապետին հրաւերով, 28 Յունիս 2000-ին Կարս կը ժամանեն, Լեւոնականի քաղաքապետի օգնականը, Շիրակ նահանգի պաշտօնատարը, Լեւոնականի առևտրական սեփականի նախագահը և իրենց թարգմանը, «ընդամենը չորս հոգի», մասնակցելու Կարսի մէջ կատարելիք շրջանային համաժողովի մը:

Բայց պանդոկ ժամանելէ միջոց մը ետք, հայու անուն կրելու անարժան այս հայերը, թուրք ոստիկանութեան կողմէ կը բռնուին և ինքնաշարժի մը մէջ դըրելով թուրք և Կրացական սահմանին «ՓՈՍՈՖԻ» անցքէն դուրս կը վճռուին:

Այս ի՞նչ նուաստացուցիչ երեւոյթ է՝ Լեւոնականի հայ քաղաքային պատասխանատուներուն Կարս երթալը, թուրքերուն հիւր ըլլալը և յետոյ, անփառունակ ձեւով, դուրս դրուիլը:

Լեւոնականի այս դեկավարները հայկական պատմութեան բնաւ տեղեակ չէին և բնաւ ազգային արժանապատուութիւն չունէին, որ թուրք ջարդարարներուն հիւրը ըլլալով Կարս գացին: Այս անոպաները, թուրքին ծուղակը իյնալով, Կարս գացին, պարզապէս իրենց հաճոյքին համար, որ «քէֆ» ընեն:

Բայց այս երեւոյթը միայն Լեւոնականի դեկավարներուն յատուկ կեցուածք չէ:

Դժբախտաբար, Հայաստանի հայութեան մեծամասնութեան յատուկ երեւոյթ է:

Այսօր Հայաստանի հայութիւնը [բնական է ա՛յն, որ նիւթական կարողութիւն ունի] թրքական գրօսավայրերը՝ Պոլիս, Անթալիա և նման թրքական քաղաքները կ'երթայ պտոյտի՝ առանց մտածելու, որ իր հարազատներուն ջարդարարները եղող թուրք աւազակներուն, հայուն հայրենիքը գողցողներուն «որք»ը կ'երթայ: ԵՒ Կ'ԵՐԹԱՑ՝ ԱՌԱՆՑ ԽՂՃԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԱՆՑ ԱՄՉՆԱԼՈՒ:

Կարսէն վճռուած Լեւոնականի Տօն Զիշօքներուն 1 Յուլիս 2000-ի թրքական «Հիրփիլէ» թերթի մէջ հրատարակուած նկարը:

***

Գրեթէ 70 տարիներ տեւող Սովետական վարչաձեւը [1920-1991], Հայաստանի և հայ ազգին համար, իր անթիւ և անհամար առաւելութիւններով, իսկական քարեքախտութիւն մըն էր:

Նախ և առաջ հայերը՝ Սովետներուն հովանաւորութեան և պաշտպանութեան ներքեւ «ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ» մը ունեցան:

Հայկական Պետութիւն մը որ, 800 տարիներէ ի վեր, իր գլխուն վրայ իշխող թրջական Եաթաղանէն ազատած էր:

Յետոյ, մեզի համար ամենէն կարեւորը՝ հայերը, առանց «ԻՐԱՐ ՈՒՏԵԼՈՒ» միասնաբար ապրիլ սորվեցան:

Դժբախտաբար, դարերու ընթացքին, հայ ազգին նկարագրին վերածուեցաւ, իրարու հետ կռուրտիլը:

Կան ազգեր, որ իրար կը քաշեն, և կան ազգեր ալ, որ իրար կը հրեն:

Մենք, այն ազգերէն ենք, որ իրարու հետ տեւական պայքարի մէջ ենք:

Եւ այս երեւոյթը շատ յատկանշական է. հետեւեալ իրականութեամբ՝

Հայը, օտարին շատ շուտ կ'ենթարկուի, բայց ո՛չ հայուն:

Հայը, հայուն դէմ՝ միշտ ըմբոստ է: Կարծէք, թէ հայուն թշնամին, հայն է:

Սովետական խիստ և կարգապահ վարչաձեւը, հայուն նկարագրին այս տկարութիւնը ձեւով մը յղկեց, ոչնչացուց:

Եւ հայերը, Սովետական կարգապահ վարչաձեւին ենթարկուած տարիներուն, իրենց ցեղային առաւելութիւնը եղող ուշիմութեամբ և աշխատասիրութեամբ, կրթական, մշակութային ու գիտական բոլոր մարզերուն մէջ, ամենաբարձր մակարդակներու հասան:

Այս պատճառաւ ալ, 1960-ին Պոլիս այցելող Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. Հայրապետը, հպարտութեամբ սապէս արտայայտուեցաւ.

«ԵՍ ԵՐԿՐԷ ՄԸ ԿՈՒ ԳԱՄ, ՈՒՐ ԵՐԵՔ ՀՈԳԻԷՆ ՄԷԿԸ ԳԻՏՆԱԿԱՆ Է»:

★ ★ ★

Սովետական վարչաձեւի տարիներուն, երկրին իշխանութիւնները, Սովետ. Միութեան մէջ ապրող զանազան ժողովուրդներուն իրարու հետ ունեցած թըշնամութիւններուն, վեճերուն, վարչաձեւին խստութեան և կարգապահութեան շնորհիւ, կրցան արգելք ըլլալ:

Եւ Սովետական շատ ազդեցիկ քարոզչութեան պատճառաւ, ժողովուրդներու միջեւ եղբայրութեան և համերաշխութեան հոգեվիճակը ստեղծուեցաւ: Եւ այս ձեւով «ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ԱԶԳԻ ՄԸ ՀԱԻԱՏՔԸ» մէջտեղ նետուեցաւ:

Եւ Սովետական շրջանին պետութեան սահմաններուն մէջ ամենամեծ յանցանքը ազգայնապաշտութիւնն էր: Եւ ազգայնապաշտութեան յանցանքը գործողները, ամենախիստ ձեւով կը պատժուէին:

Վերը նշուած տուեալներուն պատճառաւ Սովետական վարչաձեւը, Հայաստանի ժողովուրդին վրայ, հայկականութեան չափանիշով ունեցաւ նաեւ վնասակար ազդեցութիւններ ալ:

Սովետական վարչաձեւը հայ ժողովուրդին և մանաւանդ նոր սերունդներուն մէջ, տկարացուց հայ ազգային և կրօնական գրեթէ բոլոր աւանդութիւնները:

Որոշ համեմատութեամբ մը մոռցնել տուաւ հայ ազգին պատմութիւնը, ընդհանուր առմամբ:

Եւ մանաւանդ՝ մասամբ մոռցնել տուաւ թուրքերուն կատարած հայկական

ցեղասպանութիւնը:

Եւ Հայաստանի ժողովուրդը, այս պատճառաւ, Սփիւռքի հայերուն մեծամասնութեան նման, թուրքերուն դէմ թշնամութեան, ատելութեան և վրէժխնդրութեան զգացումներ չունեցաւ:

Եւ Հայաստանի ժողովուրդին համար Թուրքը, դրացի բոլոր ժողովուրդներուն նման, ժողովուրդ մըն էր:

Թէեւ Երեւանի մէջ 1965-ին, ցեղասպանութեան յուշարձանը կառուցուեցաւ: Բայց այս յուշարձանը աւելի խորհրդանշական իմաստ մը ունէր:

Յուշարձանին վրայ, մինչեւ Սովետական վարչաձեւին վերջին օրերուն, որեւէ արձանագրութիւն չկար. և մանաւանդ՝ ցեղասպան Թուրքին անունը հոն չէր արձանագրուած:

Եւ դուք ի՞նչ կրնաք սպասել Սովետական շրջանի հայկական սերունդներէն, որոնք հայկական ազգային դաստիարակութիւն գրեթէ չեն ստացած, թուրքին ով ըլլալը չեն գիտեր, և մանաւանդ՝ ցեղասպանութեան ցաւը իրենց մորթին վրայ չեն զգացած:

Եւ Սովետական շրջանի հայկական սերունդները, ասկէ ետքն ալ, առանց անպատեհութիւն տեսնելու, պիտի երթան ցեղասպան թուրքերուն երկիրը՝ Պոլիս ու Անթալիա, իբր զբօսաշրջիկ կամ աշխատաւոր:

Լեւինականի քաղաքային ղեկավարները պիտի այցելեն Կարս, թուրքերուն հետ բարեկամութիւն ընելու խաբկանքով և մանաւանդ՝ առեւտուր և շահ ընելու հեռանկարներով:

Անոնք, իրենց ստացած դաստիարակութեան պատճառաւ, աւելի ճիշդ՝ իրենց չունեցած ազգային դաստիարակութեան հետեւանքով, ծուղակը պիտի իյնան:

Բայց, ի՞նչ ըսենք այն հայ անձնաւորութիւններուն, որոնք հայուն թշնամիներուն ծախուած ըլլալուն պատճառաւ Հայաստանը, հայուն վերջին յոյսը եղող մեր հայրենիքը կ'առաջնորդեն դէպի «ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԼԵՏ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ» ԸՍՈՒԱԾ ԴԺՈՒԱՅԻՆ ՃԱՍՏՈՒՆ:

★ ★ ★

Կեանքը, անվերջ պայքար մըն է, վերապրելու համար:

Եւ այս անողոք պայքարին ընթացքին, «տկարը» կորսուելու դատապարտուած է:

Եւ այս կեանքի արշաւին մէջ, «արդարութիւն» ըսուած բառը որեւէ իմաստ չունի:

Եւ Ռուբէն Սեւակին ըսածին պէս՝

«ԶԻ ԿԵԱՆՔԸ ԱՆՈՆՑ Է ՄԻԱՅՆ, ՈՐ ԶԱՋ ԵՆ»

«ԱՆՈՆՑ ՈՐ Կ'ԱՊՐԻՆ ՈՒՐԻՇԻՆ ՄԱՀՈՎ»:

Ա՛յս է բնութեան դաժան օրէնքը՝ ամենափոքր արարածէն մինչեւ ամենամեծին համար...: Եւ ամենափոքր ազգէն, ամենամեծ ազգին համար...:

1939-1945-ի աշխարհամարտէն անմիջապէս յետոյ, Ամերիկայի Նախագահ Թրուման՝ Սովետները խորտակելու համար, «Պաղ պատերազմը» շղթայազերծեց:

Եւ այս պատերազմին ամերիկացիները, Իտալացի փիլիսոփայ MACHIAVELLI-ին գրած "LE PRINCE" գրքին մէջ նկարագրածին պէս՝ «Նպատակին հասնելու համար, բոլոր միջոցները» գործածեցին Սովետներուն դէմ:

Մանաւանդ սուտերու, կեղծիքներու, սադրանքներու և դաւադրութիւններու ռազմավարութիւնը, աթոմական ռումբէն շատ աւելի ազդեցութիւն գործեց՝ Սովետները կործանելու համար մղուած պայքարին մէջ:

Այս սադայէլական ռազմավարութիւնը, շատ բացայայտօրէն կ'ապացուցանէր, թէ 1945-էն սկսեալ Ամերիկեան քաղաքականութիւնը, բոլորովին Սիոնիստներուն կողմէ ղեկավարուեցաւ:

★ ★ ★

1988-թ.ներուն Հայաստանի մէջ, նախ Ղարաբաղի համար, յետոյ Հայաստանի «ազատութեան» համար կատարուող ցոյցերը, պաղ պատերազմին վերջին հանգրուաններէն մէկն էին:

Սիոնիստ ամերիկացիներուն ցուցմունքներով առաջնորդուող Լեւոն Տէր Պետրոսեան և Ղարաբաղի կոմիտէ կոչուած կազմակերպութեան իր ընկերները 1991-ին, ի վերջոյ յաջողեցան քանդել Սովետական Հայաստանը:

«Մինչ այդ՝ ուրիշ ամերիկացի գործակալ մը՝ Մոնթէ Մելքոնեանը 1983-ին, Պէյրութի մէջ, Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրութեան համար պայքարող Հայկական Գաղտնի Բանակը քանդած էր:

Եւ Սովետական Հայաստանը քանդող Լեւոն Տէր Պետրոսեանը, խելագարուած հայ ժողովուրդին կողմէ (ինչպէ՞ս և ի՞նչ պայմաններով չենք գիտեր) նախագահ ընտրուեցաւ:

«Ազատութեան» առաջին տարիներուն, Լեւոն Տէր Պետրոսեանին մէկ ոտքը միշտ ամերիկա էր: Տեւական ամերիկա կ'երթար, կու գար: Եւ ամերիկացիները վճարեցին առաջին տարիներուն Հայաստանի պետութեան ծախսերը:

Բայց, ասոր փոխարէն, ամերիկացիները պայմաններ դրին՝

1.- Պիտի բարեկամանար թուրքերուն հետ: 2.- Պիտի մոռնար Եղեռնը: 3.- Պիտի մոռնար Արեւմտեան Հայաստանը: 4.- Եւ հայ ժողովուրդին ուշադրութիւնը Ղարաբաղի վրայ պիտի կեդրոնացնէր: Եւ այդպէս ալ ըրաւ:

Ջանգան պատրուակներով թուրքիա այցելեց:

Եւ ջանաց թուրքերուն հաւատացնել, որ Եղեռնի հարց մը և Արեւմտեան Հայաստանի խնդիր մը գոյութիւն չունի Հայաստանի համար:

Մանաւանդ շատ աշխատեցաւ թուրքերուն հետ դիւանագիտական կապեր հաստատելու համար:

Եւ պատրաստ էր, Անգարայի մօտ Հայաստանի դեսպան նշանակելու, ֆրանսաբնակ թրքախօս հայ մը, որուն կինը, Լեւոն Տէր Պետրոսեանին կողակցին նման, Հրեայ մըն էր:

Եւ ամենէն անհաւատալին՝ թուրքիոյ ծայրայեղ աջակողմեան թուրանական կուսակցութեան նախագահ Ալփասլան Թիւրքէշին հետ բարեկամական կապեր հաստատեց, և անոր հետ քաղաքական երկխօսութիւններ կատարեց:

Թիւրքէշին հետ այս բարեկամական կապը ստեղծուեցաւ շնորհիւ ֆրանսաբնակ թրքախօս հայուն:

Որովհետեւ այս թրքախօս հայուն դպրոցական ընկերն էր Թիւրքէշին տղան:

Եւ այս ձեռով, հայերուն և թուրքերուն միջեւ, անպաշտօն մեղրալուսնի շըրջան մը սկսաւ:

Եւ Լեւոն Տէր Պետրոսեան շատ յոյս ուներ, որ իր կատարած Եղեռնի և Արեւմտեան Հայաստանի ուրացումներէ յետոյ, թուրքերուն հետ, միջոց մը ետք, դիւանագիտական կապերը պիտի հաստատուէին:

Եւ Լեւոն Տ. Պետրոսեանը, այս յոյսով, սպասեց ու սպասեց:

Եւ թուրքերուն՝ այսօր- վաղը խոստումներով, տարիները անցան և հասաւ մինչեւ 1998:

Կրճա՞ք մտածել, թէ ինչ ըսել է Լ.Տ.Պ.ին, 7 տարիներ տեւողութեամբ, Հայաստանի պետութեան Եղեռնը և Արեւմտեան Հայաստանը մոռցնել տալը: (Ժար.ը էջ 7)

Մինչ այդ Ամերիկան, իր կատարած օգնութեան ծորակը, օրէ օր աւելի գոցած էր: Եւ Հայաստանի տնտեսական վիճակը աղէտալի և անտանելի մակարդակի մը հասաւ:

Եւ այն ատեն Ամերիկացիները, օգնութիւն կատարելու համար, նոր պայման մը դրին. «ԱՋԵՐԻՆԵՐՈՒՆ ԼԵՏ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՅԸ ԿԱՐԳԱԴՐԷ»:

Եւ ամերիկացիներուն կողմէ շատ ծանր սպառնալիքներու ենթարկուող Լեւոն Տէր Պետրոսեանը, 1998-ին յօդուածով մը, տասը տարիներ առաջ իր գլխատրութեամբ ստեղծուած Ղարաբաղի հարցը լուծելու համար, «ՂԱՐԱԲԱՂԸ ԱՋԵՐԻՆԵՐՈՒՆ ԵՏ ՏԱԼ ԱՌԱՋԱՐԿԵՑ»:

★ ★ ★

Եւ այսօր, 7 տարիներէ ի վեր, Եղեռնի և Արեւմտեան Հայաստանի հարցերէն Լ. Տէր Պետրոսեանի «շնորհիւ» ձերբազատուող Թուրքիան, Կարսէն կը վոնտէ Լենինականի քաղաքային ղեկավարները, որոնք, Կարսի քաղաքապետին հրաւերով, հոն եկած էին «Կովկասեան կայունութեան ուխտի պատրաստութեան համաժողովին»:

Այստեղ կ'ուզենք նշել 5 եղելութիւններ, որոնք կ'ապացուցանեն, թէ Լեւոնի ստեղծած Ղարաբաղի հարցը ինչ աստիճան ողբերգական հանգրուանի մը հասցուցած է Հայաստանը.

1.— Կարսի համաժողովին մասնակցող Թուրքիոյ նախկին նախագահ Սիւլէյման Տէմիրէլ, ելոյթ մը կ'ունենայ և, ի մէջ այլոց, կ'ըսէ. «Հայաստան, անկախանալէն անմիջապէս ետք, Ղարաբաղի հարցը յարուցանեց և կոտորեց Ատրպէյջանցիները և մեր մէկ միլիոն եղբայրները գաղթական դարձան»:

2.— Թուրքիոյ արտաքին նախարարութիւնը կը պնդէ, թէ «հայերուն Կարսէն վոնտուելուն հարցին մէջ, սխալ բան մը չէ գործուած. Թուրքիոյ մէջ կիրարկուած քաղաքականութիւնը կը տնօրինէ, որ միջազգային բարձրաստիճան նախաձեռնութիւններու չարտօնուի Հայաստանի մասնակցութիւնը: Եթէ պէտք ըլլայ, Արտաքին Նախարարութիւնը դարձեալ նոյն որոշումը կ'առնէ: Որովհետեւ Ատրպէյճանի հողամասերուն 20 առ հարիւրը հայերու բռնագրաւման տակ կը գտնուի:

3.— Ատրպէյճանի Ապահովութեան նախկին խորհրդատու Վէֆա Կիլիզատէ կ'առաջարկէ՝ «Ատրպէյճան և Թուրքիա իրարու միանան և աւելի զօրանան:

4.— «Ատրպէյճանի Պաշտպանութեան նախարարը և Ամերիկայի Պաշտպանութեան նախարարը Հրեայ Վիլիամ Զոհէն, զինակցութեան և գործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրեցին»:

5.— «Պիլ Զլինթըն կ'ուզէ 4 միլիառ տոլար արժէքով ռազմական ուղղութիւններ տալ Թուրքիոյ»:

Այս բոլոր սարսափելի լուրերը կարդալէ յետոյ, մենք ալ կ'առաջարկենք՝ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի առաջնորդութեամբ Ղարաբաղի Կոմիտէի բոլոր անդամները և մանաւանդ Զօրի Պալանեանը բարձրագոյն պատժական ատեանին յանձնել՝ Հայուն հայրենիքը վտանգի ենթարկած ըլլալու յանցանքով:

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Մեր յարգարժան աշխատակից Յ. Չիլինկիրեանի «ՆԱՅԻՄԻ»-ի թիւ 128-ի մէջ լոյս տեսած «Թուրքերուն կամակատարները...» խորագրեալ յօդուածին թերթիս Բ. էջին հրատարակուած (Ծար.ը՝ 10-րդ էջ) վերջին պարբերութիւնը կը խնդրուի կարդալ այսպէս.

«Երբ Մեսրոպ Սուքասեան, Սիոնիստներուն և Թուրքերուն համոյակատարութեամբ, 1999-էն սկսեալ էջմիածնէն հեռանալու և անկախութիւն հռչակելու փորձեր կ'ընէ, Պոլսոյ մէջ գիտակից անձնատուութիւններ, ընդվզելով Պատրիարքին այս անջատողական միտումէն, իրեն կը դիմեն և կ'ըսեն... «Դուն ա՞վ ես, որ մեզի էջմիածնէն անջատելու կ'աշխատիս: Դուն, եթէ կ'ուզես, կը զատուիս կ'երթաս, բայց մենք երբեք չենք ձգեր մեր Սուրբ էջմիածինը...»:

Համակարգիչին մէկ քմայքով ակամայ գործուած այս վրիպումին համար, յօդուածագրին և ընթերցողներուն ներողամտութեան կ'ապաւինինք:

Ե.

ԽՈՐՔԻՆ ՄԷՋ, ՄԵՆՔ ԱԼ
«ԱՅԴՊԷՍ ԵՆՔ» ...

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱԼ
[ԿՐԷԺ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ]

Այո, մենք այլ «Դաշնակցական» ենք, բայց ժողովուրդին «Դաշնակցություն»-
էն հասկցած իմաստով: Այսինքն՝ Ազգայնական: Ազգը և Հայաստանը շատ սի-
րող: Հայ Ազգը և Հայաստանը ամեն բանէն վեր համարող:

Մենք համոզուած ենք, թէ այս իմաստով, հայերը պատրաստ են «Դաշնակ-
ցական», այսինքն՝ Ազգայնական ըլլալու:

Հայերուն պէս անիրաւուած, դարերով ցեղասպանութեան ենթարկուած մեծ
Ազգ մը, վերապրելու համար ստիպուած է Ազգայնական ըլլալու, այդ գաղափա-
րականին ծառայելու:

Կը հիանանք Դաշնակցութեան այն կարգախօսին, որ 1895-թ.ներուն՝ «Մահ
կամ Ազատութիւն» սկզբունքով ինք եւս, յաջողելով Ս.Դ.Հ.Նչակեան Կուսակ-
ցութեան, քնացող հայ ժողովուրդին մէջ արթնցուց ազգայնական զգացումները,
ու նաեւ՝ ազգին համար նահատակուելու Վարդանանց զոհաբերութեան ոգին:

Մեր համոզումով՝ «Մահ կամ Ազատութիւն» կարգախօսին հայ ժողովուրդին
մէջ տարածման տարիները, հայոց պատմութեան մէջ, «Վարդանանց»ի չափ
ճակատագրական թուական մը կը կազմեն:

Բայց հայ ժողովուրդին մէջ ստեղծուած այս սքանչելի վերածնունդի ոգին,
հայ ազգի թշնամիներուն կողմէ խափանուեցաւ:

Արեւմտեան պետութիւնները Սիոնիստներուն առաջնորդութեամբ, տեսնելով
հայ ազգին վերազարթումին իրենց համար ներկայացուցած վտանգը, օգտուե-
ցան Դաշնակ կուսակցութեան կեդրոնամէտ կառույցէն, և կրցան մոլորեցնել
որոշ ղեկավարները: Եւ այս ձեւով, հայուն թշնամիները յաջողեցան, հայ ազգին
շարժումը իր նպատակէն հեռացնել և տանիլ ազգավնաս ուղղութիւններու:

Այս կուսակցութեան պատմութիւնը՝ 1900-թ.ներէն մինչեւ մեր օրերը՝ բարի
հայ ժողովուրդին ազգային զգացումներու մասամբ շահագործման տարեգրու-
թիւն է նաեւ:

Մէկ կողմը կը տեսնենք կուսակցութեան հիմերը կազմող, հայ ազգային գա-
ղափարականով համակուած շարքայիները և նաեւ համակիրները:

Միւս կողմը կը տեսնենք, Արեւմտեան պետութիւններուն ցուցմունքներով
առաջնորդուող, Կեդրոնական դիւանի որոշ անձեր:

Այս երկու հատուածները՝ բարին ու չարը, հրեշտակը և սատանան, մէկ դարէ
ի վեր և մինչեւ այսօր, կրցան ապրիլ քով քովի:

Բարին՝ շարունակեց ամբողջական հաւատարմութեամբ և ենթակայութեամբ
հետեւիլ իր ղեկավարներուն:

Իսկ Չարը չդադրեցաւ իր սադրանքները կատարելէ:

Այս անբնական գոյակցութիւնը մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակէ:

Չենք գիտեր:

Բայց, կը հաւատանք, որ պիտի գան անպայման խկական ազգասէր ղեկա-
վարներ և հեռացնեն վնասակարները: . . .

★ ★ ★

Մեր Պոլիս ապրած տարիներուն Թուրքերը, Սովետ Հայաստանէն և Սովետ հայութենէն, վրէժխնդրութեան տեսակէտով, որեւէ մտահոգութիւն չունէին:

Որովհետեւ, Թուրքերը գիտէին, թէ այնտեղ որեւէ ազգայնական շարժում, շատ խիստ ձեւով կը պատժուէր:

Թուրքերուն համար, հայկական վրէժխնդրութեան տեսակէտով, ամենէն մեծ մտահոգութիւնը՝ Դաշնակ Կուսակցութիւնն էր:

Այս պատճառաւ Թուրքերը, արտասահմանի մէջ, շատ մօտէն կը հետեւէին այս կուսակցութեան աշխատանքներուն, հաւաքոյթներուն և ընդհանուր հայկական անցուղարձերուն:

Արտասահմանի մէջ, բոլոր թրջական դեսպանատուներուն և հիւպատոսարաններուն առաջնակարգ պարտականութիւնը հայկական, մանաւանդ՝ Դաշնակ Կուսակցութեան աշխատանքները շատ մօտէն լրտեսել էր:

Այդ պատճառաւ արտասահմանի գրեթէ բոլոր թրջական հիւպատոսարաններուն մէջ, անպայման հայերէն գիտցող և ընդհանրապէս [դժբախտաբար] հայու անուն կրող պաշտօնեաներ կ'աշխատէին:

Ասկէ բացի, Թուրք հիւպատոսարաններուն պաշտօնեաները իրենց խորամանկութեամբ, Սփիւռքի հայ ժողովուրդին մէջ, շատ մը հայերու հետ բարեկամական կապեր հաստատած էին, որոնք գիտակից և կամ անգիտակից լրտեսներ էին Թուրքերուն...:

Թուրքերը՝ հայ ժողովուրդէն շատ անելի լաւ գիտէին, իրենց կատարած ցեղասպանութեան տարողութիւնը:

Եւ միշտ մտահոգ էին հայկական վրէժխնդրութենէն, որ մասնաւորապէս «Դաշնակ»ներէն կրնար գալ:

Չէ՞ որ Դաշնակ վրիժառուներու կողմէ սպաննուած էին Թալաթը և ուրիշ Թուրք ճիւղեր:

Եւ Թուրքերուն համար «Դաշնակ» ըսելը՝ վրէժխնդրութեան խորհրդանիշն էր:

Այս պատճառաւ, շատ կը սոսկային այս կազմակերպութենէն:

Թէեւ, Շահան Նաթալիի առաջնորդութեամբ, դաշնակցական վրիժառուներուն Թուրք դահիճները պատժող շարժումը, «Վերէն» եկած հրամանով մը դադրեցունցաւ, բայց Թուրքերը գիտէին, որ կուսակցութեան հիմերը կազմող ժողովրդական խաւերը, ի՛նչ աստիճան ատելութեամբ և վրէժխնդրութեամբ լեցուն էին Թուրքերուն դէմ:

Եւ Թուրքերը միշտ կը վախնային ասոնցմէ գալիք վրիժառական նոր շարժումէ մը:

★ ★ ★

Բայց այս կազմակերպութեան որոշ ղեկավարներ, կուսակցութեան կանոնագրութեան վրայ յենելով, սքանչելի ձեւով յաջողեցան իրենց շարքայիներուն և նաեւ իրենց համակիրներուն արգելք ըլլալ, որ Թուրքերուն դէմ որեւէ վրէժխնդրութեան արարք գործեն...:

Բ. Աշխարհամարտի տարիներուն, անոնք գտան նոր հովանաւոր մը՝ Հիթլերեան գերմանացիները, որոնք 1941-ին Սովետ Միութեան դէմ յարձակումի անցան:

Այդ տարիներուն ի՛նչ զարհուրելի երեւոյթ էր, եռագոյնի վրայ տեսնել՝ Հիթլերական Կեռխաչը:

Եւ նաեւ ի՛նչ մեծ ցաւ էր մեզի համար, տեսնել Գերմանական համազգեստով

հայկական ջոկատ, որ կը պատրաստուէր Սովետ ուժերուն դէմ պատերազմելու
Բարեբախտաբար, որ Սովետները չախչախիչ պարտութեան մատնեցին
հիթլերականները և Պերլիցի վրայ կոթողեցին յաղթանակի դրօշը...:

Բ. Աշխարհամարտի տարիներուն սկսած Սովետական և Արեւմտեան պատերազմներուն բարեկամական յարաբերութիւնները, Յաղթանակին հետեւեալ օրը, արդէն վերջ գտած էին:

Ամերիկացի Թրումանը՝ առանց ատեն կորսնցնելու, Ս. Միութեան դէմ «Պատերազմ» կոչուող անողոք պայքարի մը սկսաւ:

Եւ այդ օրերուն Հ.Յ.Դ.ի նոյն վարիչները, կրկին հովանաւոր փոխեցին: Աւելի ճիշդ նախկիններուն վերադարձան, և ամերիկեան ծիրին ենթարկուեցան:

★ ★ ★

Պաղ պատերազմի տարիներուն, այս ղեկավարներուն դիրքորոշումը, հայկականութեան տեսակէտով՝ իսկապէս զգուելի էր:

Ամերիկացիները Միւնիխի մէջ, 1945-էն անմիջապէս յետոյ, ամէն տեսակ հակասովետ գործողութիւններու պատրաստութեան հոյակապ համալիր մը կառուցած էին:

Եւ այս համալիրին մէջ ամերիկացիները, այդ ղեկավարներուն յատկացուցին կեդրոն մը, ուրկէ պիտի կատարուէր, Սովետական Հայաստանը խորտակելու համար, ամէն տեսակի քարոզչութիւն:

Եւ այս կեդրոնէն կատարուեցան տխրահոջակ «Ազատութեան Ռատիօ» հաղորդումները, որ Ս. Հայաստանի ժողովուրդը խաբելու, յուսահատեցնելու տեսակէտով քանդիչ դեր կատարեցին:

Եւ այս հայկական կեդրոնին քովը կը գտնուէր Թաթարական, Չէչէնական Ազրաէյնանական և բոլոր միւս՝ հակասովետ կազմակերպութիւններուն կեդրոնները:

Եւ այս ամերիկեան համալիրին մէջ, բոլոր հակասովետ կազմակերպութիւններուն ղեկավարները, ծանօթ հայ ղեկավարները ներառեալ՝ Սի. Այ. Էյ.ի մեծատրոններու ղեկավարութեամբ, միշտ կը հաւաքուէին և քանդիչ ծրագիրներ կ'պատրաստէին:

★ ★ ★

Այս հարցին վերաբերեալ, այստեղ օգտակար կը նկատենք նշել՝ Պոլսեցի մեծ մէկ բարեկամին Նիսի մէջ մեզի պատմածները՝

«Եթէ շիտակը ըսել պէտք է՝ ես Հ.Յ.Դ.ի հանդէպ որեւէ համակրութիւն չունէի: Ընդհակառակը՝ միշտ կը քննադատէի՝ իրենց վարած ազգային վնասակար քաղաքականութեան պատճառով:

Տարի մը, Պոլսոյ մեր տան մէջ, իբր հիւր ընդունեցի, Պէյրութէն նոր ժամանած, մեզի ազգական Մուշեղ Իշխանը:

Այս բանաստեղծ-մտաւորականին գաղափարները զիս այնքան տպաւորեցին, որ իրեն սապէս ըսի.

«Եթէ բոլոր դաշնակցականները քեզի պէս մտածէին, ես ամենէն թունկ դաշնակցականը կ'ըլլայի»:

Բայց, այս թուականէն տարի մը յետոյ պատահած դէպք մը, Մուշեղ Իշխանին ազդեցութեամբ նոյն կազմակերպութեան մասին իմ կազմած դրական գաղափարներս փոխեց:

Այն տարին, Պոլսոյ արուարձաններէն՝ Սուաւիյէ ամառանոցը գացած էինք:

Եւ այդտեղ, մեր տան քովը կը բնակէր, հանգստեան կոչուած, բայց շատ արոյգ թուրք զօրավար մը:

Զանի մը շաբաթ յետոյ, իբր դրացի, բարեկամացանք իրեն հետ:

Թուրք զօրավարը երբ որ հայ ըլլալս հասկցաւ, մտերմութեան մէկ պահունք ինծի պատմեց հետեւեալ եղելութիւնը.

«Ես, տարին քանի մը անգամ Միւնիխ կ'երթամ, իբր Թուրանական կուսակցութեան ներկայացուցիչ, մասնակցելու համար հակասովետական կազմակերպութիւններուն համաժողովին:

Եւ այս Միւնիխի ժողովներուն ընթացքին ծանօթացայ՝ Ամերիկայէն Պարոն... Ֆրանսայէն Պարոն... Եգիպտոսէն Պարոն... Պելյուրէն Պարոն... բոլորն ալ Հ.Յ.Դ.ի ղեկավարներ: Անոնք Միւնիխ եկած էին մասնակցելու հակասովետական կազմակերպութիւններուն համաժողովին: Ես, անոնց հետ, շատ լաւ բարեկամական կապեր ունիմ մինչեւ այսօր»:

Թուրք զօրավարին ինծի այս եղելութիւնը պատմելէն միջոց մը յետոյ, դիպածով, ուրիշէ մը տեղեկացայ, թէ այս թուրք զօրավարը՝ թրքական գաղտնի կազմակերպութեան՝ «ՄԻԹ»-ին առաջնակարգ ղեկավարներէն մէկն է: «ՄԻԹ»- Միլլի Իսթիհպարաթ Թեշքիլաթի- ազգային հետազօտութեան կազմակերպութիւն: Թրքական Սի. Այ. Էյ.]:

★ ★ ★

1973-ին, Լոս Անճելըսի մէջ, հերոս Գուրգէն Եանըգեանի կողմէ երկու Թուրք դիւանագէտներու զգետնումով վերսկսած հայկական վրիժառու պայքարը, Հայկական Գաղտնի Բանակին ամբողջ աշխարհի տարածքին թուրք դիւանագէտներուն դէմ կատարած ահաբեկումներով շարունակուեցաւ:

Այս ահաբեկումները՝ մինչեւ այդ թուականը, հայկականութեան տեսակէտէ մահաբունի մէջ եղող վրիժառական ոգին վերակենդանացուց:

Այս ահաբեկումները, սկիզբը Թուրքերը կարծեցին, թէ Հ.Յ.Դ.ի կողմէ կը կատարուէր:

Բայց, շատ շուտ մէջտեղ ելաւ, թէ Հայկական Գաղտնի Բանակը՝ այս կազմակերպութեան հետ որեւէ կապ չունէր:

Միջոց մը յետոյ, Դաշնակցութիւնը՝ Հայկական Գաղտնի Բանակին հայկական Սփիւռքին մէջ և նաեւ Հայաստանի մէջ շահած համակրանքէն և ժողովրդականութենէն վրդոված, քիչ մըն ալ նախանձի և մրցակցութեան զգացումներէ մղուելով, իրենք ալ այս շարժումին մասնակցելու ստիպուեցան:

Եւ կատարեցին կարգ մը ահաբեկումներ թուրքերուն դէմ:

Պելկրատի մէջ Թուրք դիւանագէտ մը սպաննեցին:

Եւ յետոյ, Լիզպոնի թրքական դեսպանատան դէմ, անյաջող յարձակում մը կատարեցին:

Յաւախ էր տեսնել, Թալաթը և միւս թուրք ճիւղները պատժելու մէջ բացարիկ յաջողութիւնը ունեցած դաշնակցական Շահան Լաթալիի և ընկերներէն յետոյ, Լիզպոնի մէջ պատահածին արդիւնքը:

1983-ին Հ.Գ.Բ.ին ամերիկացի Մոնթէ Մելքոնեանին կողմէ խորտակուելէն յետոյ, կուսակցութիւնը հանգիստ շունչ մ'առաւ և, այդ թուականէն յետոյ, թուրք դիւանագէտներուն դէմ որեւէ ահաբեկչութիւն չկատարեց:

Այս ձեւով, նոյն կուսակցութեան համար, վրէժխնդրութեան և ահաբեկումներուն տետրակը՝ 1920-թ.ներուն Շահան Լաթալիի և ընկերներուն համար եղաւ ինչ նման, վերջնականապէս գոցուած եղաւ:

★ ★ ★

Հայկական Գ.Բ.ին կազմալուծումէն ի վեր, 17 տարիներ անցած են (Յար. ք. Է. 5)

ԽՈՐԹԻՆ ՄԷՋ ՄԵՆՔ ԱԼ «ԱՅԴՊԷՍ ԵՆՔ»..... (Ծար. էջ 2-էն)

այսօր:

Այսօր կը մտածենք, թէ ո՞վ էր արդեօք Հ.Գ.Բ.ի թիկունք կանգնողը: Թերեւս, ապագային, այս մասին անելի ճշգրիտ տեղեկութիւններ պիտի յայտնուին:

Բայց մենք, անձնապէս ու սրտանց կը հաւատանք, որ հայկական գաղտնի բանակը հովանաւորողը, քաջալերողը և անոր թիկունք կանգնողը՝ Ս. Հայաստանը վերականգնող, մեծ ղեկավար, 27 Հոկտեմբեր 1999-ին նահատակուած Կարէն Տեմիրճեանն էր, որուն պէս ղեկավար մը, հայ ազգը, շատ երկար ժամանակներէ ի վեր, չէր ունեցած:

Պատմութիւնը, անոր հայութեան համար կատարած բացառիկ աշխատանքները, անպայման երախտագիտութեամբ պիտի արձանագրէ:

Կարէն Տեմիրճեանը շատ լաւ հասկցած էր, Ազգին ծոցին գործող որոշ ուժերուն վնասարեւ գործունէութիւնը ընդհանուր հայութեան համար:

Եւ այս վրդովումով էր, որ 1980-թ.ներուն, ծանօթ կազմակերպութեան դէմ անարգական արտայայտութիւններ կատարեց:

Մեր անձնական համոզումն է, որ Կարէն Տեմիրճեանը 27 Հոկտեմբեր 1999-ին, ունեցած «ուրիշ շատ մը «յանցանքներուն» կողքին» նաեւ իր կատարած այդ արտայայտութեան պատճառաւ, Հ.Յ.Դ.ի նախկին անդամ Նայիրի Յունացեանի կողմէ նահատակուեցաւ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՈՐՈՒՔԷՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 8 Օգոստոս 2000

ՎԵՐՋԱՊԷՄ
« ՀԱՅԱՎԱՅԵԼ ՉԱՅՆ » ՄԸ ԲԱՐՁՐԱՑԱԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
 [ՎՐԵԺ ՈՌԻՐԵԿՆԱՆ]

Պիտի խոստովանինք, որ շատ յուսալքուած էինք, Հայաստանի ժողովուրդին քանի մը « աղուէս » դարաբաղցիներու ձեռքին խաղալիք դառնալը տեսնելով:

Ընդվզումով կը դիտէինք այս դարաբաղցիներուն, կոնակնին « Ամերիկեան ուժերուն » և անոնց « դրամին » տալով, հայ ժողովուրդին իբր թէ ներկայացուցիչները եղող Ազգային ժողովին երեսփոխանները խրտուիլակի վերածելին:

Չէինք ուզեր աչքերնուս հաւատալ՝ նահատակ Կարէն Տեմիրճեանի և Վազգէն Սարգիսեանի ընկերներուն՝ նոյնիսկ անոնց ամենէն մօտ հարազատներուն՝ « Աբրոյի » և տիտղոսի մարմաջով կաշառուելին տեսնելով:

Խաճաճիկի վերածուած Ազգային ժողովի երեսփոխաններուն Ազգին ծառայելու համար իրենց կատարած երդումին դաւաճանած ըլլալուն պատճառաւ, այս քանի մը նենգամիտ դարաբաղցիները յաջողեցան 27 Հոկտեմբեր 1999-ին կատարուած ողբերգութիւնը նսեմացնելու և անկարելորդ դէպքի մը վերածելու:

Այս անոպաները այն աստիճան յաջողեցան 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութիւնը իր հունէն հանելու, որ Յունանեան կոչուած դահիճները իրենց կատարած բոլոր խոստովանութիւնները ետ առին և նոյնիսկ ամբաստանեցին դատախազութիւնը, որ իրենց վրայ ճնշում բանեցուցած են:

Մինչ այդ, Զոչարեանին Հայաստանի մէջ սարքած սադրանքները, ամենափայլուն հոյիվուտեան ֆիլմերուն մէջ անգամ տեսնել անկարելի էր:

Ան. 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեամբ վրդոված ժողովուրդը խաբելու համար, նախ Վազգէն Սարգիսեանին անփորձ եղբայրը վարչապետ նշանակեց և քանի մը ամիսներ վերջ ալ, Ազգային ժողովի Միասնութեան Դաշինքի երեսփոխանները զանազան ձեւերով « կաշառել » յետոյ, « Պետութիւնը փլուզումի փրանգի մէջ էր » ըսելով, ամբողջ յանցանքը Արամ Սարգիսեանին վրայ նետեց և զինք պաշտօնանկ ըրաւ:

Եւ նոր վարչապետ մը նշանակեց՝ Միասնութեան Դաշինքին խորտակման առաջնակարգ պատասխանատուն՝ Անդրանիկ Սարգարեանը:

Այն Անդրանիկ Սարգարեանը, որ Սովետական Հայաստանի տարիներուն, իբր խռովարար բանտարկուած էր երկար ատեն:

Այսինքն երկրորդ « Պարոյր Հայրիկեան » մը:

Եւ ի՞նչ ըրաւ այս Անդրանիկ Սարգարեանը Վարչապետ նշանակուելէ ետք: Զոչարեանին բոլոր հակառակորդները կառավարութենէն վռնտեց: Բայց ամենէն կարելորդ՝ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեան առաջնակարգ պատասխանատուն, այն ատենուան անվտանգութեան նախարար դարաբաղցի Սերժ Սարգիսեանը, Պաշտպանութեան նախարար նշանակեց: Այսինքն անոր՝ որուն 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութենէն առաջ, Վազգէն Սարգիսեանին հանդէպ ունեցած նախանձի զգացումները, Երեւանի պետական բոլոր շրջանակներուն ծանօթ էին:

Սերժը. Վազգէն Սարգիսեանին շահած ժողովրդականութեան, երբեք չէր հանդուրժած: Եւ ի վերջոյ՝ Վազգէն Սարգիսեանին իբր՝ Վարչապետ՝ վառելանիւթի ատուծման իրաւունքը Սերժի ձեռքէն առնելով՝ զայն պետական սեփականութիւն դարձնելը, բաժակը յորդեցնող կաթիլը եղաւ: Եւ մենք կը հաւատանք, որ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեան մէջ, Վազգէն Սարգիսեանին դէմ անոր ունեցած ատելութեան հասնող նախանձը, մեծ դեր խաղցած է:

Այստեղ, ձեր ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրենք, այսօրուան տխուր իրակացութեան մը վրայ: 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութենէն առաջուան ամիսներուն, Սերժ իր մտերիմներուն՝ «Վազգէն Սարգիսեանը «Սպարապետ» ըլլալ կ'ուզէ» ըսելով կը հեզմէր:

Իրապէս ալ, Վազգէն Սարգիսեանը «Հայոց Սպարապետ» եղաւ: Բայց... նահատակուելէ յետոյ:

Եւ այսօր Սերժը, նահատակ Սպարապետ Վազգէն Սարգիսեանի Պաշտպանութեան նախարարութեան աթոռին նստած է:

Արդեօք վաղն ալ, Վազգէն Սարգիսեանին վարչապետութեան աթոռին պիտի կարենա՞յ նստիլ:

★ ★ ★

Մենք, մեր վերջին յոյսը եղող այսօրուան Հայաստանի մէջ, սրտայոյզ և երկիրը բոլորովին կործանումի առաջնորդող եղելութիւններուն ցաւով կը հետեւէինք: Եւ այս անհաւատալի, թրջավայել և հայակործան, իբր թէ հայկական եղող իշխանութեան գործունէութեան դէմ, մեր ընդվզումի և պոռթկումի արտայայտութիւնները կը բախէին Հայաստանի ժողովուրդին անտարբեր և անզգայ կեցածքին: Եւ այս անտարբերութիւնը մեզ յուսահատութեան կը մղէր:

Բայց, վերջերս Հայաստանի մէջ պատահած կարգ մը եղելութիւնները մեզի կրկին այն յոյսը տուին, թէ հակառակ անտանելի դժուարութիւններուն և հայ ժողովուրդին մեծամասնութեան ենթարկուած թշուառութեան, հայոց մէջ «արդարութեան ջիղը» չէ մեռած:

Այստեղ նշելու պիտի ջանանք, Հայաստանէն եկող սա սրտապնդիչ և հայափայել արտայայտութիւնները [արտատպումը կը կատարենք Փարիզի «Յառաջ»-էն:

«ԿԱՐԷՆ ՏԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ԿՈՒՍԱԿԻՑՆԵՐԸ Կ'ԱՍԲԱՍՏԱՆԵՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

Կարէն Տեմիրճեանի հիմնած ժողովրդական Կուսակցութեան Վարդենիսի և Արմաւիրի շրջանային կազմակերպութիւնները, յայտարարութիւններով ծանր անբաստանութիւններ ուղղած են երկրին իշխանութիւններուն, Հոկտեմբեր 27-ի ողբերգութեան քննութեան առընչութեամբ:

«Համբերել ենք, որպէսզի չվնասենք դարի ոճրագործութեան հետաքննութեանը, պատմութիւններու բացայայտմանը:

Արդէն լցուել է ժողովուրդի համբերութեան բաժակը, կորել հաւատն ամէնքի և ամէն ինչի նկատմամբ:

Չենք հաւատում ներկայ իշխանութիւններին, որոնք յանցանքը կատարողներին ձերբակալել են և չեն ուզում յանցագործներին ձերբակալել:

Հանրապետութեան ղեկավարները, արդարադատութեան մարմինները վաղ թէ ուշ պէտք է պատասխան տան ժողովուրդին, թէ ո՞ւմ է ձեռնտու այդ ոճրագործութիւնը, ո՞ւմ էր սարսափի մատնել Կարէն Տեմիրճեանի քաղաքական ասպարէզ գալը:

Վրդովեցուցիչ է, որ հանրապետութեան, ժողովուրդի և արդարադատու-

թեան համար պատասխանատուներն այսօր չափազանց անտարբեր դիրք են գրաւել Հոկտեմբեր 27-ի ողբերգութեան հրահրիչների և կատարողների նկատմամբ:

Պատմութիւնը կը դատապարտի նրանց և, նրանց սերունդները, դարեր շարունակ, կ'ապրեն անարգանքի սել խարանով:

Ոչ ոք ապահովագրուած է այդպիսի ոճիրի զոհ դառնալուց, քանի դեռ Հայաստանում անարգել անպատժելիութիւնն է տիրում:

Չարագործ մի ձեռք էլ վաղն անպայման կը հասնի ամէն մի զազրելի չարագործի այսօր հովանաւորողներին:»

«27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1999-Ի ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

«ՎՐԻԺԱՌՈՒՆԵՐ» ՈՒ ԹՈՌՈՒՑԻԿԸ

Վերջերս, Երևանի մէջ, անծանօթներ սկսած են տարածել երկու էջոց թռուցիկ մը. «ԿՈՒ ԳԱՅ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՕՐԸ» վերնագրով: Թռուցիկը կը կրէ «Հոկտեմբեր 27-ի վրիժառուներ» ստորագրութիւնը: Օտար գործակալութիւններ կարելորութեամբ կը հաղորդեն այս լուրը:

Թռուցիկին մէջ կ'ըսուի.

«Ակնյայտ է դառնում, որ այս իշխանութիւնների օրոք Հոկտեմբեր 27-ի գործն ըստ էութեան չի բացայայտուելու և մենք, մեր լուրութեամբ, դառնալու ենք այդ ստոր դաւադրութեան մասնակիցը»:

Այնուհետեւ թռուցիկին հեղինակները կը մեղադրեն «Միասնութեան» և «Երկրապահ Կամաւորներու Միութիւն»ի գործիչները, զինուորական Դատախազը և նոյնիսկ զոհուածներու հարազատները:

Թռուցիկին անանուն հեղինակները կը նշեն, թէ բոլորը գիտեն, թէ ովքեր են Հոկտեմբեր 27-ի պատուիրատուները, և կը նշեն Ռոպէր Զոչարեանի, Սերժ Սարգիսեանի և Հրանտ Մարգարեանի անունները:

Թռուցիկը կ'եզրակացնէ. «Մենք, Վազգէնի իսկական ընկերներս, չենք հանդիւրժելու ու մէկ առ մէկ շանսատակ ենք անելու բոլոր նրանց ովքեր, ինչ որ կերպ, կապուած են նրա սպանութեան հետ»:

Միջազգային քաղաքական դէտեր, որոնք մօտէն կը հետեւին Կովկասի իրադարձութիւններուն, կը սպասեն, որ Հոկտեմբեր 27-ի տարեդարձին առիթով, պայքարը սաստկանայ իշխանութիւններու դէմ, որոնք կ'ուզեն ծածկել ահաբեկչական այդ արարքին ծայրերը»:

★ ★ ★

Այս թռուցիկին մէջ նշուածի համաձայն, 27 Հոկտեմբերի ողբերգութեան պատուիրատուներն են՝

Ռոպէր Զոչարեան, Սերժ Սարգիսեան և Հրանտ Մարգարեան:

Առաջին երկուքին՝ «անձը» և «գործունէութիւնը» բոլորին ծանօթ է:

Բայց Հրանտ Մարգարեանին անձը՝ շատերուն ծանօթ չէ:

Ո՞վ է Հրանտ Մարգարեանը: ԱՆ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հայաստանի Բիւրոյի ներկայացուցիչն է:

Այստեղ կ'ուզենք անոր անձնաւորութեան մասին, «ՆԱՅԻՐԻ»ի 11 Յունուար 2000-ի թիւին մէջ [Հայաստանի թերթերէն առնելով], մեր գրածները արտատրւել:

«27 Հոկտեմբեր 1999-ի չարաշուք օրը, Ազգային Ժողովին մէջ, Կարէն Տեմիրճեանը և Վազգէն Սարգիսեանը սպաննել էտք, Նայիրի Յունանեանը «սեփիւր» հեռաձայնով-իրենց մեծաւորին կը զանգէ:

«Մօրուսաւորը սպաննեցինք, բոլորն ալ մեր ձեռքն են, շուտ հասէք»:

Եւ ո՞վ է Նայիրի Յունանեանին հեռաձայնած անձնաւորութիւնը՝ ծանօթ կուսակցութեան գերագոյն մարմնի անդամ Հրանտ Մարգարեանը:

Բայց, Նայիրի Յունանեանին սպասած անձնաւորութիւններէն ոչ մէկը, չի գար:

Այս ողբերգութիւնը պատուիրողներուն համար՝ բաւ էր Վազգէն Սարգիսեանին և Կարէն Տեմիրճեանին մէջտեղէն վերանալը:

Ասոնց սպանութիւններէն յետոյ, մէջտեղ եկող «քաոս»ով արդէն ամէն բան, այս «Պատուիրատուներուն» ուզածին պէս պիտի ընթանայ»:

Այստեղ, մեր ուշադրութիւնը գրաւեց, հետեւեալ պարագան:

Փարիզի «Յառաջ» թերթին մէջ, 29-7-2000 և 11-8-2000 թ.ներուն հրատարակուած Հայաստանի երկու շատ կարեւոր եղելութեանց լուրերը՝ Փարիզի «Կամք» թերթին մէջ որեւէ ձեւով չէր տրուած:

Ֆրանսայի Լ.Յ.Դ.ի պաշտօնական թերթը եղող «Կամք» օրաթերթին մէջ, 27 Հոկտեմբերի մասին այս կարեւոր լուրերուն չհրատարակուիլը, շատ յատկանշական է:

Այս պարագան միայն մէկ ձեւով կարելի է բացատրել.— Միջազգային դէտերուն ալ շատ մօտէն հետաքրքրող այս լուրերուն մէջ, 27 Հոկտեմբերի ողբերգութեան պատուիրատուներէն մէկը ըլլալով նշուած Լ.Յ.Դ.ի Հայաստանի Բիւրոյի ներկայացուցիչ Հրանտ Մարգարեանին անունը խնայելու համար էր:

★ ★ ★

27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութիւնը, Հայաստանի համար 24 Ապրիլ 1915-ի չափ ճակատագրական է- ըսած էինք:

Այդ օրը, ոչ միայն Կարէն Տեմիրճեանը, Վազգէն Սարգիսեանն ու իրենց ընկերները նահատակուեցան, այլ ամբողջ հայ ազգին «հոգին» և «ապագայի յոյսերը» նահատակուեցան:

Եւ գրեթէ բովանդակ հայ ազգը՝ ղեկավարներէն մինչեւ ամենապարզ անհատը, այս մեծ աղէտին դէմ, բառին իսկական իմաստով, լռեց:

Կարգ մը պատասխանատու ղեկավարներ ըսին, թէ երկրին մէջ խռովութեան պատճառ չըլլան ըսելով չեն միջամտած:

Բայց, շատ սխալ կեցուածք էր ասիկա:

27 Հոկտեմբերի ողբերգութիւնը, կատարուած ահաւոր ոճիրին հակազդեցութիւններուն պատճառաւ՝ իսկական հրաբուխ մըն էր:

Երեւութեամբ հանդարտ, բայց ներքնապէս հուր և կատաղութիւն:

Հայաստանի պատասխանատուներուն և մանաւանդ ժողովուրդին անտարբերութեան պատճառաւ, Ռ. Զոչարեանը և Սերժ Սարգիսեանը քաջալերուեցան և շարունակեցին իրենց սադրանքները:

Եթէ հայ ժողովուրդը այդ օրերուն կարենա՛ր հակազդեցութիւն ցուցնել, Զոչարեանը, ճիշդ աւատապետութեան շրջաններու բռնակալներուն նման, պիտի չկրնար այսքան սանձարձակ, անգութ և անպատասխանատու շարժիլ: Եւ, ի վերջոյ, ստիպուած պիտի ըլլար հրաժարելու:

Այսօր, հրաբուխը ժայթքելու նշաններ ցոյց կու տայ:

Այսքան ատեն համբերող և լուռ կեցող հայ ժողովուրդը, վերջապէս, անարդարութեան դէմ պողոթնալու կարծես կը պատրաստուի:

Եւ այս պողոթնումին աղէտալի հետեւանքներուն առաջնակարգ պատասխանատուն, Զոչարեանը պիտի ըլլայ:

(Ծար.ը՝ էջ 10)

ՎԵՐՁԱՊԵՄ «ՀԱՅԱՎԱՅԵԼ ՉԱՅՆ» ՄԸ ԲԱՐՉՐԱՑԱԻ... (Շար. էջ 2-էն)

Այս օրերուս ժընելի հայ ժողովուրդին, ժընելի Միացեալ Ազգերու մօտ Հայաստանի ներկայացուցչութեան կողմէ, հրաւեր ուղղուած է:

Քոչարեանը Նիւ Եորքի մէջ կայանալիք Մ.Ա.Կ.ի «2000»ի ժողովին մասնակցելէ յետոյ, վերադարձի ճամբու վրայ, 9-Սեպտեմբեր 2000-ին, ժընել պիտի հանդիպի և հայ համայնքին հետ պիտի տեսակցի եղեր:

Ժընելի փարթամ պանդոկներէն մէկուն մէջ տրուելիք ճաշի ընթացքին, ան գրոյց պիտի ունենայ եղեր «Հայաստանի օրէնսդրութեան, կաշառակերութեան և արտագաղթի հարցերու» մասին: Եւ այս առթիւ պիտի արտայայտուի, նաեւ Հայաստանի տնտեսական վիճակին մասին: Եւ Սփիւռքէն կատարուելիք անպայ աներդրումներուն մասին պիտի խօսի:

Երբ այցելութեան լուրը ժընելի և շրջակայքի հայ ժողովուրդին մէջ տարածւեցաւ, զանազան անձեր անոր մասին տարբեր արտայայտութիւններ ունեցան:

Այստեղ յատկանշական կը նկատենք այս արտայայտութիւններէն մէկ քանին նշել, որ պարզապէս գիտցուի, թէ Սփիւռքի մէջ ընդհանրապէս ինչ կը մտածեն Քոչարեանի մասին: Մենք, հարազատօրէն կը մէջբերենք ըսուածները, որոնց տէրերը ծանօթ են:

1.- «Այս մարդասպանը ի՞նչ «երեսով» պիտի գայ մեր մէջ»:

2.- «Իմ գաղափարակիցներս պիտի հաւաքեմ և վրան "ASSASSIN" գրուած ազդագիրներով անոր դէմ ցոյց պիտի ընեմ»:

3.- «Եթէ երիտասարդ ըլլայի և զաւակներ չունենայի, անոր գլխուն երկու գնդակ կը խփէի»:

Սփիւռքի ժողովուրդին մէկ մեծ տոկոսին Քոչարեանի դէմ ընդվզումի այս շատ ցաւալի ու մտահոգիչ արտայայտութիւնները, մեր կարծիքով, «զուգահեռ»ի մէջ են Հայաստանի ժողովուրդին գրեթէ ամբողջութեան մտածումներուն հետ:

Չմոռնանք, որ Աւետարանի մէջ տեղ գտած շատ ծանօթ ասացուածք է՝

«Սուր բարձրացնողը՝ Սուրով պիտի իյնայ»:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 22 Օգոստոս 2000

ՎԵՐՋԱՊԵՄ
«ՀԱՅԱՎԱՅԵԼ ՉԱՅՆ» ՄԸ ԲԱՐՉՐԱՑԱԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
 ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
 ԿՐԷԺ ՈՌԻՔԵԼԵԱՆԸ

Պիտի խոստովանիցք, որ շատ յուսալքուած էինք, Հայաստանի ժողովուրդին ջանքի մը «աղուէս» դարաբաղցիներու ձեռքին խաղալիք դառնալը տեսնելով:

Ընդվզումով կը դիտէինք այս դարաբաղցիներուն, կռնակնին «Ամերիկեան ուժերուն» և անոնց «դրամին» տալով, հայ ժողովուրդին իբր թէ ներկայացուցիչները երող Ազգային ժողովին երեսփոխանները խրտուիլակի վերածելին:

Չէինք ուզեր աչքերնուս հաւատալ՝ նահատակ Կարէն Տեմիրճեանի և Վազգէն Սարգիսեանի ընկերներուն՝ նոյնիսկ անոնց ամենէն մօտ հարազատներուն՝ «Արոսի» և տիտղոսի մարմաջով կաշառուելին տեսնելով:

Իսկանդիկ վերածուած Ազգային ժողովի երեսփոխաններուն Ազգին ծառայելու համար իրենց կատարած երդումին դաւաճանած ըլլալուն պատճառաւ, այս ջանքի մը նենգամիտ դարաբաղցիները յաջողեցան 27 Հոկտեմբեր 1999-ի նկատմամբ ողբերգութիւնը նսեմացնելու և անկարելի դէպքի մը վերածելու:

Այս անուբանջըրը այն աստիճան յաջողեցան 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութիւնը իր հունէն հանելու, որ Յունացեան կոչուած դահիճները իրենց կատարած բոլոր խոստովանութիւնները ետ առին և նոյնիսկ ամբաստանեցին դատախազութիւնը, որ իրենց վրայ ճշում բանեցուցած սն:

Մինչ այդ, Ջոշարեանին Հայաստանի մէջ սարքած սադրանքները, ամենափայլուն հոյիվտեան ֆիլմերուն մէջ անգամ տեսնել անկարելի էր:

ԱՅ. 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեամբ վրդոված ժողովուրդը խաբելու համար, նախ Վազգէն Սարգիսեանին անփորձ եղբայրը վարչապետ նշանակեց և ջանքի մը ամիսներ վերջ այ, Ազգային ժողովի Միասնութեան Դաշինքի երեսփոխանները զանազան ձեւերով «կաշառելէ» յետոյ, «Պետութիւնը փլուզումի վտանգի մէջ էր» ըսելով, ամբողջ յանցանքը Արամ Սարգիսեանին վրայ նետեց և զինք պաշտօնանկ ըրաւ:

Եւ նոր վարչապետ մը նշանակեց՝ Միասնութեան Դաշինքին խորտակման առաջնակարգ պատասխանատուն՝ Անդրանիկ Սարգարեանը:

Այն Անդրանիկ Սարգարեանը, որ Սովետական Հայաստանի տարիներուն, իբր խախարար բանտարկուած էր երկար առեմ:

Արժեքն՝ երկրորդ «Պարոյր Հայրիկեան» մը:

Եւ ի՞նչ ըրաւ այս Անդրանիկ Սարգարեանը Վարչապետ նշանակուելէ ետք: Ջոշարեանին բոլոր հակառակորդները կառավարութենէն վճռեց: Բայց ամենէն կարեւորը՝ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեան առաջնակարգ պատասխանատուն, այն առեմնուան անվտանգութեան նախարար դարաբաղցի Սերժ Սարգիսեանը. Պաշտպանութեան նախարար նշանակեց: Այսինքն անոր՝ որուն 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութենէն առաջ, Վազգէն Սարգիսեանին հանդէպ ունեցած նախանձի զգացումները, երեւանի պետական բոլոր շրջ մնակներուն ծանօթ էին:

Մերձ. Վազգէն Սարգիսեանին շահած ժողովրդականութեան երբեք չէր համարժեանք: Եւ ի վերջոյ՝ Վազգէն Սարգիսեանին իբր՝ Վարչապետ՝ վառելանցի-
օք առեւտրի իրաւունքը Սերժի ձեռքէն առնելով զայն պետական սեփականու-
թեան գործնէնք, բաժակը յորդեցնող կաթիլը եղաւ: Եւ մենք կը հաւատանք, որ
27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեան մէջ, Վազգէն Սարգիսեանին դէմ անդ
ունեցած ատերութեան հասնող նախանձը, մեծ դեր խաղցած է:

Այստեղ, ձեր ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրենք, այսօրուան տխուր իրակա-
նութեան մը վրայ: 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութենէն առաջուան ամիսնե-
տան, Սերժ իր մտերիմներուն՝ «Վազգէն Սարգիսեանը «Սպարապետ» ըլլալ
յուզէ» քսելով կը հեզներ:

Իրապէս ալ, Վազգէն Սարգիսեանը «Հայոց Սպարապետ» եղաւ: Բայց... նա-
խատեսուել յետոյ:

Եւ այսօր Սերժը, նահատակ Սպարապետ Վազգէն Սարգիսեանի Պաշտպա-
նութեան նախարարութեան արձոյնն ճատած է:

Արդեօք վաղն ալ, Վազգէն Սարգիսեանին վարչապետութեան արձոյնն պիտի
բարձրա՞յ նստիլ:

★ ★ ★

Մենք, ձեր վերջին յոյսը եղող այսօրուան Հայաստանի մէջ, սրտայոյզ և եր-
կիքը բողբոլիկն կործանումի առաջնորդող եղելութիւններուն ցաւով կը հետեւե-
լինք: Եւ այս անհաւատալի, թրջավայել և հայակործան, իբր թէ հայկական եղող
իշխանութեան գործունէութեան դէմ, մեր ընդվզումի և պոռթկումի արտայայ-
տութիւնները կը բախտին Հայաստանի ժողովուրդին անտարբեր և անզգայ կեց-
ածքին: Եւ այս անտարբերութիւնը մեզ յուսահատութեան կը մտնի:

Բայց, վերջերս Հայաստանի մէջ պատահած կարգ մը երկրաշարժերը մեզի
քնկին այն յոյսը տուին, թէ հակառակ անտանելի դժուարութիւններուն և հայ
եղբայրդին մեծամասնութեան ենթարկուած թշուառութեան, հայոց մէջ «ար-
արութեան ջիղը» չէ մեռած:

Այստեղ նշելու պիտի ջանանք, Հայաստանէն եկող սա սրտապնդիչ և հայա-
այել արտայայտութիւնները լարտատպումը կը կատարենք Փարիզի «Յա-
աջ»-էն:

«ԿԱՐԷՆ ՏԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ԿՈՒՍԱԿԻՑՆԵՐԸ Կ'ԱՍԲԱՍՏԱՆԵՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

Կարէն Տեմիրճեանի հիմնած ժողովրդական Կուսակցութեան Կարդենիսի և
րմախի շրջանային կազմակերպութիւնները, յայտարարութիւններով ծանր
մքատանութիւններ ուղղած են երկրին իշխանութիւններուն, Հոկտեմբեր 27-
ողբերգութեան քննութեան առընչութեամբ:

«Համբերել ենք, որպէսզի չվնասենք դարի ոճրագործութեան հետաքննու-
նանք, պատմիրատուների բացայայտմանը:

Արդէն լցուել է ժողովուրդի համբերութեան բաժակը, կորել հաւատն ամէնքի
ամէն ինչի նկատմամբ:

Չենք հաւատում ներկայ իշխանութիւններին, որոնք յանցանքը կատարող-
րին ձերբակալել են և չեն ուզում յանցագործներին ձերբակալել:

Հանրապետութեան ղեկավարները, արդարադատութեան մարմինները վաղ
է ուշ պէտք է պատասխան տան ժողովուրդին, թէ ո՞ւմ է ձեռնտու այդ ոճրա-
րծութիւնը, ո՞ւմ էր սարսպի մատնել Կարէն Տեմիրճեանի քաղաքական աս-
արեզ գալը:

Վրդովեցուցիչ է, որ հանրապետութեան, ժողովուրդի և արդարադատու-

թեան համար պատասխանատուներն այսօր չափազանց անտարբեր դիրք են գրաւել Հոկտեմբեր 27-ի ողբերգութեան հրահրիչների և կատարողների նկատմամբ:

Պատմութիւնը կը դատապարտի նրանց և, նրանց սերունդները, դարեր շարունակ, կ'ապրեն անարգանքի սեւ խարանով:

Ոչ ոք ապահովագրուած է այդպիսի ոճիրի զոհ դառնալուց, քանի դեռ Հայաստանում անարգել անպատժելիութիւնն է տիրում:

Չափագործ մի ձեռք էլ վաղն անպայման կը հասնի ամէն մի զագրելի չարագործի այսօր հովանաւորողներին:»

«27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1999-Ի ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

«ՎՐԻԺԱՌՈՒՆԵՐ» ՈՒ ԹՌՈՒՑԻԿԸ

Վերջերս, Երեւանի մէջ, անծանօթներ սկսած են տարածել երկու էջնոց թռուցիկ մը, «ՎՈՒ ԳԱՅ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՕՐԸ» վերնագրով: Թռուցիկը կը կրէ «Հոկտեմբեր 27-ի վրիժառուներ» ստորագրութիւնը: Օտար գործակալութիւններ կարելորութեամբ կը հաղորդեն այս լուրը:

Թռուցիկին մէջ կ'ըսուի.

«Ակնյայտ է դառնում, որ այս իշխանութիւնների օրոք Հոկտեմբեր 27-ի գործն ըստ էութեան չի բացայայտուելու և մենք, մեր լուրթեամբ, դառնալու ենք այդ ստոր դաւադրութեան մասնակիցը»:

Այնուհետեւ թռուցիկին հեղինակները կը մեղադրեն «Միասնութեան» և «Լըկրապահ Կամաւորներու Միութիւն»ի գործիչները, զինուորական Դատաւազը և նոյնիսկ զոհուածներու հարազատները:

Թռուցիկին անանուն հեղինակները կը նշեն, թէ բոլորը գիտեն, թէ ովքեր են Հոկտեմբեր 27-ի պատուիրատուները, և կը նշեն Ռոպէր Զոչարեանի, Սերժ Սարգիսեանի և Հրանտ Մարգարեանի անունները:

«Թռուցիկը կ'եզրակացնէ. «Մենք, Վազգէնի իսկական ընկերներս, չենք հանդիւրժելու ու մէկ առ մէկ շանսատակ ենք անելու բոլոր նրանց ովքեր, ինչ որ կերպ, կապուած են նրա սպանութեան հետ»:

Միջազգային քաղաքական դէտեր, որոնք մօտէն կը հետեւին Կովկասի իրադարձութիւններուն, կը սպասեն, որ Հոկտեմբեր 27-ի տարեդարձին առիթով, պայքարը սաստկանայ իշխանութիւններու դէմ, որոնք կ'ուզեն ծածկել ահաբեկչական այդ արարքին ծայքերը»:

★ ★ ★

Այս թռուցիկին մէջ նշուածի համաձայն, 27 Հոկտեմբերի ողբերգութեան պատուիրատուներն են՝

Ռոպէր Զոչարեան, Սերժ Սարգիսեան և Հրանտ Մարգարեան:

Առաջին երկուքին՝ «անձը» և «գործունէութիւնը» բոլորին ծանօթ է:

Բայց Հրանտ Մարգարեանին անձը՝ շատերուն ծանօթ չէ:

Ո՞վ է Հրանտ Մարգարեանը: Ա. Գ. Զ. Դաշնակցութեան Հայաստանի Բիւրոյի ներկայացուցիչն է:

Այստեղ կ'ուզենք անոր անձնաւորութեան մասին, «ՆԱՅԻՐԻ»ի 11 Յունուար 2000-ի թիւին մէջ [Հայաստանի թերթերէն առնելով], մեր գրածները արտատրպել:

«27 Հոկտեմբեր 1999-ի չարաշուք օրը, Ազգային ժողովին մէջ, Կարէն Տեհրեանը և Վազգէն Սարգիսեանը սպաննել է ետք, Լայիրի Յունանեանը «սեւիկեր» հեռաձայնով իրենց մեծաւորին կը զանգէ.

«Մօրուպաւորը սպաննեցինք, բոլորն ալ մեր ձեռքն են, շուտ հասէք»:

Եւ ո՞վ է Լայիրի Յունանեանին հեռաձայնած անձնաւորութիւնը՝ ծանօթ կուսակցութեան գերագոյն մարմնի անդամ Հրանտ Մարգարեանը:

Բայց, Լայիրի Յունանեանին սպասած անձնաւորութիւններէն ոչ մէկը, չի գար:

Այս ողբերգութիւնը պատուիրողներուն համար՝ բաւ էր Վազգէն Սարգիսեանին և Կարէն Տեմիրճեանին մէջտեղէն վերանալը:

Ասոնց սպանութիւններէն յետոյ, մէջտեղ եկող «քառս»ով արդէն ամէն բան, այս «Պատուիրատուներուն» ուզածին պէս պիտի ընթանայ»:

★ ★ ★

Այստեղ, մեր ուշադրութիւնը գրաւեց, հետեւեալ պարագան:

Փարիզի «Յառաջ» թերթին մէջ, 29-7-2000 և 11-8-2000 թ.ներուն հրատարակուած Հայաստանի երկու շատ կարեւոր եղելութեանց լուրերը՝ Փարիզի «Կամբ» թերթին մէջ որեւէ ձեւով չէր տրուած:

Ֆրանսայի Հ.Յ.Դ.ի պաշտօնական թերթը եղող «Կամբ» օրաթերթին մէջ, 27 Հոկտեմբերի մասին այս կարեւոր լուրերուն չհրատարակուիլը, շատ յատկանշական է:

Այս պարագան միայն մէկ ձեւով կարելի է բացատրել. — Միջազգային դէտեքուրուն ալ շատ մօտէն հետաքրքրող այս լուրերուն մէջ, 27 Հոկտեմբերի ողբերգութեան պատուիրատուներէն մէկը ըլլալով նշուած Հ.Յ.Դ.ի Հայաստանի Բիւրոյի ներկայացուցիչ Հրանտ Մարգարեանին անունը խնայելու համար էր:

★ ★ ★

27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութիւնը, Հայաստանի համար 24 Ապրիլ 1915-ի չափ ճակատագրական է- ըսած էինք:

Այդ օրը, ոչ միայն Կարէն Տեմիրճեանը, Վազգէն Սարգիսեանն ու իրենց ընկերները նահատակուեցան, այլ ամբողջ հայ ազգին «հոգին» և «ապագայի յոյսերը» նահատակուեցան:

Եւ գրեթէ բովանդակ հայ ազգը՝ ղեկավարներէն մինչեւ ամենապարզ անհատը, այս մեծ աղէտին դէմ, բանին իսկական իմաստով, լռե՛ց:

Կարգ մը պատասխանատու ղեկավարներ ըսին, թէ երկրին մէջ խռովութեան պատճառ չըլլան ըսելով չեն միջամտած:

Բայց, շատ սխալ կեցուածք էր ասիկա:

27 Հոկտեմբերի ողբերգութիւնը, կատարուած ահաւոր ոճիրին հակազդեցութիւններուն պատճառաւ՝ իսկական հրաբուխ մըն էր:

Երեսութեամբ հանդարտ, բայց ներքեայէս հուր և կատաղութիւն:

Հայաստանի պատասխանատուներուն և մանաւանդ ժողովուրդին անտարբերութեան պատճառաւ, Ռ. Զոչարեանը և Սերժ Սարգիսեանը քաջալերուեցան և շարունակեցին իրենց սադրանքները:

Եթէ հայ ժողովուրդը այդ օրերուն կարենա՛ր հակազդեցութիւն ցուցնել, Զոչարեանը, ճիշդ աւատապետութեան շրջաններու բռնակալներուն նման, պիտի չկրնար այսքան սանձարձակ, անգութ և անպատասխանատու շարժիլ: Եւ, ի վերջոյ, ստիպուած պիտի ըլլար հրաժարելու:

Այսօր, հրաբուխը ժայթքելու նշաններ ցոյց կու տայ:

Այսքան ատեն համբերող և լուռ կեցող հայ ժողովուրդը, վերջապէս, անարդարութեան դէմ պողոթկալու կարծես կը պատրաստուի:

Եւ այս պողոթկումին աղէտալի հետեւանշներուն առաջնակարգ պատասխանատուն, Զոչարեանը պիտի ըլլայ:

(Շար-ը տես էջ 38)

«ՀԱՅԱՎԱՅԵԼ ՉԱՅՆ» ՄԸ ԲԱՐՉՐԱՑԱԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Շարունակուած էջ 6-էն)

Այս օրերուս ժընելի հայ ժողովուրդին, ժընելի Միացեալ Ազգերու մօտ Հայաստանի ներկայացուցչութեան կողմէ, հրաւեր ուղղուած է:

Ջոջարեանը Նիւ Եորքի մէջ կայանալիք Մ.Ա.Կ.ի «2000»ի ժողովին մասնակցելէ յետոյ, վերադարձի ճամբու վրայ, 9-Սեպտեմբեր 2000-ին, ժընել պիտի հանդիպի և հայ համայնքին հետ պիտի տեսակցի եղեր:

ժընելի փարթամ պանդոկներէն մէկուն մի րուելիք ճաշի ընթացքին, ան գրոյց պիտի ունենայ եղեր «Հայաստանի րութեան, կաշառակերութեան և արտագաղթի հարցերու» մասին: Եւ րի պիտի արտայայտուի, նաեւ Հայաստանի տնտեսական վիճակին մասին: Եւ Սփիւռքէն կատարուելիք անպագայ ներդրումներուն մասին պիտի խօսի:

Երբ այցելութեան յուրը ժընելի և շրջակայքի հայ ժողովուրդին մէջ տարածւեցաւ, զանազան անձեր անոր ճասին տարբեր արտայայտութիւններ ունեցան:

Այստեղ յատկանշական կը նկատենք այս արտայայտութիւններէն մէկ քանին նշել, որ պարզապէս գիտցուի, թէ Սփիւռքի մէջ ընդհանրապէս ինչ կը մտածեն Ջոջարեանի մասին: Մենք, հարազատօրէն կը մէջբերենք ըսուածները, որոնց տերերը ծանօթ են:

1.- «Այս մարտիւնը ի՞նչ «երեսով» պիտի գայ մեր մէջ»:

2.- «Իմ գաղափարակիցներս պիտի հաւաքեմ և վրան "ASSASSIN" գրուած ազդագիրներով անոր դէմ ցոյց պիտի ընեմ»:

3.- «Եթէ երիտասարդ ըլլայի և զաւակներ չունենայի, անոր գլխուն երկու գնդակ կը խփէի»:

Սփիւռքի ժողովուրդին մէկ մեծ տոկոսին Ջոջարեանի դէմ ընդվզումի այս շատ ցաւալի ու մտահոգիչ արտայայտութիւնները, մեր կարծիքով, «զուգահեռ»ի մէջ են Հայաստանի ժողովուրդին գրեթէ ամբողջութեան մտածումներուն հետ:

Չմոռնանք, որ Աւետարանի մէջ տեղ գտած շատ ծանօթ ասացուածք է՝

«Սուր բարձրացնողը՝ Սուրով պիտի իյնայ»:

«ՆԱՅԻՐԻ»

Պէյրութ-Լիբանան

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉՈՒԼՆԿԻՐԵԱՆ
{ԿՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ}

ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ, ԻՐ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 39, ՍԵՊՏ. 14, 2000

Խ Օ Ս Ք Ե Ր Ա Խ Տ Ի Ք Ի

Կոն իրադարձութիւններ և անուններ, որոնք ժամանակների հոլովոյթի մէջ օր առ օր աւելի են կարելուում: Փոխում են ընդունուած արժէքները, գունազրկում, խումանում դէմքերը, իսկ պատմութեան ծալքերից յառնող սրբացած անունները ոգեկոչում են պայքարի և մահաւման: Այսպէս եղաւ, երբ Երեւանի հեռաւոր համայններից մէկի՝ 151 միջն. դպրոցի տնօրէն նշանակուեց Ջուլիա Ղազարեանը: Եւ թէև օրերը մոայլ էին ու խաւար, բայց Անկախ Հայաստան ունենալու նառագուն յոյսը, ոգեշունչ և խանդավառ տնօրինուհին գտաւ այն անունը, որը այսուհետեւ պիտի զարկ տար մեր բոլոր գործերին, մղեր ոգեղէն բարձունքների նուաճման:

Գտնուեց անունը՝ Ռուբէն Սեւակ...

Այն հեռու՝ 1915-ի նահատակներից բերեւս ամենալուսեղ... Բժիշկ, բանաստեղծ, քաղաքական մտածող... Ռուբէն Սեւակի արեւելահայ ընթերցողին քիչ ծանօթ էր հրգուրթիւնը, առաւել նրա մարդասիրութեամբ և պայքարի աննկուն ոգով շնչող գաղափարաբանութիւնը խիստ համահունչ էին օրերի հեւքին:

Տնօրինուհի Ջ. Ղազարեանի ջանքերը պսակուեցին յաջողութեամբ: Դպրոցն անլամակոչուեց Ռ. Սեւակի անուամբ և դարձաւ իրաւամբ մշակութային-կրթական հզօր կենտրոն համայնքի և Երեւան քաղաքի համար:

Առաւել արդիւնաւէտ դարձաւ դպրոցի աշխատանքը, երբ Ֆրանսիայի Նիս քաղաքում բնակուող Ռուբէն Սեւակի եղբորորդի, հայ արժանաւոր մտաւորական Յովհաննէս Զիլինկիրեանն իմացաւ այս դպրոցի գոյութեան մասին:

Խորապէս ներդաշն գտնելով Հայաստանի անկախութեան և զօրաւոր հայրենիք ունենալու երազանքով, իր հաւատին և սր. եկեղեցուն փարած նահատակ Ռուբէն Սեւակի գաղափարական և գեղագիտական հայեացքները՝ Յովհաննէս Զիլինկիրեանը մեր

Ռուբէն Սեւակի անուան տունը քանդարանէն անկիւն մը՝ ուր կը տեսնուին Նահատակ-Բանաստեղծ - Գործիչի կիսանդրիները և ընտանեկան նկարներ ու իր մասին հրատարակութիւններ:

ժողովրդի ամենադժուարին օրերից առայսօր սատար է Ռ. Սեւակի անուան դպրոցին և յանձին դպրոցի՝ բոլոր այն մշակութային դրսեւորումներին, որոնք ներկայացնում են հայ ժողովրդի պատմութեան ամենաողբերգական էջը՝ Մեծ Եղեռնը և նրա լուսապլսակ նահատակներին:

Դպրոցում մեկը միւսին յաջորդող ցերեկոյթները, մրցոյթներն ու խորհրդակցութիւնները, հանդէսներն ու գիտական նստաշրջանները դարձել են աւանդական: Նիւթական և բարոյական աջակցութիւնը, որ ցոյց է տալիս դպրոցի հովանաւոր Յովհաննէս Զիլինկիրեանը, բանաստեղծ Ռ. Սեւակի դստեր, գրող-հրապարակախօս Շամիրամ Սեւակի պարբերաբար Հայաստան այցելելը, մեծ ոգեւորութիւն է առաջացնում դպրոցի աշակերտութեան, մանկավարժների և համայնքի կեանքում: Դպրոցում ստեղծուած է Ռ. Սեւակի յիշատակի-տուն-թանգարանը, որը Յովհաննէս Զիլինկիրեանի ջանքերով Նիս քաղաքում ստեղծուած Յիշատակի Տան նմանութեամբ այն շինւմ, հոգեղէն տունն է Ռուբէն Սեւակ-Ծանցի Արեւ ամուսնական զոյգի, ուր հիւրընկալուող ամէն հայ սարսուռի զգացողութեամբ զգում է մեծ բանաստեղծի կենդանի ներկայութիւնը: Դպրոցն ապրում, շնչում է Ռուբէն Սեւակի քնարերգութեան և գաղափարական լիցեով, իսկ նրա ողբերգական նահատակութիւնը հայրենասիրութեան լաւագոյն դաս է մեր աշակերտների համար:

Դժուարին օրեր է ապրում մեր հայ ժողովուրդը: Փոխուել են բարբերը, փոխուել արժէքները: Սակայն այսօր էլ Ռ. Սեւակի անուան դպրոցի պատերի ներսում եռում է լիարին, առոյգ երիտասարդ կեանք:

Բանաստեղծի տուն-թանգարանը իր հիւրընկալ յարկի տակ հանգրուանում է մայրաքաղաքի հանրակրթական դպրոցների սաներին ու մանկավարժներին, ովքեր այստեղ մեկ անգամ դիմելուց յետոյ իրենց համար յայտնագործում են Ռ. Սեւակ բանաստեղծի աշխարհը: Այսպէս եղաւ Փետրուարի 15-ին, երբ դպրոցը շքեղ հանդիսաւորութեամբ նշեց բանաստեղծի ծննդեան 115-ամեակը: Այդպէս եղաւ, երբ Ապրիլի 21-ին «Գրողների Միութեան դահլիճում» Ռ. Սեւակի 115-ամեակը, դարձեալ դպրոց-վարժարանի նախաձեռնութեամբ նշուեց, որպէս հայ գրականութեան անդաստան սիրելի զաւակի, որպէս անանց արժէք հայ մտքի և ոգու պայքարներում:

Այս անգամ Ռ. Սեւակը մեծարուեց իր գրչակից եղբայրների կողմից՝ որպէս լիիրաւ անդամը հայ գրական պառնասի: Իսկ հեռու Ֆրանսիայից նախանձախնդիր մի աչք, մի հայրենասէր սիրտ, սեւեռուն ուշադրութեամբ հետեւում էր այս ամէնին:

Յովհաննէս Զիլինկիրեան... Հայ արժանաւոր մտաւորական, մարդ, գրող-հրապարակախօս... Իրաւամբ կրողն այն ազնիւ արեան, որ իր ամէն բջջի մէջ կրում է ցեղի սիրտն ու յիշողութիւնը...

Այսօր նորոգում է Ռ. Սեւակի Տունը Երեւանում: Դա նրա անունը կրող թ. 151 դպրոց-վարժարանն է: Նոր մանրատախտակ, նորոգուած սանհանգոյցներ, հրաշալի պարիսպ, վաղը՝ կանաչ գօտի և սպորտ-հրապարակ:

Եւ կարեւորագոյնը՝ մշտապէս զգօն, հայրենիքի և նրա ապագայի նկատմամբ ուշադիր, դպրոցասէր հովանաւոր Յովհաննէս Զիլինկիրեան և դպրոցի տնօրինուհի Զ. Ղազարեան համագործակցութիւնն է, որ ամրապնդում է, տարիների փորձութիւն բռնում, որ խարսխուած է արծուենի հայեացքը դէպ Արարատները յառած մեծ բանաստեղծ Ռ. Սեւակի հաւատամքի վրայ:

Այս գուրգուրանքի և սիրոյ մթնոլորտում օր օրի կուտակւում և բազմապատկւում են դպրոցի յաջողութիւնները, որ ուրախութեամբ են արձագանգւում հովանաւոր Յովհաննէս Զիլինկիրեանի սրտում: Զէ՞ որ դպրոցի բակում, երիտասարդ Ռ. Սեւակն է, որ կարօտ է հայրական սիրոյ և գթառատ ձեռքի:

Թող օրերը երջանիկ արարում բերեն Տէր և Տիկին Յովհաննէս Զիլինկիրեանների և նրա գերդաստանին և երկարի այն երկրային ուղին, որով մեզանից իւրաքանչիւրը մօտենում է նրանց՝ անմահներին, որոնք Ռ. Սեւակի ձայնով պատգամում են:

«Աւել մարդկութեան ցեխն ու կեղտն անվերջ,

Աւել ու գիտցիր, որ միշտ կ'աղտոտին...»

Ռ. ՍԵՒԱԿԻ ԱՆՈՒԱՆ ԴՊՐՈՑ-ՎԱՐՎԱՐԱՆԻ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԿՈՒԵԿՏԻԻ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԾ ՈՐՈՒՔԷՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 22 Օգոստոս 2000

ՀԱՅ ԱԶԳԻ ԴԺԲԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐԸ...
 ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼ «ԿԱԹՈՒԼԻԿՈՒԹԵԱՆ» ԵՒ ԱՆՈՐ
 «ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ» ԴԱՐԵՐԷ Ի ՎԵՐ ՏԱՐԱԾ...
 ԻՆՔՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԶՕՐ ՄԱՀԱՑՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ
 «ՕՐԹՈՏՈՔՆՆԵՐ»ՈՒՆ ԴԷՍ
 ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
 (ԿՐԷԺ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ)

Գիտե՞ք արդեօք, թե Ամերիկայի նախկին նախագահ Ճորձ Դուշը, սարքաս նախագահ ըլլալը, տարիներով «Ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեան» Սի. Այ. Էյ.»-ի պետը եղած էր:

1981-էն սկսեալ Ամերիկայի «փոխ-նախագահ» և 1989-էն մինչեւ 1993 Ամերիկայի «նախագահ» եղող Ճորձ Դուշը այն անձն է, որ 1991-ին Իրաքի վրայ յարձակեցաւ և պատճառ եղաւ տասը հազար անմեղ մարդոց մահուան:

Բայց ո՞վ կը համարձակի այսօր խօսիլ, ամերիկացիներուն կատարած այս վայրագութեան մասին: Եւ ամերիկացիները, տասը տարիներէ ի վեր, մինչեւ այսօր, կը շարունակեն պատժել Իրաքի ժողովուրդը: Այն Իրաքի ժողովուրդը որ 1991-ին, իր հայրենիքը պաշտպանելու համար, «ՄԱՀԱՑՈՒ ՅԱՆՑԱՆՔ» մը գործած էր՝ «հրթիռ»ներ արձակած էր Իսրայէլի վրայ:

Ո՞վ կը խօսի այսօր (մինչեւ հիմա շարունակուող) Իրաքի այս ողբերգութեան մասին: Եւ մանաւանդ քանի՞ հոգի տեղեակ են Իրաքի վրայ այս յարձակումները կատարող Ճ. Դուշի Ա.Մ.Ն.ի Ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեան՝ Սի. Այ. Էյ.ի պետը եղած ըլլալուն:

Բայց Արեւմտեան աշխարհին մէջ, այսօր, բոլոր «թելեվիզիոն»ները, բոլոր թերթերը, ամէն օր, միշտ կը խօսին Ռուսիոյ նախագահ Վլատիմիր Փութինի «Զա. Կէ. Պէ.»ի գործակալ մը ըլլալուն մասին:

* * *

Յուլիս 2000-ին ֆրանսաբնակ, բոլոնացի հրեայ գրող Մարէշ Հալթեր, Մոսկւայի մէջ, Ռուս հանրապետութեան նախագահ Վլատիմիր Փութինին հետ, հարցազրոյց մը կը կատարէ: Եւ հրեային առաջին հարցումը հետեւեալը կ'ըլլայ.

«Պարոն նախագահ գիտե՞ք, թե արեւմտեան աշխարհի մամուլը ձեզ կը ներկայացնէ իբր Զա. Կէ. Պէ.ի նախկին գործակալ մը»:

Նախագահ Փութին կատակելով կը պատասխանէ. «ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ, ՈՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՐՃ ՊՈՒՇԸ ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՍԻ. Այ. Էյ.ի ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԷՐ, ԱՅԼ՝ ՍԻ. Այ. Էյ.ի ՆԱԽԱԳԱՀՆ ԷՐ»:

Իրականութեան մէջ Զա. Կէ. Պէ.ն բոլոր պետութիւններուն կառոյցներուն մէջ ստիպողաբար գտնուող, գաղտնի տեղեկատուութեան կազմակերպութիւն մըն է: Ոչ աւելի, ոչ պակաս:

Ինչպէս որ՝ ամերիկեան Սի. Այ. Էյ.ը, հրեական Մոսատը, թրքական Մ. Ի. Թ.ը, և ֆրանսական Տէ. Էս. Թէ.ն է:

Եւ այս կազմակերպութիւններուն ոչ մէկը «հրեշտակ» չէ: Այլ՝ մէկը միւսէն աւելի վատ: Մանաւանդ՝ Սի. Այ. Էյ.ը, Մոսատը և Մ. Ի. Թ.ը:

Բայց Արեւմտեան պետութիւնները իրենց հակասովետ պայքարին ընթացքին, Զա. Կէ. Պէ.Ն կը ներկայացնէին իրր՝ սարսափելի կազմակերպութիւն մը:

Ինչպէս որ պաղ պատերազմի տարիներուն, Զա. Կէ. Պէ. քառէն անբաժանելի էր «Կուլակ» բառը:

Իրականութեան մէջ, Կուլակ ռուսերէն «բանտերու վարչութիւն» ըսել է:

Եւ բոլոր պետութիւններուն մէջ բանտեր գոյութիւն ունին, և ոչ մէկ պետութեան մէջ բանտը հաճելի տեղ մը չէ:

Բայց, արեւմտեան պետութիւնները, իրենց հակասովետ պայքարի ընթացքին, պաղ պատերազմի տարիներուն Զա. Կէ. Պէ.Ն և Կուլակը վերածեցին, «ժողովուրդները՝ Սովետներէն սարսափեցնելու նպատակով», հրէշային կազմակերպութիւններու խորհրդանիշի:

Ինչպէս որ փոքր տղաքը, խելօք կեանք ըսելով կը վախցնեն՝ սպտանաներու և գազաններու պատմութիւններով:

Պաղ պատերազմի տարիներուն, Արեւմտեան պետութիւններուն ժողովուրդները վախցնելու համար ստեղծած մեծագոյն սուտերէն մէկը՝ «Սովետները Եւրոպայի վրայ պիտի յարձակին» լոզունգն էր:

Այս պատճառաւ ամերիկացիները, մեծ ծախսերով ստեղծեցին, ՆԱԹՕ ըսուած զինուորական կազմակերպութիւնը:

Եւ իրենց ուժերը տարածեցին աշխարհի ամէն կողմը, պաշարելով Սովետական Միութիւնը՝ Արեւմուտքէն և Արեւելքէն:

Իրականութեան մէջ, ասիկա ամերիկեան սադայէլական ռազմավարութիւն մըն էր, գրաւելու համար աշխարհի ամենէն կարելոր ռազմագիտական կեդրոնները: Եւ այս ձեւով ստեղծուեցաւ Ամերիկեան Աշխարհակալ Կայսրութիւնը:

Այսօր, տասը տարիներէ ի վեր, ոչ Սովետական Միութիւն գոյութիւն ունի, ոչ ալ «Կոմունիզմ»:

Բայց Սովետական Միութեան «վտանգ»ին դէմ ստեղծուած ՆԱԹՕ-ի կազմակերպութիւնը կը շարունակէ գոյատեւել, առանց իր դէմ «պաշտօնական» թշնամի մը ունենալու:

Իրականութեան մէջ, Արեւմտեան պետութիւններուն համար, Սովետական Միութիւնը և Կոմունիզմը պատրուակ մըն էր:

Արեւմտեան պետութիւններուն և Վատիկանին համար բուն թշնամին Ռուս ազգն էր, Սլավ ցեղն էր, և մանաւանդ՝ «Ուղղափառ»ութիւնն էր:

Այս պայքարը, գրեթէ հազար տարուան պատմութիւն ունի:

1054 թուականին Արեւմտեան Հռոմ. եկեղեցին և Արեւելեան Բիւզանդական Կոստանդնուպոլսոյ եկեղեցին՝ իրար նգովելով կը բաժնուին: Այս ձեւով կը ստեղծուի «Կաթոլիկութիւն»ը և «Օրթոտոքսութիւն»ը, Ուղղափառութիւնը:

Եւ երկու եկեղեցիները՝ Կաթոլիկէ և Ուղղափառ եկեղեցիները կը վերածուին իրարու ռիւերիմ թշնամիներու:

Դիպուածո՞ւ վ, թէ կաթոլիկներուն դրդումով՝ չենք գիտեր, 1054-էն, [բաժանման թուականէն] 17 տարիներ յետոյ՝ 1071 թուականին, Սելճուկ Թուրքերը կը խուժեն Անաթոլիա և Մանազկերտի մէջ կը յաղթեն քիւզանդացիներուն:

Այդ թուականէն կը սկսի քիւզանդական կայսրութեան կործանումը: Եւ 1453-ին Օսմանցի Թուրքերը, Կ. Պոլիսը կը գրաւեն: Այս ձեւով՝ Բիւզանդական կայսրութիւնը կը խորտակուի:

Արեւմտեան Հռոմէական կաթոլիկէ պետութիւնները որեւէ ձեւով չօգնեցին քիւզանդացիներուն՝ թուրքերուն յառաջացումը կասեցնելու համար:

Եւ Պոլսոյ պաշարման օրերուն ալ, հակառակ քիւզանդացիներուն աղաչանօհն՝ օգնութեան չգացին:

Ընդհակառակը: Անոնք գոհ էին քիզանդական կայսրութեան կործանումէն և կը կարծէին, որ Ուղղափառութիւնը այս ձեւով վերջ պիտի գտներ:

Եւ միամտօրէն կը հաւատային, որ Օսմանցի Սուլթանները «Կաթոլիկութիւն»ը պիտի ընդունէին:

Այս ինքնասպանութեան համազօր կեցուածքով, արեւմտեան Կաթոլիկէ պետութիւնները ձգեցին, որ Օսմանցիները յառաջանան մինչեւ Վիեննայի դռները:

Բարեբախտաբար, Սլավ բունացի թագաւորը՝ Ժան Գ. Սոպիէսքի 1683-ին, Վիեննայի մէջ, կը յաղթ թուրքերուն և ետ կը մղէ օսմանցիները:

1750-թ.ներէն սկսեալ ալ, այս անգամ Սլավ Ուղղափառ ռուսերը կը կռուին թուրքերուն դէմ, նպատակ ունենալով՝ ազատագրել Կոստանդնուպոլիսը և վերստեղծել քիզանդական կայսրութիւնը:

Ռուսերը կ'ազատագրեն Պալքանեան Ուղղափառ ժողովուրդները, Արեւելքի մէջ՝ Կովկասը, Արեւելեան Հայաստանը և Արեւմտեան Հայաստանին մէկ մասը:

Թուրքերուն դէմ ռուսական այս յառաջխաղացումը տեւեց մինչեւ 1876-թ.ը:

Այդ թուականին Ռուսերը՝ Կոստանդնուպոլիսը պիտի ազատագրէին և Օսմանեան կայսրութիւնը վերջ պիտի գտներ:

Բայց Արեւմտեան պետութիւնները, անգլիացիներուն առաջնորդութեամբ, արգելք

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ ՍՐՏԻ ԽՕՍԸ

ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԵՐԵՒԱՆԻ «ՈՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ» ԴՊՐՈՑԻ ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻՆ, ՍԵՊՏ. 1-ԻՆ՝ ԿՐԹԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԹԻՒ

Մ.— Սեպտ. 1-ը կրթական վերամուտ էր Հայաստանի մէջ Սեպտեմբերին է, որ Մայր հայրենիքի հողի վրայ, վերածնունդ նշուի տօնական մթնոլորտի մէջ: Այդպէս եղաւ նաեւ Երեւանի «Ռուրէն Սեւակ» դպրոցի մէջ ուր, հաստատութեան նախնայական տնօրէնուհի Տիկ. Յուլիա Ղազարեան, բարի գալուստ մտքով եւ ուսուցչական կազմին, բազմաճիւղի ուսուցչութեան և այդ առիւթը ներկայ գտնուող պաշտօնական սենեակաբարձներու, կարգաց Բարեբար Յովհաննէս Չիլինկիրեանի «Երբ իսկ»-ը գոր կը ներկայացնեն ստորեւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ԱՊԱԿԱՆ» ԿԵՐՏՈՂ ՅԱՐԿԵՐԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉ – ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՎԻՆԵՐՔԻՆ՝

Հեռաւոր Ֆրանսայէն հպարտութեամբ կը նշանակուին ձեր ազգանուէր աշխատանքներուն:

Հայաստանի այս ողբերգական օրերուն, իրաւիստ և հերոսական աշխատանք է ձեր կատարածը:

Եւ մինչեւ այն օրը, որ դպրոց, ուսուցիչ և աշակերտութիւն գոյութիւն ունին Հայաստանի մէջ, մենք յայտով պիտի նայինք ապագային:

Ձեր դպրոցին անունը կրող բժիշկ բանասէպտ Ռաբէն Սեւակն ալ, շատ գնահատած էր «Սեպտեմբեր»-ին ապագայ հայ սերունդներ պատրաստելու եւսման կատարած փրկարար դերը:

Ռուսէն Սեւակ Յունիս 1914-ին ձգելով Ֆրանսիոյ մէջ ապրած հանգիստ կեանքը, բնականօրէն Պալիս վերադարձած էր, ծառայելու համար Պալիսի հայ եւսմանին:

Պալիսի մէջ իբր բժիշկ իր ունեցած բազմազարդ աշխատանքներուն կողքին, իբր Սուրբ աշխատանք ուսուցչութիւն կ'ընէր Պալիսի առաջնակարգ եւսման «Լիսէ»-ներէն «Կեդրոնական վարժարանին» մէջ. և «Biologie» - Կենսաբանութիւն կ'ուսուցանէր բարձրագոյն դասարաններուն:

Եւ Կեդրոնական վարժարանի մէջ ուսուցչութիւն

եղան Ռուսերուն:

1876-ը թէ՛ Ռուսերուն համար և թէ՛ Հայերուն համար, շատ ճակատագրական թուական մըն է:

Այդ թուականէն սկսեալ կեցաւ թուրքերուն դէմ ռուսական յառաջխաղացքը:

Եւ այդ թուականէն սկսեալ թուրքերը, Արեւմտեան պետութիւններուն օգնութեամբ, սկսան վերականգնակերպուիլ:

Եւ մանաւանդ՝ այդ թուականէն ետք, թուրքերը հայերուն դէմ զանգուածային ջարդերու սկսան, միշտ Արեւմտեան պետութիւններուն համամըտութեամբ:

Անգլիացիները, ֆրանսացիները, գերմանացիները և բոլոր արեւմտեան պետութիւնները, իրենց ապագայ շահերուն հեռանկարներով համամիտ և գոհ էին, որ Ռուսերուն բարեկամ ազգ մը պիտի բնաջնջուէր:

«Կաթուղիկ» իշխանութիւններն ալ գոհ էին, որ թրքական զօրացումով՝ «Օրթոտոքս» Ռուսերը Կ. Պոլսոյ վրայ պիտի չկարենային իշխել և, այս ձեւով, Ուղղափառութիւնը պիտի չզօրանար:

★ ★ ★

Արեւմտեան պետութիւններուն այս կեցուածքը մեզ բնաւ չի զարմացներ:

Որովհետեւ կեանքը, յարատեւ պայքար մըն է, վերապրելու համար:

Եւ մարդ-արարածը՝ «հագուստներու» և «ձեւակերպութիւններու» ներքեւ քողարկուած, յաճախ իսկական գազան մըն է:

Մանաւանդ արեւմտեան պետութիւնները, դարերով սնուած են, իրենց գրաւած գաղթավայրերու (Ծար.ը՝ էջ 7)

բրան օրերուն էր, որ Ռուսէն Սեւակ Սեւակեան կողմէ արտորուցաւ Զանդըրը-ի սպանդանոցը:

Դուք այսօր, մանաւանդ իբր ուսուցիչ, շատ դժուար օրեր կ'ապրիք Հայաստանի մէջ:

Բայց, մենք այստեղ կ'ուզենք զուգահեռ մը ընել մեր այսօրուան կեանքին և Ռուսէն Սեւակին Զանդըրը-ի մէջ ապրած դժոխային կեանքին միջեւ:

Ռուսէն Սեւակ Զանդըրը-ի սպանդանոցէն Քոջի-ի ինչոք նամակ կը գրէ և կ'ըսէ. թէ «Կենդանական վարժարանէն իր ուսուցչական ամսաթոշակները ստիճ և իրեն ուղարկէ»:

Ճիշդ ձեզի նման՝ որ դուք ալ՝ միեւնի այսօր, մեր ամսաթոշակները չէք ստացած:

Բայց այստեղ պիտի նշենք նաեւ, Ռուսէն Սեւակին Զանդըրը-ի սպանդանոցի կեանքէն, շատ սրտաքայք դրուագ մը: Զանդըրը-ի մէջ, Թուրք գանձները ստանանայական խարէնութեամբ, հայ մտաւորական բանտարկեալներուն կ'առաջարկեն թէ՛

«Եթէ իսլամանալը ընդունին՝ պիտի ազատի սպաննուելէ»:

Կարգ մը մտաւորականներ, Թրքական այս կեղծ խոստումէն տարուելով, իրենց կեանքը ազատելու համար, «Իսլամութիւնը» ընդունելի կ'ուզեն:

Այն ատեն Ռուսէն Սեւակ, ամբողջ երկու օր կ'աշխատի և այս տկարացած հոգիները կը սրտազնդէ և անոնց կ'ըսէ թէ՛

«ԱՅԵՆԻ ԼԱԻ Է ՍԵՌՆԻԼ, ԶԱՆ ԹԷ ՎԱՏՈՐԷՆ ԲԱՆՔԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ԸՆԴՊՈՒՆԻԼ ԵՒ ԲՍԼԱՍՍԱՆԱԼ»:

Եւ Ռուսէն Սեւակ այս տկարացած հոգիով մտաւորականներէն ամէն մէկուն, Աւետարանի վրայ, երգում ընել կ'ուսայ թէ՛

«ՊԻՏԻ ԶԴԱՒԱՃԱՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ԱՋԳԻՆ ԵՒ ՆԱԽՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ԿՐՕՆԻՆ»:

Այս խօսքերով ըսել կ'ուզենք, թէ կեանքի մէջ շատ աւելի դժուար և դժոխային օրեր կան: Այսօր մեր ապրած դժուար օրերէն ա՛լ աւելի անտանելի օրեր: Ինչպէս որ Ռուսէն Սեւակ ապրեցաւ Զանդըրը-ի Թրքական սպանդանոցին մէջ:

Սենք կը հաւատանք, որ մեր ամէն մէկը՝ ունի իր սրտին մէջ Ռ. Սեւակեան անձնագոհութեան ոգիէն մաս մը՝ իբր հայ և իբր հերոս ուսուցիչ և ուսուցչուհի:

Եւ այս Ռուսէն Սեւակեան «ոգի»ն վառ պիտի պատէ ձեզի:

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ ՅԻՉԱՏԱԿԻ ՏԱՆ ՀԻՄՆԱԳԻՐ
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

29-8-2000 Ֆրանսա

ՀԱՅ ԱԶԳԻ ԴԺԲԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐԸ.....(Շար. էջ 2-էն)

ժողովուրդներուն «արիւն»ով:

Եւ այս արեւմտեան պետութիւններուն ուրիշ ժողովուրդներուն արիւնով սնանիլը դարերու ընթացքին, ձեռով մը իրենց նկարագրին մաս կազմած է:

Եւ հարուստ ուսական հողերը, տեւական Արեւմտեան պետութիւններուն ախորժակը սրած են:

Այս պատճառաւ Արեւմտեան պետութիւնները՝ ոուսերուն յաւիտեանական թշնամիներն են՝ ըլլա՛յ այդ Ռուսը Սովետական «կարմիր» և կամ ուրիշ գոյնի:

Եւ անոնք, դարերէ ի վեր միշտ ըրածնուն նման, ամէն ջանք պիտի թափեն, որ Ռուսաստանը խորտակեն:

Անպայման ձեր ալ ուշադրութիւնը գրանած է՝ ամերիկացիներուն, Սովետ Միութիւնը քանդելու համար, Բ. Համաշ. պատերազմէն վերջ, Ռուսիոյ (Շար.ը էջ 12):

**ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒԲԷՆԵԱՆ}**

Երեքշաբթի 5 Սեպտեմբեր 2000

Ո՛Վ Է ՀԱՅՈՒՆ ԲՈՒՆ ԹՇՆԱՄԻՆ

ՀԱՅՈՒՆ ԲՈՒՆ ԹՇՆԱՄԻՆ՝ ՀԱՅՆ Է-
ԿԵՂԾ ԱԶԱՏԱՐԱՐ ՂԵԿԱԿԱՐԻ ԴԻՄԱԿՈՎ՝
ՀԱՅ ԴԱԻԱՃԱՆՆԵՐՆ ԵՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
(ԿՐԷԺ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ)

Եւ 1759-թ.ներէն մինչեւ մեր օրերը, այս ղեկավար դաւաճաններուն գոհը եղաւ հայ մեծ Ազգը:

Մինչեւ 1991-թ.ը անլի քան երեք ու կէս միլիոն բնակչութեամբ Հայաստանը, Սովետական Միութեան մէջ, ամենէն բարգաւաճ հանրապետութիւններէն էր:

Մինչդեռ այսօր, 2000 թուականին, Հայաստանը թշուառութեան մէջ է, ժողովուրդն ալ դժբախտ և անգործ: Եւ Հայաստանի մէջ մէկ միլիոնէն քիչ անլի հայ մնացած է:

Այս մնացողներն ալ, եթէ առիթը գտնեն, պատրաստ են Հայաստանը լքելու, թշուառութեան և անապահովութեան սպառնալու:

Այս է տխուր իրականութիւնը այսօրուան Հայաստանին:

Ճիշդ 1920-թ.ներու այն շատ ծանօթ ճակարհն անան, որուն մէջ, Հայաստանի անբախտներուն վրայ նստած հայ մայր մը կու լար ու կ'ողբար՝ ԹՇՈՒԱՌ՝ ԵՒ ԱՆՏԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԻՃԱԿԻՆ:

Բարեբախտաբար 1920-թ.ին հայուն մօզնութեան հասնող Ռուս ազգին շնորհիւ, հայերը փրկուեցան ամբողջական բնաջնջումէ և պետականութիւն մը ունեցան:

Եւ խաղաղութեան մէջ ապրող հայերը, քանի մը տասնամեակներ վերջ, շատ ներկայաճախի դիրքի մը հասան:

Այն աստիճանի՝ որ 1961-թ.ին Պոլիս այցելող Վազգէն Ա., մեծ և իմաստուն Կարողիկոսը, հպարտութեամբ սապէս ըսած էր՝

«ԵՍ ԵՐԿՐԷ ՄԸ ԿՈՒ ԳԱՄ, ՈՒՐ ԵՐԷՔ ՀՈԳԻԷՆ ՄԷԿԸ ԳԻՏՆԱԿԱՆ Է»:

Այդ տարիներուն մենք Պոլիս էինք:: Եւ կ'ապրէինք ստրուկի հոգեվիճակով: Եւ Վազգէն Կարողիկոսին այս խօսքերը մեզ ոգետրեց, և պարծանք զգացինք ինչ ընդէ:

Նոյն տարիներուն էր՝ ծանօթացանք գործով Պոլիս եկող Կարսեցի թուրքերու հետ: Եւ այս թուրքերուն պատմածները մեզ ալ անլի ուրախացուցին:

«ԿԱՐՍԸ ԵՒ ՇՈՒՐՋԻ ԳԻՒՂԵՐԸ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽԱԻԱՐԻ ՄԷՋ ԵՆ: ՄԻՆՉՂԵՒ ԿԱՐՍԻ ՇՐՋԱԿԱՅԵՐԻ ԲԼՈՒՐՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅԷՆ ԿԸ ԴԻՏԵՆՔ ՍԱՀՄԱՆԱԿԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՒՂԵՐԸ՝ ԵՒ ԲԱՂԱՔՆԵՐԸ՝ ՈՐՈՆՔ ՓԱՅԼՈՒՆ, ԼՈՅՍԵՐՈՒ ՄԷՋ ԿԸ ՇՈՂՇՈՂԱՆ»:

Տասը տարուան մէջ, ուրկէ ո՛ր հասամք:

Մտածեցէք տասը տարիներ անաջրուան Հայաստանի բարգաւաճ վիճակը: Եւ զայն բարդատեցէք այսօրուան Հայաստանի քառասային վիճակին հետ:

Եւ մտաբերեցէք Լեւոնականի այն հայ ղեկավարները որոնք, քանի մը ամիս տասը, թուրքերուն «մանկլաւիկութիւն» ընելու համար, «անլի ճիշդ՝ ողորմութիւն տանալու համար», Կարս կ'երթան և Կարսէն կը վճռուին թուրքերուն կողմէ:

Ա՛յս է ներկայի ազատ և անկախ ըսուած Հայաստանին իսկական պատկերը:

Եւ ա՛յս է կեղծ ազատարար ղեկավար Լեւոն Տէր Պետրոսեանին դաւադրութեամբ տոնելու ազատ անկախ Հայաստանին խղճալի վիճակը:

Եւ ա՛յս է «Թշուառ և անտէր» և հոգիով և մարմնով դատարկուած «Հայաստան»ը:

Ռուբեն Սեւակ 1909-թ.ին, Կիլիկիոյ ջարդերու շրջանին, հայ ժողովուրդին լուսաբերած անտարբերութեան դէմ ընդվզելով սապէս գրած էր՝

«ԵՄԲ ԱՅՍ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՊԻՏԻ ՍՈՐՎԻ ՄԱՐԴԿՕՐԷՆ ԿԱՏՂԻԼ»:

Մենք կը հաւատանք, թէ Ռուբեն Սեւակին մատնանշած «մարդկօրէն կատիլը» անկարողութիւնը, հայ ազգին մեծագոյն թերութիւններէն մէկն է:

Դարեր տեսող ստրկութեան հետեւանքով հայ ժողովուրդին մէջ, շատ տկարացած էր «Ազգային ջիղը», հայ ազգին ենթարկուած անարդարութիւններուն դէմ ընդվզելու կարողութիւնը, և մանաւանդ՝ հայ ազգին դէմ կատարուած անընդարատ արարքները ախտանճանաչելու յատկութիւնը:

18, 19, և 20-րդ դարերու հայոց պատմութիւնը լեցուն է՝ հայ ազգին կեցնական շահերուն դէմ գործող հայ ղեկավարներուն քանդիչ արարքներով:

Արտնով Մխիթար Սեբաստացիէն, Ներսէս Վարժապետեան և Մաղաքիա Օրմանեան Պատրիարքներէն, Գրիգոր Զօհրապէն, Լեւոն Ծանթի դաշնակցական խմբակէն, հասնելով մեր շրջաններու տխրահռչակ անճնաւորութիւններուն՝ Պարոյր Հայրիկեանին և վերջապէս՝ Լեւոն Տէր Պետրոսեանին գլխաւորած Ղարաբաղի կոմիտէի անդամներուն:

Հայ ազգը, իր Գողգոթան պատրաստող այս հայ ղեկավարներուն դէմ, երբեք չէ ընդվզած և մանաւանդ՝ «մարդկօրէն չէ կատղած»:

Այստեղ, աւելի այժմեական կը նկատենք, Սովետական Հայաստանը կործանող Լեւոն Տէր Պետրոսեանին մասին արտայայտուիլ:

Ասոր հիմնած Ղարաբաղի Կոմիտէի պատմութիւնն, անմիջականօրէն կապունի Հայկական Գաղտնի Բանակին հետ: Իրականութեան մէջ, Հ.Գ.Բ.ը և Ղարաբաղի կոմիտէն ռուսերուն և ամերիկացիներուն միջեւ մղուող «Պաղ պատերազմ»ին հանգրուաններն են:

Ամերիկեան Սի. Այ. Էյ. կազմակերպութիւնը, իրենց գործակալին՝ Մօնթէ Մելքոնեանին ձեռամբ, 1983-ին Հ.Գ. Բանակը խորտակելէ ետք, անմիջապէս գործի սկսաւ, Կովկասի մէջ Ռուսերուն միակ իսկական բարեկամը եղող Սովետական Հայաստանը ներսէն քանդելու համար:

Արդէն իրենց գործակալ նկատուած Պարոյր Հայրիկեանը, իր հրեայ կնոջը հետ Ս. Հայաստանի մէջ կործանարար աշխատանք կը տանէր: Բայց ան, ժողովուրդին մէջ, իբր ամերիկեան գործակալ, ծանօթ էր, և ժողովուրդը իր ետեւէն չէր երթար:

Այդ պատճառաւ ուրիշ անճնաւորութիւն մը գտան, Լեւոն Տէր Պետրոսեանը որ 1946-թ.ներուն, ընտանիքին հետ Սուրիայէն Հայաստան ներգաղթած էր

Յաւելուած՝ «կաթողիկէ» էր:

Եւ մանաւանդ՝ կինը հրեայ մըն էր:

Լ. Տ. Պ. ամերիկացիներուն ցուցմունքներով կոմիտէ մը հիմնեց, որուն անդամներուն շատերուն կիները հրեաներ էին:

Եւ այս կոմիտէին նպատակը, իբր թէ, Ղարաբաղը ազատագրել և Հայաստանին կցել էր:

Սովետական Միութեան մէջ, Կորպաչեւի ձախաւեր և թուլամորթ իշխանութեան տարիներն էին:

Եւ հայ ժողովուրդը, որ մինչեւ այդ տարիները քաղաքական որեւէ հասունութիւն և փորձառութիւն չունէր, Ղարաբաղի Կոմիտէին կազմակերպած ցոյցերուն մասնակցիլ սկսաւ, Թատրոն կամ Օբերա երթալու պէս:

Հայ ժողովուրդին համար այս ցոյցերը, տեսակ մը խաղ էր, զբօսանք:

Անոնք, տարիներէ ի վեր, պակասը ունէին պողալու, կանչելու և ցոյցեր ընելու:

Եւ առանց հետեւանքները մտածելու, հարիւր հազարներով հաւաքուեցան Օբերայի հրապարակին վրայ:

Սկիզբը, Ղարաբաղին Հայաստանի միացումը կ'ուզէին: Յետոյ՝ Հայաստանին անկախութիւնը պահանջել սկսան: Գինովցած, աւելի ճիշդ՝ խելագարած: Եւ կը հաւատային, որ այս ցոյցերով Ղարաբաղը Հայաստանին պիտի միանար:

Այս ցոյցերուն արդիւնքը այն եղաւ, որ Ղարաբաղը Սովետական Հայաստանին միանալու տեղ՝ Հայաստանը Սովետական Միութենէն անջատուեցաւ և Հայաստանը «ազատ և անկախ» Պետութեան մը վերածուեցաւ:

Այս ձեւով՝ Լ. Տ. Պետրոսեանին ղեկավարած Ղարաբաղի Կոմիտէին «շնորհիւ», իրականացաւ Ամերիկեան «Սի. Այ. Էյ.» կազմակերպութեան Հայաստանի համար նախատեսած ծրագրին Ա. հանգրուանը:

★ ★ ★

Ամերիկացիներուն Հայաստանի համար նախատեսած ծրագրին Բ. հանգըր-
լանին գործադրութիւնը, շատ անելի դիրին էր:

Ո՛վ չէր ուզեր Հայաստանին, իր հայրենիքին ազատ և անկախ ըլլալը:

Բայց անկախութիւնը՝ փափաքի հարց չէր, կարելիութեան հարց էր:

Հայաստանը ի՞նչ հարստութեան տէր էր, և ի՞նչ եկամուտ ուներ, որ պիտի
կարենար դիմագրաւել հայ ժողովուրդին ապրուստի պահանջը: Ոչինչ:

Յետոյ՝ շատ ծանօթ կարգախօս է՝ «*Հօտէն՝ բաժնուող ոչխարը, գայլերուն
գորը կ'ըլլայ*»:

Առանց Ռուսիոյ օգնութեան Հայաստանը ո՛վ պիտի պաշտպանէր թուրքե-
րուն յարձակումներուն դէմ:

Բայց, ամենէն կարելորդ՝ ազատ անկախ պետութեան մը մէջ, ապրուստի
ահռելի դժուարութիւններու ենթարկուող ժողովուրդ մը, յաւելուած՝ եթէ ինք-
զինքը ապահովութեան մէջ չգգայ, ի՞նչ կ'ընէ- կը լքէ իր երկիրը:

Ահա, այս էր ամերիկացիներուն Հայաստանի համար նախատեսած Բ. հան-
գըրուանը: Ամերիկացիները, բոլոր միջոցներով, հայերուն վրայ ճնշեցին, որ
Հայաստանը լքեն:

Եւ հայ ժողովուրդը այսօր, կը պարպէ Հայաստանը: Եւ Ամերիկան, իր զանա-
զան առաւելութիւններով, ձրի «վիզա»յի դրութիւնով, կը քաջալերէ հայերը, որ
մեկնին և լքեն իրենց հայրենիքը: Այս է Հայաստանին ներկայի դժոխային վի-
ճակը:

★ ★ ★

Եւ հայ ժողովուրդը յաւիտեանս պիտի լռէ՞ իր գերեզմանափորներուն դէմ:

Պիտի չկատողի՞ մարդկօրէն:

Վերջերս ժողովուրդը, կարգ մը յոյսի նշաններ կը ցուցաբերէ:

Նոյնիսկ կ'ըսուի, թէ «Վազգէն Սարգիսեանին մայրը՝ երդում ըրած է, որ իր
ձեռքերովը պիտի պատժէ Քոչարեանը, և Վազգէն Սարգիսեանին վրէժը պիտի
անէ»:

Բայց, սար յասուզումով, անելի ճիշդ պիտի ըլլայ, եթէ հայ ժողովուրդին մէջէն
լայնածաւալ շարժում մը սկսի, և Հայ Ազգին այսօր ենթարկուած դժբախտու-
թիւններուն իսկական պատասխանատու հռչակէ՝ Նարաբաղի Կոմիտէի հիմնա-
դիր Լեւոն Տէր Պետրոսեանը և այս կոմիտէին բոլոր անդամները և անոնց
առաջնակարգ գործակիցները՝ իբր հայրենիքի դաւաճան, և ժողովրդային դա-
տարանի մը առջեւ հանէ ու անոնց արժանի պատիժը տայ՝ «*Մարդկօրէն կատ-
ղելով*»:

Եւ նոյն ատեն, այս ժողովրդային Արդարադատութեան շարժումը որոշում
առնելու է, որ Հայաստանը անմիջապէս մաս կազմէ Բեկոռուս - Ռուսաստան
միութեան:

Այս է միակ ճամբան, մեր համոզումով, Հայաստանը իր այսօրուան անել վի-
ճակէն ազատելու:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 19 Սեպտեմբեր 2000

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐ ՀՐԵԱՅ
ԻՍՍԱՅԻԼ ՃԷՄԸ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՊՆԴՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԸՍԵՐ Է՛

« Չ Ա Բ ՈՒ Տ ՈՒ Ք »

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
[ԿՐԷԾ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ]

Շա՛տ «իրաւունք» ունի՝ Թուրքիոյ Արտաքին Գործերու Նախարար հրեայ Իսմայիլ Ճէմը, այսպէս արտայայտուելու:

Հայերը, 1918-էն մինչեւ նոյնիսկ մեր օրերը, չկրցան «ամբողջական հայութեամբ» Թուրքիոյ դէմ ելլել և արդարութիւն պահանջել:

Այլ ընդհակառակը՝ 1920-էն սկսեալ, Թուրքերուն հանգիստ ձգեցին, Թուրքերուն մոռցան և, մինչեւ վերջ, իրարու դէմ պայքարեցան:

Ինչո՞ւ, ինչի՞ համար:

Որովհետեւ, պարզ խօսքով՝ շատ ղեկավարներ «օտարներուն ծախուած էին»:

Եւ այսօր, 1915-ի ցեղասպանութենէն 85 տարիներ յետոյ, հայերը ելեր են, ծախաւեր ձեւերով, արդարութիւն կը մուրան:

Հայերուն անմտութեան և անմիաբանութեան պատճառաւ է, որ Թուրքերուն, Սիոնիստներուն շնորհիւ, այսքան բազմանալէն և զօրանալէն ետք, այսօր, Թուրքիոյ Արտաքին Գործերու Նախարար հրեայ Իսմայիլ Ճէմը, հայկական ցեղասպանութեան պնդումներուն համար, բնականաբար «Չարտուք» ըսելու յանդգնութիւնը և «իրաւունք»ը կ'ունենայ:

★ ★ ★

Բայց, 1915-ի ցեղասպանութեան հարցին մէջ, ամենէն անցներէյի դաւաճանական կեցուածքը՝ Լեւոն Տէր Պետրոսեանը ցուցուցած է:

Ամերիկեան թելադրութեամբ գործողը, իր ճակտին Սովետական Հայաստանի քանդումին մուրը կրելէն զատ, իր ամենէն զգուելի արարքներէն մէկուն՝ Թուրքին հետ բարեկամութիւն հաստատելու համար կատարած աշխատանքներուն մեղքը ունի իր ճիտին:

Ամերիկացիներուն ծրագիրները գործադրողը, հայկական ցեղասպանութիւնը և Արեւմտեան Հայաստանի կորուստը հայոց մոռցնելու համար, ամէն ջանք թափեց:

1988-թ.ներուն Ղարաբաղի շարժումին սկսելէն մինչեւ 1997-ը՝ իր հրաժարման թուականը, գրեթէ տասը տարիներ, Թուրքերուն բարեկամութիւնը շահելու համար, Հայաստանի մէջ «Եղեռն» և «Գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստան» մակդիրներու գործածութիւնը դադրեցուց:

Այսօր Թուրքերը կը զղջան, որ չեն գիտցած Լեւոնի «յարգ»ը: Եւ Ազերիներուն ազդեցութեան տակ մնալով՝ պէտք եղած ձեւով չեն օգտուած իրմէ: Նկատելով որ ան, Թուրքերուն հետ դիւանագիտական կապեր հաստատելու փոխարէն, պատրաստ էր Թուրքերուն գրեթէ բոլոր պայմանները ընդունելու: Եւ պատրաստ էր Թուրքերուն հետ համաձայնութիւն ստորագրելու, որ հայկական Եղեռն և Արեւմտեան Հայաստանի հարց գոյութիւն չունին:

★ ★ ★

* * *

Բայց, նոյն ատեն, Լ. Տ. Պետրոսեան շատ լաւ գիտէր, թէ 1940-1945-ին Գերմանիոյ մէջ սպաննուած հրեաներուն համար, գերմանացիները ի՞նչ աստիճանի մեծ հատուցումներ կ'ընէին Իսրայէլի:

Եւ մեծ մասամբ, գերմանացիներուն եղած հատուցումներուն շնորհիւ է, որ Իսրայէլը՝ իր այսօրուան բարգաւաճ վիճակին հասած է:

Բայց Հայաստանը ազատ և անկախ ըլլալէ ետք, փոխանակ յառաջդիմելու, ընդհակառակը՝ քառասային վիճակի մը մատնուեցաւ:

Այս անել դրութեան մէջ ան [թերեւս ալ իր հրեայ կնոջը թելադրութեամբ] կը խորհի, թէ 1915-ին կատարուած հայկական ցեղասպանութեան մէջ գերմանացիները, իբր այն տարիներուն թուրքերուն զինակիցը և թուրքիոյ իսկական տէրը ըլլալով, պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը ունին: Ուրեմն, ինչո՞ւ չօգտուիլ գերմանացիներէն՝ հրեաներուն նման:

Հ.Հ.Շ-ի պետին ծանօթ էր պատմագէտ Վահագն Տատրեանին անունը: Եւ Լ. Տ. Պ., գերմանացիներէն օգնութիւն ստանալու հեռանկարով, Վահագն Տատրեանին կը թելադրէ, որ 1915-ի Հայկական Եղեռնին մէջ գերմանական պատասխանատուութիւնը մատնանշող ուսումնասիրութիւն մը պատրաստէ:

Այս թելադրանքին վրայ է որ, շատ հաւանաբար, 1996-ին կը հրատարակուի Վահագն Տատրեանին "GERMAN RESPONSIBILITY IN THE ARMENIAN GENOCIDE" [Գերմանական պատասխանատուութիւնը հայկական ցեղասպանութեան մէջ] անունը կրող փաստագրական բացառիկ հատորը:

Եւ մենք կը հաւատանք, որ գերմանացիներուն Հայաստանի ի նպաստ կատարած շուրջ հարիւր միլիոն տոլարի օգնութիւնը, 1915-ի հայկական Եղեռնին մէջ գերմանական պատասխանատուութիւնը փաստող այս գիրքին շնորհիւ եղած է:

* * *

Չենք գիտեր, թէ ի՞նչ է ամերիկացիներուն յետին նպատակը՝ հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը այս օրերուն, Ա.Մ.Ն.ի Ներկայացուցչական ժողովին առջեւ բերելուն մէջ:

Թէեւ բոլորին ծանօթ է, թէ ամէն ամերիկեան ընտրութիւններուն նախօրեակին, Հայկական Եղեռնին ճանաչման հարցը կը նետուի իբր «կարթ», հայ ընտրողներուն առջեւ:

Բայց մենք կը հաւատանք, որ ամերիկացիները ուրիշ նպատակներ ալ ունին: Թերեւս՝ ամերիկացիներուն թրջահաճոյ և թրջավայել կեցուածքէն յուսալքուած հայերը սիրաշահելու համար է: Եւ կամ՝ վերջերս շատ շփացող թուրքերը կարգի բերելու:

Ամէն պարագայի՝ խեղճ հայերուն «Եղեռնը», մինչեւ այսօր, մեծ տէրութիւններուն կողմէ կը շահագործուի:

Ինչպէս որ անցեալ տարիներուն ֆրանսական պետութիւնը, հայկական եղեռնը ֆրանսական Ազգային ժողովին մէջ ընդունիլ տալ ձեւացնելով, թուրքերէն շատ մը տնտեսական շահեր ապահոված էր:

Իրականութեան մէջ, ամերիկացիներուն ըրածը, գաւաթ մը ջուրի մէջ փոթորիկ յարուցանել է:

Ամերիկեան թերթերը և հեռատեսիլները գրեթէ չանդրադարձան հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին: Միայն հայերը և թուրքերը տեղեակ եղան: Եւ հայերը, միշտ եղածին նման, այս տեսակ «սին» բաներով շատ ուրախացան:

Մինչդեռ թուրքերը կարծէք, թէ աշխարհն գլխերուն փլած էր:

Այս շրջանին ամերիկացիներէն նման «դաւաճանութիւն» չէին սպասեր: Եւ բնականաբար՝ սպառնալիքներ սկսան տեղալ ամերիկացիներուն դէմ. «Թուրքիոյ մէջ գտնուող Ամերիկեան խարիսխները փակելու, Ամերիկան պատժելու ձաբըն-

տուրներ»։ Աւելի ճիշդը ըսելու համար՝ թրքական գազանին վայել պողոտուրներ։
Բայց, ամէն մարդ գիտէ, թէ առանց Ամերիկայի օգնութեան, Թուրքիան, խաղաթուղթերու աշտարակի պէս, մէկ օրէն միւսը կը փլչի։

* * *

Ամերիկեան Ներկայացուցչական ժողովին մէջ, հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման աշխատանքներուն պատճառաւ, թուրքերուն սպառնալիքներուն մեծագոյն մասը յատկացուած էր [ըստ թրքական սովորութեան] Հայաստանին և հայերուն։

Թուրքերուն կողմէ, ճիշդ պատերազմական հոգեվիճակ ստեղծուեցաւ, Հայաստանի դէմ։

Եւ մենք կը հաւատանք, որ եթէ Ռուսաստանի ներկայութիւնը չըլլար Հայաստանի մէջ, Թուրքերը, միշտ ըրածնուն պէս, այս պատրուակէն օգտուելով, կը յարձակէին Հայաստանի վրայ։

Բոլոր թրքական հեռատեսիլները և թերթերը, որպէս ամենէն կարեւոր նիւթ՝ 1915-ին իբր թէ հայերուն թուրքերուն դէմ կատարած «ջարդերը» կը պատմէին, թուրք ժողովուրդը գրգռելու համար։

Նոյնիսկ 1980-թ.ներուն՝ Հայկական Գաղտնի Բանակին Թուրք դեսպաններ զգետնած շրջաններուն, թուրքերը այս աստիճան գրգռութիւններ չէին ըրած։

Որովհետեւ, 20 տարի առաջ, Սովետական Միութիւնը կար թուրքերուն գլխուն վրայ, և թուրքերուն սխալ մէկ շարժումը շատ սուղի կ'արժէր իրենց։

Բայց հիմա, որ Ս. Միութիւն և Ս. Հայաստան գոյութիւն չունին, այլ իրենց դիմաց կայ սնանկացած ու անօթի և միլիոնէն քիչ աւելի Հայաստան մը, Թուրք գալլը կրկին կը համարձակի թրքավայել սպառնալիքներ կատարել։

Հայերուն դէմ թուրքերուն կատարած սպառնալիքները, հիմակուհիմա «սպառնալիք» ըլլալով, իրենց տեղը կը մնան։ Այնքան ատեն, որ Հայկական հողերուն վրայ, ռուսական բանակ գոյութիւն ունի։

Վերջերս եղած թրքական սպառնալիքներուն գլուխ գործոցը կատարուած է Թուրքիոյ Ա. Գ. Նախարար, հրեայ Իսմայիլ Ճէմի կողմէ։

Սեպտեմբեր ամսուն Ուաշինկթընի մէջ, Իսմայիլ Ճէմ, թրքական «Միլլիէթ» թերթի թղթակիցին հայկական ցեղասպանութեան բանաձեւին վերաբերեալ հարցումներուն, ի մէջ այլոց հետեւեալ պատասխանները կու տայ. «Հայերը շատ գէշ տնտեսութիւն մը ունին, իրենց ազգային միասնութիւնը կը ջանան կառուցել Թուրքիոյ դէմ թշնամութեան վրայ, ինչ որ տկարութեան նշան է։

Եթէ այսպէս շարունակուի՝ Հայաստանի հետ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները, որոնք արդէն գրեթէ գոյութիւն չունին, ա՛լ աւելի կը նահանջեն։ Հայերը թող վերջ տան, այլևս, այս ՉԱԲՈՏՈՒԸՆԵՐՈՒՆ»։

Ուրիշ հարցումի մը պատասխանելով՝ Թուրքիոյ Ա. Գ. Նախարարը, հրեայ Իսմայիլ Ճէմ կը ժխտէ «Ցեղասպանութիւնը» և կ'աւելցնէ. «Եթէ ցեղասպանութիւն ըլլար, Իսթանպուլի հայ բնակչութեան գլխուն ալ դժբախտութիւններ կու գային։ Այդպիսի բան մը չեղաւ»։

Մենք հրեաները խելացի կը կարծէինք:

Բայց Թուրքիոյ Ա. Գ. Նախարարութեան պաշտօնին հասած այս հրեային, թուրք լրագրողին տուած տխմար պատասխանները կարդալով զարմացանք:

«Ճեղասպանութիւն չէ եղած. քանի որ Պոլսոյ հայութիւնը չէ վնասուած» կ'ըսէ թրքացած հրեայ նախարարը:

Մինչեւ այսօր, ոչ մէկ Թուրք պատասխանատու, ցեղասպանութիւնը մերժելու համար, այս աստիճան օպիկար պատասխան մը չէ տուած:

Ամէն մարդ գիտէ, թէ 24 Ապրիլ 1915-ին, Պոլսոյ մէջ ձերբակալուեցան հինգ հարիւրէ աւելի հայ մտաւորականները:

Եւ հայ ազգը՝ Պոլսոյ մէջ կատարուած ձերբակալութիւններուն թուականը՝ 24 Ապրիլ 1915-ը հայկական ցեղասպանութեան խորհրդանիշ-թուական ընդունած է:

Գալով Պոլսոյ ժողովուրդին մեծամասնութեան աքսորի չուղակուելուն պատճառին՝ այս մէկը թրքական խորամանկութիւն էր և ոչ թէ մարդասիրութեան հետեւանք:

Թուրքերը Պոլսոյ և Իզմիրի մէջ զանգուածային աքսոր չկազմակերպեցին՝ այս քաղաքներուն մէջ բնակող մեծ թիւով օտարներուն աչքին առջեւ կատարելիս խժոժութիւններուն հակազդեցութիւններէն վախճալով:

Ամէն պարագայի՝ թրքացած հրեայ Իսմայիլ Ճէմիլ հայկական ցեղասպանութիւնը մերժելը, մեզ չի զարմացներ:

Հրեայի մը, մանաւանդ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան մակարդակին բարձրացած հրեայի մը այս կեցուածքը, շատ բնական կը գտնենք:

Բայց ի՞նչ ըսենք Պոլսեցի այն հրեաներուն համար որոնք, 1939-1945-ի պատերազմին, Պոլսոյ մէջ, գերմանացիներուն հետ «զինակցութիւն խաղացող» թուրքերուն կողմէ կատարուած խժոժութիւններուն ենթարկուեցան, հայերուն և յոյներուն կողքին:

Եւ եթէ Սթալինկրատի ուսական յաղթանակը չըլլար՝ Պոլսոյ հրեաներն ալ, հայերուն նման, մահուան պիտի դատապարտուէին:

Եւ այս նոյն հրեաները, երկու տասնամեակներ յետոյ՝ 1970-ներուն Պոլսոյ մէջ, թրքական քարոզչութենէն տարուելով, հայկական ցեղասպանութեան մասին սապէս կ'արտայայտուէին.

«Թուրքերը բան մը չեն ըրած: Հայերը ջարդեր են թուրքերուն»:

Շատերուն ծանօթ է, որ Սփիւռքի մէջ ալ, շատ մը հրեաներուն տեսակէտը նոյնն է:

Հրեաները, իրենց մեծամասնութեամբ, չեն ընդունիր հայկական ցեղասպանութիւնը:

Հրեաները, իբր ժողովուրդ և պետութիւն, հայկական ցեղասպանութիւնը դեռ չեն ընդունած:

Հրեաներուն մէջէն միայն քանի մը հոգի և քանի մը գրող մտաւորականներ, հա-

յերուն ցեղասպանութիւնը կ'ընդունին և այս մասին գիրքեր հրատարակած են:

Բայց այս բացառութիւնները օրէնք չեն կազմեր:

Yair Auron

The Banality
of Indifference

Zionism & the Armenian
Genocide

Սանաւանդ 1900-թ.ներուն Սիոնիստներուն և յատկապէս Սելանիկցի հրեաներուն 1915-ին, Իթթիհատական Կուսակցութեան ծեռքով հայերուն դէմ կատարուած ջարդերուն մէջ ունեցած դերը, ոչ մէկը չէ ուսումնասիրած:

Բայց վերջերս հրատարակուած գիրք մը, այս մարզի մէջ, բացառութիւն կը կազմէ:

Իսրայէլ ապրող հրեայի մը կողմէ գրուած այս գիրքին անունը, ինքնին արդէն զգայացուցց է՝ "THE BANALITY OF INDIFFERENCE ZIONISM & THE ARMENIAN GENOCIDE"- YAIR AURON- 2000 NEW JERSEY U.S.A. «Անտարբերութեան Վատութիւնը Սիոնիզմ Եւ Հայկական Ծեղասպանութիւնը»: Հեղինակ՝ Եաիր (Շար.ք՝ էջ 11) .

**Թ Ո Ւ Ր Զ Ի Ո Յ Ա Ր Տ Ա Զ Ի Ն
Գ Ո Ր Ծ Ե Ր Ո Ւ Ն Ա Մ Ա Ր Ա Ր Հ Ր Ե Ա Յ
... (Շար. էջ 2-էն)**

Աիւրոն, 2000-Նիու Ճըրսի Ա.Մ.Ն.»

Հեղինակը՝ այս գիրքին մէջ, հայկական ցեղասպանութիւնը և հրեական «ցեղասպանութիւնը» ուսումնասիրած է:

Եւ մանաւանդ՝ Yair Auron հայկական ցեղասպանութեան հանդէպ հրեաներուն և սիոնիստներուն բռնած դիրքը քննարկած է: Եւ անոնց կեցուածքը անուանած է՝ «ՎԱՏ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ»:

Կը կարծենք, թէ հրեայի մը կողմէ իր ցեղակիցներուն, հայկական ցեղասպանութեան հանդէպ որդեգրած կեցուածքը «Վատ անտարբերութիւն» որակելը, շատ բացառիկ պարագայ է:

Եւ մենք կը հաւատանք, որ հայկական ցեղասպանութեան մէջ Սիոնիստներուն կատարած դերը, միջոց մը ետք, անպայման լոյս աշխարհ պիտի ելլէ:

**ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶԻՆԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒԲԷՆԵԱՆ}**

Երեքշաբթի 3 Հոկտեմբեր 2000

“IÇIMIZDEKI HAIN”

[ՄԵՐ ՄԷՋ ԳՏՆՈՒՈՂ ԴԱԻԱՃԱՆԸ]

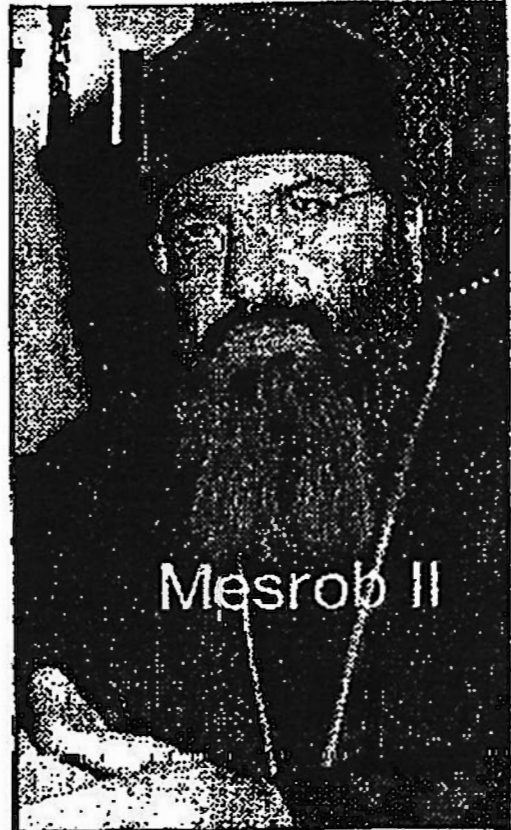
“HURRIYET” ՊՈԼԻՍ - 4 - 10-2000

ԵՐԿՈՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ = ԵՐԿՈՒ ԴԱԻԱՃԱՆ
ԱՌԱՋԻՆԸ՝ ԱՍՈՐԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԵՈՒՍՈՒՖ ԱԳՊՈՒԼՈՒՔ,
ՔՈՒՐԵԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ -
ԵՐԿՐՈՐԴԸ՝ ՊՈԼՍՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԸ ՄԵՍՐՈՊ ՄՈՒՔԱՖԵԱՆ՝
ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
[ԿՐԷԺ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ]

Papaz
Yusuf Akbulut

Mesrob II

**ՅԱԽԵՐԺ ԵՐԱՄՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԶԵՐԻ՝
ԵՈՒՍՈՒՖ ՎԱՐԴԱՊԵՏ**

**ՅԱԽԻՏԵԱՆ ՆՋՈՎԸ ԶԵՐԻ՝
ՊԱՏՐԻԱՐԸ ՄՄՈՒՔԱՖԵԱՆ**

4-10-2000 թուակիր թրջական «Հիւրրիէթ» թերթին մէջ՝ յուզումով, նախանձի զգացումներով և ցնծութեամբ կարդացինք Տիգրանակերտի [Տիարպանջիր] Ասորի վարդապետ Եուսուֆ Ագապուլութին, հայկական ծեղասպանութիւնը հաստատող ելոյթը, զոր թրջական «Հիւրրիէթ» թերթը զայն «Դաւաճանութիւն» որակած էր:

Բացառիկ հերոսներուն վայել յատուկ քաջութեամբ, Ասորի վարդապետ Եուսուֆ Ագապուլութ, թրջական այս թերթին հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարած է՝
«Հայերուն ցեղապանութեան ենթարկուած ըլլալը իրականութիւն է:

Այդ շրջանին, ոչ միայն հայերը, այլ Բրիտանեայ ըլլալուն պատճառաւ, Ասորիներն ալ ցեղապանութեան ենթարկուեցան: Բրիտանեաները զանգուածային սեռով ազանուեցան: Զարդերուն համար՝ Բիւրաներն ալ օգտագործեցին:

1915-ին, հայոց հետ միասին, Տիգրանակերտի և Մարտինիի մէջ շատ մեծ թիւ կազմող Ասորիներն ալ ջարդուեցան:

Ասորիներուն հայրենիքը «MESOPOTAMIE»ն է (Միջագետք): Հայոց հայրենիքն այ՛ Մուշը, Էրզրումը, Վանը, Երզնկան և Սերաստիան է: Այս հողերուն վրայ հայերը կ'ապրէին: Այն ժամանակներուն մեծ թիւ կազմող հայերը այսօր ինչո՞ւ չկան:

Մեր մէջ, այն ողբալի սասորիներուն համար՝ «KAFLE» կ'ըսեն:

«KAFLE» ի՞նչ ըսել է: Զանգուածային ջարդ ըսել է:

Այս շրջանին մէջ ապրող բոլոր ժողովուրդները այս «իբրևանութիւնը» գիտեն:

Ի՞նչ այս ըսածներն՝ հայոց կողմնակցութիւն ըմբլու համար չէ: Ես, ցեղապաշտան իբրևանութիւն ըլլալը կը յայտնեմ: Այս իբրևանութիւնը ոչ մէկը չի կրնար հերքել: Ես, կրօնական մըն եմ, և եշմարտութիւնը ինչ որ է, ես անհիկա կ'ըսեմ:

Հայկական և Ասորական ցեղապաշտան սասորիներուն, այդ շրջակայքը ապրող բնակիչները, իբր գործիք սգազարծուիցան:

Այդ շրջանին, մզկիթներու մէջ, «7 ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՍՊԱՆՆՈՂԸ ԴՐԱԽՏ ԳԻՏԻ ԵՐԹԱՅ» կը հարգէին:

Այս հարգչութեան հաւատացող բնակիչներն այլ այս ցեղապաշտան մասնակցեցան:

Հինա, երբեմն մեր եկեղեցիէն այցելող բնակիչները՝ այս իբրևանութիւնը գիտեն և իրենց զգումը կը յայտնեն:

Ասորիներուն հայրենիքը եղող «Մեսոպոտամիա»ի մէջ, այսօր Ասորիները շատ նուազած են:

Ցեղապաշտանէն յետոյ վերապրող Ասորիներուն մեծ մասը, տնական հարածաններու պատճառաւ, գաղթելու ստիպուեցան:

Այսօր, Երազական երկիրներուն մէջ, մեծ թիւով Ասորիներ հաստատուած են:

Ամերիկայի մէջ հայկական ցեղապաշտան ճանաչման աշխատանքները ի՞նչ ձևով այլ ապրտին, մենք՝ իբր սասորիներ, մեր ձայնն այլ լսելի պիտի դարձնենք:

Եւ մեր պապերուն ապրած այն արատիկի օրերը աշխարհի ժողովուրդներուն պիտի ծանօթացնենք:

Եւ հիմա, ամէն կարգի թուրք խուժաններուն յարձակման վտանգին եմթակայ Ասորի այս վարդապետին, հեռաւոր Տիգրանակերտի մէջ, սուրբերու վայել ճըշմարտախօսութեամբ կատարած ելոյթէն յետոյ, պիտի նշենք Պոլսոյ Պատրիարք Մեսրոպ Սուրբաֆեանին՝ Ամերիկեան «CONGRESS»ին մէջ հայկական ցեղապաշտանութեան ճանաչման աշխատանքներուն դէմ, թրջական մամուլին տըլած յայտարարութիւնները:

Մեսրոպ Սուրբաֆեան իր այս ելոյթներուն մէջ, գրեթէ բառ առ բառ, թուրքիոյ Նախագահ Նեճտէթ Սեզէրին-ին հայկական ցեղապաշտանութեան մասին ըրած ձարտուրքները կրկնած է՝

«Ամերիկեան Գոնկրէս-ին մէջ, հայկական ցեղապաշտանութեան ընդունուիլը՝ թուրք և հայ յարաբերութիւններուն համար վնասակար պիտի ըլլան:

Թուրք և հայ պատմագէտները այս մասին երկխօսութիւն ստեղծելու են:

Այս խնդրին մասին, ուրիշ պետութիւններուն կողմէ Ազգային Ժողովներուն մէջ, որոշումներու առնուիլը լաւ չէ:

Այս խնդրին՝ թուրքերէն և հայերէն զատ, ուրիշ պետութիւններուն խառնուիլը ոչ մէկուն օգուտ կը բերէ:

Ընդհակառակն՝ այս աշխատանքներուն թուրք և հայկական յարաբերութիւններուն վնասակար ըլլալուն կը հաւատամ:

Այս խնդիրը՝ պատմաբաններուն գործն է: Անոնք գրադին այս հարցով:
Ինչպէս նախապէս ըսած եմ, մենք միաժամանակ ԹԷ ԹՈՒՐԶ ԵՆԶ, ԹԷ
ՀԱՅ: Կասկածէ վեր է, որ թրջահայերը չեն կրնար թրջական հանրապետու-
թեան դէմ մտածել կամ վարուիլ »:

★ ★ ★

Հիմա, ձեռնէ պիտի խնդրենք, որ այս երկու կրօնականներուն յայտարարու-
թիւնները, խղճմտութեամբ, իրարու հետ բաղդատէք:

Այս երկու կրօնականներն ալ Զրիստոնեայ են:

Երկու կրօնականներն ալ համայնքներու առաջնորդներ են:

Ասորի վարդապետը՝ Տիգրանակերտի մէջ, իր համայնքին պատասխանատու-
ութիւնը ունի:

Պոլսոյ Պատրիարքն ալ, Պոլսոյ մէջ՝ հայ համայնքին պատասխանատուու-
թիւնը:

Մտածեցէք՝ Ասորի վարդապետին իրականութիւնները առանց վախճալու,
թուրքերուն երեսին զարնող խօսքերը:

Եւ մտածեցէք նաեւ՝ Պոլսոյ Պատրիարքին, տիրահանոյ հոգեբանութեամբ,
Պոլսոյ Պատրիարքութեան իր խարխուլ Աթոռը փրկելու համար կատարած,
իրականութիւնները չգիտնալ ձեւացնող, իբր թէ դիւանագիտական և սուտերով
լեցուն թրջավայել յայտարարութիւնը:

★ ★ ★

Թուրքերը, պատմութեան մէջ միշտ ըրածնուն նման, տեւական սպառնալիք-
ներով և նաեւ բռնութեամբ, Պոլսոյ հայ Պատրիարքներուն իրենց ուզած յայտա-
րարութիւնները ընել ստիպած են:

Մերոպ Մութաֆեանին պէս ինքնահաւան և մեծամոլ Պատրիարք մը, շատ
բնական է, որ թուրքերուն ուզածները՝ բառ առ բառ, թութակի պէս, պիտի կրկնէր:

Վերը նշուած Մ. Մութաֆեանին թրջական մամուլին և հեռատեսիլի կայաննե-
րուն կատարած յայտարարութիւնները, հլու ենթակայութեան ապացոյցներ են:

Բայց մենք կը հաւատանք, որ անոր հայկական ցեղասպանութեան բա-
նաձեւին Ամերիկեան "CONGRESS"ին կողմէ ընդունման աշխատանքներուն ար-
գելք ըլլալու համար կատարած ամենէն քստմնելի և դաւաճանութեան համազօր
կեցուածքը, հետեւեալն է՝

Պատրիարքը 6-10-2000-ին, Պոլսոյ մէջ կատարուած մամլոյ ասուլիսի մը ըն-
թացքին, հարցումի մը պատասխանելով, թղթակիցներուն կը յիշեցնէ թէ՝

«Ամերիկեան Գոնկրէս-ի ենթայանձնախումբին կողմէ բանաձեւին ընդուն-
ման յաջորդ օրն իսկ, երեք լեզուներով՝ թրջերէն, հայերէն և անգլերէնով, իր
տեսակէտները պարունակող յայտարարութիւններ ուղարկած է Միացեալ Նա-
հանգներուն:

Ամերիկա ուղարկած այս զեկոյցներուն մէջ, ինք ըսած է, թէ բանաձեւէն ան-
հանգիստ է, որովհետեւ կը հաւատայ, որ եթէ հարցեր կան թուրքերու և հայերու
միջեւ, երրորդներու կողմէ պէտք չէ որ ձեռք առնուին այս հարցերը»:

★ ★ ★

Ռուբէն Սեւակ 1911-ին, իր «Այլաւերում» գրութեան մէջ, սապէս ըսած էր՝
«Հայ ազգի մկառնութիւններուն գլխաւոր գաղտնաւորներն մէկն ալ այն է, որ ղեկին զլախը կը մտնցնեն մեր է՛ն տխրագիւն, է՛ն այրասիրած, է՛ն անգէտ ծնունդները»:

Մենք ալ, Ռուբէն Սեւակի հետեւողութեամբ, մեր գրութիւններուն մէջ, տարի-ներէ ի վեր ապացուցանելու կը ջանանք, թէ՛ հայ ազգին դժբախտութիւններուն պատճառը, օտարներուն ենթակայ հայ ղեկավարներն և առաջնորդներն են:

Հայ առաջնորդներուն կատարած դաւերուն նորագոյն օրինակը՝ Պոլսոյ Պատրիարքին Ամերիկեան Գոնկրէս-ին ուղարկած յայտարարութիւնն է, որուն մէջ ան ստորնաբար կ'ըսէ, թէ՛

«Ամերիկեան Գոնկրէս-ը խառնուելու իրաւունք չունի թուրքերուն և հայերուն միջեւ եղած խնդիրներուն»:

Բայց Մեսրոպ Սուրբաբեան՝ այս տեսակի նենգ յայտարարութիւն մը ուղարկող Պոլսոյ առաջին Պատրիարքը չէ:

1899-ի Լահէ-ի խաղաղութեան վեհաժողովին, այն ատենուան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը դիմում կը կատարէ և վեհաժողովէն կը խնդրէ, որ ՕՍՄԱՆԾԻ ԹՈՒՐԵՐՈՒՆ ԼՈՒԾԻՆ ՏԱԿ ՏԱՆՁՈՒՈՂ ԱՐԵՒՍՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ՝ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԾՆՈՐՀՈՒԻ:

Բայց այն տարիներուն Օսմանեան արիւնարբու Կարմիր Սուլթան՝ Ապտիւլ Համիտին ձեռքը խամաճիկ եղող Պոլսոյ Պատրիարք Մաղաքիա Օրմանեան, Լահէ հեռագիր մը կ'ուղարկէ, ազգադաւութեան մարմնացումը եղող հետեւեալ պարունակութեամբ՝

«ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐԷՆ ԶԱՏ. ՈՉ ՈՔ ԻՐԱՒՈՒՆԷ ՈՒՆԻ ԹՐԵԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ԱՆՈՒՆՈՎ ԽՕՍԵԼՈՒ»:

Եւ այս ձեւով Օրմանեան Պատրիարք արգելք կ'ըլլայ Լահէ-ի Խաղաղութեան Վեհաժողովին մէջ, Արեւմտեան Հայաստանին թրջական բարբարոսութենէն ազատելու կարելիութեան:

Ծատ մը անգիտակից հայեր՝ Օրմանեանը իբր մտաւորական, անոր միայն գրական պաշարը նկատի առնելով, գինք կը փառաբանեն:

Այս մտածելակերպը՝ հայոց յատուկ անմտութիւն մըն է:

Օրմանեանին իբր մտաւորական մեզի բերած օգուտը [զոր չենք ուրանար], անոր իբր Պատրիարք-ղեկավար հայ Ազգին պատճառած վնասներուն հետ համեմատած՝ ոչինչ է:

Այս մասին, իբր վկայութիւն պիտի նշենք, 1878-ին Պերլինի Վեհաժողովին իբր թարգման-պատուիրակ մասնակցող Մինաս Չերազին, իր «Ազգային Խնդիրներ» գիրքին մէջ պատմածներէն վկայութիւն մը.

«1899 Մայիս 23-ին, Օրմանեան քաջեց Լահէ-ի հեռագիրը:

Երբ Մայիս 22-ի երկուշաբթի օրը փորձեցի ներկայանալ Խաղաղութեան Վեհաժողովի նախագահ Գ. Տբ Սրապի-ին, ան, իբր պատճառակալի միջոցաւ յայտնեց, թէ չորեքշաբթի պիտի ընդունէր զիս: Վերադարձայ չորեքշաբթի, և նոյն անձին միջոցով յայտնեց, թէ «իբրև բացարձակապէս անկարելի էր» ընդունիլ զիս: Զարմացայ, այլ յետոյ իմացայ, թէ երեքշաբթի առաջած էր Օրմանեանի հեռագիրը, որ կը յայտարարէր, թէ իբրև գաղտնի ոչ ոք իրաւունք ունէր խօսիլ տանկաեղանքաւ անունով:

Երբ Կոստանդնուպոլիս վերադարձայ 1908-ին, Օրմանեանէն բացատրութիւն խնդրեցի: Պատասխանեց, թէ Նորատուրկեան Գաբրիէլ էֆէնտին յաջած էր Լահէ-ի հեռագրին գաղտնաբեր և շարադրած էր հեռագիրը, ինչ ալ առաջագրած ու ուղարկած էր, Սուլթանին հաճեցանալով զիսմանք ձեռք բերելու համար ինչ- ինչ ազգային գործերու մէջ»:

Ահա վկայութիւն մը, որ կ'ապացուցանէ, թէ Օրմանեան Պատրիարք, Կարմիր Սուլթանին հաճոյանալով զիջումներ ձեռք բերելու համար, Լահէ հեռագիր կ'ուղարկէ:

Եւ այս ձեւով Արեւմտեան Հայաստանին արդարութեան և ազատութեան յոյսը կը խափանէ և հայ ազգին ապագան վտանգի կ'ենթարկէ:

Այդ թուականէն գրեթէ ճիշդ դար մը յետոյ, ուրիշ Պոլսոյ Պատրիարք մը՝ Մեսրոպ Սուրբաբեան, անցեալ Սեպտեմբերին, Պոլսոյ

ԵՐԿՈՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ=ԵՐԿՈՒ ԴԱԻԱՃԱՆ... (Շար. էջ 2-էն)

Պատրիարքարանին համար թուրք կառավարութեան գիշումներ ապահովելու հեռանկարով, Ամերիկեան Գոնկրէս-ին տեղեկագիր կ'ուղարկէ՝ արգելք ըլլալու համար հայկական ծեղասպանութեան Ամերիկայի կողմէ պաշտօնապէս ճանաչման:

Երբ մեր յօդուածներուն մէջ, Պոլսոյ Պատրիարքարանին համար լաճախ «Հայ ազգին գերեզմանափորը եղած է» կը կրկնենք, հիմա այլեւս կրնա՞նք ըսել, թէ «Մենք շատ իրաւունք ունինք այսպէս արտայայտուելու»:

Յ. Գ. Ո՞վ է Գաբրիէլ Նորատունկեանը:

1899-ին Օսմանեան Պատրիարքին Լահէ ուղարկած հեռագիրին հեղինակը եղող Գաբրիէլ Նորատունկեանը, թուրքերուն իսկական ծառան եղած է:

Իր հեղինակած այս թրքաշունչ հեռագիրով, թուրքերուն հանդէպ ունեցած հաւատարմութիւնը փաստող Նորատունկեան, այս պատճառաւ 1912-ին, մինչեւ Օսմանեան կայսրութեան Արտաքին գործերու նախարարութեան պաշտօնին կը բարձրանայ: Բայց լետոյ, 1913-ին Նորատունկեան, Թալաթ Փաշայի կողմէ Օսմանեան պետութեան պալքանեան պատերազմը կորսնցնելուն պատասխանատուն նկատուելով՝ ԱՊՏԱԿՈՒԱԾ է:

Յ. Գ.

**ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ԿՐԷԺ ՌՈՒԲԷՆԵԱՆ}**

Երեքշաբթի 17 Հոկտեմբեր 2000

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՈՃԻՐԷՆ ՃԻՇԴ ՏԱՐԻ ՄԸ ՅԵՏՈՅ...

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
(ՎՐԷԺ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ)

* ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՍԵՐԸ ԽԱՄՏՈՂ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1999-Ի ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԱՆՀՈՒՆ ՑԱՐԸ ՄԵՐ ՄՐՏԻՆ ՈՒՆԵՆԱԼՈՎ. Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՆԸ Ռ. ԶՈՉԱՐԵԱՆԸ:

* ԱՆ. 7 ՄԵՊՏԵՄԲԵՐ 2000-ԻՆ. ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ՝ ՄԻԱԾԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ. 1915-Ի ԾԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ ՀԱՅ ԱԶԳԻՆ ՀԱՄԱՐ «ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ» ՊԱՀԱՆՋԵՐ Է:

* ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՀԱՆՋՈՂ ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԸ. ՆԱԽ ԻՆԸ «ԱՐԴԱՐ» ԸԼԼԱԼՈՒ Է ԻՐ ԱԶԳԻՆ ՀԱՆԴԵՊ:

* 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1999-Ի ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵՆԷՆ ՏԱՐԻ ՄԸ ՅԵՏՈՅ. ԴԱՀԻՃ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ՝ Ն. ՅՈՒՆԱՆԵԱՆԻՆ ԵՒ ՄԻԻՍ ԴԱԽԱՃԱՆԵՐՈՒՆ, ՄԻՆՉԵԻ ԱՅՍՕՐ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՉՅԱՆՁՆՈՒԵԼՆՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ. ԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀ՝ ԴԱՐՉԵԱԼ ԻՆՔԵՆ Է:

Այստեղ օգտակար կը Գկատեցք մէջբերելը, 27 Հոկտեմբերի ողբերգութեցն անմիջապէս ետք՝ 2 Նոյեմբեր 1999-էն սկսեալ «ՆԱՅԻՐԻ»-ի մէջ հրատարակած մեր գրութիւններէն հատուածներ.

«ՈՎՔԵՐ ԵՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԲՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ»

Ովքեր են անատակներ՝ վազգէն Սարգիսեանը, Կարէն Տեմիրճեանը և անոնց ընկերները պաճենի տուող բուն դատադիրները:

Ովքեր էին 24 Ապրիլ 1915-ին, Ազգի մը «նւզեղները» պաճենիով, Ազգը առանց առաջնորդի ու անգլուխ «խրտուիլակ»ի վերածել յետայ, հայ ազգը ցնդապաշտանութեան ենթարկողները:

Սիւնիստներուն հիմնած Իրփիստ Կուսակցութիւնն էր, 24 Ապրիլ 1915-ին պատասխանատուները:

Եւ Սիւնիստ Իրփիստ Կուսակցութեան «24 Ապրիլ 1915-ի նւզեղներու» դաժնեմբուն փորձառու ժառանգորդներն են որ, զլիտարութեամբ մերօրեայ Արեւմտախի ծանօթ հետախուզական պաշտակութեան, կազմակերպեցին վազգէն Սարգիսեանի և Կարէն Տեմիրճեանի հաշուեյարդարը:

Անոնք վարժարիւնը ունին «24 Ապրիլ 1915»ի հայկական փորձառութեամբ, պաճանութիւններ կատարելու:

Անոնք են ձան Բենետին պաճենի տուողները: Անոնք են Ռազմ Բենետին, Մարթին Լուտեր Բինկը, Սալվատոր Ալլիանտե, Յակար Յակոբեանը և զիս ուրիշ բիրաւոր զիկավարներուն պաճենութեանց բուն դատադիրները:

Անոնք են, իրենց ունեցած անհուն ներակամ կարելիութիւններուն շնորհիւ, ամբողջ աշխարհի մէջ կատարած շատ դատադիրութիւններուն պատասխանատուները, իրենց վրայ հովանի ունենալով Սի. Այ. Էյ.Չ:

«ՆԱՅԻՐԻ» 2- Նոյեմբեր 1999

★ ★ ★

«ՀԱՅՈՅ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՍՈՐԿԱԾ ԱՀԱԻՈՐ ԴԱՍԸ՝ «ԳԼՈՒԽՆԵՐ ԿՏՐԵԼ» ԲԱՅՑ, ՈՉ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԳԼՈՒԽՆԵՐԸ, ԱՅԼ՝ ՀԱՅ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԳԼՈՒԽՆԵՐԸ»

1988-ին սկսեալ, հայ ժողովուրդը ոչխարային համակերպութեամբ և կուրօրէն, Լեւոն Տէր Գեորգեան կոչւած արկածախնդիր անձին խոսելն զնայ:

Ո՞վ էր, ի՞նչ բրտն էր ան հայութեան համար, որ հայ ժողովուրդը, Կարէն Տեմիրճեանի պէս Հայաստանը վերակազմող [մեզի համար նւիրեակամ անուն մըն է ան], Հայաստանը բարգաւառ երկրի վերածող «Ռակվիրա»-ն վաճակեց և անոր տեղը Լեւոն մը բերաւ:

Բայց, հայ ժողովուրդը, ինչն՝ իր խելքը չգործածեց և իրականությունները չտեսաւ:

Ինչն՝ հայ ժողովուրդը, առնկի պէս մէջտեղ ելլող Լեւոն Տէր Պետրոսեանին, Վազգէն Մանուկեանին, Գարայր Հայրիկեանին և ամենց խմբակին հետեւէն գնաց:

Ինչն՝ հայ ժողովուրդը, մեծ մասամբ սխալմամբ այս դրածուներուն «Հայաստան»ի և «Վարաբազ»ի մասին կատարած «ամեհաւատալի լուրներն են» հուստաց և, խեղճարմարտ պէս, միլիոնի հազար գողցուածներով, այս կեղծ առաւելումներուն հետեւեցաւ:

ՈՐՈՎԿԵՏԵՒ, ՎՐԱԾԻ ՊԱՏԱՍՄԱՆԱՏՈՒՆ ԸՍԱԾԻՆ ՊԷՍ- «ՀԱՅԵՐԸ, ԼԱՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԵՒ ՅԵՏՈՅ ԿԸ ՄՏԱԾԵՆ»:

Ինչն՝, հայ ժողովուրդը, այս աստիճան միամիտ գտնուեցաւ:

Եւ մտածել թէ՛ Վրացիները անկախութեան տիրաւորէն ետք, Նվարմազժէն Եփրատի ընտրեցին:

Որովհետեւ Վրացիները շատ լաւ գիտէին, որ երկար տարիներ Խ. Միութեան Արտաքին Գործոց Եփրատի եզրէն Նվարմազժէն՝ իր փորձառութեամբ, իր կարողութեամբ Վրաստանին օգտակար պիտի ըլլար:

Նոյնպէս Ազերիները Խորհ. Միութեան մէջ, Գրեթեմեւ յետոյ երկրորդ ամձնաւարտութիւնը եզրով Հայտար Ալիևը, իրենց նախագահ ընտրեցին:

Եւ մինչեւ այսօր ալ, Վրացիներուն նախագահը Նվարմազժէն է: Եւ Ազերիներուն ալ նոյնպէս, մինչեւ այսօր, նախագահը Ալիևն է:

Բայց հայերը ի՞նչ ըրին:

Խ. Միութեան մէջ Հայաստանը «ամենաբարձրագույն հանրապետութեան» մակարդակին բարձրացնող Կարէն Տեմիրճեանը, բարին իսկական իմաստով՝ վաճառեցին:

Բարեբախտաբար տարիներ ետք, Վազգէն Սարգիսեանը տեսաւ իրականութիւնը:

Եւ հայերը գոնէ մասամբ, ինքնագիտակցութեան գալով, կրկին իշխանութեան բերին Կարէն Տեմիրճեանը:

Բայց հայուն թշնամիները չէին ինձեռնար...

Եւ դժբախտաբար, ամժտեղի իրականութիւն մըն է, թէ՛ վերջին դարերուն, օտարներուն կողմէ ամենէն դիրքին ձեռով և ամենէն անձնական գնով ծախու առեւտրային գաւառէն զարծակալները որոշ հայերը եզրէն են:

Եւ հայ դաւաճան գահիները, թուրքերէն արված «զլուխ կտրել»ու դատարանով, 27 Հոկտեմբեր 1999-ին, Հայաստանը վերականգնող, հայոց ուսկիռայ Կարէն Տեմիրճեանի և Վազգէն Սարգիսեանի զլուխները կտրեցին:

Որ հայ ազգը անզլուխ մնայ... և իյնայ Ամերիկայէն նախագահի մը ձեռքը»:

«ՆԱՅԻՐԻ» 16-Մայիս 2000

«ԿՍԱՐԱՍՏԱՆԵՆԸ ՍՓԻՒՌԸԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒԼԻՆ ՊԱՏԱՍՄԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

Մտտ հասկնալի է, որ գրեթէ ամբողջութիւնը Հայաստանի բերքերուն, իրականութիւնները գրելու պիտի վախճային: «Մաֆիա»ներով հսկողչառուող երկրի մը մէջ, այս «վախ»ը շատ բնական է:

Բայց ինչն՝ Սփիւռքի հայ մամուլի պատասխանատուները, շախմատիչ մեծամասնութեամբ, իրականութիւնները չգրեցին, և լուռ մնացին:

Անոնք շատ լաւ գիտէին, թէ Ռ. Քոչարեան զաշնուկցականմամբ և ամերիկայէն մըն էր:

Բայց 27 Հոկտեմբեր 1999 -ի ողորդութեանէն ետք, ամեր իսկական «զլուխ»ը մէջտեղ չհանեցին:

Անոնք խուսափեցան բանլու իրականութիւնները, որ Հայաստանի ժողովուրդը, առաջին օրէն հասկցած էր, թէ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի Հայաստանի Ազգային Ժողովին մէջ կատարուած ողորդութեան բարեյտեան լաւ պատասխանատուները՝ Ռուպեր և Սերժ խմբակն է:

Եւ այսօր, այլեւս բոլորին ծանօթ է, ռեփրին իսկական պատմութիւնը:

Ա.Մ.Ն.Ի Արտաքին Գործոց փոխ նախարար Սրբազ Քարպոտ, ոճիրէն Բանի մը ժամ առաջ, Երևան կը գտնուէր:

Ձանացած էր Կարէն Տեմիրճեանը և Վազգէն Սարգիսեանը, որ բնգումին Ղարաբաղի մասին Ամերիկեան բանաձևեր:

Ի՞նչ էր Ամերիկեան բանաձևեր՝ «Ղարաբաղը Հայաստանին կազմող Հայիկնի միջանցքին փոխարէն, Մեղրին Ազերիներուն տայ»:

Կարէն Տեմիրճեանը և Վազգէն Սարգիսեանը, Հայաստանի համար անճանաչանութեան համազօր եզրը Մեղրին Ազերիներուն տալու այս առաջարկութիւնը՝ վնասկանապէս մերժած էին:

Ս. Քարպոտ, այս մերժումէն ետք, մեկնեցաւ Երևանէն:

Եւ, Բանի մը ժամ յետոյ, «ոճիր»ը գործուեցաւ:

Սպաննուեցան Հ.Հ. Վարչապետ, ռուսամէտ Վազգէն Սարգիսեանը, և Հայաստանը վերստեղծող ռուսամէտ անալիզավար Կարէն Տեմիրճեանը:

Այս ձևով Հայաստանը մնաց իր նախադրութիւններով ծանօթ և ամերիկեաներ նախագահի մը ձեռք. որոնք ինքնութիւնն ալ կտակածի տակ է այսօր»:

«ՆԱՅԻՐԻ» 30-Մայիս 2000

★ ★ ★

«ՅԵՂԱՓՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ԶԱԽԱԿՆԵՐԸ ԿՈՒՏԷ»

Եւ սարսափելի ոճիրէն՝ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութենէն տարի մը ետք, Ղարաբաղի կոմիտէի անդամներէն Աշոտ Մանուչարեանը ի վերջոյ, այսօր միայն, «ՆԱՅԻՐԻ»ի մէջ հրատարակուած վերոյիշեալ իրականութիւնները կը կրկնէ և կ'ըսէ թէ՝

«Ամերիկացիները Ղարաբաղի հարցին լուծման համար Սեդրիի փոխանակումը առաջարկեցին:

Ռ. Զոչարեանը ընդունած էր այս լուծումը:

Բայց Կարէն Տեմիրճեանը և Վազգէն Սարգիսեանը կը մերժէին հայկական շահերուն հակասող այս տեսակ լուծում մը:

Եւ Կարէն Տեմիրճեանը և Վազգէն Սարգիսեանը՝ Հայաստանն և հայ ժողովուրդը պաշտպանելու իրենց փորձին համար զոհուեցան»:

Եւ Աշոտ Մանուչարեան կը պահանջէ՝

Ռոպէրդ Զոչարեանին հրաժարումը:

Ղարաբաղի Կոմիտէի անդամ Աշոտ Մանուչարեանին հիմա՞ «խելքը գրվալը» եկեր է:

Այս անձը 1988-ներուն, Ղարաբաղի հարցով Հայաստանի ժողովուրդը ոտքի հանած տարիներուն չէ՞ր հասկցած, որ Ղարաբաղի խնդիրը՝ իսկական ծուղակ մըն էր Հայաստանի համար:

Այն տարիներուն, Հայաստանի ժողովուրդը, կուրացած և խելագարած էր:

Իրականութիւնները տեսնելու և տրամաբանութեամբ մտածելու կարողութիւնը կորսնցուցած էր:

Այս «թոհուրոհ»ին մէջ մենք, Հայաստանցի միակ անձէ մը, տրամաբանական խօսք մը լսեցինք:

Երեւանի Գկարչական սրահներէն մէկուն տնօրէնն էր այս անձը:

Ղարաբաղի հարցին մասին ան, 1989-ին, Նիւ Եորքի հայկական Իժարք՝ էր 20:

Սովետական Հայաստանը խորտակող Լեւոն Տէր Պետրոսեանին, 1991-էն մինչեւ 1998, իր իշխանութեան տարիներուն հայ ազգին դէմ, նոյնիսկ իր Ղարաբաղի Կոմիտէի ընկերներուն դէմ կատարած չարիքները, անթիւ և անհամար են:

Բայց Լ. Տ. Պ.ին Ղարաբաղը Ազերիներուն ետ տալ ուզելուն պատճառաւ հրաժարելու ստիպումի տակ գտնուելէն առաջ, անոր հայ ազգին դէմ կատարած ամենէն ազգավնաս արարքը՝ 1997-ին Ղարաբաղի նախագահը եղող Ռոպէրդ Քոչարեանը Հայաստանի Վարչապետ նշանակելն է:

Մենք անձնապէս կը հաւատանք, որ Լ. Տ. Պ. Սիոնիստ Արեւմտեան պետութիւններուն թելադրանքով կատարած է այս նշանակումը, որ Հայաստանը քառսայից վիճակի մատնուի:

Ի՞նչ գործ ունէր ղարաբաղցի Քոչարեանը, իբր վարչապետ, Հայաստանի մէջ:

Անոր պէս, Ղարաբաղի աստապետութեան գաղափարականով սնած անձ մը, պիտի կործանէր Հայաստանի 70 տարուան պետական կառոյցը, և անոր տեղ իր անտապետութեան սկզբունքները պիտի կիրարկէր Հայաստանի մէջ:

Վազգէն Սարգիսեանը որ, միամտաբար 1998-ին, Քոչարեանին Հայաստանի Նախագահ դառնալուն թիկունք կանգնած էր, շատ քիչ միջոց մը ետք հասկցաւ, որ իր կատարածը սխալ էր:

Եւ դարձաւ Հայաստանը վերականգնող Կարէն Տեմիրճեանին և անոր հետ «Միասնութեան Դաշինք» կնքեց՝ փրկելու համար Հայաստանը:

Բայց արեւմտեան պետութիւնները 27-10-1999-ին յաջողեցան խորտակել Կարէն Տեմիրճեանին և Վազգէն Սարգիսեանին ու նաեւ, հայ ազգին միասնութեան ճամբով վերածնունդի յոյսը...:

27-10-1999-ի ողբերգութենէն ետք, այսօր, ճիշդ տարի մը անցած է:

Եւ դահիճ ու դաւաճան Ն. Յունանեանը, դեռ արդարութեան չէ յանձնուած: Եւ յանձնուելիք ալ չունի: Եթէ նոյնիսկ դատարանի ալ յանձնուի, դատավարութիւնը պիտի ըլլայ «Թատրոն դատավարութիւն» մը, որ դահիճ Յունանեանը իր ձաբոտութիւնները կարենայ ըսել: Եւ այս ձեւով ան պաշտօնապէս պիտի հերոսացուի:

Որովհետեւ 27-10-1999-ի ողբերգութիւնը պատուիրողներուն և Սիոնիստ արեւմտեան պետութիւններուն համար, Ն. Յունանեանը, Հայ Գաղտնի Բանակը խորտակող Մոնթէ Մելքոնեանին նման, հերոս մըն է:

Իսկ այս անարդարութեան բարոյական առաջնակարգ պատասխանատուն, ի՞նչ Նախագահ՝ Քոչարեանն:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒՔԷՆԵԱՆ}

| Երեքշաբթի 31 Հոկտեմբեր 2000 |

ՉԱՅՆ ԲԱՐԲԱՌՈՅ ՅԱՆԱՊԱՏԻ

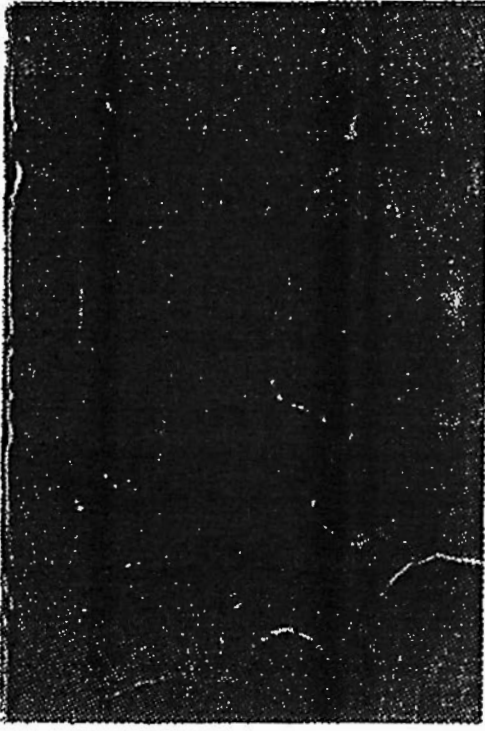
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
[ԿՐԷԺ ՌՈՒԲԷՆԵԱՆ]

Գրեթե քսան տարիներ է ի վեր, մեր սրտին մեջ, հայ ազգին ենթարկուած ցեղասպանութեան անջնջելի ցաւը ունենալով, ջանացիք հայութեան վերջին յոյսը եղող Խորհրդային Հայաստանի դէմ լարուած դաւերը մատնանշել և զգուշացնել հանրութիւնը:

Ապրիլ 1985-ին Փարիզ հրատարակուած «Ռուբէն Սեւակ և Փրցուելիք Ուղեղներ» մեր գիրքը՝ առաջին տողէն մինչեւ վերջինը, Խորհրդային Հայաստանի հանդէպ հիացումով, բայց նոյն ատեն մայր հայրենիքին ենթարկուելիք վտանգներուն մտահոգութեամբ գրուած էր:

Կը կարծենք, որ այս գիրքին ընդհանուր գաղափարականը կազմող առաջին տողերը, նոյնիսկ այսօր, իրենց այժմեականութիւնը չեն կորսընցուցած: Հոն մակագրած էինք՝ «Այս գիրքը կը ձօնենք՝ անունով միայն հայ այն կեղծ ազգասէր առաջնորդներուն, որոնց սխալ խղճականութիւնը՝ 24 Ապրիլ 1915-ին յանգեցաւ»:

«Այս գիրքը կը ձօնենք՝ անունով միայն հայ, Սփիւռքի այն կեղծ ազգասէր առաջնորդներուն, որոնց սխալ խղճականութիւնը՝ նոր 24 Ապրիլներու կրնայ յանգիլ»:

Ապրիլ 1985

★ ★ ★

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՀԱՑՈՒ ՍՄԱԼՆԵՐՈՒ ԿՐԿՆՈՒԹԻՒՆՆ Է»

Պատմութիւնը կրկնութիւն է կ'ըսեն:

Իրականութեան մեջ, տիեզերքին և նաեւ աշխարհի մեջ, ամէն բան բարեշրջման [Evolution] ենթակայ է:

Բնութիւնը և ընդհանուր առմամբ կեանքը, և ասոնց բնական արդիւնքը ըլլալով պատմութիւնը՝ բարեշրջումներուն հայելին է:

Բայց, միայն շատ «Խելացի» հայ ազգին համար, տարբեր է այս իրականութիւնը:

Անմիտ հայերուն համար պատմութիւնը՝ միշտ, սխալներու կրկնութիւնը եղած է:

Անժխտելի իրականութիւն մըն է, որ բիւզանդացիները, պատմութեան մեջ, հայերուն հանդէպ շատ բարեացակամ չեն վարուած:

Բայց, այս մէկը տրամաբանական պատճառ մը չէր, որ հայերը, 1071-ին, Մանազկերտի պատերազմին, իրենց «խելք»ը կորսնցնեն: և Զրիստոնեայ բիւզանդացիներէն հեռանալով վայրագ և անաստուած թուրքերուն ի նպաստ շարժին:

Հայոց, բիւզանդացիներուն դէմ այս թշնամական կեցուածքին պատճառաւ էր, որ 1071-ին Մանազկերտի մէջ, թուրքերը պարտութեան մատնեցի բիւզանդացիները:

Եւ Մանազկերտի պարտութիւնը սկզբնաւորութիւնը եղաւ բիւզանդական կայսրութեան կործանումին, և նաեւ՝ հայ ազգին բնաջնջման:

Բայց Մանազկերտէն ետք ալ, հայերը չտեսան իրականութիւնը:

Չհասկցան թուրքին ինչ «աղուէս» ըլլալը:

Եւ անխելք հայերուն համար՝ պատմութիւնը կրկնուեցաւ:

Եւ հայերը, ամբողջ դարեր տնտղութեամբ, շարունակեցին թուրքին հետ գործակցիլ:

19-րդ դարուն, Օսմանեան կայսրութեան կործանման տարիներուն, երբ բոլոր ճնշուող ազգերը կ'ապստամբէին թուրքերուն դէմ՝ հայերը, թուրքերուն ամենէն վստահելի և հաւատարիմ ազգը եղան:

20-րդ դարուն սկիզբը, հայ որոշ ղեկավարներու Իթթիհատական թուրքերուն հետ «սիրաբանութիւնը», հայերուն խելագարութեան ապացոյցն է:

Հայ առաջնորդներուն թուրքերուն հետ ունեցած այս գործակցութեան «մեղքը», Հայ ազգը, 24 Ապրիլ 1915-ի ցեղասպանութեամբ վճարեց:

★ ★ ★

ՆԵԼԱԳԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆԳԱՍ ՉԲԱՅԱՏՐՈՒՈՂ ՉԱԲՈՏՈՒԶՆԵՐ

Բայց հայերը, 24 Ապրիլ 1915-ի ողբերգութենէն ետք ալ, չհասկցան թուրքին ով ըլլալը:

Եւ պատմութիւնը կրկնուեցաւ: Եւ 1918-ին հայերը, իրենց պատմութեան մեծագոյն սխալը գործեցին՝ բաժնուեցան Ռուսաստանէն և անկախութիւն հռչակեցին: Եւ կրկին բարեկամացան թուրքերուն հետ:

1918-ին «Անկախ Հայաստան»ի պետութեան ղեկավարները Պոլիս կ'այցելէն:

Հայկական պատուիրակութեան մաս կազմող Կովկասահայ Ալեքսանդր Խատիսեանին Պոլսոյ մէջ իրեն խօսակից հայ ազգին դահիճներ՝ Թալաթին, Էնվերին և նմաններուն ըսածները, ոչ թէ խելագարութեամբ, այլ միայն դաւաճանութեամբ կրնանք բացատրել:—

«Թուրքերը տեսայ. շաբաթի պէս մարդիկ են, և ինտելիկենտ ու զարգացած մարդիկ: Ես զարմանում եմ որ թրեախայերը չեն կարողացել համաձայն գնալ այդ մարդկանց հետ և այսպիսի վիճի են բացել իրանց և թուրքերու միջեւ»:

1918-ին սխալ սխալի վրայ գործող ծանօթ հայերը, կրկին ու կրկին հաւատացին Արեւմտեան պետութիւններուն և 1917-ի Յեղափոխութեամբ «Համայնավարութիւն»ը ընդունեցին ըսելով կռնակ դարձուցին Ռուսերուն:

Եւ իբր բարեկամը արեւմտեան պետութիւններուն՝ մինչեւ 1920, մինչեւ վերջին վայրկեանը, անոնց հրահանգները գործադրեցին, և Ալեքսանդրապոլի մէջ թուրքերուն բոլոր նուաստացուցիչ պայմանները ընդունեցին:

Ի՞նչ էր պատճառը 1918-1920-ի Հայաստանի պետութեան ղեկավարներուն բռնած այս աստիճան հակա-սովետ կեցուածքին և թուրքերուն ի նպաստ դիրքորոշման:

Կ'ուզե՞ք գիտնալ, թէ այս մասին ինչ կ'ըսէ Սիմոն Վրացեան:

Ահա՛, 1918-1920 Հայաստանի կառավարութեան վերջին վարչապետը եղած Սիմոն Վրացեանին իրենց սխալ դիրքորոշումը արդարացնել ջանացող և միշտ արեւմտեան պետութիւններուն օգնութեան «երազ»ով օրօրուող, անհաւատալի և ցնորական պատճառաբանութիւնները.-

«Խորհրդայնացման դէպքում Հայաստանը բոլորովին պիտի կտրուէր Եւրոպայից ու Ամերիկայից, և պիտի զրկուէր այն պարէնից, որ ստանում էր այնտեղից, և Հայաստանի Խորհրդայնացումը մահացու հարուած պիտի հասցնէր Հայկական հարցին և Հայաստանին տրուած բոլոր միջազգային յանձնառութիւններին ու դաշնագրին:

Մինչդեռ, եթէ Հայաստանը պահուէր անկախ, թէ՛ դրսի աշխարհից չէր կտրուի, թէ՛ կը մնար հայկական հարցի իրաւատէրը»:

Բոլորս ալ գիտենք, թէ 1920-ին անկախ մնալու այս երազով, փոքրացած և խրտուիլակի վերածուած Հայաստանը ի՛նչ ճակատագրի պիտի ենթարկուէր Գազըմ Գարապետի թրջական բանակին լառաջացումով. եթէ Կարմիր բանակը օգնութեան չհասներ:

Սիմոն Վրացեան, Հայաստանի խորհրդայնացումով, Արեւմուտքին ուղարկած պարենէն զրկուելուն և սովամահ ըլլալուն վախը ունի եղեր:

Բայց Խորհրդային Հայաստանը սովամահ չեղաւ:

Ընդհակառակը՝ 1920-էն մինչեւ 1991, Խորհրդային Հայաստանը, հակառակ արեւմտեան պետութիւններուն և նաեւ Սիմոն Վրացեանի գաղափարակից «ազգայնական» կոչուող խմբակին թշնամական պայքարին, իսկական վերածնունդով մը, պատմութեան մէջ երբեք չեղած մակարդակին բարձրացաւ:

★ ★ ★

1990-թ.ներուն, արեւմտեան պետութիւններուն 70 տարիներ տեւած հակասովետական «Պաղ պատերազմ»ը, դժբախտաբար, լաջողեցաւ: Եւ Սովետական Միութիւնը ճաթոտիլ սկսաւ:

Այդ տարիներուն արեւմտեան պետութիւններուն, Սովետական Միութեան ամենէն «փափուկ» մասը եղող Կովկասի և մանաւանդ Հայաստանի մէջ տարած ջլատիչ աշխատանքները, իրենց արդիւնքը տալ սկսան:

Արեւմտեան պետութիւնները, իրենց հակասովետ ռազմավարութեան ամենէն կարեւոր մասը, Հայաստանի վրայ կեդրոնացուցած էին:

Եւ Հայաստանի մէջ գործող արեւմտեան պետութեանց ծառաները, «Ազատ անկախ Հայաստան»ի լոզունգներով, ժողովուրդը ոտքի հանեցին:

Եւ Արեւմտեան գործակալները Սեպտեմբեր 1991-ին յաջողեցան, Հայաստանը 1918-1920-ի «Ազատ անկախ» պետութեան ողբերգական ճակատագրին ենթարկել:

Ինչպէ՞ս կարելի է բացատրութիւն մը գտնել, հայկական պատմութեան մէջ կրկնուող այս անհաւատալի, այս հայաջինջ սխալներուն:

Մենք բնաւ չէինք կրնար հաւատալ, որ 70 տարիներ Սովետական Միութեան առաւելութիւնները վայելող, և մանաւանդ մշակոյթի ու գիտութեան մարզին մէջ ամենաբարձր մակարդակին հասած ժողովուրդ մը, կրկին 1918-1920-ի պետութեան վարիչներուն այդ ճակատագրական սխալը կրնար գործել և անջատիլ Ռուսաստանէն և «իբր թէ» ազատ անկախ պետութիւն ըլլալով, դարձեալ արեւմըտեան պետութիւններուն և նաեւ թուրքերուն ծուղակը իյնալ:

Պիտի ըսուի թերեւս, թէ «Խորհրդային Միութիւնը քայքայուած էր, և հայերը ստիպուեցան անկախութիւն հռչակել»:

Ո՞՞:

Սովետական Միութիւնը քայքայուած՝ Ղարաբաղի շարժումին զուգահեռ, ազատ անկախ պետութիւն ըլլալու համար ցոյցեր ընողները, Սովետ Միութեան մէջ, առաջինը հայերը եղան:

Այս տեսակէտով հայերը, շատ մեծ պատասխանատուութեան բաժին մը ունին, իբր «ռահվիրայ» Ս. Միութեան քայքայման մէջ:

Թէեւ Սովետական Միութիւնը քայքայուեցաւ, բայց Ռուսական Դաշնութիւնը [Federation] իր անսահման տարածութիւններով, անխախտ կեցած էր: Եւ եթէ հայերը, քիչ մը «խելք» ունենային և 1918-1920-ի ազատ անկախ Հայաստանի պետութեան ողբերգութենէն դաս առած ըլլային, անմիջապէս կը միանային Ռուսական Դաշնութեան:

Եւ այն ատեն Հայաստանը այսօրուան պէս, մարմնով և մանաւանդ հոգիով չէր պարպուեր, և հօտէն բաժնուող ոչխարին նման գայլերուն կեր չէր ըլլար:

Եւ մանաւանդ՝ Ղարաբաղցի աւատապետ Քոչարեանի խմբակին սադրանքներուն չէր ենթարկուեր:

(Ծարք՝ էջ 7)

ՉԱՅՆ ԲԱՐԲԱՌՈՅ ՅԱՆԱՊԱՏԻ... (Շար. էջ 2-էն)

★ ★ ★

Ուրեմն, ժողովուրդի մը համար, իր ունեցած մշակույթի մակարդակին բարձրութիւնը, զարգացումը բաւարար չէ, որ ազգ ըլլալով կարենայ գոյատեւել: Ինչպէս որ էր Սովետական Հայաստանի պարագան:

Այո՛. Սովետական Հայաստանի ժողովուրդը, մշակութային տեսակէտով, շատ զարգացած էր:

Բայց ան՝ հայկականութիւն ըստած «ջիդ» չունէր:

Հայկական «Ոգի»ն պակաս էր իր մօտ:

Հայ ժողովուրդը չունէր իր հոգիին մէջ այն ջիդը, որ 1915-ի Եղեռնի օրերուն, կը մղէր հայ պարմանուհիները որ ձեռք ձեռքի բռնած, նետուին անդունդներէն վար, Տիգրիսի և Եփրատի ջուրերուն մէջ, չլանձնուելու համար թուրք բարբարոսներուն:

24 Ապրիլ 1915-ին, հայ ժողովուրդին մէջ հերոսներ գտնուեցան, որ մերժեցին թրջանալու ճամբով ազատելու կարելիութիւնը:

1915-ի Եղեռնը, հայկական ողբերգութեան պատմութիւնն է:

Բայց նոյն ատեն՝ հայկական «Ոգի»ին ցուցաբերած դիւցազներգութեան պատմութիւնը:

Մինչդեռ այսօր Հայաստանի ժողովուրդը, նոյնիսկ ամենէն զարգացած հայերը և նաեւ ամենէն ծանօթ հայ մտաւորականներ՝ թուրքիա կ'երթան պտոյտի կամ զուարճանալու համար, և նաեւ դրամ շահելու համար (բոլոր միջոցներով), առանց յիշելու որ այդ թուրքերը, իրենց հարազատներուն դահիճները եղած են:

Մենք կը հաւատանք, որ Հայաստանի ժողովուրդին մեծ մասին մէջ, հայկական այս «Ոգի»ին պակասն է, որ պատճառ եղաւ այս այլասերումին:

Եւ այս «այլասերում»ը հայ ժողովուրդը առաջնորդեց «ազատ անկախ պետութիւն» ըստած թակարդը:

★ ★ ★

Բոլորին ծանօթ է, թէ 1980-թ.ներուն, «Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակը» ի՛նչ ոգեւորութիւն և զարթօնք ստեղծած էր Սփիւռքի հայ ժողովուրդին բոլոր խաւերուն և նոյնիսկ՝ Սովետ. Հայաստանի մէջ:

Հայ ժողովուրդի զարթօնքին ստեղծած վտանգին գիտակից Արեւմտեան պետութիւնները, իրենց գործակալներուն ձեռքով խորտակեցին Գաղտնի Բանակը:

Այսօր մենք կը հաւատանք, որ Հայ Գաղտնի Բանակին ստեղծած ոգեւորութեան և զարթօնքին դարձեալ պէտք ունի հայ ժողովուրդը:

Բայց ո՛չ ահաբեկչութեամբ: Որովհետեւ այսօր ահաբեկչութիւնը, շատ մեծ հակազդեցութիւն ստեղծող միջոց մըն է:

Ուրեմն ինչպէ՞ս կարելի է, հայ ժողովուրդին մէջ, կրկին ոգեւորութիւն և զարթօնք ստեղծել:

Կը կարծենք, որ մենք, նախ և առաջ, մեր հայկականութիւնը այլասերող մեր ներքին թշնամիներուն վերադառնալու ենք:

Այն այլասերողներուն՝ որոնց ժողովրդային դատարանի մը առջեւ դատուիլը և դատապարտուիլը անհրաժեշտ է, որ անոնք իրենց ազգավնաս գործունէութիւնը դադրեցնեն:

Եւ միայն այն ատեն է, որ հայ ժողովուրդին մէջ կը վերստեղծուի՝ Ազգասիրութեան, Հայրենասիրութեան և Վարդանանցի գոհաբերութեան «Ոգի»ն:

«Չուստիկեան Ռ. Կ. 127 - 14-11-2000»

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ՎՐԷԺ ՌՈՒԲԷՆԵԱՆ}

Երեքշաբթի 14 Նոյեմբեր 2000

**ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԸՆՏՐԵԱԼ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԹԷ՞
ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՆԻԾԵԱԼ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ**

**ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
(ԿՐԷԺ ՈՌԻՔԵՆԵԱՆ)**

Ընդհանուր առմամբ, Զրիստոնեական կրօնը, հիմնուած է Մովսէսի, Իսրայէլի և Հրեայ ժողովուրդին փառաբանութեան վրայ:

Ո՛ր օրը որ ուզէք, արարողութեան ընթացքին, մտէք եկեղեցիէ մը ներս (ըլլայ այդ եկեղեցին Կաթողիկէ կամ Հայկական) անպայման կը լսէք Մովսէսի, Իսրայէլի և հրեաներու անունները:

Նաե՛ւ, հոն կը գտնէք, Զրիստոսի խաչելութեան նկարը, որ գրեթէ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ կարելի է տեսնել:

Խաչեցեալ Զրիստոսին գլխուն վրայ, խաչափայտին վերելը կը տեսնէք, Յիսուսը դատող Պիղատոսին գրած արձանագրութիւնը լատիներէն լեզուով՝ I. N. R. I [IESUS NAZARENUS REX IUDAEORUM]: Հայերէն՝ «Զրիստոս Նազովրեցի, Յագաւոր Հրէից»

Բայց ամենէն կարելորը՝ ամբողջ Զրիստոնեայ աշխարհին փառաբանած, ~~աւելի ճիշդ՝~~ Աստուածացուցած Զրիստոսը, չմոռնանք, որ նախ և առաջ, հրեական կրօնին խորապէս հաւատացող և իր կեանքին մինչեւ վերջին վայրկեանն ալ հրեական կրօնին հաւատարիմ մնացող «Հրեայ» մըն էր:

Իր ստեղծած Զրիստոնեական կրօնը, շարունակութիւնն է Մովսէսի կրօնին:

Զրիստոս երբե՛ք Մովսէսին դրած օրէնքներուն դէմ չելաւ:

Ան միայն, այն ատենուան հրեաները ամբաստանեց, թէ հեռացած են Մովսէսի կրօնէն:

Զրիստոնեական վարդապետութիւնը՝ իր խաչելութենէն յետոյ, մանաւանդ Զրիստոսի «Յարութեան» հրաշքէն ետք, աւելի իմաստաւորուեցաւ և տարածուեցաւ:

Եւ Պօղոս առաքեալին տարած աշխատանքներով և անոր դրած օրէնքներով Զրիստոսի վարդապետութիւնը, աշխարհատարած կրօնի մը հագամանքը առաւ:

Մենք կը կարծենք, որ մինչեւ 10-րդ դարու վերջաւորութիւնը, քրիստոնէութեան և հրեականութեան միջեւ որեւէ խնդիր գոյութիւն չուներ: Արդէն, սկըզբնական շրջաններուն, հրեաները շատ փոքր համայնքներ էին:

Եւ քրիստոնեաներուն համար հրեաները, կրօնական տեսակետով, իրենց երէց եղբայրներն էին:

Հռովմեական կայսրութեան հեթանոսական շրջանին, քրիստոնեաները հրեաներուն հետ կը գործակցէին իբր միաստուածութեան հաւատացող կրօնի մը անդամները, և Հռոմի "CATACOMBE"-ներուն (գետնայարկ նկուղ) մէջ, քրիստոնեաներուն քով կ'ապրէին հրեաներ ալ:

Եւ քրիստոնեաները հաւատարիմ մնացին իրենց հիմնադրին՝ Յիսուսին սկզբունքներուն, և մինչեւ այսօր Զրիստոնէութիւնը, 2000 տարի առաջ գրուած Աւետարաններուն «Հաւատամքին» բառ-բառ հետեւելով, իրենց եկեղեցիներուն մէջ կը շարունակեն փառաբանել Մովսէսը, Իսրայէլը և Հրեաները՝ իբր Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդը:

7-րդ դարուն յայտնուած իսլամական կրօնին հիմնումին և տարածման մէջ կ'ըսեն, թէ մեծ դեր խաղացած են հրեաները: Հիւսիսային Ափրիկէի և յետոյ Սպանիոյ վրայ կատարուած իսլամական արշաւանքներուն, հրեաները հետեւեցան Արաբներուն, և այդ հողերուն վրայ տեղաւորուեցան:

15-րդ դարը շատ ճակատագրական թուական մըն է, թէ՛ Զրիստոնեաներուն և թէ՛ մանաւանդ, հրեաներուն համար:

15-րդ դարուն սկիզբը, Ֆրանսայի թագաւոր Charles XI, Ֆրանսայի մէջ գտնուող բոլոր հրեաները արտաքսեց:

1492-ին Սպանիոյ իշխանաւորները՝ Ferdinand D'Aragon թագաւորը և Isabelle De Castille թագուհին, Սպանիոյ մէջ ապրող հրեաները արտաքսեցին:

Հրեաները շատ կը գանգատին այս արտաքսումէն, և այս «անարդարութեան» համար, այն ատենուան Կաթողիկէ "Inquisition"ի կազմակերպութիւնը սրտաւիրանաւոր կը նկատեն:

Բայց, իրականութիւնը, բոլորովին տարբեր է:

Սպանիոյ թագուհին՝ Isabelle-ը այնքա՛ն բարեացակամ վարուած էր հրեաներուն նկատմամբ, որ երեւակայեցէք՝ իր վարչապետն անգամ հրեայ էր, և Սպանիոյ ամենէն կարելոր պաշտօնները անոնց ձեռքն էին:

Բայց 1492-ին, Սպանիոյ իշխանաւորները կը տեղեկանան, թէ հրեաները, արաբներուն հետ գործակցաբար, սադրանքներ կը նիւթեն, Սպանիան իրենց տիրապետութեան ենթարկելու համար:

Այդ պատճառաւ է, որ այդ թուականին, արաբները և հրեաները կ'արտաքսուին Սպանիայէն:

1492 տարեթիւը, հրեաներուն նկարագրին և իսկական դէմքին մէջտեղ ելած ըլլալուն պատճառաւ, շատ կարելոր թուական մըն է: Ասոր կը զուգահիսի, նոյն ատեն, Զրիստոստիոր Գոլումպոսին Նոր Աշխարհը՝ Ամերիկան գտնելուն թուականը:

Եւ նաեւ, այդ տարեթիւէն յետոյ, միջնադարեան շրջանը վերջ կը գտնէ, և կը սկսի նոր շրջան մը՝ "Renaissance"-ը, լուսաւորութեան և յառաջդիմութեան շրջանը:

Շատ հետաքրքրական է նաեւ, որ այս նոր շրջանին, Աւատապետութեան վերջ գտնելուն պատճառաւ, այդ թուականէն սկսեալ հրեաները, բաղդատաբար աւելի ազատ պայմաններու մէջ, աղուէսային խորամանկութեամբ, իրենց աշխարհակալութեան ցանցը տարածել սկսան ամբողջ աշխարհի վրայ:

Այս տեսակէտով՝ հրեաներուն Սպանիայէն արտաքսուիլը, իրենց համար բախտաբեր եղած է ձեւով մը:

18-րդ դարուն սկսած մեքենայացման դարաշրջանը՝ հրեաներուն ոսկեդարն է: Այն տարիներուն Ճարտարարուեստին ստեղծած դրամները, հրեաներուն դրամարկղները յորդեցնել սկսան:

Եւ 1789-ի հրեաներուն հրահրած ֆրանսական յեղափոխութեամբ, անոնք աշխարհին գնացքը փոխեցին:

Եւ այս յեղափոխութեամբ, իրենց Սպանիայէն արտաքսուելուն պատճառ եղած կաթողիկէութեան մահացու հարուած մը տուած եղան:

19-րդ դարուն վերջաւորութեան, Սիոնիզմի պաշտօնական հիմնադիր Theodor Herzl, կը յաջողի համախմբել հրեական կազմակերպութիւնները Ջուդիսիոյ Պալ քաղաքին մէջ:

Թէոտոր Հերզլ-ին երեւութապէս պաշտօնական նպատակը, Պաղեստինի

մէջ հայրենիք մը ստեղծել էր:

Բայց այս ծրագրին կողքին, իր բուն նպատակը, Սիոնիզմի ճամբով Աշխարհին տիրանալ էր:

Եւ սիոնիստներուն այս գաղտնի ծրագիրները ի՞նչ ձեւով՝ միջեւ հիմա լայտնի չէ] Ռուսերուն ձեռքը կ'անցնին:

Սիոնիստներուն այս ծրագիրները ամփոփուած են գիրքի մը մէջ. որ կը կոչուի՝ “Les Protocoles Des Sages De Sion”:

Այս գիրքը Սադայելական ծրագիրներու հաւաքածոյ մըն է. որոնց բուն նպատակը քանդել է քրիստոնէական աշխարհը և ստեղծել սիոնիստական աշխարհակալ տիրապետութիւնը:

Այստեղ պիտի ջանանք ներկայացնել. 1900-թ.ներու Սիոնիստական քանդիչ ծրագիրներէն քանի մը առաջադրանքներ.

“EXCITATION A LA DISCORDE AU SEIN DES PARTIS” [Կուսակցութիւնները գրգռել, և անոնցմէ ներս ու միջեւ երկպառակութիւն ստեղծել], “EXTERMINATION DE LA NOBLESSE ET DES GRANDS PROPRIETAIRES TERRIENS” [Ազնուական դասակարգին և մեծ հողատէրերուն բնաջնջումը]:

“PROVOCATION DE CRISES ECONOMIQUES ET DE TROUBLES PARMI LES OUVRIERS” [Գրգռութիւններով տնտեսական տագնապ ստեղծել և խռովութիւններ յառաջ բերել աշխատաւոր դասակարգին մէջ]:

“ACTION DE DESAGRÉGATION PAR LA PRESSE” [Անջատողական գործողութիւն մամուլի ճամբով]:

“CONFUSION DE L'OPINION PUBLIQUE” [Խառնաշփոթութիւն՝ հանրային կարծիքին մէջ]:

“DÉPRAVATION DE LA JEUNESSE” [Ապականել երիտասարդութիւնը]:

“SAPEMENT DE LA JUSTICE” [Ականահարել արդարութիւնը]:

“LUTTE CONTRE LA RELIGION” [Պայքար՝ Կրօնքին դէմ]:

★ ★ ★

Երբ “Les Protocoles Des Sages De Sion”ի գիրքին մէջ գրուածները կը կարդաք, ինքնաբերաբար կը հարցնէք, թէ ինչո՞ւ այսքան ատելութիւն և թշնամանք կը ցուցաբերուի օտարներուն և մանաւանդ քրիստոնէայ ժողովուրդներուն հանդէպ:

Այս հարցումին պատասխանը մենք գտանք, հրեաներուն մարգարէն եղող Մովսէսի մասին, Զրիստոսէ առաջուան դարերուն ապրած պատմագէտներուն վկայութիւններուն մէջ:

Նախ նշենք՝ հրեաներուն Սուրբ Գիրքին մէջ Մովսէսի մասին գրուածները.

«Մովսէս, Եգիպտական արքունիքին մէջ ապրող իշխան մըն էր: Օր մը Մովսէս կը տեսնէ, թէ Եգիպտացի մը կը ծեծէ հրեայ գերի մը: Մովսէս կը սպաննէ այդ Եգիպտացին և կը ստիպուի փախչիլ Եգիպտոսէն»:

Այստեղ ձեր ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրենք այն իրականութեան վրայ. թէ հրեաներուն մարգարէն, նոյնիքն իրենց Սուրբ Գիրքին հաստատումով՝ «մարդասպան» մըն էր:

Եւ հիմա ջանանք նշել, հրեայ չեղող պատմագէտներուն Մովսէսի մասին ըսածները:

Յոյն պատմագէտ HECATEE D'ABDERE [Յունաստան-Զրիստոսէ առաջ 3-րդ դար].

«Մովսէս՝ սադրիչ [Instigateur] մըն էր, որ ապրելակերպի տեսութիւն մը հիմնած էր, անջատումի

և օտարներուն հանդէպ ատելութեան վրայ»:

Յոյն-եգիպտացի կրօնական պատմագէտ MANETHON (Եգիպտոս-Քրիստոսէ առաջ 3-րդ դար) կ'ըսէ, թէ՛ «Մովսէս ըմբոստ կրօնական մըն էր, HELIOPOLIS քաղաքը (Եգիպտոս) OSARSIPH անունով, որ հրեաներուն հրահանգեց մորթել եգիպտական նուիրական (SACRÉ) կենդանիները: Այդ ձեւով, եգիպտացիներուն վրայ 13 տարուան դաժան (CRU-AUTE) իշխանութենէ մը վերջ, Փարաուն AMENOPHIS-ի կողմէ կը վնասուի»:

Յոյն պատմագէտ APOLLONIUS MOLON կ'ըսէ թէ՛ «Մովսէս շառլաթան և խաբեբայ մըն էր»:

Եւ վերջապէս՝ Յոյն պատմագէտ DIODORE (Սիկիլիա-Քրիստոսէ առաջ Ա. դար) կ'ըսէ թէ՛ «Մովսէս, հրեաներուն՝ մարդկութեան դէմ ատելութեան կամոնները տուած է»:

★ ★ ★

Ուրեմն, ինչո՞ւ կը զարմանանք երբ հրեաները՝ Քրիստոսը առանց յանցանքի դատարան կը յանձնեն և հակառակ Պիղատոսին «Քրիստոս անմեղ է» որոշումին, հրեաները Պիղատոսին կը ստիպեն, որ Քրիստոս մահուան դատապարտուի և խաչուի:

Եւ ինչո՞ւ չենք ուզեր հաւատալ “Les Protocoles Des Sages De Sion”-ին մէջ գրուած անմարդկային, նոյնիսկ հրէշային ծրագիրներուն, որոնք քրիստոնէայ աշխարհը քանդելու կը միտին:

Եւ ինչո՞ւ չենք ուզեր ընդունիլ, որ վերջին դարերէն մինչեւ այսօր կատարուած գրեթէ բոլոր յեղափոխութիւններուն և շատ ու շատ պատերազմներուն դրդապատճառ եղողները, սիոնական հրեաներն են:

Եւ մանաւանդ՝ 85 տարիներէ ի վեր և մինչեւ այսօր, ինչո՞ւ չենք ուզեր տեսնել այն անհերքելի իրականութիւնը, թէ Օսմանեան լուծին տակ ճնշուող Հայ Ազգը, 19-րդ դարէն մինչեւ 24 Ապրիլ 1915 և մինչեւ 1920 թ.ը ցեղասպանութեան ենթարկել տուողները Սիոնիստներն են:

Եւ նոյնիսկ՝ 27 Հոկտեմբեր 1999-ի ողբերգութեան բուն ծրագրողները, կրկին Սիոնիստներն են:

★ ★ ★

Բայց հեռուն չերթանք, և նայինք Սիոնիստ հրեաներուն այս օրերուս աշխարհի մէջ կատարած անիրաւութիւններուն:

7 Նոյեմբեր 2000-ին, Ամերիկայի մէջ կատարուած ընտրութիւններուն, Ճորճ Պուշին շահած ըլլալը բոլոր «թելեվիզիոն»ները յայտարարեցին:

Նոյնիսկ Պուշին մրցակիցը՝ Ալ Կոր, անձնապէս կը հեռաձայնէ Ճ. Պուշին և կը շնորհաւորէ զինք:

Բայց, ժամ մը յետոյ Ալ Կոր (իբր հրեայ փաստաբաններուն դրդումով), կրկին կը հեռաձայնէ Ճ. Պուշին և կ'ըսէ, որ իր (Պուշին) յաղթանակը չ'ընդունիր: (Ծար-ը՝ էջ 11)

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

«ՆԱՅԻՐԻ»-ի 14 Նոյեմբ.ի թիւին մէջ, մեր յարգելի աշխատակից՝ Յ. Զիլինկիրեանի «Ջայն Բարբառոյ Յանապատի» խորագրեալ յօդուածին «խելագարութեամբ անգամ չքացատրուող ճարտուէմներ» ենթախորագրին Դ. պարբերութիւնը կը խնդրուի կարդալ այսպէս՝ «Հայկական պատուիրակութեան մաս կազմող Կովկասահայ Ալեքանդր Խատիսեանին Պոլսոյ մէջ իրեն խօսակից հայ ազգին դահիճներ՝ Քալաթին, Էնվերին և նմաններուն համար ըսածները ոչ թէ խելագարութեամբ, այլ միայն դաւաճանութեամբ կրնանք քացատրել...»:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԸՆՏՐԵԱԼ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԹԷ՞... (Շար. էջ 2-էն)

Եւ կը բողոքէ Ֆլորիտայի ընտրութեան արդիւնքներուն դէմ նկատելով, որ երկուքին միջեւ քուէներու տարբերութիւնը շատ քիչ է:

Եւ Ֆլորիտայի մէջ քուէները կրկին (եւ այս անգամ ձեռքով) համրուիլ կը սկսին:

Կրնա՞ք երեւակայել: Ամբողջ Ամերիկայի մէջ քուէները մեքենաները համրած են: Ուրեմն, Ամերիկեան ընտրութեանց արդիւնքները, բոլորն ալ կասկածելի են:

Եւ այս Ամերիկայի ընտրութեանց խեղկատակութիւնը, երեք շաբաթներէ ի վեր, առանց արդիւնքի կը շարունակուի ու կը շարունակուի:

Ամէն պարագային՝ եղածը շատ բնական է: Մի մոռնաք, որ Ալ Կորը, իրեն իբր փոխ-ճախագահ, ծայրայեղ մոլեռանդ հրեայ մը ընտրած է:

Եւ Հրեայ թեկնածուն մինչեւ որ ընտրուի, Ալ Կոր պիտի շարունակէ իր բողոքները:

Բայց ամենէն սարսափելի անհրաւութիւնը՝ Պաղեստինի մէջ հրեայ Սիոնականներուն պաղեստինցիներուն դէմ կատարած սպանոյն է:

Ամիսներէ ի վեր պաղեստինցի երիտասարդները միայն քարերով կը պայքարին հրեայ գինուորներուն դէմ: Հարիւրներով պաղեստինցի-արաբներ նահատակ կ'իյնան հրեական փամփուշտներով: Եւ Սիոնականութեան լուծին ենթարկուած ամբողջ աշխարհը, այս կատարուած ողբերգութեան դէմ, ձայն չի բարձրացներ:

«Ահա, ա՛յս է (իբր թէ), Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդին ստեղծած, մարդկային իրաւունքներու վրայ յենող «Նոր Աշխարհ»ը:

Մենք, խոր հաւատքով, կրկին ու կրկին պիտի ըսենք՝ Հրեաները Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդը չեն, այլ՝ Աստուծոյ անիծեալ ժողովուրդն են:

Ինչպէ՞ս կարելի է, իբր Զրիստոնեայ, Աստուծոյ Միածին Որդին եղող «Զրիստոս»ին հաւատալ, և յետոյ, Աստուծոյ Միածին Որդին սպաննող Սիոնական հրեաներուն մասին Աստուածաշունչին մէջ գրուածին հաւատք ընծայելով ըսել թէ՛ «Հրեաները Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդն են»:

Երկուքէն մէկը սուտ է անպայման:

Բայց մենք, իբր հայ կը հաւատանք, որ Աստուծոյ Միածին Որդին Զրիստոսն է:

ՄԵՐ ՄՏՍԻՈՐՈՒԿԱՆ, ՆԱԳՈՒՇԻՆԵՐԸ... (Շառ. էջ 10-էն)

**ԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
ՔԷՆԵԱՆՅ**

Երեքշաբթի 28 Նոյեմբեր 2000